baltos lankos

Valdas Papievis

Vienos vasaros emigrantai

VALDAS PAPIEVIS

Vienos vasaros emigrantai

ROMANAS

baltos lankos

UDK 888.2-3
Pa 221

Knygos leidimą parėmė
Lietuvos Respublikos kultūros ministerija

Redaktorė
Nida Norkūnienė

Viršelio dailininkas Pranas Gailius
viršelio dizainerė Agnė Dautartaitė-Krutulienė
Ketvirtame viršelio puslapyje panaudota
Aido Launikonio nuotrauka

ISBN 9955-584-21-1

Akimis tyrinėjo mėlynų ir raudonų linijų raizginį, šnabždėjo vardus, kurių nemokėjo taisyklingai ištarti, nes tik iš matymo pažino tuos raidžių junginius, kurie sudarė žodžius, melodingus, tačiau nebylius, skiemenavo vietas, kur vertėtų nueiti pirmiausia, kurių nieku gyvu negalima aplenkti, nes jeigu jau pasitaikė proga... Drumzlino vandens teliūskavimas molan, vangiai besisklaidančios ūkanos; atplėšęs akis nuo pernakt permirkusios popieriaus skiautės, vėl išvydo tuštut tuštutėlę Senos krantinę, balzganoj ryto saulės šviesoj svidinčius akmenis, viena iš kitos išsigaubiančių tolstančių tiltų siaurėjančias arkas. Pasijuto apgautas, gal net suvedžiotas.

Tarsi tą planą, tą schemą, tą Paryžiaus žemėlapį ne kas nors šiaip būtų palikęs, o tam tyčia kaip tik čia, jam po kojom, būtų pametęs.

Tarsi ne pats, ne savo valia, o kieno nors įkalbėtas, kone prievarta jį būtų pakėlęs ir žvilgsniu tyrinėjęs.

C6, A4, E7, o iš tikrųjų ne kas kita, tik laisvėn išleisto paukštelio negalia ar gal baimė išvysti vieliniais narvelio

retežiais nesuliniuotą pasaulį. B5, D3, F8, o iš tikrųjų tik bejėgystė išsinert pačiam iš savęs, neatsigręžiant patraukti kad ir šia krantine, pradėjus nuo pirmo išmokto ir pirmam pasitaikiusiam praeiviui ištarto žodžio, iš šios pusiau tikros, pusiau netikros miesto materijos pabandyt susikurti visiškai kitą pasaulį. Prietarai, vaikystėje įskiepyti idealai, atsakomybė nežinia nei už ką, nei prieš ką, pačiam nesuvokiamos prasmės ilgesys, dėl kurio kiekviena diena ima atrodyti beprasmė... Šyptelėjo, kas be ko, su apmaudu ir kartėliu. Ką padarysi... Ir jau buvo beeinąs, tik staiga vėl sustingo, nei iš šio, nei iš to prisiminęs žuvytes, nardančias akvariumuos palei Senos krantinę, – beje, kaip tik tokia popietė – saulėta, giedra kaip šis rytas – buvo, kai ten pirmą ir kol kas vienintelį kartą užklydo, – linksmai blyksinčias saulės spindulių žiežirbom; kažkodėl pasidingojo, kad dar šiandien būtinai turi jas aplankyti.

Pažintis – atsitiktinė ir neišvengiama kaip ir dauguma šičia. Dešimtis sykių galėjai eiti praeiti prošal, ir, ko gero, ji nė akių pakėlus nebūtų, jeigu ne ta nelemta liūtis, pratrūkusi iš giedro dangaus taip staiga, kad nė mirktelt nespėjai, ką jau kalbėt apie tuos skudurus ir rakandus, išmėtytus kuris kur. Stvėrė tą, stvėrė aną, kol kelis kartus sulakstė... – Pasižiūrėk, į ką panaši, – guodėsi braukdama plaukus. Taigi, ugnies. Aplinkui basnirčiom įsispirtus batus – daugybė čirkštelėjusių ir be liepsnos susmilkusių degtukėlių, tad tikrai turėjo džiaugtis ir neslėpdama to tikrai džiaugėsi, kad skubėdamas pasprukt nuo lietaus visai netyčiom šmurkštelėjau kaip tik šiton patiltėn – daugiau nė vieno praeivio, visi kuris kur išsislapstė. Prikišau žiebtuvėlį; virptelėjus gaisiai liepsnelei, kelias sekundes galėjau geriau įsižiūrėt į jos veidą. Nebe pirmos jaunystės, nors anaiptol dar ne senė – prakaulūs skruostai, traukiant cigaretę dar labiau įdumbantys, mažos it pelės ausys ir už jų sukišti lygūs, pabrėžtinai tiesiu sklastymu perskirti plaukai, surišti kiek žemėliau, ne ties pakaušiu, kad laisvai

kristų, valiūkiškai spirgtelėję vyzdžiai... Akimirksnį šmėstelėjo vaizdas smulkios mergaičiukės, dulkėtam kieme strykčiojančios per šokdynę ir mintyse skaičiuojančios, kieksyk neužklius, arba su kuprine ant pečių išbėgančios į mokyklą, bet – tik akimirksnį. Andainykštį nerūpestingumą, nostalgiško liūdesio tirpdomus jaunatviškus polėkius priminusios gaisenos išbluko taip pat staiga, kaip drykstelėjo ir užgeso žiebtuvėlio liepsnelė; balsas – duslus ir pavargęs. Per menkai dar mokėjau jos kalbą, kad supraščiau, ką ten vapa panosėj, juolab – kad leisčiausi į šnekas kaip lygus su lygiu; prisėdęs ant grindinio ir pečiais atsirėmęs į drėgną tilto arką tiesiog žiūrėjau, kaip šmirinėja po prieblandą. Cigaretės brėžiama nervingų judesių linija čia nutoldavo, čia priartėdavo, traukiant dūmą ryškiau blykstelėdavo, paskui vėl nuslopdavo, kartais suvis dingdavo – kai nusigręždavo; niekaip negalėjo nurimti. *Merde**, – papurto, glėbin susuka, į brezentinį maišą sugrūda apibrizgusį apklotą, *merde*, – paspiria alavinį puoduką, ir tas pasiritęs džergžteli, atsidauždamas į betono mūrą, *merde*, – suklumpa ir ant riešo užsitrauktu palaidinukės rankogaliu keliskart brūkšteli per žibalinę ar dujinę viryklę, aišku, vienskylę, pirmiausia stvertą, kai susizgribusi, kad ne juokai, puolė gelbėtis ir savo gyvenimą gelbėti, o vis tiek, matai, – *merde*... Kažin ar ją beįdegsi... Iš tikrųjų nebuvo ko jaudintis – vos keli lašai spėjo užtikšti, kiek sudrėkusi nuo rytmetinių rūkų ar žvarbios pagelos,

* Šūdas.

kas vidurnaktį imančios kilti nuo upės, daugiau nesudrėks; kai atsitokėjo ir įsistebeilijo, pamaniau, kad iš nekantros įsitikinti tuoj dar sykį paprašys žiebtuvėlio. Betgi ne. – *Étranger** ? – Ir tučtuojau, tarsi išsiginti būčiau ketinęs: – *Étranger*, manęs neapgausi. Visus jus iš tolo, visus jus kaip nuluptus. – Patupinėjusi, palinkčiojusi galiausiai prisėdo ant vienos iš dėžių, atstojusių jai baldus, atsilošė į kontraforsą, remiantį arką, aprimo – galbūt pajutusi, kad nėr čia ko stengtis, nes puldinėk nepuldinėjęs, vis tiek jų, tų po visą patiltę išblaškytų daiktų, nei surinksi, nei sutvarkysi, randi vienus, prapuola kiti, regis, padedi vieton, o apsisukus vėl kaip nebūta. – *Polonais*** ? – paklausė kažkaip abejingai, veik tikra, kad ir šįkart nebus apsirikusi. – *Pourquoi polonais**** ? – Tai kad kur pasižiūri, visur *polonais*, prieš keletą metų – nė vieno, o dabar neužkliuvęs nežengsi nė žingsnio, pilnos pakampės kaip erkių. Nesipiktino: veikiau stebėjosi kaip kokia nauja vabzdžių rūšimi, užplūdusia Senos pakrantes; jei ne *polonais*, tai iš kur? – A, – numojo ranka, – tą ir turėjau galvoj. – Tuomet ir toptelėjo, kad *polonais* jai – anaiptol ne tautybė, *polonais* jai – padermė, rasė, vardas pavadinti visiems, čia iš rytų atsibeldžiantiems, ir visai nesvarbu, kas tu būtum – rumunas ar čekas, ukrainietis ar rusas... – *Lituanie*****, kaip nežinau, aišku, žinau, pernai buvo čia vie-

* Svetimšalis.

** Lenkas.

*** Kodėl lenkas?

**** Lietuva.

nas, tąsėsi su molbertu, sakėsi iš Lietuvos, tai dabar jau žinau, kad ir tokia yra. Net žemėlapy rodė, manė, kad netikiu... Klausyk, ar jūs ten visi taip neturit akies? – *Pourquoi**? – *Pourquoi*, *pourquoi*, – širstelėjo; taip ir nesupratau dėl ko: ar kad klausinėju to, kas ir taip aišku, ar kad išvis klausinėju. – Nagi kankinosi, stengėsi, o kaip nieko, taip nieko. Aš jam sakau, spalvas reikia girdėti, jis man – spalvas reikia matyti; bet nei girdėjo, nei matė, nei suprato, ką norėjau jam pasakyti...

Sėdėjo susikūprinusi ant tos savo dėžės, šnekėjo prislopintu balsu, tarpais dirstelėdavo į mane, tačiau atrodė, kad žvilgsnis praslysta pro šalį. Paskui, tarsi staiga būtų iš snūdo pakirdusi, subruzdo sukruto, juokingai menku kumšteliu trinktelėjo sau į kaktą – na, ir užmiršk gi tu man... – Ana ten, po gluosniu, kaip nematai... – Ir keista – iškart paklusau. Ne dėl to, kad būčiau labai norėjęs to vyno – antialzheimerio, kaip jinai jį pavadino, bet todėl, kad šitai atrodė savaime suprantama – dar nepaprašytam nueiti, atnešti. – Paragauk. Gerk, gerk, nesivaržyk, manęs nenuskriausi – kai jau perku, tai visai savaitei prisiperku. – Užsivertęs įkypu žvilgsniu užgriebiau tolumoj lyg ir ką blykstelint; po kelių gurkšnių (kakliukas buvo drėgnas, gal ir vidun prilašėję; rodės, geriu ne tik vyną, bet ir šį smulkia dulksna virstantį vakaro lietų) atsigręžęs išvydau pašvaistę, vos ne vos pavandeniui sublukavusią. Pamažu ji artėjo, tolydžio vis ryškesniais žiburiais mirguliuoda-

* Kodėl?

ma, nutvieksdama pont* Royal, paskui – pont du Carrousel polius ir arkas, po kelių akimirksnių suvirpindama ir geležinius pont des Arts nėrinius, buvo jau visai čia pat; atrodė, lyg iš miglų nirtų ne laivas, o kažkoks paslaptingas gyvūnas, švytuojantis daugybe liepsnų, turintis galios atgaivinti šešėlius, kurie, tįsdami per quai** de Conti namų sienas, regis, bėgo iš paskos, vijosi jį, kol beviltiškai atsilikę sudildavo ir išskisdavo. Bet voratinklis nenutrūkdavo: iš tirštėjančios vakaro prieblandos keldavos, jau artėliau dryksteledavo kitų medžių, kitų žibintų, kitų Senos pakrantėj prisišvartavusių laivų apribai ir šešėliai, kaip ir anie, jie irgi beveik neprisiliesdami, sakytum pačiais pirštų galiukais braukė per staiga išryškėjusias namų sienas, langines, lietvamzdžius, kliuvo už balkonėlių, daiktais pasitaikančių erkerių, glostė rozetes, vynuogių ir gėlių ornamentus, – susipindami vieni su kitais, jie irgi sliuogė iš paskos, baiminosi atsilikt ir vis tiek atsilikdavo – kad pamažu imtų blukti, tarsi kniubti atgal ir galiausiai užgestų, atgulę į pirmykštes buveines, sugrįžę į daiktus, nuo kurių stengės pabėgti. Užsižiūrėjęs į tą žaismingą šviesos ir šešėlių kaitą, akimirksnį pamiršau ir laivą, kurio žiburiai šį reginį kūrė, ir ant dėžės kiūtančią naują pažįstamą. – Markas vėl bus apgavęs, – atsidūsėjo. Trūktelėjusi dar vieną gurkšnį, ėmė kuistis rankinėje, tarp daugybės į kišenėles sukaišiotų mažmožių susirado veidrodėlį, šukas, dildelę nagams, pudrinę, lūpų dažus, pincetą, mažas

* Tiltas
** Krantinė.

žirklutes, kurių sraigtelį priveržė smiliaus nagu, keletą šepetėlių, segtukų; pajutusi mano žvilgsnį, numojo: – Tik nemanyk, kad dėl jų. – Pats mačiau, kad ne dėl jų, nes jiems praplaukiant pro šalį ji nė akių nepakėlė, nors sveikindamiesi šaukė, mojavo – ir maži, ir dideli. Šventė ant denio: padavėjai juodais it anglis frakais, staliukai – balti kaip šviežias, ką tik iškritęs sniegas, raudonai virpančios žvakių liepsnelės, geltonais, mėlynais, žaliais atspalviais kibirkščiuojančios taurės, putotom čiurkšlėm trykštąs šampanas, tamsą skrodžiančios fotoaparatų blykstės ir išilgai upės nusidriekiantis švelnios melodijos palydimas balsas: pont Neuf, Cité, Notre-Dame, – išplėstomis akimis gaudant pakrantėmis slystančius reginius, veidą atgręžus į priešpriešiais pučiantį vėją arba persisvėrus per turėklus žiūrint į sraigto skrodžiamą vandenį ir jaučiant, kaip ant įkaitusių skruostų žyra smulki dulksna, atsiduoti pojūčių magijai, panirti į spalvos ir garso kerus, patikėti, jog visa istorija ir visa dabartis – tau po kojom, visa savo esybe, visais kūno nareliais siurbte siurbti šios šventės stebuklą – kad kada nors prisimintum, jog tikrai gyvenai.

Praplaukė, tolo: slopstančiam patiltės apyšviety regėjau jos veidą. Pusiau tikras, pusiau apsimestinis, galbūt net vaidinamas abejingumas, nuovargis, kai nieko jau nebenori, o sykiu ir laukimas, skaudžios patirties nuskaidrinta įžvalga, žaisminga ironija... – Kam jau kam, o man pasakų tai nesekit. – Dažėsi. Priešais laikomam veidrodėly atidžiai sekdama brėžiamą liniją, braukė rausvu pieštuku

per įtemptas lūpas taip kruopščiai ir atsargiai, tarsi restauruotų kokią senovinę drobę ar, tarkim, Modiglianio portretą. – Gerk, gerk, aš tai nebe, – papurtė galvą, pokštelėdama vieną ir atidarydama kitą pudros dėžutę. – Markas vėl bus apgavęs. – Koks Markas, kodėl, kaip bus apgavęs? Kažkodėl dingtelėjo: jeigu tik pavyktų įminti jos veidą...

Tarnaičių kambariai, Zola pardavėjų vargingos buveinės, kekšių lizdai, jaunųjų dailininkų skurdžios dirbtuvės, amžinųjų studentų amžinieji bendrabučiai, nakvynės namai vienos vasaros ir viso gyvenimo emigrantams...

O pasirodo, tiek nedaug tereikėjo – tik nusileisti įvijomis besisukančiais laiptais, tik pastumti kiemo vartus, tik patraukus rue* de la Verrerie, paskui perkirtus rue de Rivoli ir pro Châtelet atsidūrus prie Senos ta pačia krantinės puse dar kiek paėjėti į dešinę link šunų, vėžlių, žiurkėnų, papūgų, driežų, balandžių, paparčių, vijoklių, amarilių, petunijų, taigi visokiausių gyvūnų, paukščių, augalų turgaus; tik nueiti tenai, į tą turgų quai de la Mégisserie, tik įsižiūrėt į žuvytes, būriais ir po vieną plaukiojančias tarp iš lėto siūruojančių, linguojančių dumblių, pasauly už stiklo išsidriekiančių į nežemiškų platumų povandeninius miškus, dar paslaptingesnius nei lietuviškos Daukanto girios; tik įsižiūrėti į jas – nardančias, siuvančias, links-

* Gatvė.

mai kibirkščiuojančias tarsi švitruojamo titnago kibirkštys arba iš lėto plūkaujančias sūdriam vandeny, regis, ieškančias, ko čia imtis, ir niekaip nerandančias; tas žuvytes – tokias mažytes, tokias ramias kurčnebyliame savo pasaulyje, sakytum už akvariumo sienelių daugiau nieko nebūtų, sakytum su stiklu, gaubiančiu jų namus, visa ir baigtųs, – tik įsižiūrėti į jas...

Tik įsižiūrėti į jas, tik patikėt jų ramybe, tik įsigyvent į jų lėtesnius ar staigesnius, bet visuomet – laisvus, nerūpestingus, lengvabūdiškus judesius, tik panirt į jų tylą – tylą pasaulio, kuriame visa vyksta ir praeina be pėdsako, kuriame nėra jokių ribų nei laiko ženklų, kuriame nei išeinama nei pareinama, nei paliekama nei sugrįžtama, kuriame – tik gamtos, prigimties dėsniai ir jokių taisyklių...

Taigi – nuėjus į turgų, išsidriekusį palei Senos krantinę kitoj gatvės pusėj nei bukinistai, ir klaidžiojant tarp akvariumų pamiršus net patį save, užsižiūrėjus į pelekų – karūnų, pelekų – vėduoklių, pelekų – vandens plaikstomų žiedlapių švytavimą ir raibuliavimą, galbūt netgi pajutus pavydą joms – toms ugniaspalvėms, perregimai sidabrinėms, ryškiai žalioms ar blukiai geltonoms žuvytėms, smagiai nardančioms, plūkaujančioms arba glūdinčioms prie akmenų ir, aišku, nesukančioms sau galvos nei dėl prasmės, nei dėl beprasmybės, išvis nieko apie tai nenutuokiančioms, plaukiojančioms sau, ir tiek, – staiga prabusti iš sapno ir nustebus, kad tik dabar prabudai, atsisukti į ryškiaspalvius vėjo malūnėlius, linksmai dūzgiančius ant ilgų stiebų, iškeltų virš prekystalių, į margą minią,

nepabaigiamu srautu plūstančią palei didžiules gyvas vitrinas, į anūkus ir senelius, į tėvus, į jaunas ir pagyvenusias poreles, į vienišius, į tuos visus vyrus ir moteris, jei ne kalba, nesuprastum, čionykščius ar atvykėlius, nes visi kaip vienas užsikrėtę klajonių be tikslo džiaugsmu, nes visi kaip vienas apkerėti ir toliau vis labiau kerimi kas akimirksnį ištinkančių atradimų, – tik pamatyt malūnėlius, tik įsižiūrėt į tuos žmones, regis, patiems sau netikėtai čia atsidūrusius, nustebusius ir atslūgus pirmajai nuostabai šurmulingu būriu pasileidusius per pasaulį, staiga susigaubusį vienon vienintelėn gatvėn, kurioje dykumas keičia sniegynai, stepes – tropikų džiunglės, kurioje vos žingsnį žengsi, ir iš aukščiausių kalnynų nusileisi į slėnius arba prasmegsi paslaptingose vandenų gelmėse...

Nueiti į turgų, įsižiūrėt į žuvytes, mintimis ir jausmais pasinert į jų povandeninį pasaulį, įsigyvent į jų nebylumą, persiimt jų tyliu džiaugsmu, paskui atsigręžt, išvyst malūnėlius ir lyg upė plūstančią minią, kartu su ja pasileisti, retkarčiais stabtelint ir vėl traukiant toliau, panūdus sugrįžti darsyk pažiūrėti, – tik tiek, pasirodo, ir tereikėjo – kad apsvaigtum nuo laiko, kad suprastum, jog niekur nereikia skubėti, kad sustotum nusmelktas minties, jog visa – tik čia, tik dabar, kad patikėtum, jog prasmė, tolimesnė nei šio akimirksnio džiaugsmas – prietarai, ir niekas daugiau, kad pasijustum nirstąs į kitą tikrovę, kitą pasaulį, pasaulį, kuris dar tik gimsta, kurį, tikriau sakant, tu dar tiktai pradedi kurtis.

Išgirsti spalvas, pamatyti garsus.

... nei girdėjo, nei matė, nei suprato, ką norėjau jam pasakyti.

Ir paskui...

O paskui – sau nejučiom išklyst į kitas gatves ir kitus skersgatvius, neklausiant nei kam, nei kodėl, slampinėt, kiek širdis geidžia, sukti begalinius ratus vien todėl, kad smagu bastytis be tikslo, apžiūrinėt spindinčias vitrinas (žiebtuvėliai, peiliukai, mažyčiai ąsotėliai, vazelės iš mėlyno Limoges'o porceliano, lėkštutės su Notre-Dame ar Eifelio bokštu, antikvarinės retenybės, naujausios *haute-couture* kolekcijos), skaitinėt afišas (Madeleine'os bažnyčioj vargonuoja Robertas Townas, Le Rond Point teatre indoneziečiai rodo „Sumatrą“ – tobulos mirties apeigas, Jacobo gatvės džiazo klube groja Samo Newsome'o kvartetas), retkarčiais kyštelint nosį į arabų ar kinų krautuvėles, ankštas kaip kišenės, bet priverstas visko tiek, kad vos gali apsisukti, atsidūrus prie Senos užkalbinti nuobodžiaujantį bukinistą, kartu su juo pavartyt knygą, patyrinėt ano amžiaus žemėlapį, atradus kelis Lietuvos miestų ar miestelių nelietuviškai užrašytus vardus suprast, koks tai tolimas ir egzotiškas kraštas netgi dabar, jeigu kišenėj keletas frankų, vakarop atsigert vyno apypigės kavinės terasoj, o jei nė vieno – prisėdus aikštėj prie Saint-Michelio fontano ir belaukiant, kol ims griežt muzikantai, pasiklausyt, kaip kaskadomis trykšta vanduo.

Pasirodo, tik tiek tereikėjo.

Tik nueit, tik įsižiūrėt į žuvytes.

... Mačiau, kaip jis džiaugiasi – iš atspindžio lango stikle.

Persisvėręs per palangę, gnaibė duonos minkštimą, maigė mažus gumulėlius ir svaidė balandžiams. Sulėkė iš visų pašalių – mažomis kojytėmis skrebeno cinkuotą skardą, vieni per kitus slysčiojo nuožulnia stogo atšlaite, plakė sparnais, puldinėjo, pražiotais snapais gaudė, jei nė vienam nepavykdavo pačiupti ore, visu būriu šasteldavo ten, kur nukrisdavo. O jis mėtė – mėtė ir mėtė – mintyse dūkdamas kartu su jais, kaip ir jie savam kaily netverdamas.

Tą vakarą, kai sugrįžo iš turgaus Senos krantinėj.

Mačiau – iš atspindžio lango stikle.

Paskui užsirūkė.

Tarsi staiga būtų supratęs, kad nebus galo, kad lesink nelesinęs, vis tiek jų, amžinai alkanų, nepasotinsi, atsišliejo, prisėdo ant lovos, prie naujos vietos dar nepripratusio žmogaus akimis apvedė kambarėlį – tą karvelidę, kurioje vargšus tautiečius priglaudžia emigrantė lietuvė, pati toj pačioj laiptinėj keliais aukštais žemiau ankštam bute įsi-

kūrusi. Gęstančios vakaro žaros vos ne vos rausvino tirštėjančią prieblandą, joje skendintys daiktai bežiūrint tamsėjo, tarsi gėrės į miglą, pro pravertą langą dvelkė vėsa. Pajuto nuovargį – juo maloniau buvo leist sau nieko neveikti, leist sau smurgsoti neskubiai pučiant dūmą po dūmo, leist sau grimzti į ūkanas. Visko buvo per daug, kad galėtum aprėpti, kad įstengtum suprast, kur pradžia, o kur galas, kad galėtum surūšiuot bent jau vienos dienos įspūdžius ir pagal juos susidaryt kitos dienos planą. Jautėsi išsiplėšęs iš savo paties sau pačiam pasispęstų pinklių, į kurias patenki, kai imi gyvent pagal, regis, reikšmingus, o iš tikrųjų nieko nereiškiančius principus; jautėsi laisvas kaip tie balandžiai, ką tik straksėję, paskui purptelėję ir nuskridę – be rūpesčio, kaip įprasminti dangų; jautėsi atsikratęs, bent jau pradedąs atsikratyti kažko, ko nemokėjo įvardyti, tačiau kas visąlaik slėgė.

Karuselė La Belle Epoque, nuo amžiaus pradžios šuoliu sustingę arkliukai, putnūs angeliukų veidai, skimbteli varpelis, ir pradeda suktis; sukas lėtai, tuo lėtumu, regis, norėdami paneigt ne tik skubą, bet apskritai laiką. Keletas darbininkų ant kopėčių, į postamentus atremtų, baltina statulas; vijokliais apkibę pavėsinių pinučiai šešėliuoja veidus pagyvenusių vyrų ir moterų, į šias Toulouse-Lautreco kavines pailsėti užsukusių; prie fontano vaikai bando pamėgdžiot senuką, kuriam tereikia išskėsti rankas, ir ant jų ima tūpti balandžiai. Paklaidžiojęs po Tuileries sodus, apsuko Concorde aikštę, patraukė link Champs-Elysées; visai netyčia užtiko Marcelio Prousto alėją. Nė kiek nenustebo, regis, ir negalėjo būti kitaip. Kažkodėl atrodė, kad anksčiau ar vėliau vis tiek čia būtų atkliuvęs.

Vakarop pasigirsdavo tamtamų mušimas. Tai šen, tai ten sududendavo, palei Seną nutįsdavo, po abiejų krantinių kvartalus imdavo klaidžioti. Rymant kad ir ant betoninio quai des Grands-Augustins parapeto, žiūrint į upę ir klausantis, kaip iš pont Neuf patiltės sklindantį, palengva silpstantį, regis, tuoj sudilsiantį aidą pasigauna, sustiprindami atkartoja ir tolyn siunčia iš čia vos įžiūrimi pont des Arts muzikantai, o tada dar toliau perduoda ant kitų tiltų ir po kitom patiltėm įsitaisę, jaučiant, kaip tas įkyriai vienodas, iki pusiaunakčio nenutrūkstantis garsas nusmelkia kūną, kaip jis – nors ir priešinies – užkrečia, galiausiai net apsvaigina, kildavo įspūdis, kad ne tik tavo sielą, bet ir visą Paryžių kuo toliau, tuo labiau užkariauja pirmykščiais instinktais tebegyvenančios, pirmykštėms dievybėms tebesimeldžiančios Afrikos gentys. Jų kraujo ritmas, jų kultai ir apeigos, jų magiška garsų ir judesių ornamentika, atliepianti grynos prigimties ir užmirštųjų dievų tobulą santarvę.

Ir iš tikrųjų, pirmais vakarais trikdęs, net erzinęs, tas duslus, palei upę sklindantis ritmas, tas dundesys iš pačių

žemės gelmių, regis, atgimstantis, paskui ėmė traukti – pats nepajusdavai, kaip nusileisdavai patiltėn, kaip atsisėsdavai ant grindinio kur nors netoliese, kaip įsižiūrėjęs į akmenis plaunantį, vakaro šviesomis raibuliuojantį vandenį savin pasinerdavai. Ryškiai žalia ir raudona ochra dažyti veidai, nuo vidurdienio iki pusiaunakčio ir nuo pusiaunakčio iki vidurdienio basų kojų trypiamas ratas, ekstazė, kai į viena susilydo mirtis ir gyvenimas. Pasukdavai akis ir išvysdavai juos – tarp kelių spaudžiančius būgnelius, visu kūnu į ritmą linguojančius, žvilgsniu ar galvos linktelėjimu kits kitą palaikančius. Baltieji ir juodieji, afrikiečiai ir europiečiai, – suvienyti to paties tikėjimo ir tos pačios nevilties, to paties troškimo ir tos pačios bejėgystės, to paties žodžio ir sykiu nebylumo. Nes visa – tik iš beviltiškos pastangos per atkaklumą, per beprotišką užsispyrimą, per prakaito žliaugsmą ir iš įtampos net dilgstančius ausų būgnelius galiausiai pramušti tylos sieną, pradrėksti nežinios skraistę, išnerti į būties pilnatvės oazę. Tai buvo ir šauksmas ir iššūkis, ir džiaugsmas ir skausmas; tai buvo bėgimas, o kartu – sugrįžimas. Nejučiom dingtelėdavo: galbūt iš šios vaikėziškai primityvios ne tik kultūrų, bet ir tūkstantmečių samplaikos, iš jungties to, ką šnabžda pirmykščiai instinktai ir ką atskleidžia proto ieškojimai, kaip tik dabar, šį akimirksnį, gimsta naujų laikų menas – atversiantis dar vieną tikrą ar tariamą kelią?

... Tarsi bastytis, kur akys veda, būtų paikiau nei slampinėt po muziejų sales.

Tarsi gatvės, kavinės, galerijos nežadėtų lygiai tokių pat smagių atradimų kaip skaityklos ar bibliotekos.

Tarsi betikslės klajonės po miestą nebūtų toks pat pažinimas kaip sėdėjimas auditorijoj arba, tarkim, penktosios Paryžiaus merijos rengiamuos kursuos.

*L'expérience vaut mieux que la science**, – ant programėlės užrašė aktorė iš Lotynų Amerikos, su kuria susipažinau per vakarėlį po pirmo gastrolių spektaklio. Mostelėjo, kad atneštų dar vieną taurę šampano; pasakojo apie savo tėvynę – man tokį pat tolimą ir egzotišką kraštą, kaip jai – Lietuva. Žvelgdamas į įraudusius skruostus, į dideles, vaikiškos nuostabos kupinas jos akis, regėdamas, kaip lengvai ir nerūpestingai tarp pažįstamų ir nepažįstamų nardo, su pavydžiu ilgesiu klausiau savęs, kada štai taip paprastai ir laisvai, be prietaringo aikčiojimo, be

* Patirtis vertesnė už mokslą.

varžymosi dėl tariamos ar tikros savo menkystės, juo labiau – be savinieką slepiančio pasipūtimo Paryžiaus scenon įžengs ir mano tautiečiai.

... Lynojo, siaura Saint-Martino gatvelė buvo tuščia, aplink – nė gyvos dvasios, tik perkarusi katė kapstėsi po atliekų krūvą. Minkštoje, drėgnos miglos prisisunkusioje tyloje jos įnirtingas skrebenimas į kartoninę dėžę aidėjo taip skaudžiai, kad net ėjo per širdį.

Paskui vėl – tas pats Cité salos grindinys, tas pats šakas į vandenį merkiantis gluosnis; paskui vėl – regis, ne pirštais mušamas ritmas, o kraujo plakimas, staiga tiek sustiprėjęs, kad ėmęs aidėti; paskui vėl – mėnesienos tvieskiami prakaituoti veidai, kurių skruostai retkarčiais žaliai, raudonai ar mėlynai sugaisuoja – kai juos nuliežia *Bateaux-Mouches** žiburiai. Tiek vakarų nieko, o tą vidurnaktį ar per ilgai užsibuvo, ar dar kas, – prie kairiojo Senos kranto prišvartuotam laive būstinę įsirengę *sapeurs-pompiers*** neištvėrė:

– Ei jūs, kada baigsit?!

Kas be ko, visa juokais – kažkas negali užmigti, kažkas neranda sau vietos, kažkas ieško dingsties išliet pyktį ir apmaudą ar tiesiog, prislėgtas vienatvės, nors taip pabendrauti. Nusikvatojo, sušurmuliavo, dar aistringiau sudundeno. Tarsi vien to šūksnio ir būtų tetrūkę, kad kvapą atgautų. Netikėtumas – sakytum pažadinęs, pirmykščiu

* Sena kursuojantys laivai.

** Gaisrininkai-gelbėtojai.

džiaugsmu iš naujo užkrėtęs, iš nieko pasidaryta pramoga, pasididžiavimas savimi – akiplėšiškai įžūlus.

– Kam sakau?!

– Ko ten terliojies, taigi vaikigaliai...

Pasirodo, būta ne vieno; netrukus išlindo ir trečias; basnirčiom šmirinėdami po denį, jie klupinėjo, linkčiojo ir vėl tiesėsi, rodės, lyg ko ieško ir niekaip rasti negali, paskui, krūvon susibūrę, kažką suko, montavo, kol galiausiai:

– Paskutinį sykį įspėjam!

Ir – vandens čiurkšlė. Menka, tokia juokingai menka, kad suprasdamas, jog ketino pagąsdinti, negalėjai susilaikyt nepasišaipęs. Pasijutę neįveikiami, dar ryžtingiau, dar įžūliau sudundeno. Bet tai nebebuvo džiaugsmas dėl džiaugsmo, džiaugsmas dėl to, kad nebeliko nieko, kas tvaru ir apčiuopiama, džiaugsmas, kad visa – namai, tiltai, krantinės, siauri skersgatviai ir platūs bulvarai – ištirpo, vieni su kitais susilydė, pavirto ritmu, kurio pašaukta ir tavo esybė, regis, išsinėrė iš kūno ir ėmė skrieti tenai, kur sutampa akimirka ir amžinybė, kur nėra jokių aprėžčių, kur buvimo pasauly stebuklo jau nebedrumsčia nei kasdieniai rūpesčiai, nei prasimanytos ar primestos atsakomybės našta; tai buvo džiaugsmas, kad tavęs neįveikia, džiaugsmas, kad tu – pranašesnis, – tai buvo per anksti patikėjusiojo pergale džiaugsmas. Nes antroji čiurkšlė buvo stipresnė (kaip tik tada ir susigriebė, kad metas nešti kudašių); trečioji viską nuplovė. Kas spėjo atšokti, galėjo žavėtis nekasdieniu estetiniu reginiu: iš kairiojo kranto

ištryškus, virš Senos grakštų lanką išrietus, įvairiaspalviais naktinio miesto atspindžiais sumirguliavus vaivorykštė žaižaruojančiom krištolo šukėm štai dūžta į Cité salos grindinį; kur dar pamatysi tokį įspūdingą spektaklį? Netrukus ničnieko neliko – tik cemento siūlėmis tarp akmenų nusruvenantys ir Senon kapsintys upeliukai, tik blizgančiais drėgmės atspindžiais sviduliuojantis gluosnis, tik tuščias suoliukas po juo.

...Gręžėsi.

Perbėgę kiton salos pusėn, pusnuogiai, stripinėdami nuo kojos ant kojos, suko marškinius, tais pačiais marškiniais šluostėsi, vėl juos gręžė ir purtė. Juokavo, kvatojo, tarsi tik šito ir būtų tetroškę. Kai ėjo prošal, persimetė keliais žodžiais; spėjo nugirsti, kad vieno vardas Gérard'as.

Kitą vakarą jų čia nebebuvo.

Taigi buvo laisvas kaip niekad – be namų, be kalbos, be įprastų parankinių daiktų, kuriančių savo kampo iliuziją. Gali eiti, kur nori, ir daryti, ką nori; kvaila būtų buvę bijoti, kad kažkas pasalūniškai smelkiasi tavo esybėn, tau nė neįtariant skaito slapčiausias mintis, apie tave žino ir išmano daugiau nei tu pats – tegul įsivogtų pačion sielos gelmėn, ką gi suprastų? Šnekėk su savim kad ir balsu; šitam didžiuliam mieste net jam pačiam gimtoji kalba skambėjo keistai ir egzotiškai. Indoeuropiečių archaika, prokalbės paslaptis menančios šaknys, nespėjusios nubyrėti galūnės, – negirdėta, daugeliui iš viso nežinoma, ji čia panėšėjo į tokią, kokią iš nuogirdų ir prasimanytų garsažodžių susidursto vaikai, kad suaugusieji jų nesuprastų. Parimęs ant betoninio parapeto ir žiūrėdamas, kaip iš patiltės neria smailianosės baržos, trečią valandą ryto slampinėdamas po pagaliau beveik ištuštėjusį Lotynų kvartalą, klausydamasis tam pačiam skverely kasvakar repetuojančio saksofonininko (kad repetuoja, pats anądien prisipažino: pabandęs vieną sykį groti nuomojamam kam-

barėly, tai visa laiptinė ant kojų sukilusi), imdavo ir pagalvodavo, ko daugiau reikia. Jų šalyje, o laisvesnis už juos: pabėgęs ne tik nuo savo krašto sumaištingų vargų, kompleksų, prietarais virtusių įpročių ir papročių, bet apskritai nuo pasaulio. Jeigu ir nebūtų kaip reikiant supratęs, kas rašoma, tai bent iš nuotraukų galėjo patirti, kas dedasi čia ar kitur, betgi nesitiesė ranka atsiversti nei laikraščio, nei žurnalo. Pagunda.

Pagunda pasimėgauti šia pusiau tikra, pusiau tariama laisve, pagunda patikrinti, ar įmanu, išsinėrus pačiam iš savęs ir pamiršus, kas buvo, pradėti nuo nulio ir tuščioj vietoj susikurti savo pasaulį. Tegul laikiną, tegul netvarų, bet pagal savo troškimus ir išmanymą. Neįstengė atsispirti šiai pagundai, teisybę sakant, nė nesistengė. Juolab kad nuvokė, kaip neilgai truks šitas tarp. Tarp praeities, kurią kasdien miršo, ir neapibrėžtos ateities, kai sugrįš.

Ei, *Étranger*: dar nespėjęs nė kojų sušilti, dar pusiau nebylys, dar tik pradedąs rasti vietas, kuriose buriasi širdžiai artimųjų bendruomenės.

Vilkšunis, prie suoliuko suremti dviračiai, šokėja, švysčiojanti ilgu margaspalviu apdaru, virš sulankstomo staliuko siūbuojantys spalvoti popieriniai žibintai, kuriuos pont des Arts šventės proga įžiebė šampano stiklais ką tik susidaužę japonai ar korėjiečiai, aišku, turistai, įsimylėjėlių porelės, apdriskusį maišą apsikabinęs klošaras ir jie – besikeičiant klausytojams visą vakarą mušantys nesikeičiantį ritmą...

Kas be ko, nereikėjo būti per daug nuovokiam, kad neradęs jų ten, kur visados rasdavai, ieškotum šičia – vien iš klausos galėjai suprasti, kad nuginti nuo Cité salos smaigalio persimetė pas bičiulius, su kuriais ligi šiol bendravo iš tolo. Prisėdau, nugara atsišliejau į vielinę turėklų tvorelę.

Tilto ir muzikos magija: plačiai išsiliejusi Sena, virš keistai suplokštėjusio miesto kylantis švytintis Eifelis, ant ilgų stiebų – vėjo plaikstomos Samaritaine vėliavos.

Racionalų pažinimą praturtinanti intuicija ir intuiciją išgryninantis racionalus pažinimas.

Atrodė, jog norėdamas persiimti tuo, kas čia vyksta, panirti į šio miesto gyvenimą, nebesijausti čia svetimas, mintimis ir jausmais privalau įsismelkt ligi įsčių, sužinot ir įsidėmėt nuošalių gatvių, atsitiktinai užklystamų skersgatvių, juolab bažnyčių, krantinių, tiltų vardus, išmokt kuo daugiau datų, prisimint, kad seniausią akmeninį pont Neuf inauguravo Henrikas IV, o septynarkis pont des Arts pastatytas ne taip jau seniai, pačioj devynioliktojo amžiaus pradžioj. Ir ne tik sužinot, prisimint, bet išvaikščiot, apžiūrėt, išžvalgyt – patirt, kaip keičiasi Lotynų kvartalas ankstų rytą, popiet ir vėlai vakare, arba – kokiais atspalviais gaisuoja, spindi ir švyti gotikiniai Sainte-Chapelle vitražai ūkanotą ir saulėtą dieną. Iliuzija, kad visa – gatves, daiktus, spalvas ir garsus, net žmonių siluetus – imanu sugaubt savin nelyginant saujon ir paskui, ištirpdžius bemiegės nakties išgyvenimuos, kitą rytą išskleist – kaip atmintinai išmoktą žemėlapį, kurio atgijusiom gatvėm klajodamas nebesijausi nei svetimas, nei pašalinis. Iliuzija, kad vaikiška smalsa gali padėt užčiuopti tikrovę, kaskart nelyginant driežas išsprūstančią, kai tik pabandai ją žodžiais įvardyti. Iliuzija, kad įsižiūrint į nei iš šio, nei iš to akį patraukiančius mažmožius, tarkim, batsiuvio iškabą, pusiau nudrėkstą vakarykščio koncerto skelbimą, arba mintyse kaip maldą kartojant atsitiktinai nugirsto pokalbio nuotrupas: *oh*, *merci*, *tout de suite*, *voilà** – įmanu persiimti šio miesto dvasia, įsigyvent į jo ritmą ir nuotai-

* O, ačiū, tučtuojau, štai.

ką, prasimušti pro tai, kas seklu, tik paviršius, iki gilesnės esmės.

Iliuzija?

Gal ir iliuzija.

Bet net visiškai tikras, jog iš tiesų tik iliuzija, argi būtum įstengęs jai atsispirt?

Pernelyg kerintis oro, vandens ir ugnies mirguliavimas, nuo tiltų atsiveriantis vakarais ir vidurnakčiais, pernelyg grakščios stogų briaunos saulėtais vidurdieniais, pernelyg daug atvirybės ir žaismingo lengvumo, kad vis dar tikėtum, jog tik skausmas gali nužiest tobulą formą, tik kančia – išgrynint esmę.

– *Eh bien*, nori, aš tau pasakysiu, kuo skiriasi *polonais* nuo visų kitų *étrangers*? – kilstelėjusi galvą tiriamu žvilgsniu pažiūrėjo klošarė, su kuria susipažinau tada taip netikėtai pratrūkus audrai, kai antrąsyk – ir vėl iš netyčių – prie jos prikliuvau. – *Polonais* nemoka džiaugtis. Nežinau kas, bet jaučiu, kad... kažkas jus labai slegia. – Susimąstė ir jau pati sau pusbalsiu kalbėjo toliau: – Visus jus kažkas slegia... Kas? – ūmai smigtelėjo akimis ir paklausė taip įsakmiai, tarsi staiga būtų patikėjusi, jog tereikia užklupt, sutrikdyt, išmušt iš vėžių, ir galbūt išgausi net tai, ko nė pats nenutuoki. Taip ir nesulaukusi atsako, vėl nudelbė akis: – Ne rūpesčiai, ne tuščios kišenės, o... Man vis atrodo, kad jūs nuo kažko bėgat ir niekaip pabėgti negalit. Tai kas gi jus persekioja? Kas jums ramybės neduoda? Kodėl net tada, kai jūs juokiatės, toks liūdesys dvelkia nuo jūsų? Duok ranką, – ir nelaukdama, kol ištiesiu, su-

spaudė už riešo, atvertė delną: – Taip ir maniau. Kiekvienam apie bet ką galiu burti, atspėti, kas buvo, išpranašauti, kas bus, tik ne jums, ne *polonais*. Lyg būtumėt atklydę iš kito pasaulio. Arba neturėtumėt nei namų, nei tėvynės. Neįsismelkiami ir nebylūs – kaip grindinio akmenys. Tik viena... – tik kančią jaučiu, ir tai viskas, ką apie jus galiu pasakyti... – Įsmeigė žvilgsnį į upę ir tuoj pat, tebežiūrėdama pasroviui, lyg tarp kitko pridūrė: – Ir saldi jums toji kančia, sakyk, juk saldi? Keikiate ją, nekenčiate jos, o netekti jos bijot, nes be jos neįstengiat, nemokat, nes vos tik atlėgsta – iš karto sutrinkat, pasijuntat lyg apgauti, lyg išduoti, nebesižinot, ko griebtis. – Atrodė liūdna, susimąsčiusi, regis, mintimis jau nuplaukusi su ta lėta, pažaliavusio vario atspindžiais sviduliuojančia upės srove, į kurią tuščiomis žuvies akimis žiūri, bet staiga atsisuko, kažkaip apmaudžiai šyptelėjo: – Tik kad šitai išburtum, nei delno, nei jokių chiromantijos mokslų nereikia... Užsuk dar kada, – pakvietė kaip į namus, kai pasakiau, kad jau laikas – *il est temps*... Paskui darsyk atsigręžiau – kiūtojo nė krustelt nekrustelėdama. Susigūžusi, alkūnėmis į kelius įsirėmusi, galvą nudelbusi.

Velniaižin, gal ji ir teisi, turi žvėrišką nuojautą. Tačiau jei ir teisi, gailiau buvo jos nei savęs. Bėgau nuo praeities, veržiaus iš savęs – atrodė, dar kiek, ir ištrūksiu. O kas slegia ją? Nuo ko ji nė nebesistengia pabėgti?

Kas be ko, kvaila buvo sukti sau galvą dėl tokių dalykų – juk kad ir kiek sykių nueitum, kad ir kiek laiko šnekėtumėm, vis tiek vienas kito niekada nesuprasime, o

jeigu ir suprasime, tai kaip nebylys aklą. Kalba? Kalba čia niekuo dėta, kad kalbos pramoktum, užsispirti tereikia, tačiau kaip suartint pasaulius, ligi šiol skriejusius skirtingom orbitom, kaip paaiškint tai, kam pavadinti ne tik žodžių, bet apskritai atitikmenų tuos dviejuos pasauliuos nėra? Liūdesys – it benamio šuns šešėlis ant tilto. Keistai skydinėjantis, tai nutolstantis, tai vėl priartėjantis.

... Žiūrėjau į jį, tą aviganį, šmirinėjantį nuo vienų prie kitų, vis ką nors uodžiantį, retkarčiais lyg sunerimstantį, stabtelintį, apsidairantį ir tuoj vėl tuos pačius ratus sukantį. Paskui mostelėjau, ir lyg to būtų telaukęs, pribėgo. Tvoskė dumblu ir vandenžolėm, iškišęs liežuvį sunkiai lekavo, aštrūs šonkauliai kilsnojo kaip dumplės, nepagaunančios oro. Supratęs, kad neturiu jokių piktų kėslų, pasijuto saugiau, išsitiesė man prie kojų. Klausantis duslaus tamtamų dundėjimo, žvilgsniu pasitinkant ir palydint iš prieblandos išnyrančius ir prieblandoj ištirpstančius siluetus žmonių, prieinančių, pastovinčių ir nueinančių, buvo gera jausti ramybę, nuo jo sklindančią kartu su aitraus oro ir upės dumblo kvapu, šunišką ištikimybę ir šunišką prieraišumą, kuriuos pelnei vien tuo, kad pasišaukei ir jo nušiurusį kailį paglostei.

Paskui staiga į mane atsisuko – kaip atsisuki pajutęs, jog kažkas į tave žiūri. Tik vieną akimirksnį, tačiau jo žvilgsnį – nesąmoningos būtinybės nebylumu dvelkiantį ir sykiu žmogiškai artimą – tebejutau ir iškart jam nusigręžus bei vėl įsistebeilijus į tolumon srūvančią, kai ilgiau įsižiūri, regis, imančią traukti, su savim nešti, o kai

atsipeikėji, regis, išvis niekur neplaukiančią upę – upę ir nakties tamsą, su kuria ji tolumoj susilieja. Ūmai toptelėjo: kokie jie panašūs, šitas šuo ir klošarė. Tokios pat liūdnos akys, tokia pat širdį gniaužianti gėla, toks pat tylus džiugesys, tą gėlą ir liūdesį praskaidrinantis.

Laki afrikietiškų būgnelių melodija, iš netyčių nugirstos pokalbių nuotrupos, šviesos ir šešėlių mirgėjimas...

Vienodai linguojantys kūnai, daugybė ritmingai barbenančių, lenktyniaujančių pirštų, tų beprotiškų lenktynių aistros apkerėta liaunutė šokėja...

Gal kaip tik todėl, pamaniau, net ir nelaimės čia atrodo lengvesnės, o sielvartas ne toks gniuždantis ir skaudus, kad šitie žmonės moka džiaugtis paprasčiausiais dalykais ir nesistengia sureikšmint kančios kaip vienintelio prasmės ir įkvėpimo šaltinio? Džiaugsmas, kad nuslopintum gėlą ir liūdesį, džiaugsmas jau vien dėl to, kad esi čia, drauge su kitais. Ir iš jo gimstanti, jį palaikanti, jam užgesti neleidžianti kūrimo aistra – tegu kiek lengvabūdiška, tegu kiek vėjavaikiška, tegu nekvaršinant sau galvos, kas išeis, tarsi žaidžiant... – kad išsiveržtum iš to, kas įprasta ir stinglu, kad praplėstum suvokimo ribas, kad vaizduotės galia atgaivintum tikrovę, bent jau pasipriešintum kasdienybės banalumui. Neretai susidarydavo įspūdis, kad ji, ta kūrimo aistra, visą miestą užkrėtusi, kad neliko nė vieno jos neužburto žmogaus, ir nors supratau, kad devynis kartus iš dešimties tai – grafomanija ar vien viltis užsidirbt, tačiau atrodė, kad be to klošaro poeto, kurį veik kiekvieną vidurnaktį pamatau ant rue de la Verrerie ir

rue des Archives kampo su vis tiek pat nugertu, regis, niekaip pabaigt neįstengiamu buteliu vyno ir su tuo pačiu sutrintu, regis, niekaip prirašyt neįstengiamu eilėraščių sąsiuviniu, be dailininkų, prie Pompidou ar Notre-Dame besisiūlančių nupiešti portretą, be muzikantų, mimų, šokėjų, tau skubant kas žingsnis šmėžuojančių priešais akis tarsi nutrūktgalviškai sukamoj scenoj, – be jų nublanktų, sumenktų, nereikalingi atrodytų ir didingiausi dalykai, galbūt jų išvis nebeliktų.

Kas be ko, liūdna darydavos, kai kartais imdavo ir pačiam nejučiom dingtelėdavo, jog ir toji pusiau tikra, pusiau įsikalbėta kančia, kuriai įsipareigojęs ar kurios įpareigotas jautiesi, ir štai ši kone egzaltacija – tai turbūt ne kas kita, kaip dvi skirtingos to paties *polonais* prigimties apraiškos.

Ir turbūt visai nesunku būtų nubraižyti lentelę, panašią į tą, kurią kitados braižydavai per zoologijos pamokas, kad palygintum kokių nariuotakojų ir vėžiagyvių požymius, – skiriamosioms *polonais* ypatybėms išvardyt: per gyvenimą negali žengt lengvu *pa* žingsneliu, šypsodamas ar pasišaipydamas – nes tai jau įtartina. Negali neideologizuoti tikrovės, viskam būtinas pateisinimas ar pasiteisinimas, aukštesnė arba gilesnė prasmė. Negali atsipalaiduoti, negali užsimiršti, visa be galo svarbu ir reikšminga, taip svarbu ir reikšminga, kad, nors ir ko imtumeisi, iškart klumpi po atsakomybės našta. Paliktųjų, atstumtųjų, išduotųjų kartėlis, kitąkart širdyje vos užgniaužiamas įniršis, tragiškos patirties adoravimas ir, skausmingai užlaužus rankas, priekaištingai nebylus kompensacijos lūkestis.

Septyniolikmečio švedo tėvai svajoja, kad jų sūnelis bus diplomatas, o koks diplomatas be prancūzų kalbos?

Paryžium kliedinti, be Paryžiaus dūstanti amerikietė į gyvenimo pabaigą pasiryžo ir kalbą išmokti.

Japonas architektas įsitikinęs, jog prancūzų kalba – tiesiausias kelias Europos kultūron.

Du bičiuliai argentiniečiai ieško darbo, o kaipgi jį rasi, jei tik pirštais temoki susikalbėti?

... Bandė pažvelgt į save iš šalies tarp tų visų įvairiausio gymio, įvairiausių odos atspalvių, įvairiausių kraštų ir kultūrų žmonių; pamanė, kad kitiems, net artimiausiems kaimynams, kokiam švedui ar vokiečiui, jis lygiai egzotiškas kaip kad jam – japonas ar dailininkas meksikietis, atvažiavęs porai dienų į savo parodos atidarymą, o štai jau treti metai tik laiškus namo siuntinėjantis.

– *Lituanie*? – antakius kilstelėjo jauna dėstytoja, vien dėl to, kad jauna, turėjusi atostogas atidėt rudeniui ir likti mokytojaut vasaros kursuos. – Pernai buvo iš Len-

kijos, prieš dvejus metus – porelė iš Prahos, bet iš Estijos, Latvijos, Lietuvos – pirmąkart... Ką jūs sakote? Nieko bendra? Net ne kirilica, o lotyniškais rašmenimis rašote?!

Pats nenumanė, kad šitaip įniks, kad, pradėjęs nuo žymimųjų ir nežymimųjų artikelių, esamojo laiko galūnių, nereikšmingų kasdienių posakių, taip kantriai ir atkakliai irsis prie sudėtingesnių junginių, sunkiau įkandamų gramatinių formų, vis painesnių sintaksinių konstrukcijų. Betgi tai nebuvo vien noras išmokti kalbėti: veikiau gundė pojūtis, kad kuo geriau supranti kasryt ausis užgulančią garsų, žodžių, gatvėse ar metro nugirstamų pokalbių mūšą, tuo artimesnis darosi miestas, tuo aiškiau jo pulsą jauti. Panašiai kaip pro ūkanas plykstelėjus saulei nušvinta, reljefą atgauna, akį rėžiančiom geometrinėm formom sueižėja namų sienos ar, tarkim, Saint-Germaino bažnyčios fasadas, taip vartant žodynus, kartojant gramatikos taisykles, pamažu ryškėjo, vis apčiuopiamesnės darėsi gijos, jungiančios šiame mieste gyvenančius žmones, siejančios iš pirmo žvilgio pabirus daiktus ir reiškinius.

Rodės, fonetinės ir morfologinės jungtys, sintaksinės konstrukcijos – tai ne tik kalbos paradigmos, bet ir pirmapradės struktūros, pagal kurias nutiestos gatvės, iškasti

namų pamatai, per Seną permesti tiltai, vieni su kitais sujungti šio miesto kvartalai.

Rodės, linijų ir spalvų kompozicijos, tas baltas peizažas, kuris kylant Georges'o Pompidou eskalatoriais tarsi vėduoklė skleidžiasi priešais akis, kol galiausiai iki pat Sacré-Coeur nubanguoja, tik atkartoja projektą, kalbos lytimis užkoduotą.

Rodės, miestas ir kalba paklūsta tiems patiems dėsniams, kad suvokdamas kalbos kodą perpranti ir miesto gramatiką, kad mokydamasis derint *imparfait*, *passé composé* ir *présent* laikus kartu mokaisi miesto istorijos, vis geriau supranti, ką byloja amžinai tylai pasmerkti grindinio akmenys ir kuo iki išnaktų šurmuliuoja neonais tviskančių kavinių terasos.

Ūmai dingtelėjo: koks paviršutiniškas, apgaulingas, tegul ir stebinantis buvo pirmų dienų įspūdis – tik tareisi vis geriau pažįstąs miestą, kuris gundė muziejų šedevrais, stulbino turtingom vitrinom, akino ligi paryčių atlapotų kabaretų šviesom, kad po išoriniu spindesiu tikrąjį veidą paslėptų. Ko gero, bergždžia viltis, betgi iš tikrųjų vaizdavos, kad išmokęs tarti garsus, jungti žodžius ne tik nebebus kurčias ir nebylys, visiems ir viskam svetimas, bet pro išorinę sumaištį įžvelgs glūdinčią tvarką, pro klaidinančius reginius prisiirs prie tikrojo vaizdo, įsismelks į daugybe pavidalų apsireiškiančią dvasią – pagaliau įmins šio miesto vidinę sąrangą ir krūptels, sustings, iš panages nuvėrusio skausmo supratęs, kad prisilietė prie gyvuonies ar liepsnos, kuri požeminiam žaizdre išdega ir tik paskui dienos švieson iškelia daiktus ir reiškinius.

– Ką rašai?.. A, o aš maniau... – nusivylė, kai atverčiau gramatikos sąsiuvinį.

– Ant pont des Arts – tik dailininkai ir poetai?

Prisėdo ir iš smalsumo ar norėdama nuo ko nors kalbą pradėti paklausė. Ta liaunutė šokėja, kurią išvysdavau kasvakar. Vos pradeda temti ar jau sutemę, dar iš tolo į akis krisdavo jos platus kimono ir smulki figūrėlė, ritmingai pagal tamtamų dundėjimą plazdenanti. Ilgainiui tapo neatskiriama kasdien matomo vaizdo dalimi – kaip dundesys, nuo tilto prie tilto vilnijantis, kaip nesibaigiančius ratus aplink Cité sukantys *Bateaux-Mouches*, kaip kaskart vis kiti ir vis tie patys turistai, gaudantys kiekvieną viešnagės Paryžiuje mirksnį. Ko gero, tokią pat tuštumą būtum pajutęs, jeigu kurį vakarą būtum nepamatęs ir neišgirdęs būgnelių aidų, palei Senos vandenis plūstančių. Kas be ko, dar ir drakonas – jai šokant šokantis, jai pavargus pavargstantis – tartum ne išsiuvinėtas būtų, o tik iš nuoilsio prie švelnaus kimono šilko kartais priglundantis ir saldžiai, palaimingai užsnūstantis. Kaip

kad dabar – kai sėdi šalia ir žiūri tiesiai į veidą, lyg nuo seniausių laikų draugai ar pažįstami būtume.

– Aš Melanie, o tu kuo vardu?

Taip visai netikėtai, lyg iš netyčių prasidėjo kelionė Paryžium ir tais keistais minčių ir jausmų labirintais, tarsi atkartojančiais gatvių ir skersgatvių raizginį, kurį jau dviese kas vakarą ausdavom; veikiau – ne kelionė, o paprasčiausios klajonės vien tam, kad klajotum, ilgėdamasis ir ieškodamas pats nelabai žinai ko. Tą pirmąjį vakarą ji pasiūlė nueiti pas airius – pernai buvusi Airijoj, patikęs tas kraštas, netgi airiškai pradėjusi mokytis, o čia pastebėjusi restoraną su airiška iškaba, nors buvę vėlu, bet užsukusi. Pasisveikino airiškai, turėjo gitarą, paskambino kelias jų dainas, kurias per keletą savaičių, praleistų ten, buvo išmokusi, išsiskiriant ją pakvietė – kai tik turėsianti laiko. Juolab kad priviliojo keletą nakvišų, besidairiusių, kur čia išgėrus, ir kai ją išgirdo, šmurkštelėjusių kaip tik į tą *Irish pub*.

– *On y va**?

Mat jai vienai kažkaip nedrąsu.

– Tai ne tik šoki? – paklausiau, kai grįžo nešina apsiaustu ir gitara, kuriuos buvo numetusi prie tilto turėklų.

– Ir šoku, ir groju, ir dainuoju, ir piešiu – stebiesi?!

– Eiles, aišku, irgi rašai?

– Ir dainas pagal jas komponuoju, – nepajutusi pašaipos, atsakė nei girdamasi, nei varžydamasi; įsinėrusi į apsiaustą – berankovį chalatą, persimetė per petį gitarą.

* Eime?

– Duok, panešiu.

– Kad nesunku. Niekur jos nepalieku – taip pripratau, kad be jos – kaip be rankų. Eime?

Ne tiek klausė, kiek ragino. Žengė irgi ryžtingai – praslydusi pro bandžiusius kibt juodukus, spėriai patraukė per tiltą. Smulkutėlė, įsispyrusi į dviem sukryžiuotais dirželiais prilaikomas basutes, panėšėjo į vėjo pažemiui nešamą plunksną; tik kimono aplink kelius plaikstėsi. Dar nieko apie ją nežinojau, dar nebuvau spėjęs atidžiau įsižiūrėti į veidą, juolab – pažinti įpročių, būdo, bet greta eidamas jutau ir lengvabūdišką ryžtą, ir vaikišką žaismingumą, dėl kurių stokos taip dažnai priekaištaudavau sau, pakirdęs iš miglotų svarstymų ir išvedžiojimų. Tikriausiai nenuorama, tikriausiai negali nustygti, tikriausiai blaškosi, bet sykiu ir užsispyrusi...

Ir staiga judriau sumirguliuoja šešėliai po kojom, ir staiga greičiau slysteli bukinistų dėžės, tarsi geležiniai sfinksai rymančios palei Senos krantinę, ir staiga sumišiau prieš akis ima virpėti vitrinų ir iškabų ugnys; kaip pažvelgus iš kitos vietos atsiveria nauja perspektyva, taip paspartinęs žingsnį pajunti kitą ritmą. Vaikiškai naivus atradimas, o veikiau išgyvenimas to, apie ką jau daug sykių galvojai: iš vieno miesto tartum ratilai skleidžias, į visas puses nuvilnija aibė tik iš pažiūros panašių miestų, ir kad patektum iš vieno į kitą...

Šmurkštelk į prieblandoj skendinčią arabų ar kinų krautuvėlę; įsiklausyk, kaip po aukštais Notre-Dame skliautais, regis, imančiais suktis sugaudus vargonams, liejasi didingi akordai; nusileisk į metro, pavažiuok kad ir porą stotelių, išlipk nepažįstamam kvartale, – kartais nusmelkdavo įspūdis, kad klaidžioji po daugybę pasaulių, kurių kiekviename savaip teka laikas, savaip sklinda garsas, savaip virpa oras, kurių kiekviename savaip mylimasi ir savaip neapkenčiama, savaip džiaugiamasi ir savaip sielvartaujama,

savaip susitinkama ir savaip atsisveikinama, – kurių kiekviename viskas taip pat ir truputėlį kitaip nei tame, iš kurio ką tik atklydai ar į kurį netrukus nuklysi, tikriau tariant, prie kurio tiktai priartėsi, nes neišdildavo įspūdis, kad visa stebi iš šalies, tik iš tolo, sakytum nuo slenksčio, įspūdis, kad suki begalinius ratus, niekaip nerasdamas, pro kur įžengti į vidų, tas įspūdis, kad kaskart lieki anapus ribos, nežinia kieno brėžiamos – galbūt nesugebėjimo atsivert, įsijaust, įsigyvent. Tarsi tik akies lęšiukas prisitaikytų prie kitokios šviesos, tarsi tik ausies būgneliai sugebėtų išgirsti kitos prigimties ir kitokio aukščio garsus, o visa tavo esybė tarsi mažytė žuvelė beviltiškai plaktųsi į akvariumo sieneles, niekaip neįstengdama prasidaužti pro stiklą.

Daugybė veidrodžių, atsispindinčių vieni kituose, daugybė perspektyvų, viena iš kitos išsiskleidžiančių, kiekvienos kavinės terasoj – kitas pasaulis, pasukęs už kampo atsiduri kitoj realybėj. Kartais apimdavo nuostaba, kad visa tai sutelpa vienam akimirksny ir vienoj vietoj, ir ne tik sutelpa, bet sakytum pratęsia, papildo kits kitą. Kartais nusmelkdavo baimė, kad staiga įtampos neišlaikęs nutrūks visa siejantis siūlas ir tai, kas regis tvaru ir nekintama, pažirs šukėm ir duženom. Kartais užplūsdavo visiška neviltis pamanius, jog tvarka ir darna – niekas daugiau, tik kasdienybės inercija, iš vaizduotės stokos ir valios tingumo kylanti bejėgystė pasipriešint tam visa valdančiam anonimui, kurį patogiausia pakrikštyt visuomeninio ar bendruomeninio gyvenimo sąvokom, jeigu esi linkęs į prietarus – likimu ar lemtim, neviltis, pamanius, jog ne

tik tu, bet visi klaidžioja tarp daugybės pasaulių, neįstengdami nei į juos įsismelkt, nei suprast, kas juos sieja. Dėdamasis dėl ontologinio žmogaus pasmerktumo širdies gilumoj kenčianču skeptiku, tirštai prirūkytame kambaryje, kuriame ant nušnerkšto stalo nelyginant aukšti vienatvės bokštai styro pusiau nugerti ar jau tušti buteliai, galėtum liūdesio kupinu žvilgsniu apvesti prieblandoj dūluojančius veidus ir sielvartingai ištarti, kad po pačiais būties pamatais susirangiusi atskirties ir vienatvės angis, iškart kertanti, vos pabandai iš savęs išsinerti.

Ir galbūt ne daugiau kaip valerijono lašų buteliukas, kurį rankinėj visur su savim nešiojasi kokia isterikė, ta viltis, kad kažkas kitas gali išvesti į kitą pasaulį, kad kažkas kitas gali padėti permesti lieptą, užčiuopti visa siejančius ryšius, panirti į jausmų ir minčių pilnaties upę, tas tikėjimas ir netikėjimas vienu metu, kad užtenka įsigyvent į kito žmogaus ritmą, pažvelgt į gyvenimą jo akimis, ir atsivers kitas vaizdas, kita fizika ir metafizika; galbūt visa, ko laukti gali, tai tik šiokia tokia įvairovė: keletas laiptinių, į kurias šiaip niekad nebūtum užklydęs, keletas kambarių, į kuriuos šiaip neturėtum teisės įžengti, keletas naujų telefonų ant degtukų dėžutės, nes neverta rašytis knygelėn. Bet jeigu ir tiek...

Langas į quai des Grands-Augustins, ant kurio stiklo atsimušantys kelių prie staliukų palinkusių žmonių atspindžiai retkarčiais susilieja su anapus stiklo praslystančių praeivių siluetais, intymus kuždesys prieblandoj, juokas, į kurį niekas, be tavęs, neatsisuka, vėl prislopinti balsai...

Stebino gebėjimas persimainyti, iškart įsigyventi į aplinką – akyse dar tebestovėjo ant tilto šokančios vaizdas, o štai jau dainavo visiškai svetimiems, – nesivaržydama, nesidrovėdama, lyg dainuotų geriausiems draugams. Niekuo daugiau negalėjau padėti, tik padrąsint žvilgsniu. Arba pritarti vos girdimai į staliuką barbendamas. Bet ar reikėjo? Juk dainavo ne man ir ne jiems – dainavo pati sau. Rodės, vos virptelėjus gitaros stygoms, slystelėjo į kitą tikrovę, kurią atmintis, netikėtai pažadinta vėl suskambusių tolimo krašto garsų, atkūrė iš praėjusio laiko, audė iš netvarios prisiminimų materijos. Rodės, vos pasigirdus pirmiesiems akordams, užgeso ir nerimas, ir baugulys, kurie neseniai – praveriant šio restorano duris ir paskui nuo slenksčio dairantis šeimininko ar nors vieno

iš padavėjų, aną vakarą dar sykį ateiti kvietusių, – smilkė, ir ji, vis labiau užsimiršdama, nebepastebėdama to, kas aplinkui, ėmė nirti į kitą pasaulį, tokį pat neapčiuopiamą kaip oro virpėjimas, kaip tyla ir melodija, kuri toje tyloje gimsta ir vos suskambusi miršta; – į tą pasaulį, kurio vienintelis atspindys ir ryšys su čionykščiu buvo airių daina, tikriau tariant – airių giesmė, kurią kuo toliau, tuo labiau įsijausdama traukė. Bruzdesys prie staliukų ir baro aprimo, paskui ir nuščiuvo – tylą trikdė nebent prislopintas gausmas mašinų, šia kaip ir kitomis krantinėmis lekiančių iki pačių paryčių; iš pradžių jie, regis, nustebo, kad ši smulki ir pažiūrėti drovi mergaičiukė, atlydėta nebylaus palydovo, drįso suardyti per ilgus metus čia nusistovėjusią tvarką, paskui įsiklausė ir atidžiai, smalsiai klausėsi, – ko gero, net prielankumą, dėkingumą pajutę, kad įpūtė nors kelis gaisus dvasios, su blunkančia *Irish pub* iškaba irgi pamažu nykstančios, suvis jau apmirusios. Airiško viskio, airiškos degtinės, airiško alaus buteliai baro lentynose, aukštos stiklinės su Airijos miestų herbais, kelios neryškios, į sustingusius nebylaus filmo kadrus panašios Dublino nuotraukos. Sakytum kito krašto daina jiems būtų priminusi jų pačių prigimtį, sakytum jai pasigirdus jų ausyse būtų suskambusios vaikystėj girdėtosios, tie žmonės, dingojosi, nyra kiekvienas savo planeton, o kartu vis labiau atsiveria vienas kitam, nejučiom pasiduoda keistai nostalgijai, kuo toliau, tuo labiau siejančiai netvariais, bet tolydžio stiprėjančiais ryšiais. Gal tai ir yra mįslės įminimas – tik įsigyvenus savin, kituosna išeit įmanu?

Pražilusiais smilkiniais vyras pakampėj, turbūt užsukęs vien tam, kad perverstų *Le Monde*, trys vyrukai prie baro, senstelėjusi *madame* su ekstravagantiška skrybėle, už kurios kaspino užkišta stručio plunksna stirkso kaip iššūkis standartiniams skoniams ir prie jų verčiančioms taikytis elgesio normoms, dar keletas, – visi jie ilgainiui ėmė atrodyti ne prašalaičiai, o bičiulių ar vienminčių kompanija, pagal seniai nusistovėjusį įprotį čia susirinkusi. Kaip žiūrint į tą patį paveikslą kartais nusmelkia panašus į greta tavęs stovinčiojo potyris, taip įsiklausydamas į atšiauriai skaudžią melodiją ir pats pajutau tolydžio didėjantį bendrumą su tais visai svetimais, pirmąsyk matomais žmonėmis; kai baigė, tarsi nuo senų seniausiai pažįstami būtume. Tačiau ji skidžius plojimus nutraukė, iškart pradėdama antrą. Smagesnę, gyvesnę; lyg iš savęs būtų išnirusi ir šiton saliukėn sugrįžusi, lyg tik dabar pastebėjusi, kiek žiūrovų aplinkui, susizgribo, atkuto, žvilgsniu ėmė klaidžiot nuo veido prie veido – ne tik balsu, bet ir žiburiuojančiais vyzdžiais stengdamasi užkrėsti žaisminga melodija.

– Į sveikatą, – kilstelėdamas bokalą, nuo baro tostą pasiuntė vaikinukas, gurkšnojantis alų. Netrukus ir daugiau draugų atsirado – pasiprašę prisėsti, butelį užsakė du pusamžiai vyrai, iš visų, kurie buvo, pažiūrėti, mažiausiai linkę bendrauti, įkandin jų atsargiu katės žingsneliu prisliūkino ir *madame* su ekstravagantiška skrybėle. Sveikino, gyrė...

– Melanie, vardu Melanie, bet ne iš Airijos, o iš Šveicarijos, Airijon tik nuvažiavus buvau...

– *Lituanie*? – tankiai sužėlusius antakius kilstelėjo vienas iš vyrų ir nelaukdamas, kol patvirtinsiu: – O taip, Memel, Wilno, Riga...

Tik paskui supratau, ko taip nušvito, kodėl taip netikėtai pratrūko – kai palinko per visą staliuką, kad kone tiesiai į ausį, tarsi didžiausia paslaptis būtų:

– Königsberg... O Königsberg ar žinai?

Bet vos spėjau prabilti:

– Kaip nežinosi, aišku, žinau, tik Königsberg ir Riga... – jau abiem rankom mojavo:

– Taip, taip, savaime suprantama...

Pasirodo, irgi nevietinis, pasirodo, irgi atvykėlis – verslininkas ar komersantas bavaras, Paryžiun kažkokių reikalų atgintas. Jo kompanionas, tas tai tikras prancūzas, „de souche"...

– Tai bent, už vieno staliuko – pusė Europos! – Taikiusis, taikiusis, pagaliau trigrašį kyštelėjo ir *madame*, bet jos veidas tučtuojau apsiniaukė, o ranka, siekusi skrybėlės, kas akimirksnį tai vienon, tai kiton pusėn stumtelimos, taip ir sustingo per sprindį nuo jos atbrailos – kai susigriebusi, ką pridurti galėtų, vietoj savojo balso vokiečio balsą išgirdo. Vokiečio, kurio širdyje tebevirpėjo netikėto susitikimo užgauta styga, vokiečio, kuris Hippolyte'o Taine'o balsu jau niūniavo:

– Matai, kaip visa maišos, plakas ir pinas, kaip iš biografijų kurias istorija ir kaip ta pati istorija sumala, į dulkes sutrina žmonių likimus... Königsberg?.. Iš Königsberg mano tėvai, Königsberg ir aš gimti turėjau. Jeigu ne karas...

Ogi pažvelgęs į jį nepasakytum, kad nors kiek sentimentalus būtų. Padorus, savimi patenkintas vokietis, kasvakar prisisukąs žadintuvą, kad atsikėlęs turėtų pakankamai laiko ir švariai nusiskusti, ir sočiai užkąsti.

– O dabar? Kaip dabar Königsberg? – Mat ketinąs nuvažiuoti, tik niekaip neištaikąs progos, vis reikalai...

Ką galėjau jam atsakyti – kad nei nuvilčiau, nei pameluočiau?

– Na, o *Lituanie*, kaip *Lituanie* laikosi? – melancholišką ilgesį, į kurį vokietis kuo toliau, tuo labiau grimzdo, pabandė išsklaidyti jo draugas prancūzas. – Tiesą pasakius, visi buvome *au courant**, bet nedaug kas tikėjome...

– Jau baigės? – susizgribusi, kad ir ji nepėsčia, kad kažkur, kažkada *Lituanie* vardą girdėjusi, kažką apie *Lituanie* žinanti, jam įkandin puolė skrybėlėta ponia. – Karas, kaip tai kas?

Ir loštelėjo, tariamai ar iš tikrųjų nustebusi:

– Kaip tai nebuvo?! Pati savo akimis mačiau, per televizorių rodė! – Vaidindama, kad negali patikėt tuo, ką išgirdo, kone įsižeidusi purkštelėjo. – Niekuo šiais laikais negali pasikliauti... – sielvartingai atsiduso; rodės, nurims, bet jos prakaulūs petukai tučtuojau kilstelėjo, o krūtinė įdubo – vos atsidususi vėl kvėpė orą, čiaupė nenustygstantį savo snapelį, tačiau...

Tačiau prancūzas šįkart buvo greitesnis, tačiau prancūzas šįkart ją aplenkė:

* Žinojome, buvome informuoti.

– Nebuvo ten karo, *madame*, nebuvo, – susigriebęs, kad dar kiek, ir pražiopsos, greitakalbe prabilo: – Velniaižin ką jūs ten matėt, gal Bosniją, gal Karabachą, o gal Somalį. Bet Lietuvoj... Lietuvoj karo iš tikrųjų nebuvo? – Su nekantra bėręs, staiga – lyg ūmios abejonės nudiegtas ar nusmelktas minties, kad be liudytojų vis tiek neįtikins, – klausiamai pažiūrėjo.

– Nebuvo, – patvirtinau ir pamačiau, koks nusivylimo šešėlis sklęstelėjo veidu po skrybėle. Net pagailo.

– Kaip čia tvanku, – rezignuojamai sudejavo ir, nusivožusi skrybėlę, apmegzta nosinaite ėmė šluostytis įdubusius smilkinius. Kaip nekariaujanti Lietuva jos akyse neteko kankinio aureolės, taip ir jos veidas, plačių skrybėlės atbrailų nebegaubiamas, staiga pasirodė suvis menkas, panašus į suvytusį bulvės gumbelį.

– Bet nelengva?

– O taip, *monsieur*, iš tikrųjų nelengva, – ir vėl teko išpilti tokiom progom tam tyčia išmoktą giesmelę apie būtinas ekonominės ir politinės sanklodos permainas, apie buvusios nomenklatūros gajumą, apie...

– Sakai, gajumas, tik aš nelabai suprantu, ko jūs norit, – staiga kilstelėjo galvą bavaras, pakirdęs iš savo minčių, o gal priešingai – dar atidžiau nei kiti klausęsis, tik nudelbęs sprandą ir tokiu rūškanu veidu, lyg nieko negirdėtų. – Pirmieji sukilot, pirmieji išsiveržėt ir pirmieji tuos pačius, kaip tu vadini, nomenklatūrininkus vėl išsirinkot?! Ana sistema pasirodė geresnė? Patiems vieniems per sunku verstis?

– Tai – ne politinis, ne ekonominis, ne socialinis kazusas, – akimirksnį sutrikęs atsidusau – nuo klausimo, į kurį kiekvienas atsakymas būtų buvęs nevykęs bandymas teisintis, išsuko prancūzas. – Tai – greičiau psichologinė problema. Praėjusio laiko nostalgija. Kada žmonės tuo, ką turi, būna patenkinti? Net didžiausios praeities negandos blanksta prieš dabarties rūpesčius. O be to... O be to, gal anuomet ne viskas taip labai ir blogai buvo? Paminėsit mano žodį, žmonija dar grįš prie to, ką dabar laidojam. Tam tikrų garantijų, tam tikro socialinio rūpesčio...

– Ir nežinojau, kad toks socialistas, – dėdamasis nustebęs, antakius kilstelėjo ir per petį draugeliui plekštelėjo bavaras, bet prancūzas suskubo:

– Ne daugiau nei dešinysis. Tik bandau plačiau pažiūrėti.

Santūriai, vos pastebimai šyptelėjęs, vokietis norėjo dar kažką pasakyti, ko gero, vėl trūktelt per dantį, bet skimbtelėjo gitara – Melanie jau darėsi nuobodu, Melanie tikrai ne iš tų, kurie turėtų kantrybės kiurksot ir klausytis, kaip kažkas paikai aušina burną.

– O taip, *mademoiselle*, padainuokite, jūsų toks gražus balsas, – atkuto ir senoji ponia; klausėsi pabrėžtinai susimąsčiusi, ploti irgi pratrūko pirmoji; prie baro sėdėję vyrukai atsiuntė dvi taures vyno. Pasikvietėm juos prie savęs.

Pamažu ir kiti arčiau kėdes prisistūmė, įkandin svečių prisėdo ir padavėjai; lyg iš paveikslėlio iškirptas storulis

barmenas riestais ūsais ir nuo prakaito blizgančia plike, prie tuščių bokalų rymojęs taip vienišai, kad pasižiūrėjus širdį nugeldavo, galiausiai nė tas neištvėrė. Ko gero, buvo jau po antros, bet niekas neprašė išeiti, tik didžiąsias šviesas užgesino, ir pažvelgus pro langą, vienintelis apsėstas staliukas pačioj salės kertėj dabar turbūt panėšėjo į salą, tarp daugybės apmirusių vis dar nerimstančią, keistai šurmuliuojančią. Lyg prieblanda būtų pabudinusi vaikystės instinktus ir pažadinusi iš tamsos baimės kylantį poreikį dar artimiau susiburti, lyg gatvėj retėjant praeivių, kiekvienas jau dabar būtų pajutęs, kokia vienatvė nudilgys, kai teks išeiti už durų, lyg vaišingumu, šypsenomis, draugiškais žvilgsniais būtų tikėjęsi dar labiau sustiprint bendrumą, visi tapo užmaršiai lengvabūdiški, dosnūs. Padavėjai nešė vyną ir alų, nepastebėdavai, kieno užsakytus, kartkartėm plykstelėdavo mažytės liepsnelės, iš prietemos išplėšdavusios saujon suglaustų plaštakų prigaubtus veidus, nuo be perstogės žybsinčių cigarečių oras darėsi aitrus ir slopus, o prieblandą smelkė melsva ūkana, primenanti keistą, liguistai blyškų svidėjimą. Suvienyti tolimo ir daugumai turbūt išvis nepažįstamo krašto, tie žmonės, rodės, pamiršo net savo namus ir dabar, džiaugdamiesi nuotaikinga kelione, netroško nieko daugiau, tik kuo ilgiau būti kartu. Baigusi vieną, Melanie tuojau pradėdavo kitą; prie krūtinės suvytusių rankų spaudžiama skrybėlė su plunksna ir kaspinu atrodė nelyginant pailsus plaštakė, pritūpusi pailsėti ir amžiams sustingusi; bavaras ir paryžietis retkarčiais persimesdavo vienu kitu žodeliu, bet

daugiausia tylėjo; storulis barmenas svajingai lingavo į taktą. Tuščia gatvė už lango panėšėjo į sceną pasibaigus spektakliui: dūlios šviesos, nebyliai stinglūs šešėliai, retkarčiais šmėstelintys ir tučtuojau pradingstą siluetai – tik tam, kad dar labiau padidintų nykumos įspūdį. Juo keistesni stiepėsi medžiai – rimstant šurmuliui, vis pamėkliškiau juduliuojantys, virpančiomis šakomis toliau neramiau plakantys orą. Pasirodo, tereikėjo praverti duris, ir iškart – vėjas, kaulus gelianti pagela...

– Kad tik spėtume, kol prasidės.

Ir iš tikrųjų – tik stumtelėjom vartus ir įžengėm kieman, sužaibavo, kraptelėjo keli smulkūs lašeliai; įšokusi į kambarį, vos spėjo uždaryti išeinant paliktą pradarą langą.

Laukimas – regis, nei iš šio, nei iš to visą esybę užliejęs, kiekvieną kūno narelį nuo pat paryčių imantis dilgyti. Ir anksčiau, būdavo, jis nusmelkdavo – ypač į pavakarę, kai pro įstaigų ir kontorų duris plūsteli dar vienos dienos darbus baigę tarnautojai, kai po trumpo popietinio atoslūgio vėl sušurmuliuoja kavinių terasos, kai vidurdienio kaitros išdegtas dangus pamažu ima rausvėti, o nuo Senos padvelkia vėsa, pranašaujanti vakaro gaivą. Tas laukimas akimirksnio, kai dar kiek paklaidžiojęs Dauphine, Bonaparte'o ar Mazarine gatvėmis, išnirsi į Malaquais krantinę, išgirsi tamtamų dundėjimą, pasileisi tilto link. Tačiau dabar buvo ne tik tamtamai, ne tik tiltas, ne tik ten sklandanti nuotaika.

Nuostabos kupinas žvilgsnis?

Patirties dar neapviltas troškimas kuo daugiau pamatyti, išgirsti, paliesti?

Vaikiška nekantra, baugulys, kad nespėsi – lyg laikas būtų įsismelkęs į kraują ir tekėdamas skaudžiai dilgytų gyslas?

... Dainavo, šoko, rašė eiles, mokėsi iš karto kelių kalbų – kaip pati gyrėsi, buvo gabi daugybei dalykų, visko norėjo, tačiau suprato, kad neišvengiamai turės pasirinkti, ir blaškėsi nuo vieno prie kito, stengėsi suprasti, kas traukia labiausiai; šokdavo iki išsekimo, dainuodama stengės ištirpti melodijoj, kasvakar deklamuodavo paryčiais baigtus rašyti eilėraščius, – visa savo esybe atsiduodama čia garsui, čia spalvai, čia žodžiui, rodės, dega iš nekantros pažinti jų ir savo galias, išbandyti, kiek muzikos, poezijos ar tapybos dvasia atitinka jos prigimties polinkius, suvokti, kas arčiausiai širdies. Tas laikas, kai pasaulis – dar nei atrastas, nei prarastas rojus, kai dar niekas nespėjęs užgesinti tikėjimo, jog tereikia įspėt lemties burtą, ir toliau visa klosis savaime, kai dar su gailesčiu ir kartėliu žvelgi į nelaimėlius, metro stotyse ar po tiltais ieškančius prieglobsčio, vaizduojiesi, vien todėl, kad kelią rinkdamiesi suklydo. Ne, nebuvo iš tų, kuriems giedra ir nerūpestinga vaikystė būtų įkvėpusi tikėjimą savaimine gėrio ir grožio galia, veikiau priešingai – ateitis ją viliojo kaip iššūkis, kaip galimybė įrodyti sau ir kitiems, jog visa tik nuo apsisprendimo ir valios pareina. Ir galbūt todėl, kad jau galėjai, bet dar nedrįsai pasišaipyt iš šitos vilties, galbūt todėl, kad jau šipo tas aštrus žvilgsnis, kuriuo trupini stinglias, apibrėžtas formas ir pro išorinį daiktų ir reiškinių lukštą skverbies ligi tariamai ar tikrai gilesnės esmės ar prasmės, galbūt todėl, kad tokie pasakymai kaip dvasinis kelias, dvasiniai atradimai, dvasinis tobulumas jau kėlė ironišką šypsnį, – galbūt kaip tik todėl

tai, kuo gyveno jinai, buvo greta, o kartu dilo ir bluko, kasdien vis labiau tolo...

Tasai kambarėlis, kurį svidino tik miesto pašvaistė ir mažytė lemputė įžambiai lūžtančių lubų kertėj – sakytum atspindys besiblaškančios, darnos besiilginčios ir netvarką aplink save kuriančios dvasios: popieriaus ritiniai, molbertas, indiškos statulėlės, įvairiausiom spalvom apvarvėję didesni ir mažesni dažų buteliukai, albumai, kartono ir vatmano lakštai, plunksnelės, ant vinies nusvirę įvairiausio dydžio rėmeliai, plokštelės, kompaktiniai diskai, žodynai, sudžiūvusios gėlės, stovas su skėčiais, geldelės ir kriauklės, paprasti ir vaškiniai pieštukai, parodų katalogai, bukletai, sitara ir būgnelis, fotoaparatas, juodu aksominiu audeklu apdengtas tuščias kanarėlių narvelis...

– Nemėgstu tvarkingų žmonių, – nubloškdama ant lovos apdarą, veikiau didžiuodamasi nei pasiteisint norėdama aną naktį, kai pirmą kartą čia atėjai, tarė, o paskui, prišokusi ir uždariusi langą, akimirksnį palinko prie stiklo. Atsigręžė – staiga, lyg nudiegta nerimo, kad reginį, kurį mato, tučtuojau stiprėjanti liūtis išskalaus. – Pažiūrėk, tu tik pažiūrėk... – sušnabždėjo, kai priėjau.

Pavandenijusiose, lietaus čiurkšlių plaunamose miglose – vienų su kitais susiliejančių, vienų iš kitų neriančių, vienų per kitus lūžtančių, kaskadomis žemyn besileidžiančių stogų vandenynas – neaprėpiamas, iš dangaus išsisupęs ir to paties dangaus skliaudžiamas. Plykstelėjo žaibas, ir kol aidėjo griaustinis, galėjai matyti, kaip gęstančioje šviesoje blunka iš tamsos išnirę Notre-Dame bokštai – ten,

tolumoj, upės slėny: tarsi efemeriška miniatiūra, dėl tolimos perspektyvos ir daugybę kartų sumažintų dydžių nepraradusi nei dangiško prakilnumo, nei žemiško grožio, ji tirpo kartu su baltu fosforiniu apyšviečiu, trumpą akimirksnį nelyginant aureolė apgaubusiu miestą.

... O tuščiose vos pradedančio aušti ryto gatvelėse dar tuščiau aidint vienišiems žingsniams – deganti nekantra vėl išvysti drakoną, kartu su ja ant kimono šokantį. Atsirėmus į vielinę tilto turėklų tvorelę laukt, kol prieis ir tarsi netyčia priglus prie peties. Kol ištars – dairiausi tavęs. Kol prie jūsų pribėgs juodas aviganis ir, išsitiesęs prie kojų, benamio šuns akimis drauge su jumis įsižiūrės į violetinėm vakaro gaisom žaižaruojantį dangų, į tilto polius skalaujančią Seną, į Eifelio bokštą, tolumoj švytintį tarytum iš šiaudelių nupintas ir Marso laukuos vėjo nublokštas sodas.

Pačią pirmą vasaros kursų dieną kartu su grupe, iš kurios tebuvai susipažinęs su švedu, eidamas į biblioteką pasiimt vadovėlių staiga prisiminei studijų Vilniaus universitete pradžią – kaip lygiai tokiu pat būriu iš Didžiosios aulos išsidriekėt Čiurlionio, paskui Basanavičiaus gatvėmis; leidžiantis slėnin regėjote tolydžio siaurėjančią Vilniaus perspektyvą su saulės tvieskiamais čerpių stogais, bažnyčių varpinėm, tolumoj vingiuojančia Vilnelės vaga ir į juos griūvančiais skardžiais. Visa tai atsimušė atminty kaip tolstantis, blunkantis ratilas, išsiskleidęs iš dabar matomo regračio – einant žemyn Saint-Jacques'o gatve irgi siaurėjančio, palengva susigaubiančio. Senos krantinės, vis aukščiau kylantys Notre-Dame bokštai; sušmėžavo seniai matyti veidai, ausyse suskambo seniai girdėti balsai. Sau netikėtai sulėtinai žingsnį, lyg stengdamasis įsitikinti, jog visa tai tikra, įsižiūrėjai į gaudžiančią gatvę, į šviesos ir šešėlių skaidomas sienas, į lietvamzdžius ir langines, į kiekvieną smulkiausią detalę – durų rankeną, balkono ar terasos tvorelę, kojų nubrūžintą slenkstį. Tarsi sapnuotum,

tarsi būtum sugrįžęs į praeitį, kurion, manei, niekados nebelemta sugrįžti, kurią tareisi pamiršęs ir kurią štai prisiminei net ryškiau ir skvarbiau nei tada, kai joje gyvenai. Bet tas dvilypavimas, tas keistas minčių ir jausmų susidvejinimas, potyris, jog tai, ką matai, – tik atspindys to, kas būta, seniai jau praėję, ar pavėluotas išsipildymas to, kas turėjo būti anksčiau, negu buvo, kėlė veikiau nuostabos nei namų ar prabėgusių metų ilgesio jausmą.

Nuostabos, kad šitam mieste visa taip svetima, o sykiu lyg matyta, kad visa čia taip nepažįstama, o sykiu artima, kad čia keistu, paslaptingu būdu atgyja tai, kas neatgyja nė ten, kur šitai patyrei – sakytum jis būtų ne miestas, o daugybės miestų projekcija, sakytum jis savin sugaubtų ir kituose miestuose prabėgantį laiką, sakytum tai, ką išgyveni tu, ką išgyvena žmonės net tolimiausiuos kraštuos, kaip tik čia lydytųs ir sluoksniuotųs, įvairialypės patirties klodais nugultų. Gal todėl jo gatvėse taip lengvai gali ir atrasti, ir pamesti save: būdavo, žvilgteli į kokią tarpuvartę ir staiga išvysti seniai pamirštą Vilniaus kiemelį, smalsios ir kažkokios neaiškios vilties traukiamas įslenki vidun ir staiga pasijunti, lyg būtum įžengęs į savo esybės gelmes – patekęs į tą galbūt vienintelę tikrą tikrovę, kurioje niekas tavęs nuo tavęs neskiria, kurioje visa – tik tu ir tavo pasaulis: daiktai praradę svarumą, žmonių siluetai sklendžia prošal kaip grynų nuotaikų ir jausmų gūsiai, prasmėms įsikūnyti nebereikia nei paprastų žodžių, nei filosofinių sąvokų, o tu – vientisas ir nedalomas.

Bet...

Bet užtekdavo atsidurt gatvėj ir pažvelgt į kokios parduotuvės vitriną, juolab užsukt į tą kavinukę su veidrodinėmis sienomis, ir staiga visa subirdavo: nudiegdavo įspūdis, kad tavęs galbūt iš viso nėra, kad tu – vien tų atspindžių, kurie ant stiklo atsimuša, sankaupa; tarsi norėdamas įsitikinti, kad tai iš tikrųjų tu, kartą įsižiūrėjai pats į save, tikriau – vieną iš savo atvaizdų veidrody. Žvelgei, lyg žvelgtum į kitą; nusisukai: svetimesnis nei svetimas. Argi tai tas, kuris tavo akimis žiūri, tavo mintimis mąsto, tavo jausmais jaučia? Negalėjai, niekaip neįstengei susitapatinti, net išsigandai to atvaizdo – lyg slapto antrininko, kuris visa mato ir girdi, kuris perskverbia ir sielą, ir protą, kuris apie tave žino ir išmano daugiau nei tu pats, kuris štai išduos, pasityčios, o jeigu ne – tai kiekvienam žingsny persekios, šantažuos. Negalėjai, niekaip neįstengei susitapatinti su tuo atvaizdu, ir ne todėl, kad pažvelgus į jį būtų nudiegusi antipatija, pajuntama vos pasižiūrėjus į kai kuriuos iš pirmo žvilgsnio nepatrauklius žmones; tą keistą netapatumo jausmą kėlė veikiau aplinka – veidrodžiai ir jų perspektyvos, kurios, vienos iš kitų išsiskleisdamos ir vienos į kitas smigdamos, kūrė daugiamatės, jokiomis aprėžtimis neribojamos erdvės įspūdį. Lūžtančių spindulių labirintas, kuriuo klaidžiodamas galiausiai imi nebeskirti, kur vaizdas, o kur tik atvaizdas, – daugybė atspindžių, tarp kurių pranyksta tikrovė.

Pro žemą mėnulį virš quai de Montebello stogų vėjas gena dryskinėjančius debesis, kitapus upės vienas po kito gęsta langai, krantinėj prie Mažojo tilto du juodaplaukiai smulkiai garbanoti juodukai nepavargdami traukia ir Buenos Airėse, ir Stambule, ir Vladivostoke atmintinai mokamus šlagerius. Supranta, ko reikia turistams ir nakvišoms. Alus, vynas, žybsinčios cigarečių ugnelės; nepasitenkinimo šurmulys – kai ima krautis. Stiprintuvas ir kolonėlės telpa ant dviračio bagažinės; dar kiek, ir nieko nelieka – nei žiūrovų, nei muzikantų. Tik nuorūkos, tušti cigarečių pakeliai, tik buteliai ir skardinės, tik sudilę šešėliai. Tik tas pats vėjas, tik tas pats žemas mėnulis, tik tie patys šumeriški čerpių stogų rašmenys – kitoj Senos pusėj.

– Ei, *Étranger*, kas yra?

Po pont Saint-Louis įsispraudusi tarp tiltą remiančios arkos ir krantinę juosiančio mūro.

– Ko toksai susirūpinęs, atsitiko kas nors?

– Ne, nieko.

– Na taip, visada jums viskas gerai ir amžinai jūs liūdni, amžinai dėl ko nors kremtatės...

– Kas čia?! – nustebau išvydęs prie krūtinės spaudžiamą gniužulą.

– Kaip kas? – atšovė kone įsižeidusi. – *Bébé**!

– *Bébé*?! Iš kur dar *bébé*?

– A, iškart matyt, jog nevietinis, jog nė nutuokt nenutuoki, kad šiam mieste bet kas gali nutikti. Radau.

– Kaip radai?!

– Paprastai. Einu, girdžiu žmogaus balsu kniauksi. Dairausi, dairausi – nė gyvos dvasios, kas čia paryčiais valkiosis? Nebent kokie pašlemėkai, iš pagirių nutarę pa-

* Kūdikis.

erzint, nebent tie. Na jau ne, sakau sau, ne mane už nosies vedžiot; ir jau eisiu, tik staiga užkliuvau. Matai, už ko užkliuvau? Prie šiukšlių dėžės paliktas buvo...

– Svetimas?..

– Manai, iš savo įsčių išspaudžiau? – Ir kad nusijuoks: – O-la-la!.. Mano amžiuj – vaikai?!.. Pamestinukas jis... Jeanas...

– Jei pamestinukas, iš kur vardą žinai?

– Iš va ten, – šelmiškai šyptelėdama, pirštu dangun dūrė.

– Taip lyg niekur nieko eini, lyg niekur nieko užkliūvi...

Bet tarsi neišgirdusi būtų:

– Jeanas, ne Jeanas, argi svarbu? – Pasūpavusi paguldė į kartoninę dėžę. – Tegul ir visai nekrikštas; aišku, kad nekrikštas... Tai kas? – Įsistebeilijo, lyg būčiau jai priekaištavęs ar abejočiau, kad tai, kas rodosi pasmerkta, iš tikrųjų užuojautos ir gailesčio verta.

– Nieko... Tik keista...

– Oh, kaip visi! Kaip visi... Bet argi dar nepatyrei, kad tai, kas iš pažiūros keista, neįprasta, – išties visai paprasta? Niekas nesistebi, kad pametė. Stebisi tik, kad paėmiau. Nors argi ne keisčiau būtų, jeigu...

– Kiek jam?

– Ką aš žinau... Turbūt pirmi mėnesiai.

– O kaip maitini? – Apsidairiau: ta pati vienskylė viryklė, kelios kartoninės dėžės, ED parduotuvės maišai...

– Tiek jam tereikia. Kad tik laiku, kitaip rėkia. O jeigu po ranka nieko, tai vos kas nors išgirsta, kad rėkia, vis pasigaili. Ir Markas, kai prireikia, sulaksto.

– Koks Markas? – šįkart neiškenčiau.

– Taigi tas *polonais*, kuris garaže dirba, – atkirto taip, lyg dešimt sykių būtų kartojusi, o aš vis užmirščiau. Ir patylėjusi: – Mašinas remontuoja. Lenkijoj autoservisą atidaryt nori, tai pinigus kala. Trenktas kažkoks... Įsimylėjęs – antrus metus sukui apsukui. Tik *étranger* taip... Palauk, dabar miega, – sugriebė už alkūnės, kai jai pritilus ir susimąsčius, pasilenkiau prie dėžės, kad iš arčiau pažiūrėčiau. Vos ne traukte atitraukė. Pro praskleistą ties veidu vystyklą, į kurį kaip drugelis kokonan įsuktas buvo, spėjau pamatyt tik užmerktas akis ir baltai šviečiančią kaktą.

Kūdikiška nekaltybė.

Ir kūdikiška negalia.

Ar tik nuodėminga patirtis gali suteikti jėgų, atsparumo, stiprybės?

– Sunku bus.

– Pati žinau.

Ir staiga susizgribo:

– Bet jeigu iš tikrųjų nori padėti...

– Jei sugebėsiu...

– Sugebėsi? Tai kad nieko nereikia. Tiktai pabūti. Kokį pusvalandį dar tikrai snūduriuos, tai pabūtum, ir viskas. O aš sulakstyčiau: turiu kelis reikalus, grįždama duonos, kruopų, kokių mišinėlių nupirkčiau. Nebijok,

neužtruksiu, – tikra, kad niekur nedingsiu, metė žvilgsnį į lopšį atstojančią dėžę ir žengė prie krūvos ryšulių, tarp kurių žiojėjo praviras lagaminas; pasiknisusi išsitraukė pudrinę, lūpų dažus, bet nei pudravosi, nei dažėsi – nagu atlupusi ir iškart užspaudusi pudrinę, žvilgtelėjo veidrodėlin, atsainiai perbraukė ranka plaukus.

– Nebūgštauk, vienas du sulakstysiu. Tu tik pabūk...

Rausvi skruostai, vos ne vos pračiauptos lūpytės, sumerktos blakstienos, kažin, kokios spalvos akys? Keista buvo regėti jį čia: ant krantinės, dėžėj, nelyginant kokioj prakartėlėj, kurion nė šieno nepakreikta.

Prisėdau, nugara atsišliejau į mūrą.

Diena buvo saulėta ir karšta, upės drėgme dvelkianti siena maloniai gaivino. Krantinės pilnos žmonių: skaityklas į Senos pakrantes išmainę studentai, niekur neskubantys pensininkai, įsimylėjėlių porelės, vaikus padūkt išvedusios auklės, meškeriotojas, regis, vien iš užsispyrėliškos nevilties prie šitų vandenų gunksantis, šalia jo pritūpęs berniūkštis... Apie nieką negalvojau, žiūrėjau, ir tiek. Betgi kuo toliau, tuo labiau smelkė pojūtis, kad ši kasdieniškai rami ir sykiu tylaus vasaros džiaugsmo kupina popietė – tik raibuliuojančio oro ir mirgančios šviesos kuriama vizija: akinamai ryškios saulės tvieskiamos spalvos – per sodrios, linijos – per aštrios, dangus – per vaiskus, kad tai, ką matai, priimtum už tikra. Tarsi ne vaizdas, o saulėtos dienos įspūdį tapančio impresionisto paveikslas skleis-

tųsi prieš akis, tarsi visa tebūtų miražas, dar kiek, ir nupilkėsiantis.

Ir tik paskui supratau, kad ne spalvos, ne linijos, ne visa tvieskianti saulės šviesa.

Jeanas.

Iš kur jis? Kurių galų sutikau? O jeigu negrįš?

Galbūt tik ir ieško dingsties, kad atsikratytų – lygiai taip pat lengvabūdiškai, kaip radusi paėmė? O gal?.. Gal visai ne rastinukas? Maža, ką pliauškia, maža, kas gali nutikti, ir kodėl esi tikras, kad išsisuksi? Supratau, kad visa tai – kvaila, tas nerimas, tos visos dvejonės ir abejonės, betgi iš tiesų sutrikau, pastebėjęs krantinę žvalgančius flikus*. Ką sakyti, jeigu prieis? Iš kur tas *bébé* kartono dėžėj? Ir kieno? Tik tada susigriebiau, kad ją, tą klošarę, vadinu prasimanytais vardais, o tikrojo ligi pat šiol nežinau – kas patikės, jog atsitiktinai susipažinau, atsitiktinai sutinku, kad tik *bonjour*** ir sudiev? Aišku, ėjo, praėjo, nė akių nepasuko.

Dar sykį virš jo palinkau. Snaudė, bet pasirodė – prabus: virptelėjo lūpų kampučiai, lyg atsiduso. Nuskvelbtas potyrio, kad junta net žvilgsnį, tučtuojau atsišliejau.

Tik kelis metrus tepasliuogusi barža, tas pats meškeriotojas, šalia pritūpęs berniūkštis. Staiga – bejėgystė, gelianti nykuma.

Ne todėl, kad nežinojau, ko griebtis, jeigu pravirktų, ne todėl, kad neatstojo tas absurdiškas baugulys. Veikiau –

* Policininkus (šnek.).

** Labas.

dėl pojūčio, kad ne tik manęs, svetimšalio, bet apskritai nė vieno žmogaus niekas nesieja – nei su kitais, nei su tuo, kas aplink. Kad meškeriotojas ir prie jo pritūpęs berniūkštis tik pažiūrėti greta. Kad ne tik lemtingiausiais akimirksniais lieki, bet apskritai visada esi vienas ir vienišas.

Didžiulis, be perstogės gaudžiantis miestas.

Sukežus, apdriskus dėžė.

Tarsi pažvelgus į tos dėžės dugną ir išvydus silpnutę, vos ne vos rusenančią gyvastį, mane būtų užliejusi jos bejėgystė, tarsi kažkas šio kūdikio lūpomis man pašnibždom būtų ištaręs, kad tai – ne tik jo, bet ir mano, mūsų visų negalia – negalia sužinoti, negalia perprasti, negalia suartėti vieniems su kitais, tarsi žvilgtelėjęs į tą rastinuką, savo paties atspindį būčiau išvydęs, tarsi staiga būčiau supratęs, kad ir pats – tik rastinukas, pajutau visa ko atšiaurumą, nuo kiekvieno, net labiausiai saulės įkaitinto daikto iš vidaus atsismelkiančią pagelą.

Staiga apsinuogina tai, ką vasara stengės paslėpt sodriom spalvom ir akį rėžiančiom linijom.

Staiga išnyra tai, kas tikriau nei tos spalvos, aštriau nei tos linijos.

Subyrėjus karkasui, į kurį protas stengias įsprausti pasaulį, kaip pro vėjo išdaužtą langą staiga plūsteli visa begalybė, kurios nei pažint, nei suprast neįmanoma – begalybė, nuo kurios ginamės kasdienos ritualais, kurią bandom įrėminti logikos rėmais, kurią tirpdom muzikoj ir poezijoj, – begalybė, nuo kurios bėgam ir slepiamės, kurios bijom, bet sykiu ilgimės, kurią tarsi didžiulį, į mus

nuolatos nakties tamsa alsuojantį gyvį jaukinamės ir į kurią atsigręžę kaskart iš naujo nušiurpstam, pajutę iš jos esybės gelmių į mus plūstančią tuštumą, žvilgsnio ir širdies nebylumą.

Mažytis kokonas, didžiulis gaudžiantis miestas.

Ūmai pasidingojo, kad jis nenori prabusti, tyčiomis neprabunda, visa savo esybe priešinas tam, kad prabustų – nes jau dabar jaučia, kaip skaudžiai trūkčioja momenėlis, nes jau dabar instinktyviai nutuokia, koks beprasmiškas bus tas prabudimas.

Iki baltumo išgiedrėjęs dangus, praskrendančio lėktuvo dylantis pėdsakas...

Kodėl neprabunda?!

Orsay muziejus, Manet paveikslas: mėlynoj svetainėj, šalia vazonų, iš kurių stiebias ir svyra dideli ilgi gėlių lapai, stypso berniūkštis; nuo tarpustaktėj praskleistos mėlynos drapiruotės krintanti melsva šviesa užlieja vaikišką veidą, ir jo didelės, nuolankiai ir romiai žvelgiančios akys rodosi liūdesio ir nevilties sklidinos. Kūdikio nuostaba, naiviai nuoširdi atvirybė ir patirties prislėgtojo nuovargis, bauginamai rami rezignacija. Ilgesys, lūkestis ir juos smelkianti gėla, kone kraupus stingulys...

– Kas tau yra, atsitiko kas? Šaukiu, šaukiu – nieko, lyg kurčnebylys būtum! – Sakytum per pusvalandį būtų persiėmusi miesto ritmu, jo šurmulinga dvasia ir dar nesuprastų, kad nebėra kur skubėti, vos ne strimgalviais puolė, palinko. – Miega, sakiau, kad miegos. – Bet tučtuojau – spausdama pirštą prie lūpų: – Ts-s-s... Tegul mie-

ga... – atsitiesė. Nugnybusi iš krepšio kyšančios bagetės galą, pasiūlė ir man. – Palauk, užsigerti turiu, – po pirmo kąsnio prisiminė. – Aišku, kaipgi be antialzheimerio – ko gero, kad jo parsineštų, labiausiai ir magėjo į miestą. – Imk, atkimšk. – O pati prisėdo susisukt cigaretės.

– Su filtru turiu.

– Pasiturėk. Jaunystėj – „Gitanes". Dabar net toms kišenės per tuščios. – Ant skreito pasidėjo „Amsterdamerio" pakelį, iš popieriukų dėžutės išsitraukė plonytį lapelį, dviem pirštais išsipešė žiupsnį tabako, tarp delnų susukusi tūtelę, lyžtelėjo ir suklijavo kraštus. – Su filtru per silpnos, nebent iš bėdos, – ieškodama degtukų, pridūrė.

Stebėdamas ją – plušančią taip kruopščiai, lyg susitelkdama prie šio paprasto, bet kantrybės reikalaujančio darbo stengtųsi panirti nirvanon, – ir pats pajutau slūgstant nerimą, sklaidantis netikrumą, jai išėjus užplūdusius.

Tai tau, dar neišmokai poezijos skirt nuo gyvenimo? – mintyse išgirdau, ką pasakytų, jeigu imčiau ir išsikalbėčiau. Pažinimas, prasmė, tiesa, – viskas gerai, viskas savaime suprantama, kiekvienas slapčia šito ilgimės ir apie tai kartais pamąstom, bet kas būtų, jeigu vien tuo gyventum, jeigu kasdien grąžytum rankas, kad viskas menka, beprasmiška? Kas literatūros – literatūrai, kas filosofijos – filosofijai, kas tikrovės – tikrovei; nejaugi vis dar tiki, kad didžiosios kategorijos, abstrakčiosios kilnios sąvokos, tie visi simboliai ir grakščios metaforos gyvenimą gali paaiškint, įprasmint, bent jau paliudyt tikriau, esmingiau, išsamiau nei artimiausi daiktai?

Upė, saulė, nelyja, – ko dar, negi per maža? Susisuki cigaretę, atsišlieji į skroblo kamieną, išputi dūmą...

Betgi beprasmiška buvo stengtis susitapatint, bandyt nors pamėgdžioti tą jos atsainumą, kuris nebuvo nei nerūpestingumas, nei paikas mėgavimasis lengvais malonumais, veikiau – mokėjimas prisitaikyt prie to, ko pakeist negali, ir nesivaržymas gyvent, kaip širdis geidžia. Ko gero, kita patirtis, vaikystėje įdiegti ar paties susikurti prietarai, ko gero, pasitikėjimo savimi stygius, kad galėtum štai šitaip – laisvai. Pokštelėjo kamštis; nukratydama pelenus, kita ranka paėmė ištiestą butelį. Užsivers, betgi ne – nukiūtino prie vienos iš dėžių, išėmė dvi stiklines.

– Viskas prasideda nuo smulkmenų, *Étranger*, – tarė, lyg būtų išgirdusi, ką pamaniau.

...Iriesi per kleketuojančią minią ar slankioji nuošaliom gatvėm, dairaisi po blizgančias vitrinas ar užvertęs galvą žvalgai ornamentus, kuriais išpuoštos Sully ar Vendôme rūmų sienos, naktinėji Marais ar važiuoji autobusu vien tam, kad pasižvalgytum pro langą, ir staiga sustingsti, netikėtai nusmelktas minties, sulydančios įspūdžius, patirtus kone kasvakar štai taip be tikslo klaidžiojant ir pašaliais dairantis. Sulydančios ir paaiškinančios, ką iškart pajutai, vos čia atsidūrei, tik nemokėjai žodžiais įvardyti. Kad šitam mieste susipina, susilieja, vienas kitą papildo tai, kas paprasta ir mistiškai paslaptinga, kasdieniška ir egzotiška, kad po jo dangumi keistai dera ir blaivus protas, ir alchemijos burtai, griežta, nuosekli logika ir laisva vaizduotės žaismė, kad jame kertasi daugybė akiračių, plokštumų, horizontų, dyla, regis, neperžengiamos ribos ir darnion visumon susigaubia priešybės – kad gausybė didesnių ir visai mažų krautuvėlių, knygynų, galerijų, kur užsukęs gali pasklaidyt ir septyniolikto šimtmečio foliantus, ir naujausius, spaustuvės dažais kvepiančius roma-

nus ar poezijos rinkinius, pagal chiromantinius brėžinius tyrinėdamas delną pabandyt išsipranašauti likimą ar pavartyt ne mažiau paslaptingą kvantinės fizikos vadovėlį, jei turi ūpo – papiktdžiugiauti Rubenso kopijų kliautimis ar paspoksot į holografinius, erdvės įspūdį kuriančius atvirukus, – tai ne kas kita, o išorinis atspindys to atvirumo ir smalsumo, iš kurių kyla šio miesto trauka ir galia. Ir jog nereikia nieko daugiau, tik į atvirumą atvirumu atsakyti, kad pajustum, išgirstum, išvystum, kaip į tave liejas, tavyje suskamba, prieš tave išsiskleidžia dar nematyta, negirdėta ir nepatirta, jog lyg vaikas nustebtum, kad ir šitaip įmanoma, ir persiimtum kūrybos aistra, visus čia, rodos, užvaldžiusia. Grynoji estetika smelkias į buitį, sušvelnindama kasdienos atšiaurumą ir bent išoriškai dailiomis lytimis pridengdama pilką rutiną, šiurkšti buitis veržias į meną, laužydama stinglias, sukalkėjusias formas, apnuogindama simboliais ir metaforom dangstomus instinktus, ragindama atsikratyti iliuzijų ir ieškot naujų, tikresniais kriterijais grįstų pažinimo kelių; keičiasi atskaitos taškai, maišosi koordinačių sistemos, lydosi skirtingiausi pasauliai, vienos šalia kitų sugyvena skirtingiausios religijos, mitologiniai archetipai pinasi su moderniais prietarais, bet iš to sąmyšio gimsta, regis, savaime susikuria vis nauji pavidalai, vaizdiniai, dermės – žadinantys smalsumą, ieškojimų dvasia užkrečiantys. Atrodytų, mažmožis, smulkmena, kokia indiška statulėlė senienų krautuvėlės lange ar pergamentą imituojantis popierius, kokia žiedo akutė, blykstelinti tuo pat kartu, kai brangenybėmis ir papuo-

šalais prekiaujantis žydas mirkteli juos vartančiai poniai, ar smuiko melodija, išgirsta metro stotyje, perkelia į kitą tikrovę; nežinia, kur atsidursi, pasukęs už kampo.

Sėdėdamas auditorijoj, su etnologo smalsa stebėjo įvairiausiuose kraštuose tuo pat metu užsidegusius ir atsitiktinumo tuo pat metu į šiuos vasaros kursus sublokštus žmones – tyrinėjo jų veidus, stengėsi perprast jų papročius: menkiausią ištiktuką pro ausis bijantis praleisti japonas ir šiandien atsisės pirman suolan; „monsieur" niekaip neištarianti amerikietė stebėsis savim ir skėsčiodama piktinsis prancūzų kalba – kur tai matyta, šitaip laužyt liežuvį; korėjietė tik dar labiau susigūš, savo vardą išgirdusi, ir, sakytum atsiprašyti norėdama, kad nė kaimynai suprasti negali, prancūziškai ar gimtąja kalba ji prabilo, droviai šypsosis, vis žemiau delbs ilgablakstienes akis... Tarp šitų žmonių jautėsi artimas jiems ir keistai svetimas sau: vienas iš daugelio, kurį kiti tyrinėja lygiai smalsiai, kaip jisai – juos; kartais pažiūrėdavo į save iš šalies ir nustebdavo, išvydęs bruožų, kurie rodėsi tokie įprasti ir savaime suprantami, kad išvis juos buvo pamiršęs, o pasirodo, kad kaip tik jie pirmiausia krinta į akį, kad kaip tik iš jų kiti stengias įmint ir tavo prigimties, ir genties, iš kurios esi kilęs, mįsles. Staiga visa savo esybe pajuto tai, ką ir šiaip nuvokė, bet kas buvo veikiau žodžiai, metaforos: kad nepaisant visų civilizacijos išmonių, pasaulis nuo seniausių laikų mažai kuo pasikeitė, kad jį tebevaldo pirmykštės žmoniją į rases, tautas, gimines skirstančios galios, kad joks proto išradimas kaip nepaneigė, taip nepaneigs pa-

sąmonės archetipų, kad danguje nusidriekiančios reaktyvinių lainerių linijos – tai tik atspindys tų kelių ir takų, kuriuos prieš tūkstančius metų išmynė po dykumas ir stepes klajojusios gentys. Kad kosmopolitizmas – lygiai tas pat, kas pagoniški mitai ar savitaiga paremti užkalbėjimai.

... Paryžių vasarą užkariauja turistai... – patardamas iš kokio nors Lotynų ar žydų kvartalo nespręst nei apie Paryžių, nei apie paryžiečius liūdnai nutęsė žilagalvis prancūzų civilizacijos ir kalbos profesorius, ir šis iš jo lūpų išsprūdęs „užkariauja“ kuo toliau, tuo labiau rodės tinkamas apibūdinti tiems įvairiausio gymio ir įvairiausiomis pasaulio kalbomis kleketuojantiems svetimšaliams, kurių srauto nešamas pasijusdavo, vos išeidavo pro Sorbonos vartus. Apsiginklavę fotoaparatais, filmavimo kameromis, plūstelintys į bažnyčias ir netrukus godžiai ir smalsiai vėl besidairantys lauke, kur patraukti toliau, įkandin savęs paliekantys sudriskusius miesto planus, prakaituotuos delnuos sutrintus parodų katalogus, vyniojamojo popieriaus skiautes ir celofano maišelius, iš kurių skurdžiai naktimis rankioja atliekas, jie kartais pasirodydavo panašūs į palikuonis pirmykščių genčių, kitados po Europą klajojusių. Tarsi į daugybę puolimo būrių išsisklaidžiusi orda, jie, žiūrėk, pagal protu neįsisąmonintą, bet prigimtin įrašytą ir instinktų gaivinamą strateginį planą kasdien užima vis naujus postus ir kasnakt švenčia vis naujas pergales – sveikinami iki galo duris atlapojusių padavėjų, viliojami suvenyrinius niekučius peršančių pardavėjų, gundomi kerimai žavių ir jau spėjusių nusivalkioti gatvės

gražuolių, štai jau žengia per Lotynų kvartalą, apgula Saint-Michelio fontaną, nugalėtojų žvilgsniu dairos nuo Montmartre'o kalvų. Tačiau tereikėdavo tik ilgiau pasisukioti jų šurmulingoj minioj, ir iškart pajusdavai, kokia laikina toji pergalė. Vienijami to paties tikslo ir nesąmoningai paklūstantys tam pačiam gatvės instinktui, jie nė nesistengė, o ir norėdami argi būtų įstengę paneigt, nuslopint ar išdildyt tą vienus nuo kitų skiriančią prigimtį, kraujo ritmą, iš protėvių paveldėtus įpročius? Kaip keičiantis mėnulio fazėms plūsteli ir atslūgsta potvynio bangos, taip ilgainiui ir jie susiskaldys ir pasitrauks – su tylia viltimi kada nors vėl sugrįžti.

Paskui atrandi metro. Gali daugybę sykių nusileist po žeme, nubildėt dešimtis, šimtus kilometrų, atmintinai išmokt visų stočių pavadinimus, gali įsidėmėt veidus bendrakeleivių, kasdien tuo pat laiku tais pačiais maršrutais važiuojančių, iš matymo susipažint su kontrolieriais, policininkais, šiukšlininkais, pradėt sveikintis su kasininkais, muzikantais, invalidais, visokiausio plauko prekeiviais, elgetom, ir nieko nepajust, nesuprast. Kol vieną dieną – tarkim, vos spėjęs įšokti vagonan ar kokioje nors stotyje užsižiūrėjęs į sušmėžuojančius prasilenkiančių traukinių langus, – staiga sustingsti, nudiegtas netikėtos minties, kad tai – dar vienas miestas. Su savo papročiais ir įstatymais, savo rūpesčiais ir džiaugsmais, savo kasdienybe ir šventėm. Miestas – labirintas, miestas – žabangai, miestas, tarsi nariuotakojo čiuptuvai išsiraizgęs po regimuoju ant žemės. Pagal atvirkštinės simetrijos principą atspindėdamas savo pirmavaizdį, jis išryškina tai, kas ten, viršuje, pridengta arba paslėpta, paliudija nedrįstamą išpažint skausmą ir negalias, apnuogina negailestingai šiurkščią

kasdienio buvimo mechaniką. Lyg išcentrinės jėgos iš bendro srauto išsviestas atomas, sau netikėtai atplyšęs nuo čia praskystančios, čia vėl sutirštėjančios, bet nė akimirksnį nenutrūkstančios, atsikvėpt nesustojančios, nuo pat paryčių kažkur skubančios, lekiančios, niekaip kažko nepasivejančios minios, pasitrauki į šalį, atsiremi į koridoriaus sieną ir žiūrėdamas į tolstančias, už posūkio dingstančias nugaras, įsiklausydamas į prislopstantį ir vėl suskardėjantį, tai iš vienur, tai iš kitur pasigirstantį dundesį, ūmai supranti, kad čia, šitam mieste, kitaip teka laikas, kitaip atsiveria ir užsiveria erdvės, kitaip skaičiuojamas juos siejantis greitis, kad čia, šiam mieste, kitaip lūžta šviesa, kitaip sklinda garsas, – kad čia visai kitos koordinačių sistemos, visai kiti atskaitos taškai. Bet ši požeminė erdvė, šis mechaninis laikas, tekinių dundesio be perstojo skaidomas ir juodose tunelių įsčiose iš naujo atgimstantis, – ūmai pajunti, – ne užsklendžia, bet atsklendžia tai, kur potyriais, mintimis, visa savo esybe skverbiesi ir niekaip prasiskverbt neįstengi, būdamas ten, viršuje. Gyvojo laiko ir gyvosios erdvės sąrangą, jų šaltinį ir slaptąją esmę, jų tikrą ar tariamą prasmę. Jeigu ne visiškai atsklendžia, tai nors širmą praskleidžia, atvėręs dar vieną metmenį, pažadina ir paaštrina pasąmonės instinktus, kurie nuojautų čiuptuvais į tą begalybę prasismelkt stengias. Bent jau pajunti, kaip visa sąlygiška, kad laiko tėkmė ir erdvė dažniau prasilenkia, negu susiliečia; argi įlipęs į traukinį vienoje ir išlipęs kitoje stotyje niekada nepasijunti taip, lyg iš ilgiausios kelionės būtum sugrįžęs arba priešingai –

kad laikas taip susitraukė, jog negali patikėti, kad jau esi čia, kokiam septynioliktam kvartale ar išvis priemiesčiuos? Būna akimirksnių, amžinybėn atsiveriančių, būna tokių, į kuriuos krenti tarsi bedugnėn, būna, kad visa priartėja, menkiausių daiktų kontūrai taip išsilieja, kad nė greta esančių daiktų nebeaprėpi, o būna, kad visa nutolsta, nuskrieja, tampa mažyte, vyzdy vos telpančia visata, kurią tarsi iki raudonumo įkaitę volframo siūleliai raizgo trūkčiojančios akių tinklainės kraujagyslės. Metro – tai praregėjimas tamsoje, tai apreiškimas, tik po žeme, metro – tai bepročio kliedesys, pranašo įžvalga, metro – tai šizofrenija ir transcendencija vienu metu...

Kalbėjo su bemiegės nakties atradimais besidžiaugiančio tyrinėtojo įkarščiu; žerdama simbolius, įvaizdžius ir metaforas, skubėjo išlieti tai, ką „kaip niekad aiškiai pajuto, suvokė ir suprato“. Tarsi baimintųsi, kad išblėsus pirmam įkvėpimui, be pėdsako išsisklaidys ir jo sukeltos paryčių vizijos, su deginančia nekantra pasakojo apie „bėgių, tunelių fiziką“ ir jos atveriamą „laiko ir erdvės metafiziką“; nuo abstraktybių pereidama prie vaizdingų palyginimų, atsiduodama čia poetinių nuojautų, čia padrikų minčių srautui, regis, stengės užkrėst dar gyvais, bet kaip visuomet dienos šviesoje ėmusiais blukt nakties įspūdžiais – kad persiėmęs jos vaikišku džiugesiu, nors galva linktelėdamas pritarčiau, padrąsinčiau ir taip padėčiau kuo ilgiau juos išsaugoti. Skvarbios įžvalgos pynėsi su tuo, kas daugybę sykių girdėta, netikėti įvaizdžiai ir palyginimai – su nuvalkiotom frazėm; regis, jau užčiuo-

pusi gyslą, ji staiga į banalybes nuslysdavo, nuostabos kupinoms vaiko akims atsivėrusį vaizdą sudrumsdavo pretenzingomis pastangomis sureikšmint, įprasmint. Bežiūrint į ją, kilo įspūdis, kad tuo pat metu ir stato, ir griauna – iš patirties stokos ar tiesiog todėl, kad nemoka atskirti, kas tikra, o kas ne, ką pati išvydo ar prasimanė, o kas – pigi, sekli imitacija. Betgi lygiai šitam kambarėly, į kurį jau tiek sykių užkopiau, visa rodėsi sujaukta, netvarkinga, o kartu derinos, gyveno pagal jos susigalvotą logiką ir taisykles, kurioms ir pats, čia atsidūręs, nejučiom pasiduodi, lygiai ilgainiui užvaldė ir jos padrikai plūstančių minčių ritmas, balso skambesys, intonacijos. Ką būtų reiškę numoti ranka – tuščios šnekos, nieko verti paistalai, betgi klausydamasis, su kokiu užsidegimu ir kaip nuoširdžiai pasakoja, pats sau nepastebimai nirau į tą sūkuriuojančią, čia nuseklėjančios, čia vėl atgyjančios minties tėkmę – tarsi per literatūros pamoką įsijautęs į temą, tylomis ėmiau tęst jos mintis, ginčytis ir svarstyt... – Paskui atrandi metro, – sako, tačiau negirdi, kaip mintyse ištariu: tema – Paryžiaus metro, tema – Paryžiaus stogai, tema – Saint-Michelio bulvaras ar kad ir šis kambarėlis, pro kurio langą, žinau, netrukus įspis pavakarės saulė ir visi daiktai prisipildys vidinio švytėjimo: sugaisuos kiniškos skulptūrėlės, blykstels varinis varpelis be šerdies, dulkės ant aksomo, kuriuo apgaubtas tuščias kanarėlių narvelis, suspindės kaip pačios savęs besidrovinčios aukso smiltelės. Temą susigalvoti ne taip jau sunku, temą pasiūlyti gali pirma pasitaikiusi smulkmena – tik

atidžiau apsidairyk ir nespėliodamas, kas išeis, atsiduok vaizduotės troškimams. Juk kaip metro traukiniai ją pažadino iš kasdienos snūdulio, taip ir koks nors lietvamzdis ar gatvės žibintas gali atverti tikrovės reljefą, kurio faktūra, spalvų ir garsų ritmas užburia ir sykiu atkeri, į paprasčiausius dalykus priverčia pažiūrėt kitomis akimis.

Nevaikščiojom nei į parodas, nei į muziejus, užtat atradom skelbimų lentų, pastogių, tarpuvarčių, apleistų kiemų, kačių ir žvirblių Paryžių – daugybę Paryžių viename, kitas kitą papildančių ir sudarančių tą labirintą, po kurį akimis ir klausa kasdieną klajodavom. Pakako užuominos, ir iškart leidosi į žaidimą, kurio taisykles dabar jau dviese ir kūrėm, ir keitėm – bevartydami galvas į senovines iškabas, ieškodami pakertėse tartum kregždžių lizdai prilipusių erkerių, uosdami saldžius *patisseries** ir švelniai svaiginančius *parfumeries*** kvapus. Reikėdavo tik mostelt ranka, ir iš visos ausų būgnelius plakančios ir akinamai mirgančios įspūdžių jūros telikdavo viena bangos ketera, vis tolyn nešanti – mat nesukdami sau galvos, susyk pasiduodavom vos pakirdusiai tiltų turėklų, naktinių knygynų, dar neišžvalgytų skersgatvių ar tamsių užkaborių traukai – tyrinėtojo aistros apsėsti, ieškodavom tiktai jų, žvalgydavom tiktai juos, kalbėdavomės, ginčydavomės irgi tik apie juos.

Karuselių *La Belle Epoque* vakaras.

Kavinių terasų vakaras.

* Konditerijų.

** Parfumerijų.

Užeigų, restoranų, *brasseries** vardų vakaras.

Akli ir kurti visam likusiam miestui, ligi išnaktų apžiūrinėdavom vien langines, vien durų rankenas arba, tarkim, vien žaliuzes ir markizes.

– O, šitie daug kvapnesni, – pasistiebusi ant pačių pirštų galų ir iš viršutinės lentynėlės ištraukusi gvazdikėlių ar džiovintų vaisių maišelį, tarsi reikli ir prityrusi šeimininkė, pagaliau suradusi tai, ko ieško, su džiaugsmu kyštelėjo man, kad palyginčiau su krautuvėj už kampo prieš penkias minutes uostytais. Iškart pripuolusį, pritariamai linksintį šeimininką, aišku, nuvylėm – paguodę, kad nuo šiol pirksime tik pas jį, palikom kiurksot prieblandoj prie įvairiausio dydžio dėžutėm, buteliukais, kavos ir arbatos pakeliais užversto prekystalio, kurio stalčiaus taip ir neteko praverti.

Nes juk ne todėl, kad ko nors būtų reikėję, iki vėlumos lakstėm po tas kinų, arabų ir žydų krautuvėles, nes juk ne todėl, kad užsimušdami būtume ieškoję ir niekaip neradę bambukų ūglelių, figų, kokių nors retų sėklų ar sodinukų, kiekvienoj jų šmirinėjom, staipydamiesi tarp lentynų, tiek prikrautų ir tokiomis siauromis pelių pralandomis išrikiuotų, kad rodės, užtektų tik neatsargiai kepštelt ar nevikriai sukantis stipriau alkūne bakstelt, ir po kojomis pažirtų visa krūva pagaliukų ryžiams valgyti ar kaip iš gausos rago pasipiltų šūsnis čežančių paketėlių su cinamonu, cukrum, džiovintais rožių lapeliais. Tiesiog užsukom į vieną ir, užburti jos kerų, patraukėm ieškoti

* Alinių.

kitų, tiesiog net sau nejučiom atsidavėm hieroglifų, popierinių žibintų, rytietiškų marionečių, pirmąsyk gyvenime uodžiamų kvapų magijai, tiesiog kuo toliau, tuo labiau nirom pasaulin, kuriame kasdiena maišėsi su egzotika, kuriame iš tolimų kraštų atkeliavę daiktai dvelkė kitaip jaučiančių, kitaip besišypsančių, kitaip liūdinčių žmonių rūpesčiais ir viltimis – kuriame visa buvo apčiuopiamai tikra ir sykiu tolima, svetima. Kaip per kitas klajones iš Paryžiaus telikdavo balandžių pulkai, tiltų turėklai, kavinių terasos ar metro stotys, taip tą vakarą visa miesto erdvė susiskaidė į ankštas kaip kišenė, net dienomis ūksmėj skendinčias parduotuvėles, kur iki vėlumos prie kasos aparatų rymantys geltonveidžiai kinai, baltomis prijuostėmis ryšį juodbruviai arabai, kumpanosiai žydai, regis, saugojo alchemines mįslingų ryšulėlių, maišelių, jiems vieniems suprantamais ornamentais išmargintų dėžučių, įvairiausių formų kolbelių ir buteliukų paslaptis, tarsi rytų burtininkai ar viduramžių magai baudėsi sužadinti neįprastus skonio ir uoslės pojūčius, visu akivaizdumu patvirtinančius nuojautą, kad tai, ką pažįsti, – tik viena tikrovės atmaina.

Daugybė tokių vakarų – tai daugybė žaižaruojančių šukių, į kurias sutrupėdavo miestas, vos tik žengdavom gatvėn ir susigalvodavom, ko šiandien ieškosim; tačiau į kiekvieną jų įsižiūrint, kiekvieną jų sakytum paliečiant, pavartant, į kiekvieną jų smelkiantis ne tik rega, klausa, bet ir visais pojūčiais, pamažu ir bendras vaizdas ryškėjo. Apribai virto kontūrais, kontūrai – aiškiom linijom;

sluoksniavosi plokštumos ir planai; tai, kas rodėsi padrika ir sumaištinga, ėmė jungtis ligi tol nepastebėtom, galbūt tik intuityviai nujaučiamom siūlėm, kurių tankėjantis audinys stiprino pastovumo, tvarumo ir dermės įspūdį. Apčiuopiamesnis darės reljefas, aiškesni santykiai tarp visumos ir dalių; nuklysdami į tokias vietas ir pastebėdami tai, kur nenuklysdavo ir ko nepastebėdavo net daugybę metų čia pragyvenusieji, kūrėmės savąjį miestą, kuriame jautėmės nebe tokie svetimi ar tik pašalaičiai.

Skalbyklos.

Sekmadienių turgūs.

Bukinistai ir antikvarai.

Senutė balta nertine kepurėle, ant sulankstomos kėdutės Saint-Germaino ir Saint-Michelio bulvarų kampe kasvakar prašanti išmaldos.

Metro muzikantai.

Buvo smagu nirt kasdienon, atrasti vietas, į kurias traukia sugrįžti, susipažint su žmonėm, su kuriais matais vos ne kasdien ir su kuriais lieki pažįstamas tiktai iš matymo; buvo smagu nirti į šiokiadienių buitį, kartu su visais džiaugtis savaitgalių ritualais, bent jau vaizduotis, jog vis labiau įsilieji į čionykštį gyvenimą. Žaidimas, kurį žaisdami patys sau nejučiom iš turistų virtom pusiau emigrantais, kuo toliau, tuo labiau jaukinomės svetimą miestą, o sykiu artėjom vienas prie kito, iš pradžių jungiami tik tos pačios *étranger* padėties, užčiuopėm vis daugiau mus siejančių gijų; kartais pasidingodavo, kad drauge atrastos vietos: gatvės, skverai, suoliukai, apleisti kiemai ar

nuošalūs kvartalai, – tik išorinis atspindys vidinio bendrumo, kurio vos susitikę intuityviai ėmėme siekti, stengdamiesi atsikratyti vienatvės ir atskirties, turbūt neišvengiamai imančių smelkti, kai ilgiau pabūni svetimoj vietoj. Kaip neaprėpiama rodėsi šio miesto tikrovė, taip neišsemiamas ilgainiui ėmė atrodyt ir laikas, mudviem praleisti čia skirtas; ištisas valandas galėdavom smaksoti ant tilto, žvelgdami į tingiai plūstančią Seną, ar su smalsiam turistui neleistina prabanga tūnoti panašiam į Vilniaus kieme, į kurį užklydom vien todėl, kad radom atidarytus vartus.

Tema – Paryžiaus klošarai.

Tema – didieji Paryžiaus bulvarai.

Tema – ...

– Atrodo, pačiu laiku, – tarė, kai šmurkštelėję pro vartelius, o tikriau – siaurą landą gebenėmis apaugusioje tvoroje, perėjom per kiemą ir nė nesibeldę stumtelėjom neužrakintas duris. Publika – jau kaip reikiant. Vos spėję atšokt nuo alaus čiurkšlės, švirkštelėjusios iš skardinės, regis, tam tyčia mus pasitinkant atidarytos, patekom į šurmulingą būrį jaunuolių, prieangy traukiančių dūmą ir vienas garsiau už kitą kažką kleketuojančių, o pro jį prasispraudę ir žengę į kambarį, atstojantį svetainę, valgomąjį ir virtuvę, išgirdom džiaugsmingai šaukiant – o, dar nematyti!

Tai ir buvo Johnas, klubo *People to People** steigėjas ir prezidentas.

Vienmarškinis, įraudusiais skruostais, jis drąsinamai mojo ranka ir šypsojosi taip plačiai, lyg būtume buvę laukiamiausi svečiai. – Kas tokie ir iš kur? – dar mums nespėjus prasibrauti pro tirštai susigrūdusius, iš tolo teiravos, o tiesdamas ranką jau šaukė: – Valdo, Melanie! Lietuva ir Šveicarija!.. Valdas? Kaip, kaip? Valdas? – palinkęs pus-

* Žmonės į žmones.

balsiu pasitikrino ir, tardamasis, kad šįkart teisingai nugirdo, dar garsiau: – *Melanie et Valdo! Suisse* et Lituanie!* – *Lituanie?* – atsigręždamas tankiai sužėlusius antakius kilstelėjo juodu fraku vilkintis ponas vanagiškai lenkta nosim, bet nuo pažinties išsisukom. – Kad norit, daiktus ana ten, – šliūkštelėjęs mums du stiklus vyno, Johnas krestelėjo galvą mansardon vedančių laiptų link, ir nors Melanie teturėjo tik drobinį maišelį, pro alkūnes ir pečius slystelėjom ten, kur parodė. – Jauskitės kaip namie! – šūktelėjo ir pamojavo, kai kopdami aukštyn atsisukom, tikėdamiesi, kad iš viršaus geriau susigaudysim, kas gi čia daros.

Klubas *People to People.*

Sekmadieniais – kas tik norit.

Europa, Amerika, Azija, Afrika.

Nauji draugai ir pažįstami.

Šnekamės prancūziškai, angliškai, vokiškai, kiniškai...

Tarpusavio supratimas – pasaulio viltis.

Taigi, kaip visuomet – išeini ir nežinai, kur atsidursi. Sukdami galvą, ką čia prasimanius, vėjuotą sekmadienio popietę dūlinėjom staiga ištuštėjusiomis, po rytmečio turgaus nuščiuvusiomis gatvėmis ir vakarop, visai atsitiktinai pastebėję apiblukusią iškabą, patys sau netikėtai patekom šurmulingon draugėn žmonių, mažytėj bendruomenėj pasaulio atvirumo idėją įgyvendint mėginančių. Alus, vynas, šampanas, už valgomąjį nuo virtuvės skiriančios pertvaros garuoja puodai ir spirga keptuvės, Johnui padedanti korėjietė ar kinė vos spėja rinkti ir plauti lėkštes. Didžio-

* Šveicarija.

jo tautų kraustymosi erdvė sutrumpėjusi nuo spūstyje užsikariautos kertės, palangės, minkštasuolio iki nuolat apgulto baro – prie jo prasispraudę ir įsipylę, ko širdis geidžia, čia vieni, čia kiti dar atsargiau – kad neapšlakstytų frako, šilkinės palaidinukės, apibrizgusios džinsinės striukės, – iriasi atgal pas bičiulius ar naujus pažįstamus. Kelios dešimtys jaunų, pagyvenusių, jau pražilusių vyrų ir moterų, tad priešpriešiais plūstančios bangos be perstogės skyduliuoja; ką tik alkūnėmis grumdęsi svečiai jau šnairuoja į tuos, kurie pro juos spraudžias; kaip neišsemiamos rodėsi Johno sukauptos atsargos, taip, regėjosi, niekados nesibaigs ir migracija – jos keliamas šurmulys atsklido iki mansardos, kurion užkopę nelauktai atsidūrėm ir dailininko ateljė, ir alchemiko celėj, ir poeto vienutėj. Tik šeimininkui žinoma tvarka ir be jokios tvarkos į lentynas sugrūstos knygos: storiausi tomai ir plonytės brošiūros, apdriskusios, dulkių nusėstos ir naujutėlaitės, dar spaustuvės dažais kvepiančios; suskaitytos, sutrintos ir dar nė karto neatverstos, – tarp jų sukaišioti palaidi ir įrišti laikraščių komplektai, daugybė paveikslų, graviūrų, o ten – kelios astroliabijos, virš staliuko su kompasais – pora barometrų, visokiausio dydžio smėlio ir skirtingus laikus rodantys arba išvis sustoję mechaniniai laikrodžiai, stirtos enciklopedijų, žodynų, albumų, – tikros aukso kasyklos vaizduotei ir protui. Ir kur pasisuksi, iš visur kiaurom akiduobėm smingančios, vidine neregio įžvalga tvilkančios kaukės. Dekoratyviai plokščios ir veido bruožus išryškinančios, akį rėžiančiom spalvom margintos ir kaip

anglis juodos, jos – visos skirtingos ir visos grėsmingai nebylios – saugojo šiuos turtus, tik iš pirmo žvilgsnio be priežiūros paliktus. Sfinksiškai paslaptinga magijos karalystė. Mačiau, kaip nustebusi dairosi Melanie, išplėstomis akimis ją tyrinėdama, ir veikiausiai jau būtų puolusi apžiūrinėti kokių indiškų skulptūrėlių ar kaulinių peilių popieriui pjaustyti, jei ne tas tipas. Nežinia, ką ten veikė, už pianino užlindęs – gal vartė kokį albumą, gal snūduriavo, bet išgirdęs balsus, kyštelėjo pliką pakaušį, ir Melanie, viską pamiršusi, spruko nuo jo, vos spėjau iš paskos.

– Įpilk vyno, – paprašė. – Tai bent kiklopas! – Ir atitraukdama taurę nuo lūpų, šelmiškai spirgtelėjusiais vyzdžiais nuvėrė: – Neįtarei, kad tokia baugšti? – Kur neįtarsi, buvau jau įpratęs – greitai susižavi, greitai atšąla, nuo menkniekių krūpčioja, nespėji nė mirktelt – kaip nieko nebūta. O kada vaidina, kada iš tikrųjų...

– Valdo, Melanie! – pamatęs, kad grįžom, atsisukdamas nuo viryklės garsiu šūksniu vėl pasveikino Johnas ir, ūmai susivokęs, kad per puodus su ryžiais, kurių garuose skendėjo, pamiršo svečius, išpylė tiradą: *Monsieur* Petersonas! Sophie! O, Charlesas, mūsų poetas! Pamatysit, vis tiek priprašysiu, kad ką nors paskaitytų... Įsipilk vyno, ko ten smurksai prie tuščios taurės?! *Monsieur* Thusiva! *Monsieur* Jesus Tonantzinas! Girdėjau, radai išsinuomot ateljė? Ką tu sakai, jau ir remontą baigei?! *Mademoiselle* Mazakuni, aktorė iš Japonijos! – Ir kaip kiekvieną prisimena? Egzotiškiausi vardai, liežuvį nusilaužti galėtum, o... –

Taigi antrus metus kas sekmadienį renkamės, – atsigręžę nustebom: ne taip greitai paspruksi – tas žydas ar žydiškai lenkta nosim senėkas vėl stypsojo šalia, vėl susibičiuliaut taikės. – Na, jau nesakykit. Ne taip visa paprasta. Va, kad ir jie... jūs... – tik šiandien atėjot, o tarytum seniausi pažįstami, – įsiterpdama pokalbin, grįžtelėjo *madame* išdžiūvusiu pergamentiniu veidu ir, kiek patylėjusi, pridūrė: – Johnas myli žmones, užtat ir turi akį veidams įsiminti...

– Sveika, Martha, negali būt, kad viena, kur padėjai Gérard'ą?! O, Jeanas-Pierre'as, sakyk tu man, kur taip ilgai pražuvęs buvai!?

Pagauti Johno ūpo, ir mudu leidomės nešami atsitiktinumų tėkmės: nusiplovę nuo kumpanosio ir plekšnės, per daug nusenusių ir nuobodžių, nėrėm į minią, jos šurmuly iš karto paskendom, vos spėję susipažint su vienais, jau kitiems rankas spaudėm – svaigdami nuo vyno ir dūmų, nė akimirksnį nerimstančio triukšmo, atsidavėm naujų pažinčių aistrai, laisvo ir niekuo neįpareigojančio bendravimo džiaugsmui, kai – nelygu pašnekovas ir paties užgaidos – gali gvildent ir pasaulines problemas, ir pliurpt visiškus niekus, diskutuot apie menus ar politiką ir vaikiškai naiviai pokštaut, kalbėdamas su oriu biznierium apsimest rimtuoliu, o kai nusibosta – išeit prieangin parūkyt ir pakvatot su studentais, pliaupiančiais alų. Buvo čia senbuvių, buvo tokių kaip mes – pirmą sykį atklydusių, buvo Johno bičiulių, buvo ir apie jį pirmą sykį išgirdusių, buvo tam tyčia su senais draugais susitikti atėjusių, buvo ir šmirinėjančių, atsitiktinėmis pažintimis besidžiau-

giančių. Poetai ir verslininkai, dailininkai ir komersantai, klošarai ir turčiai, – visi jie, vienam būry atsidūrę, staiga pasijuto artimi, lygūs. Pasišnekėję su lenku, per karą išvežtu darbams Vokietijon, paskui Prancūzijon atkakusiu, prieš keletą metų atgavusiu nuosavybės teises ir Varšuvoj atidariusiu porą ar trejetą restoranų, kuriuos iš čia tvarko, nes žmona nesutinka palikti tėvynės, prisigretinom prie pintam krėsle murksančio Charles'o, to liūdno veido poeto, kuris pasirodė besąs keleto rinkinių autorius, tiesa, garsesnis Amerikoj nei Prancūzijoj, nors abiem kalbom rašo, o dar vėliau susipažinom su krišnaistu, visiems kaišiojusiu vizitines korteles ir kvietusiu į trečiadienio susitikimus kažkur prie Bastilijos. Tarp Varšuvos ir Paryžiaus besiblaškantis ponas prisiminė Wilno, apgailestavo dėl istorinių Lietuvos ir Lenkijos santykių, siūlė pamiršti „anuomet vieni kitiems padarytas skriaudas“ ir žmonėms labiau atvert širdis, o politikams – sienas, taigi ne įtarumu, o abipusiu pasitikėjimu grįst dabarties santykius, juolab kad ir laiko dvasia, ir geografinė padėtis „anksčiau ar vėliau privers prisiminti unijos ryšių idėją“. Po vyno taurės atkutęs Charles'as raudonplaukei gerbėjai, prie kurios ir mes prisišliejom, guodėsi dėl vaikystės baugulių, staiga ėmusių ir atgimusių – „žinote gi, niekas taip jautriai neišgyvena pasaulio šaltumo ir abejingumo kaip vaikas“, sakėsi, vien todėl kas sekmadienį čia ateinąs, kad galėtų panirti savin, nes „tik tarp žmonių gali pajusti tikrą vienatvę, meditacijai būtiną“, kalbėjo apie neįveikiamą senatvės marazmą ir mirties ilgesį, apie tylą ir tuštumą kaip „am-

žinosios būties įsikūnijimą“, o paskui papasakojo apie klevus, augusius prie jų dviaukščio medinio namo Kanadoj, kuriuos prieš keliolika metų nukirto ir kurių lapai rudeniška ugnimi neseniai vėl suliepsnojo jo akyse, niekaip negalįs atsikratyt šito vaizdo – dega ir dega, ir „kad jūs žinotumėt, kokia skaudi, kokia pranašingai gelianti toji ugnis...“ Krišnaistas, kaip jam ir dera, kalbėjo apie žemiškosios veiklos iliuziškumą, apie tai, kad tariamai svarbiais rūpesčiais mes tik dangstome savo bejėgystę ir negalias, savo vergišką prisirišimą prie kasdienos, prie saugumo ir garantuotumo įspūdį kuriančių įpročių, kalbėjo apie OM atveriamą begalybę, apie susiliejimą su kosmosu, o paskui vėl – apie valios stinglumą ir dvasios tingumą, neleidžiančius išsiplėšti iš rutinos, kuri – jeigu tik jai pasiduodam – pamažu vis labiau mus įtraukia, nepastebimai sekina vidines galias, kol galop visiškai užsklendžia regimybių pasaulin, kuriame telieka vien begėdiškai mėgautis malonumais, o prasmės ar esmės ieškot tariamai neišvengiamose kančiose... Be lenko, krišnaisto, poeto, buvo dar vengras, ispanė, rusiškai nebemokantis, bet užtat kunigaikščio titulu pasigirti galįs kažkelintos kartos Wrangelio palikuonis, buvo dar daugybė kitų, su kuriais taip ir nesusipažinom, nė pasisveikint nepasisveikinom, nes per didelis knibždėlynas, juolab kad nuo vyno, dūmų ir sumaišties vis labiau svaigo galva; vienu metu pasivaideno daugybė orbitų, skriejančių, žaižaruojančių, sumaištingai vienos į kitas lekiančių, bet nesusikryžiuojančių, galop prasilenkiančių...

– Šliūkštelk dar.

– Pavargai?

– Nelabai, bet vis tiek... – Aišku, tik taip sakė – iš veido, akių mačiau, kad pavargusi; tiesdama taurę, vos ne vos šyptelėjo, ir staiga pajutau, kaip virpteli pirštai, prie stiklo artėjantys – minios apsupty ūmai pasirodė, kad ji tokia pat tolima kaip ir aplink mus šurmuliuojantys žmonės. Kad mus skiria tūkstančiai mylių, kad nusišypsojo šypsena, kurios paslapties niekuomet neįminsiu, kad tą taurę tiesia kažkur iš anapus, iš tokių tolybių, jog jos niekada nepasieksiu. Galbūt ir ją nutvilkė panašus pojūtis, o gal tas pojūtis čia visai niekuo dėtas, nes kaip tik tuo metu pasigirdo melodija, ir iš netikėtumo kažkuris krūptelėjom, taigi taurė paprastų paprasčiausiai per nevikrumą išsprūdo. Džergžtelėjimas, smulkios šukės po kojom...

in the time
in the time
in the time of sadness
in the time
in the time
*in the time of sadness**

Kažkas, ko gero, tas pats Melanie išgąsdinęs tipas, mansardoj atvožė pianiną, pirštu bakstelėjo vieną, kitą klavišą, ir laiptais lipusi juodaodė stingtelėjo, sukluso, įsitempė visu kūnu, o kai tie garsai ėmė lietis melodijon, iš pradžių gaision, regis, vos prisimenamon, bet toliau rit-

* Kai apima liūdesys.

mingiau plaukiančion, ji abiem rankom atsirėmė į turėklą, sau nejučiom linktelėjo, atsitiesė, dar kartą linktelėjo, dar kartą atsitiesė – susiūbavo...

Ir...

Ir pratrūko taip skaudžiai, tarsi begalinis sielvartas ir begalinė kančia jai krūtinę staiga perdrėskę būtų.

Tarsi ją iš tiesų būtų užliejęs liūdesio laikas, tarsi ne pianino garsai liūdesį būtų išplukdę, o liūdesys, ilgai jos širdyje tvenkęsis, ūmai būtų prasiveržęs verksmingu minoru, rypavo taip įsijautusi, kad ilgainiui apėmė jausmas, jog ne tik visa aplinkui, bet ir pats, garso netvarumu persiėmęs, jau sklendi su melodija – kiekvieną jos taktą, kiekvieną jos pakilimą ar kritį išgyvendamas kaip kūniškai juntamą sielos virpėjimą. Atrodė, kad visos jos mintys ir visi jos jausmai susilydė į vienui vieną troškimą, vienui vienintelę aistrą – išdainuoti, iki dugno išsemti visą per amžius pasaulyje susitvenkusį sielvartą, visą neįmanomą nei pasotint, nei numalšint ilgesį – ilgesį kažko tolimo ir nepasiekiamo, ilgesį to, kas padėtų išsiveržt pačiam iš savęs ir susilieti su tuo, kas aplink... Siela – tarsi degantis popierius: iš pakraščių besiriečiantis, plėnimis trupantis, skidžiom, ore blunkančiom gaisenom nykstantis...

Oh yes, be strong,
A fog of despair shrouds the eye,
*Just it starts to clear...**

* O taip, būk stiprus, / Nevilties rūkas uždengia akis / Kaip tik tada, kai pradeda aiškėti.

– Eime iš čia. – Nežinau, kas nutiko: gal tikrai pasijuto pavargusi, gal nebegalėjo ištverti dainavimo, o gal tiesiog nutvilkė pavydas, kad ne į ją atgręžti žvilgsniai, tik staiga ne tiek siūlydama, kiek primygtinai reikalaudama trūktelėjo už alkūnės ir, nelaukdama, ką atsakysiu, žengė durų link.

Prieš išeidamas pro vartus, dar sykį atsigręžiau: po žerplėjančiu vakaro dangumi prieblandoj skendintis namas, besibaigiąs staigiai lūžtančia, sakytum žaibo nuskelta siena, prie kurios kitados aiškiai šliejosi kitas, dabar jau nugriautas, priminė skardį, smingantį nakties prarajon; nors degė visi iki vieno langai, nė įtarti nebūtum įtaręs, kad ten tiek žmonių. Jausmas, jog bendruomenė, kurion per atsitiktinumą patekom, gyvena uždaroj erdvėj ir kitokiu laiku, gatvėje dar labiau sustiprėjo; bet gal jis to ir nori, pamaniau sau, – sukurti aplinką, kurioje atsidūręs iškart pasijustum tarp savų savas ir iš kurios išsigavęs suabejotum, ar išvis ten buvai, aplinką, kurioje žaismingai ir nerūpestingai nardydamas tarp žmonių, staiga sustingtum, nutvilkytas Charles'o vienatvės, arba pats sau nejučiom įsitemptum, nusmelktas ant laiptų turėklų užgriuvusios negrės rypavimo – tokią aplinką, kuri, kiekvieną kūno narelį uždegusi nenumaldomu noru nugrimzt į save ir sykiu išsinert iš savęs, paskui jau nuolat smilkytų viltim, jog šitai iš tikro įmanoma? Gal kaip tik todėl, kad pats irgi buvo apsėstas panašaus geismo, kas sekmadienį kviesdavos pas save – blaškydamasis tarp neištveriamos atskirties, kai aplink – nė gyvos dvasios, ir vienatvės, anot

Charles'o, dar labiau pajuntamos, kai esi tarp žmonių, tarp savęs paties ilgesio ir troškimo susilieti, ištirpti, būti kartu, ieškojo pusiausvyros, atramos taško, centro, kuriame susilydo priešingi poliai? Knygomis, paveikslais, antikvarinėmis retenybėmis užversta celė vienuolio, kuriam visiškai pakanka savęs, ir tie sekmadienių sambūriai, kai visi namai užleidžiami draugams, pažįstamiems ir išvis svetimiems, kai, regis, vien šiems sambūriams įrengtoj virtuvėj-svetainėj supokši atkimšinėjami buteliai ir skardinės, kai svaigdamas nuo vyno, dūmų, veidų ir kalbų, sukiesi tarp žmonių, vis siaurėjančiais ratais artėjančių, o sykiu nyri...

People to People.

Europa, Amerika, Afrika, Azija.

Šnekamės prancūziškai, angliškai, arabiškai, kiniškai...

Pajusdavo, kaip sliuogteli, kaip užsimeta berankovį chalatą, kaip basomis eina į kertę, kur už pertvaros – maža virtuvėlė; neatsimerkdavo, nesistengdavo įsiklausyti, veikiau visu atsipalaidavusiu, palaimingam snūduly tebeskendinčiu kūnu be jokių pastangų jausdavo kiekvieną žingsnį ir judesį, kiekvieną jos paliestą daiktą – degtuko čirkštelėjimą, šnypščiantį arbatinuką, vandens gaivą, kai atsukusi čiaupą palinkdavo prie praustuvo. Tą prislopintą paryčių skubą, kai nuogąstaudamas, kad nepažadintum, šmirinėji tyloje tarsi vakaro prieblandoj – instinktyviai čiuopdamas daiktus, intuityviai paklusdamas pasąmonėje įsišaknijusių judesių ritmui. Mintys dar neprabudusios, bet ritualu tapę įpročiai tikslesni ir patikimesni nei proto sprendimai; jie nekelia abejonių, kaip nekelia jų amžių patikrintos tiesos, ir leidžia būti tikram, kad nei ką užkliudysi, nei ką per neatsargumą pastumsi. Visa, ko reikia, savaime po ranka atsiranda, ne laikrodžio rodyklės, o kūno pulsas seikėja kiekvienam judesiui būtiną laiką; švelnaus katės grakštumo sklidinas kūnas minkštu katės žings-

neliu sliuogia pro daiktus, visi judesiai tokie tikslūs ir taupūs, kad be garso susigeria oran. Pirmykščių instinktų atgijusi galia, lapo gyslelių brėžinį atkartojantis drugelio sparnų piešinys, driežas, sprūstelintis taip staiga, kad, regis, tik vėjo pajudinta žolė sušiureno; ir tik tada, kai užsiplikydavo mažytį puoduką kavos ir atsisėsdavo, kad neskubiai jį išgertų, galiausiai prabusdavo. Tik tada, regis, pradėdavo nirti iš snūdo, tik tada – kaip kūdikis, supratęs, kad matantis, girdintis ir jaučiantis – ne kas kitas, o jis pats, – imdavo susivokti. Paskui – atstumiamos kėdės truktelėjimas grindimis, per petį persimestas pačios pasisiūtas drobinis maišelis, vos girgžtelinčios ir tučtuojau užsidarančios durys. Tolstantys, tolstant duslėjantys žingsniai – kai įvijomis besisukančiais laiptais lipa žemyn. Vėl suskardėjantys – kai eina per kiemą. Dvylika, trylika, daugiausia – šešiolika, – nelygu, skuba ar ne, nelygu, turi laiko, ramiai sau žingsniuoja ar vėluodama stengias kuo greičiau perbėgt per kiemą. Kasryt skaičiuodavo tuos žingsnius – lyg nuo to priklausytų, kokia bus diena. Po dešimto sustingdavo, visais raumenim įsitempdavo – apimdavo keistas nerimas, kažkoks baugulys; rodės, kad turi ko nors griebtis, ką nors daryti – kad juos sustabdytų, jei ne sustabdytų, tai bent nutolintų mirksnį, kai dunkstels uždaromi vartai. Bet jiems dunkstelėjus – ūmai palengvėdavo. Tarsi būtų nutrūkęs pernelyg įsitempęs siūlelis, plūstelėdavo ramuma, skaidri vidinė tyla. Likai vienas. Visiškai vienas. Tas palaimingas paryčių snūdulys, kai esi jau prabudęs, tačiau vėl grimzti į sapno miglas, skęsti rūke,

skiriančiame tikrovę nuo kasryt išsisklaidančio naktinio pasaulio, tie paskutiniai akimirksniai, kai plūkauji šnabždesių, vizijų, nuojautų jūroj, pusiau pramerktomis akimis mėgaudamasis palaiminga kūdikio bejėgyste. Nesikeldavo, ilgai dar tysodavo, stengdamasis neprisileisti daiktų, kad jie neatgautų ryškių ir tvarių kontūrų; vienintelis ryšys su pasauliu būdavo įsivaizdavimas, kaip ji, užtrenkusi sunkius, vos pastumiamus kiemo vartus, atsiduria gatvėj, kaip paskui sparčiai žengia, aplenkdama šluotomis mosuojančius juodukus ir iš kartoninių dėžių lendančius valkatas, kaip – šmurkštelėjusi jau pro kitas duris – vėl patenka į laiptinę, tik dabar kopia į viršų – lig durų su vario plokštelėj išgraviruota *Monsieur* Legrand'o pavarde. Kaip skuba, kol jis prabus, sutvarkyti virtuvę, išlyginti marškinius ir išvalyti kostiumą, paskui iškepti, tarkim, omletą ir užkaisti kavą arba arbatą. Tiesą sakant, tikrai nežinojo, kas įeina į *femme de ménage** pareigas, tiktai spėliojo; tačiau kad ir kaip būtų, *monsieur* Legrand'ą – galbūt iš pavydo – vaizdavosi esant irzlų ambicingą nevykėlį, ne tiek iš būtinybės, kiek iš tuščiagarbystės nusisamdžiusį pigią tarnaitę. Kai negali nieko daugiau, lieka džiaugtis ir tais trupiniais, kuriuos nuberia; tarėsi per vasarą susitaupysianti tiek, kad pakaks studijoms tęsti. Tačiau kuo toliau, tuo aiškiau darės, kokios tuščios tos viltys – kad tik galą su galu pavyktų sudurti. Nors pats irgi nedykaduoniavo – susirasdavo padienių darbų, vis *à*

* Namų tvarkytojos.

*gauche, à droite** sukos, – tačiau mintimis ėmus ją sekti, galvoti apie tai, ką dabar veikia, užplūsdavo priekaištai sau, ir lyg būtų neatidėliotinų reikalų spaudžiamas, skubiai keldavos, atsikėlęs apsidairydavo, vėl ant lovos krašto prisėsdavo.

Tuštuma.

Ilgainiui ėmė atrodyti, jog įnamis arba išlaikytinis – neišvengiamas kiekvieno *polonais*, galbūt kiekvieno *étranger* kompleksas: nors frankų – pilnos kišenės, vis tiek jausies skolingas. „Išvažiuoju, bet ne todėl, kad mirčiau iš namų ilgesio. Nebeištveriu. Net pačios nusipirkta adata čia, rodos, ne mano“, – prisipažino viena meksikietė, ir daugiau vasaros kursuos niekas jos nebematė. Hi-per-trofuo-ta, – pats sau išspaudė, kai sužinojo, jog tikrai išvažiavo, tačiau vis vien smilkė nuojauta, kad šiek tiek ir teisi.

Bet... Bet užtekdavo tik prieiti prie lango, išvysti kaskadomis lūžinėjančius stogus, stačiai ir įkypai slystančius šelmenis – tą žvilgsniu neaprėpiamą, į visas puses nusidriekiančią daugybės vieni per kitus išplaukt nebegalinčių laivų sangrūdą, skaidomą plokščių trapecinių kaminų ir nusmaigstytą apvalių koklinių kaminėlių, ir vėl plūstelėdavo tylus džiugesys, skaidri ramuma. Sutarimo ir dermės jausmas, kai diena jau išaušus, tačiau rūpesčiai dar nespėję išakyt jos vientiso audinio, kai į visa žvelgi tarytum nuo kranto, o kiekviena plyta ar čerpė dvelkia tokia šviežia, kad miestas atrodo iš naujo sukurtas.

* Į kairę, į dešinę.

... Apimtas slapukiškos smalsos imdavo klaidžiot po kambarį – nieko nepraskleisdamas, nieko nepraverdamas, prie nieko nė prisiliest neprisiliesdamas, tik žvilgsniu braukdamas per visus tuos rakandus ir rykus, stebėdamasis, kaip tarp jų susigaudo, iš atsitiktinumų, nereikšmingų detalių burdamas plika akimi neįžvelgiamą tvarką. – Nevalia, kad kriauklių ausys į kambarį atgręžtos būtų – siurbia energiją, – apversdama violetinio perlamutro puse jo atsuktą „Rosso Amatio“ pamokė tokiu tvirtu, abejoti neleidžiančiu tonu, lyg apie tai būtų perskaičiusi moksliniam žurnale ar išgirdusi iš garbaus profesoriaus lūpų. Siurbia, nesiurbia, betgi vien iš to galėjai nuvokti, kad ne taip jau atmestinai, kaip papuola, čia viskas sublokšta.

... Užrašų knygelės, aplankas su piešiniais, sąskaitų šaknelės, laiškai... – žvelgdavo į tuos daiktus tartum į akimirksnius, nutrupėjusius iš svetimo laiko, skverbdavo juos akimis – kuo aiškiausiai suprasdamas, kad net jeigu prie jų prisiliestų, juos pakeltų, iš arčiau apžiūrėtų, kad net jeigu drįstų pavartyt užrašų knygeles ar paskaityt laiškus, vis tiek nepramuštų tos nelemtos pažint svetimybės, už kurios skleidžiasi kitas gyvenimas. Paskui... Paskui dar įvairiausio dydžio ir švelnumo teptukai, kreidelės, vaškiniai ir grafito pieštukai, kurie tavo rankose liktų stinglūs, nejudrūs, tau nenorėtų paklusti, jeigu jais bandytum piešti arba tapyti, tos visos tūtelės, paletės, apvarvėję dažų buteliukai, priekaištingai, net nuožmiai užsisklendę; gitara, varinis varpelis, tamtamas, ant kiekvienos lentynos – lėkštės su citrinom, obuoliais, apelsinais, daugybė vazelių, iš

kurių ant ilgų stiebkočių stirkso sudžiūvę žiedai ar susiraukšlėjusios sėklų dėžutės – gyvi natiurmortai, kuriuos kasvakar dėlioja, vis atsitraukdama pažiūrėti, kaip įsikomponuoja į tuščius rėmelius, priešais juos pastatytus. Arbatinukas pusiau nudaužtu snapeliu. Šimtą metų neplautos stiklinės. Apibrizgęs takelis. Stovas, iš kurio kyšo vyriškų ir moteriškų, juodų ir margų, gerų ir išklypusių skėčių rankenos – lygios ir įmantriai raižytos. Ta svetimų daiktų viešpatija, po kurią smalsiai dairaisi, nors iš anksto žinai, kad nei ką atbursi, nei atkerėsi; visa, ką tarsiesi perpratęs, bent jau atspėjęs, tebus veikiau tavo vaizduotės žaismė, nei liudys, kuo gyvena jinai.

Paskui susigriebdavo ir nusišaipydavo pats iš savęs. Savęs peržengimo aktas, sąmonės nušvitimas, absoliučios darnos jausmas? Suprasti kitą, nors nesupranti pats savęs, įsiskverbti svetimon sielon, nors sava – tokia pat nepažįstama, įžengti į kitą, nors pirmiausia pats atsiskleisti turėtum. Susilieti, susitapatinti, o gal visa tai – tik apverktinos pastangos pabėgt nuo savęs, sukilnint ir sutaurint savanaudiškus potroškius, slapta viltis kitame ištirpdyt savo skausmą ir kančią? Ir išvis ar ne paikas troškimas sutrupinti kiautą, ištrūkt, išsiveržt, ar siela apskritai pajėgi atsivert, o protas – išsilukštent iš taisyklių, paties sau prisitaikytų, ir – perpratęs tas, kurios iš tiesų valdo ir lemia, – leistis visais kitais pažinimo keliais?

... Paryčių snūdulys, paryčių nerimas, paryčių mintys, kurios imdavo gesti, užgesdavo, vos tik pusiau instinktyviai nuvokdamas, jog tik taip įmanu jas nuslopint,

bent jau nustumt į būsimą naktį, imdavo kartot rytmetinį Melanie ritualą: pakišęs galvą po čiaupu, dabar jau savo kūnu pajusdavo gaivinančią vandens vėsą, išsitrynęs šiurkščiu rankšluosčiu, užsikaisdavo kavą, paskui, kaip ir ji, iš lėto gurkšnodamas, mintyse apmesdavo būsimą dieną. Išeidavo gerokai anksčiau, nei prasidėdavo paskaitos – mėgdavo paslampinėt ir paspoksot į bundantį miestą: pažiūrėt, kaip iš *camionnettes** traukia ir į restoranus neša šviežių bagečių maišus, kaip per šveičiamų vitrinų stiklus slysta muilino vandens putos, kaip baltomis prijuostėmis ryšintys padavėjai prie kavinių rikiuoja pintas kėdes, kurių smulkus nėrinys tarsi saulės šviesą sijojantis rėtis mažytėm akutėm korėja dar neįkaitusius, nakties vėsa tebedvelkiančius grindinio akmenis.

* Furgonėlių.

Kaip nenustebsi neišgirdęs tamtamų, o atsibastęs ant tilto – pamatęs vienišą Melanie? Neįprasta tyla, neįprasta tuštuma. – Kur kiti? – Tikrina popierius. Vos pamatė ateinant, bemat išsilakstė.

Girdėjo, kad griežtina imigracijos tvarką, rengiasi keisti pilietybės įstatymus, stiprina pasų ir vizų kontrolę; pasirodo, ne tušti plepalai. Pasirodo, vidury šviesios dienos sustabdyt gali – nagi įrodyk, kad Prancūzija – tavo tėvynė, o jei svetimšalis – kad legaliai įvažiavęs. – *Liberté, égalité, fraternité**? – Pažiūrėk, kiek juodukų, kiek visokių magribinų. O kur dar rusai, lenkai, rumunai. Darbo nėra, savų skurdžių pilnos pakampės, nebe tie laikai, kai galėjai sau prabangą leisti *pays d'accueil*** reputacija mėgautis, – tarsi būtų čia gimus, kuo rimčiausiai man aiškino. – Dėl jų nebijok – be tavęs sugalvos, kaip išsisukt, – cyptelėjęs stabdžiais, nužergdamas dviratį numojo Gérard'as, kaip ir kasvakar tamtamų pamušt atvažia-

* Laisvė, lygybė, brolybė?
** Svetingos šalies.

vęs. – Jeigu jau iš viso blogai, kokioj nors bažnyčioj bado streiką paskelbs, ir visa Prancūzija guli ant menčių. – Ne visiems taip gerai baigiasi, – nulipdamas nuo bagažinės, paprieštaravo Michelis. – Negirdėjot, vieną arabą tiek įbaugino, kad vargšelis nušoko nuo tilto. – Kaip nušoko? – krūptelėjo Melanie. – Ogi taip, kaip nušoka tie, kuriuos va iki čia, – per pakaklę brūkštelėjo, – gyvenimas arba valdžia priveda. Per radiją pranešė. Užbėgau nusipirkt cigarečių, atsitiktinai nugirdau... – Kaip sau nori, šlykštu, – į suoliuką paremdamas dviratį nusispjovė Gérard'as. – Sykį ir man pasitaikė pakliūti, tikriau, ne pakliūti, o per smalsumą pats įlindau. Pėdinu kaip niekur nieko, staiga – flikai, daugybė žmonių, klegesys. Pamaniau: gal kas susimušė, gal mašina ką nors partrenkė, gal kokį vagišių sugavo, sakau sau, prieisiu, iš arčiau pasižiūrėsiu. O prieinu, ir mane kaip kitus capt – popierius rodyk. Kokius popierius, ką padariau, neturite teisės! Pasirodo, kad turi. Ir – *vite*, *vite**, neišsisukinėk, nesimuistyk, jeigu su kiekvienu pašlemėku imsim derėtis ir aiškintis... Kad pašlemėkas, tai nepasakė, bet iš beždžioniškos fizionomijos ir elgesio buvo matyti, kad tokiu laiko. Jau kokį tuziną furgonėlin buvo sugrūdę... – Ko norit, taip buvo ir bus: kai patys nebesusitvarko, pradeda ieškot priešų. Kitatautis, svetimšalis, štai tau ir atpirkimo ožys, – pamaiviškai nusilenkdamas prisistatė juodukas nuo prakaito net blizgančiu veidu, nepastebimai prisliūkinęs ir išgirdęs, apie

* Greit, greit.

ką kalbama. Ir pridurdamas numykė: – Taigi visuos laikraščiuos – krizė, tik krizė, vien apie krizę... Kur kiti? – klausiamai žvilgtelėjo į Melanie, ir kaip tik tuo metu tie kiti sušmėžavo – išlindę iš patiltės ir pamatę, kad laukiam, sveikindamiesi dar iš tolo sudundeno būgneliais. – Tai ką, visų popieriai netvarkingi? – nustebau. – Tvarkingi, netvarkingi... Norės, priekabių visada ras, – gūžtelėjo, o paskui ir šilto, ir šalto mačiusio žmogaus balsu atsiduso Gérard'as, raizgydamas nuo bagažinės tamtamą. – Su policija kuo mažiau reikalų, – atsisukęs pridūrė. – Ką jie man... – abejingai nutęsė Melanie, kai paklausiau, kodėl liko visiems sprunkant. – Gaudo tik tuos, kurie bijo, o tokius flikai iš tolo užuodžia. – Ir kiek patylėjusi: – O aš jų nebijau, todėl ir nekimba. – Jūsų demokratija – stabmeldiška magija, – užuot pasilabinęs kaip kirviu nukirto marokietis Nassimas, dunkstelėdamas į Gérard'o būgnelį. – Kokia čia jau magija... – Kaip kokia?! Grynas kraujas, velnio išvarymas, kreidos ratas, kad neprasigautų piktosios dvasios. – Tai vis savo? Atlyžk, jau atlyžk, – pašaipiai ramindamas patapšnojo jam per petį Philippe'as, drauge su juo įkandin visų kitų atkulniavęs. Žinoma, su jais ir Smala – taip mintyse pakrikštijau tą juodą aviganį, be kurio jau nebegalėjai įsivaizduoti Tilto kompanijos. – O kur tavo *carte de séjour**? – glostydama vėju ir dumblu atsiduodantį kailį atsidusdama šyptelėjo Melanie ir iš krepšio išsitraukė maišelį su kaulais. – *Monsieur* Legrand'as nesupyks, kad, užuot šiukšlių vamzdin išmetusi, surenku tau.

* Leidimas gyventi šalyje.

Vargšeliai, nė nutuokt nenutuokiat, kokie artimi esat. Nepažįstami, o sielos broliai. Palauk, – pamačiusi, kaip nekantrauja, kilstelėjo nuo suoliuko. – Eikš šen, – pakvietė ir už kelių žingsnių prie žibinto iškratė. – Ką be tavęs jis darytų? – atsišliedamas į vielinę tvorelę draugiškai patraukė per dantį iš paskos prislinkęs juodukas; kasvakar primena vardą, bet iškart pamirštu. Tebūna Sokratas, netekęs vilties prisiminti nusprendžiau: mat dažniausiai tūno kur atokiau, vienas sau mąsto, bet kai užeis ūpas, kalboms apie Vakarų gnoseologijos impotenciją arba jo genties dievybių artumą krikščioniškam Dievui nebus nei galo, nei krašto. – Ką mes visi vienas be kito darytume? – į jo klausimą abejingai gūžtelėjo Melanie ir, iki pat kulkšnių užsitraukus sijoną, abiem rankom apsikabino kelius. Jai žiūrint, kaip rengiasi groti, prislinko dar keletas – juodbruvys italas, iš kuprinės ištraukęs trejetą skardinių alaus, kurio tučtuojau ir neliko; neką geriau už mane prancūziškai mikčiojantis Emmanuelis, turbūt žydas; vieną po kitos iš apglamžyto minkšto pakelio *gauloises* žvejojantis Pierre'as, tas tai, aišku, prancūzas. Tolumoj gaudžiantis miestas, Smalos traškenami kaulai; netrukus – lakiai duslus dundesys.

Tamtamai.

– Nesugrįš? – Kas? – Nagi flikai. – Labai ten jiems rūpim. Gal apskritai iš dyko buvimo prikliuvo, būtų prašliaužę, ir tiek. – Tik jau nesakyk, šiaip nesivalkioja. Ne pirmas juk kartas, – vos pradėjom, į mudviejų su Melanie pokalbį įsiterpė Pierre'as, atžagaria ranka švystelėdamas

nuorūką ir iškart spragtelėdamas žiebtuvėlį. Vėl užsirūkė, įsižiūrėjo į tolumoj iš po arkos nyrantį laivą. – Sugrįš nesugrįš, – abejingai truktelėjo prakauliais pečiais juodaodis Sokratas. – Šiaip ar taip, ne į gera... Kol kas tiktai kabinėjasi, erzina, o paskui... – Žinoma, šiandien jau leisis – vien iš to, kad prisėdo šalia, galėjai suprasti, kad išsilieti panūdo, bet sukleketavo ant denio susigrūdę keleiviai, sumirguliavo įvairiaspalvės lemputės, saulėlydžio atspindžiais blykstelėjo prožektorių lęšiai – ko gero, dar stipriau, nei uždegti būtų, – prie tilto priplaukęs *Bateau-Mouche* suūkė duslia sirena, akimirksnį užgožusia ne tik balsus, bet ir tamtamų dundėjimą. Keli žiopliai, matyt, irgi atvykėliai, per turėklus persisvėrę tiek, kad, rodės, dar kiek, ir blokšis nuo tilto, iš visų jėgų sumosavo, kažką riktelėjo į ausis užgulusį triukšmą; motorų gausmui ir trykštančio vandens purslams tolstant, vaikiškas paikystes atlaidžiai iškentusio žmogaus balsu kalbėjo toliau: – Barbarai, visos nelaimės – per barbarus. Vokiečiai nesismulkina – padės kokią bombą, padegs porą trejetą turkų namų, aišku, atsiras ir tokių, kurie kitądien iš apsimestinio padorumo išeis į gatves, paprotestuos, tiek tos bėdos. Prancūzai subtilesni. Prancūzams svarbu, kad be triukšmo ir teisėtai. Va, priims įstatymą *l'Assemblée nationale**, ir metodiškai, po truputį, remiantis kodeksu. – Tik jau neperdėkim, – įsibėgėjantį staiga sustabdė nepažįstamas balsas. Kilstelėjęs galvą, pamačiau kokį penkiasdešimtmetį, atsitiktinai ar tam tyčia, kad pasiklausytų, stabtelėjusį,

* Nacionalinė Asamblėja, Prancūzijos parlamentas.

užsirūkiusį ir neištvėrusį. – Neginu ir nesakau, kad man prie širdies. Pats iš tų, kuriuos bet kada galėtų iššveisti. Tik kiek reikės atgailaut už Alžyrą? – Taip ir nepasakė, už ką gali iššveisti, bet juodukui širdį, aišku, labiausiai užgavo Alžyras. – Atgailauti? Niekas jūsų atgailauti neprašo...

Ir nelyginant įskaudintas vaikas nutilo, įsižiūrėjo į miglose skendinčias, miesto šviesų raibuliuojamas tolumas.

Juodas, iš prigimties ar nuo mėnesienos apyšviečio melsvai svidintis veidas akimirksnį suplokštėjo, tapo nebylus tarsi kaukė; krantinės, Louvre'o, palei gatvę išrikiuotų bukinistų dėžių, po plačiašakiais platanais dunksančių tarsi antkapiai seniai nebeskaitomoms knygoms, fone jis pasirodė panašus į profilį akmeninės skulptūros, į kurią valią ir protą sukaupęs sustingo žmogus, turįs magiškos galios pavirsti į uolą. Tarytum tvykstelėjus žaibui staiga būtų išryškėjus briauna, skirianti dvi tikroves, kurios tik rodėsi vienon susiliejusios, ūmai pajutau, koks jis man svetimas ir kaip jam svetima tai, kas aplinkui; buvo greta, tačiau, rodės, mus skiria – ne, ne atstumas, ne kilometrai, o neperžengiama praraja, šydas garų, smilkalų, dūmų, susipynusių su tais pasąmonės gelmėse šnabždamais užkalbėjimais, kuriais skirtingų prigimčių, skirtingose geografinėse platumose gyvenantys žmonės savaip buria pasaulį ir savo gyvenimus. Ir galbūt todėl... kaip tik dėl to, kad flikai, o paskui šis netikėtai priklydęs vyriškis nuplėšė tvarstį, palietė primirštą, jau apstojusią maust žaizdą, nebesusilaikė.

Iš pradžių kalbėjo lėtai, bet tolydžio įsibėgėjo; iš pabirų nuotrupų suvokiau, kad pasakoja apie gimtąjį kaimelį kažkur Afrikoj, apie tai, kad net saulė ten kitaip teka, apie gyvybės plūsmą, kai ateina laikas žydėti, veistis ir daugintis, apie baisias liūtis ir po jų stojančią tylą, nuo kurios nuščiuvęs ne pojūčiais, o visa savo esybe jauti iš žemės garuojančią ir į dangų grįžtančią drėgmę, išsisėmusių gamtos gaivalų bejėgystę ir iš naujo ore besitelkiančią galią, ir apie tai, kaip galbūt to potyrio pažadinto ūmaus praregėjimo mirksnį paaugliškai imliu protu netikėtai atrandi paprastą, kitų jau daugybę kartų suvoktą tiesą, kad viskas eina ratu, kad nėra nei pabaigos, nei pradžios, kad yra tik begalinis sukimasis ir kartojimasis, ne mirimas, o atgimimas, tik kitom formom, pavidalais; kol vieną naktį apima nenumaldomas potroškis atsiplėšti ne tik nuo motinos, bet ir nuo tėviškės įsčių, išplaukti upe, nuo žemo mėnulio atsispindinčiu blyškiu apyšviečiu žadinančia tolimų, nepažįstamų kraštų ilgesį, – taigi išsiveržti iš rato, sulaužyt tabu...

– Atsigręžk čia. Sakau tau, Paryžius – dieviškų perspektyvų miestas. – Paskubėkim, man rodos, vėluojam. – Per tilto lentikes nutįsta ilgi šešėliai. Prieina, stabteli, pasiklauso, traukia toliau. – Ar turi ugnies? – Juoko pliūpsnis, staiga nusuktas veidas. – Nežvarbu?

Tilto ir muzikos magija.

– Aš tave myliu. Ir tave myliu, – vėl išgirstu balsą; nuo Melanie atsigręžia į Gérard'ą. – Visus aš jus myliu, nes kiekvienas jūsų – ištisas pasaulis. Bet jūs manęs nesuprantat...

– Užtenka, einu šokt, – šnabžtelėjo Melanie. – Luktelk... – Nusibodo. Argi nematai, kad pradeda svaičiot? Kaip visuomet, kai prisirūko. Manai, paprastas traukia? Prisiveža visokiausių žolelių, kartą bandžiau – kaip reikiant ima. Bepigu tada suokt apie beribius pasaulius. – Ir atstūmusi besiglaustantį Smalą, kilstelėjo, skleztelėjo muzikantų link, tilto vidury ėmė suktis – lėtai, tolydžio vis greičiau; paskui – tarsi būtų ištrūkusi iš ją įtraukusio verpeto, atsilošė, ištiesė rankas ir leidos skrajoti, visiškai atsiduodama laisvo judesio magijai. Ne proto, ne sielos, o valią atgavusio kūno vaizduotė brėžė tą ornamentą, pagal kurio nematomą piešinį šoko; kuo toliau, tuo labiau užsimiršo – pasidavė instinktyvių polinkių srautui, pasikliaudama vien kūniškom nuojautom, ūmai įsiplieskiančiais potroškiais, pro klaidinančios sąmonės lukštą stengėsi prasimušti iki grynojo potyrio, iki prigimtinio susitapatinimo su pačia savimi. Afrikietiškos žolelės, pro išmiklintus pirštus tarsi savaime praslystanti plonyčio popieriaus juostelė, minkštam vakaro ore besisklaidąs saldžiai aitrus dūmas...

... Emmanuelis snaudžia, italas šnekučiuojasi su šalia prisėdusiu Philippe'u, arabas kažką rašo į sutrintą *carnet**, Gérard'as ropščiasi per turėklą, netrukus – čiurkšlė į vandenį. Ir šitaip – kas vakarą. Tamtamų dundenimas, pokalbių nuotrupos, žmonės, su kuriais tavęs, regis, niekas nesieja, tačiau be kurių laikas iki pusiaunakčio – tuščias, tarsi išretėjęs. Puikiausiai žinai, kad viskas – kaip vakar, bet neatėjus atrodo, jog kažką praradai. Vienas ki-

* Užrašų knygelę.

tam nereikalingų ir drauge vienas kitam būtinų žmonių bendrija, nesgi kiekvienas – dalis Tilto kompanijos, kuriai iširus, regis, ne tik būgneliai nutiltų, bet užsisklęstų ir Senos veriamos platumos. Apačioje – neįsismelkiamai juoda gelmė, viršuje – beribis dangus, o pats tu ant liepto, permesto ne tarp dviejų upės krantų, bet tarp vandens ir dangaus: netikėtai sugrįžusi šešiolikmečio romantika, tylus išsipildymo džiaugsmas, nors visa kasdieniškai paprasta, net banalu.

Paglostau šalia prigludusį Smalą.

Gera kiurksoti ir nieko neveikti, gera žiopsot į praeivius ir klausytis, kaip į miglas geriasi hipnotizuojamai vienodas tamtamų dundenimas, gera žinoti, kad pavargs ir sugrįš, prisiglaus prie peties.

Trys japonai iš vieno žemėlapio buria tolesnį maršrutą, į turėklus atsišliejusi porelė baigia gurkšnot „Beaujolais“ ir atsainiai pastumia butelį, kurį netyčiom paspiria ir Senon nuritina kažkur skubantis vienmarškinis storulis, nuo Cité salos smaigalio atidryksta saksofono melodija. Rodos, niekas nevyksta, o sykiu – jei apskritai kas nors vyksta, tai būtent čia ir dabar.

Pats iš savęs besiskleidžiantis, kiekvieną vakarą kartojamu ritualu kuriamas mitas; keliaĩ, nutįstantys tam, kad kaip tik čia susikirstų; vieni išeina, kiti ateina, ir gyvybingas šurmulys niekados nenutyla. Kur šaukia tamtamų dundėjimas, kur nudryksta ant praplaukiančių laivų denio susispietusių keleivių džiaugsmingas klegėjimas, ką mena, ką byloja, ką žada anapus upės dunksančios sienos?

– Kur buvai dingęs? – paklausė ir iš karto numojo: – Nenori, gali nesakyt. Man tai kas? Turi susikūręs dešimt pasaulių, tarp kurių klaidžioji, turbūt nė pats nesupranti, ko ieškodamas. Bet kad ir ko ten ieškotum, jau dabar žinau, kad nerasi. Nes vos pamatai, kad prie ko nors priartėji, iškart nusigąsti. Trokšti ko pastovesnio, bet bijai stingulio, nori tikrumo, bet bijai daiktų ir buities rūpesčių, ilgies artumos, atvirumo, gal net draugystės ir meilės, bet bijai prisirišti, – kalbėjo neatplėšdama akių nuo dildelės, kuria susikaupusi, lyg dirbtų svarbiausią gyvenimo darbą, dildė nagus. – Nesigink, nesigink, – visai be reikalo pertarė, nors nė neketinau prieštarauti, – kitaip nesibastytum Senos pakrantėm. Ir tave ji užbūrė. Visus tokius kaip tu jinai užburia. Pažįstu šį jausmą. Regis, drumzlinam vandeny slypi visų mįslių įminimai. Regis, dar kiek, ir prabils. Regis, tereikia nulipti krantinėn, įsižiūrėti į gelmę. O kaip tekėjo, taip teka. Tarsi tavęs nė nebūtų. Tačiau kitąkart vėl traukia. Tai upė, kuri žino, bet tyli, kuri žada, bet niekad neištesi, kuri taip pririša

prie savęs, kad nė nesistenk atsiplėšti, – pažėrė tarsi litaniją. Kalbėjo tariamai man ir apie mane, o iš tiesų apie save, su savim; diegė nuojauta, kad kažkas atsitiko, tačiau neklausiau – norės, pati pasakys.

– Ar kada nors regėjai skenduolį? – Pagaliau pakėlė akis, bet ir vėl tučtuojau nudelbė. Pasirodo, nuojauta neapgavo: – Šį rytą ištraukė, visai netyčiom pamačiau. Nuvijo, bet pamatyt spėjau. Nors geriau būčiau nemačiusi. Turbūt nuodėmė, kad neatsispyriau pagundai. Visi mūsų jausmai, mintys, troškimai – tai va, kas iš visko telieka. Jeigu ne skarmalų draiskanos, nepasakytum, vyras ar moteris. Dar niekad taip nebuvau išsigandus – savęs. O ir visas miestas – tartum staiga apsinuoginę griaučiai. Prisispaudžiau prie krūtinės Jeaną ir – krantine. Rodės, sustosiu, ir visa sutrupės nelyg perdžiūvęs gipsas. O sustojau – ir nieko. Betgi nuo to dar baisiau, – kalbėjo monotoniškai, be jokios intonacijos, kalbėjo vis taip pat švytuodama dildele – tarsi išgyvenimai, apie kuriuos pasakojo, būtų plykstelėję taip stipriai, kad per kelias akimirkas išsvilino jos vidinę esybę, nuslopino galią matyti, girdėti ir jausti, tarsi jie taip geliamai būtų nutvilkę, kad išdegino jėgas, ne tik šiandienai, rytdienai, bet ir visam gyvenimui skirtas. Buvo liūdna, tačiau tas liūdesys ne iš jos sklido, o gaubė ją kaip praėjusio laiko dvasia, su ja bendra teturinti tiek, kiek su kiekvienu iš mūsų – andainykštės aistros, jausmai, išgyvenimai; nors pasakojo apie tai, kas nuvėrė iki pat širdies dugno, buvo tokia abejinga, jog kartais pasidingodavo, kad kalba ne apie save, o apie

kažką sau visiškai svetimą. Juo netikėtesnis buvo tas prabudimas:

– Ar turi laiko? – Staiga atitoko ir nuvėrė tokiu žvilgsniu, kad iškart supratau, jog visai nesvarbu, ką atsakysiu – dar nesulaukęs, ko paprašys, jau žinojau, kad paklusiu jos valiai. Ir iš tikro – paprašė, ir tikrai – paklusau.

Įtaiga?

Étranger nuolankumas?

O gal tik smalsa?

Kad ir kaip būtų, vakarop jau žvalgiau rue Cadet, ieškodamas namo, kurio adresą buvau užsirašęs ant taukuotos vyniojamojo popieriaus skiautės.

– Tai su Marku jau baigta? Numaniau, kad taip bus. Jums mūsų reikia, kol kojas apšylat... Na gerai jau, gerai, ko ten dabar, – pastebėjusi, kad sutrikau, plačiau pravėrė duris, praleisdama pirmą: – Nekreipk dėmesio, kad čia toks *pêle-mêle** – nei jėgų, nei noro apie namus tupinėti nebėr... – Užgriozdintam, prieblandoj skendinčiam koridoriuke atrodė tarsi skiedrelė, o įžengus kambarin, regis, dar labiau susitraukė. – A, čia mano geriausi draugai, – pamačiusi, kad įsistebeilijau į porą jūrų kiaulyčių, narvelyje praviromis durimis gūžinčių, šyptelėjo. – Vargo, išlaidų daug, bet užtat galiu būti tikra, kad niekada neišduos. Jeigu gyvenime ką nors dar turiu, tai tik jas, – pasilenkė ir paglostė. Ir atsitiesus: – Kavos neturiu, gal arbatos išgersi?

Ko gero, namai taip supanašėja su šeimininkais, kad ilgainiui jų nuotaikom ir ritmu ima gyventi, – pamaniau, kai išėjo užkaisti vandens. Nes viskas čia atrodė ne tiek apleista, kiek apsileidę: tarsi gęstant žmogiškosioms aist-

* Netvarka.

roms daiktai irgi vis mažiau savimi besirūpintų. Apdulkėjęs, matinio valkiaus traukiamas veidrodis masyviuos rėmuos, į kurių raižinius gula metų metais nevalomos dulkės, spinta išklypusiomis durimis, stalas, užgriozdintas laikraščiais, pageltusiom nuotraukom, neplautais indais, – kiekvienas rakandas, kiekviena kertė čia dvelkė ne tiek nevalyvumu, kiek senatve, negalia, jau nebeįveikiamu nuoilsiu. O juk ne tokia ir senė, – pamaniau, kai grįžo nešina padėkliuku su arbata. – Gerk, – praskyrusi ant stalo suverstų popierių krūvą, padėjo vieną, paskui kitą puoduką. – Gerk, gerk, – ir staiga atžariai, kone piktai: – Daugiau nieko negausi – daugiau neturiu nieko. – Ir nuleisdama balsą: – Niekas pas mane nebeužsuka, o pačiai... Pačiai ir duonos kriaukšlės gana.

– Tai kaip ji ten? – pasiteiravo ant grindų nukratydama pelenus. – Vis tapo? – Tapo?! – O kaipgi, tapydavo, be teptuko nė dienos išgyvent negalėdavo... Matyt, irgi suprato. – Ką suprato? – Kad nepasipriešinsi. Tai srovei, prieš kurią visi bandome irtis. – Ir pritilo, įsistebeilijo į tarp pirštų smilkstančią nuorūką. Tik tuomet susizgribau, kad nepaklausė, nei kas, nei iš kur – tarsi be tos Senos bastūnės daugiau nebūtų nė vieno žmogaus, kuris ją sietų su pasauliu už durų, tarsi niekas daugiau, tik anos pasiųstieji į jos duris pasibelsti galėtų. Apmūsijęs, tikriausiai net saulėtą dieną mažai šviesos praleidžiąs langas, tyla, taip įsismelkusi, kad jos sutrikdyt neįstengia nei laiptinės, nei kiemo garsai, tos jūrų kiaulytės... – pajutau, kad ši ankštuma ir šis uždarumas kuo toliau, tuo labiau slegia – ilgainiui net ėmė

vaidentis, kad patekau į būstą bendruomenės, kurios ryšiais vis labiau esu raizgomas, kuriai pats nesuvokdamas jau pradėjau tarnauti, tačiau kurioje visuomet jausiuosi svetimas, nes niekada man nebus atskleista paslaptis, siejanti jon susitelkusius žmones. Kas be ko, tiktai įspūdis, nesgi kokia paslaptis, kokia ten bendruomenė – tik toji klošarė, tik štai ši namisėda, turbūt vien iš praėjusių laikų gailesčio viena kitos nepamirštančios.

– ... Niekaip negali nurimti. Vos tik pavasaris, iš karto prie Senos. – Tai ne dėl to, kad pastogės neturi, krantinėmis bastos? – Turi neturi, ką aš žinau. Ar ne tas pats? Svarbu, kad nenustygsta. – Ir patylėjus: – Tai, sakai, nebetapo?.. – Gal ir tapo, tik nemačiau. – Tačiau lyg išgirdus nebūtų: – ... Dangaus šviesą išgauti norėjo. Vis apie dangaus šviesą šnekėdavo. Sakydavo, kad tai ir dvasios šviesa. Būdavo, susitinkam, nulendam kokios kavinukės atokiausian kampan, ir – iki išnaktų. Ji kalba, o aš klausaus. Ne visiems taip atsiverdavo, be manęs, galbūt niekam – mat jautri ir baugšti buvo, nors visada tarp žmonių – be žmonių neištverdavo, bet kad ką nors arčiau prisileistų... O man iškart atsivėrė. – Pritilo, nudelbė akis į gyslotas rankas; tarsi iš raukšlių, kraujagyslių piešinio būtų įmanu praeities mįsles įminti, žvilgsniu ėmė jas tyrinėti. O paskui: – Atmenu, knibždėlynas baisiausias, prirūkyta, nors kirvį kabink, vynas per kraštus liejas, visko daug, tiek daug, kad nuo tos gausos net akyse raibsta – per tą vakarėlį, jau nebežinau, nei kieno, nei kokia proga surengtą. Buvo ten ir baltom apykaklėm gurgž-

dančių frantų, buvo ir nudriskusių valkatų, buvo studentų, buvo ir pakriošusių senių... – geriau paklausk, ko ten nebuvo. Ir tarp visų tų pažįstamų ir nepažįstamų – ji; iškart krito į akį. Negalėjo nekristi – nes nenustygo, nepailsdama nuo vienų prie kitų puldinėjo, taurės neišleido iš rankų, cigaretes vieną nuo kitos prisidegdavo. Tarsi sūkurio nešama, kažkaip savaime atsidurdavo ten, kur kalba garsiausiai, šurmuliuoja labiausiai, kur ginčai įsiplieskia karščiausi. Juokėsi, gestikuliavo, net vietoj stovėdama mintyse, regis, šoko. Tik... Tik kuo ilgiau ją stebėjau, tuo labiau smelkė įspūdis, kad ir ta jos linksmybė, ir tas jos smagumas – vien vaidyba. Lyg pati nuo savęs bėgtų, lyg juoktųsi, tarškėtų kas ant seilės užeina vien tam, kad tai, kuo iš tikro gyvena, paslėptų. Ir taip visados. Iš pažiūros lengvabūdė, vėjavaikiškai nerūpestinga, iš tikrųjų daug jautresnė ir jausmingesnė už visus, kuriuos pažinau, buvo. Negalėjo susitaikyt su bohemiška kasdiena, o vis labiau į ją niro, gyveno ilgėdamasi kažko kilnesnio ir prasmingesnio, bet tos jos svajonės tokios netikros, tokios neapibrėžtos buvo, kad nei spalvom, nei garsais jų neišsakysi... – susimąstė, užsigalvojo, bet tučtuojau, vos pastebimai šyptelėjusi:

– Plokštumai suteikt gelmės metmenį, rasti formas, tiksliausiai vidinį gyvenimą atliepiančias, trūkiom linijom ir skidžiais potėpiais sielos trapumą paliudyt... – klausydavaus, klausydavaus, ir kuo toliau, tuo labiau tas nenutrūkstamas žodžių srautas mane imdavo burti, pačiu savo skambesiu kerėt apkerėdavo – nors kitąsyk ir nebe-

suprasdavau, ką nori jais pasakyti, pasiduodavau jiems, jų plukdoma leisdavaus, bet vos tik nutildavo... kad žinotum, kokia tuštuma – kai nutildavo... Šmurkštelim, būdavo, pro staliukus, išeinam į lauką, įsimaišom į minią, o man regis, ne gatve žengiam, bet slystam nuožulnia plokštuma, tikriau – jinai slysta, aš... aš – jai iš paskos. Mašinų gaudesys, kavinių terasos, eilės prie kinų, šviesoforai, reklamos, – viskas staiga susilieja, išskysta, pradeda tolti; įspūdis – krenta, o aš negaliu sulaikyti. Nesgi ne šiaip sau kalbėdavo, tuo iki kaulų čiulpų įsitikinus buvo, to troško, norėjo, tuo iš vidaus degė... Paskui, žinia, atsipeikėji; bet kaip pasakyti? – netikra, ne tai, kad netikra, bet...

Gaila būdavo ir kažkaip net baisu matant, kaip nuo ryto iki vakaro aplink molbertą, o paskui staiga stveria, sudrasko...

Nutilo, tuščiu žvilgsniu įsistebeilijo į gęstančios dienos šviesą vos ne vos praleidžiantį langą.

– Gal dar arbatos? – Ačiū, pakaks. – Kaip sau nori, aš tai sau įsipilsiu.

Tokia spengianti tyla, kad net girdi, kaip sūkuriuodami ant stiklinės dugno gula ir tirpsta cukraus grūdeliai.

– Labai vieniša...

– Nežinau, kaip dabar, bet anuomet – tikrai. Sakytum artimos draugės, jokių paslapčių, tačiau nors ir kaip nuoširdžiai, visada smelkdavo įspūdis, jog lieku šalia: durys pravertos, bet kad įžengtum vidun... Lyg kviestų, bet vos priartėji, iškart pasišiaušia, lyg prašytų pagalbos, bet vos ištiesi ranką, toks atšiaurumas, kad tik susigūži, atatups-

tom atatupstom traukies. Būdavo, savaičių savaitėm nė dienos viena be kitos, o paskui staiga ima pradingsta, tarsi skradžiai žemėn prasmenga. Beldiesi, spynos užšautos, antrą ar trečią sykį duris pabučiavus ima dingotis, kad niekuomet čia negyveno. Kaimynai, tie tik pečiais trūkčioja, *la concierge n'est pas au courant**, šiaip draugų ar pažįstamų geriau nė neklausk. Paskui atsiranda. Nugirsti, kad jau ieško, arba grįžti namo – ant durų raščiukas: užeik. Nuleki, ir lyg nieko nebuvę – tūpčioja aplink tą patį paveikslą, prie kurio palikai prieš prapuolant, tarsi tik vakar išsiskyrusios būtumėt, atsainiu mostu kviečia prisėst ir palaukt, kol pabaigs skalaut teptukus. – Taip ir nepasakydavo, kur buvo pradingus? – Juokauji, slapukė. Nors galbūt ne tik tai. Duso, bijojo būti tokia kaip visi, įtariu, kad įsivaizdavo esanti nesuprasta ir nepripažinta palėpių dailininkė, ir nėrės iš kailio, kad kuo geriau šį vaidmenį atitiktų. Jeigu jau visai atvirai, taigi savamokslė, provincialė, kokių ir tada, ir dabar Paryžiuj – pilnos pakampės. Mušasi, plakasi, ko nepajėgia menais, stengiasi visaip įmantraudami. Nors ką ten žinai, gal tokia prigimtis. Juk ir dabar, kai nebeliko nei kam, nei prieš ką, kad tik kitokia, kad tik kitaip. Krantinės, patiltės, kažkoks Markas, pamestinukas, dabar tu... Ir pati galėtų užsukti, bet kur tau – reikia, kad neaiškiau, keisčiau būtų... – paslapties reikia.

– Dažnai matotės?

– Dažnai? Gatvėj turbūt nepažinčiau. Sykiais net pasirodo, kad jos iš viso nėra ir niekad nebuvo – pramanas,

* Namsargė nežino.

sapnas. Betgi vos šitai dingteli, iškart – ženklas. Tarsi kažkokio savisaugos instinkto įspėta, kad dar kiek, ir sutirps, visiškai užsimirš, iš gyvos būtybės virs vaizduotės pamėkle, tučtuojau primena apie save: gali būti tikra, kad diena, kita, ir kas nors pasibels... – kaip kad tu šiandien. – Ūmai: – Bet sakyk, pasakyk, kas man darbo, kas man darbo ji, tas jos varvena kūdikis, kas man darbo... – ir staiga užsičiaupė – lygiai staiga, kaip įsiplieskė – tarsi sudrėkęs degtukas.

– Teisybę pasakius, vienu tarpu iš viso nutolusios buvom, dvejus ar trejus metus nesimatėm, – patylėjusi atsiduso, delnu perbraukė išdrykusią plaukų sruogą, kaip anksčiau pusiau abejingu balsu kalbėjo toliau: – Ir staiga... Vidurnaktis, jau seniai po vidurnakčio – beldžias. Žvilgteliu pro akutę – žinoma, ji, kas gi daugiau drįs tokiu metu, ir dar neįspėjęs? Nė nelaukusi, kol pakviesiu, žengia per slenkstį, eidama kambarin iš krepšio ištraukia pusiau nugertą butelį viskio, atžagaria ranka atstūmusi kėdę prisėda. Na, ir prasideda – ligi pat paryčių. Akys jau seniai limpa, vos išsilaikau neužsnūdus, o jos, regis, nei viskis, nei nuovargis neima. Per visą naktį – kaip prie klausyklos pritūpusi. Kas per dvejus metus ant širdies sugulė, lieja, kiekvieną *tu comprends** viskio gurkšneliu palydėdama dūsauja, regis, manęs reikia tik tam, kad balsu pati su savim pasikalbėti galėtų, kažkokias istorijas išsiaiškinti bando. Atsipeikėjo tik švisti pradėjus. Krūpt, ir staiga sumažėjo, susigūžė – aišku, per ilgai užsisėdėjus susigriebė. Ir žinai, kuo viskas baigės? Ogi paprašė paskolint. Girdi,

* Supranti.

paskolink kelis, keliolika frankų, paskutinius šįvakar išleidau, viskį, ir tą skolon pirkau, bet rytoj ar poryt tikrai gausiu... Paskolinti, kodėl nepaskolinti, juolab kad tikrai ne iš tų, kurie pasiskolinę kaip vandenin dingsta; betgi žvilgteliu – į tarpustaktėj mindžikuojančią, keistai susigūžusią, ir... ir suprantu. Staiga man viskas paaiškėja. Juk nereikia, iš tikrųjų nereikia jai tų sumautų frankų, o ir gūžiasi ne todėl, kad skolintis tenka – regis, tik dabar susivokusi, kad ne namie, ne viena, puolė ieškoti dingsties, kodėl nei iš šio, nei iš to taip ir dar tokiu metu... Būna naktų, kai laikas tarsi peilio ašmenys rėžia, kai toks skausmas tvilko, kad nebegali pats su savim – neištveriamos nerimasties smilkomas puoli bet kur, pas bet ką, kol... Bet nieko jai nesakiau – ką pasakyti galėjau?

Nuo tada vėl prasidėjo. Bet kad užeitų pati, tai beveik niekad. Prieš Marką turėjo prisijaukinusi kažkokį perujietį ar meksikietį, Markas, tas tai keletą metų sukui apsukui, net keista, kad taip netikėtai pradingo. Visi galiausiai pradingsta – iš teisybės, ko daugiau galėtų tikėtis? Turbūt ir nesitiki nieko. Žinai, kartais net pamanau: visi jūs jai reikalingi vien tam, kad pas mane ką pasiųsti turėtų. Anksčiau tai vis ką nors sugalvodavo, tai šio, tai to paprašydavo, o dabar jau ir be jokios dingsties, nebent labų dienų perduot ir pasiklaust, kaip gyvenu.

– Kiek ten arbatžolių liko? – kiūtojusi kiūtojusi, staiga kilstelėjo, bet nepasiekusi paprašė, kad pažiūrėčiau. – Beveik pusė pakelio. – Tai ir paimk, paskui dar ko nors rasim. Prašo neprašo, vis tiek kokių nors smulkmenų įdedu.

– Keista visa tai... – Kas keista? – Tarkim, ir tai, kad pati neužeina. – Jaugi sakiau – paslapties reikia. – Ir pečiais gūžtelėdama: – O gal bauginas – kaip kad bauginies grįžt į vietas, kur praeitis per daug geliamai smilko. Juolab kad atrodo, jog taip įsigyveno į atsiskyrėlės vaidmenį, kad kitaip nebemoka. Ką aš žinau... – pirštu perbraukė per dulkiną stalą, abejingai pasižiūrėjo į smiliaus galiuką ir atsiduso: – Šiaip ar taip, paskutinių gijų irgi nutraukt nenori. – Ir staiga: – O apie mane – nieko? – Supratau: už atvirumą – atvirumu. – Kol kas ne. – Nebijok, už liežuvio netrauksiu.

... Buvo keista, kad taip nei iš šio, nei iš to atsivėrė, nei raginama, nei kamantinėjama į prisiminimus leidos; ir vis dėlto... Vis dėlto, nors tai, ką pasakojo, neatrodė nei negyvenimiška, nei neįmanoma, jos klausantis kuo toliau, tuo labiau smelkė įspūdis, kad mėto pėdas. Kad, viliodama nuo nenorimos atskleist paslapties, kurpia istoriją, kuria tarp tikrovės ir prasimanymų paklaidinti nori. Tas įspūdis dar labiau sustiprėjo, kai jai iššlepsėjus virtuvėn: – Palauk, dar ko nors paieškosiu, – vėl likau vienas. Ne tik daiktus nugulusios, bet ir orą užsėtrijusios, sausai sprangia nykuma gerklę gniaužiančios dulkės, tirštėjant prieblandai vis labiau slegianti niūri pilkuma, toks stingulys, kad net laikas, regis, sustojo... Buvo girdėti, kaip stalčiukus trauko ir dureles varsto, kaip kilnoja skardines dėžutes, kažką beria, kažką čežina ir vynioja, bet net ir tie virtuvės garsai rodės netikri, apgaulingi. Kaip klausantis jos įtartinai išsamaus pasakojimo retkarčiais imdavo ir nudiegdavo, jog tie mažmožiai vien tam, kad sukurtų

tikrovės iliuziją, taip dairydamasis negalėjai atsikratyt jausmo, kad po netvarka, po tuo, regis, net į daiktus įsismelkusiu nuovargiu, po neviltim, su kuria jau seniai susitaikei ir dėl kurios jau seniai nebeperšti širdies, dar kažkas slypi. Kažkas, kas jai spaudžia krūtinę, apie ką ji net užsimint vengia, bet kas daug tikriau ir už daiktus, ir už žodžius, kuriuos jinai taria...

– Čia cukrus, čia va žiupsnelį manų radau, galės tam savo rastinukui išvirti, šitam buteliuke, matai, citrinos rūgštis, o į šitą aliejaus įpyliau, pasakyk, kad tiek ir teturėjau, štai kelios lauro šakelės, o čia tai džiovintų erškėtuogių sauja, tegul įsimeta po kelias į arbatą, visai kitas skonis...

Riebaluoti plaukai, įdubusiuos smilkiniuos išsišovusios gyslos, skruostikauliai, tuoj prasigremšiantys pro suvytusią odą, – jei ne lauktuvių maišelis, tas veidas, kurio gyvybę teliudijo tik retkarčiais atgyjančios akys ir net kalbant vos vos krutančios lūpos, tikriausiai iškart būtų praradęs tvarumą man vos užvėrus duris ir likus vienam. Ko gero, būtų atrodęs vaizduotės pamėklė, liguistos sąmonės pramanas, o ir visa popietė, praleista toj keistoj celėj – ne daugiau nei ūmai prisimintas sapnas. Bet ar ne toks pat sapnas ir Senos krantinė? Žingsniavau vakaro šviesų užlietomis gatvėmis, lenkiau į gatves išneštus staliukus, aplink kuriuos zujo padavėjai su padėklais, nukrautais vyno ir alaus taurėmis, dairiausi po akinamai švytinčias vitrinas ir atsiprašinėjau, kai netyčiomis ką nors užkliudydavau, tačiau ir tas lengvabūdiškas šurmulys neišsklaidė slogučio, tam niūriam kambarėly užgulusio.

... Cukrus, manų žiupsnelis, erškėtuogių sauja...

Ką tas ryšulėlis, juokai, daugiau nieko – kuo toliau, tuo labiau, rodės, apkerėjo, savo jausmais užkrėtė. Atrodė, kad jau niekuomet nebegalėsiu žiūrėti kitaip, kaip tik jos akimis: miestas, kurio žaismingas nerūpestingumas tik praeinamybę paliudija, miestas, įtraukiantis sūkurin, o paskui bloškiantis, vienui vieną paliekantis, miestas, kuriame niekas nesikartoja, tačiau viskas tuo pačiu – senatvės negalia – baigiasi.

Triukšmingai prašurmuliuojantis studentų būrelis; vynuogių, artišokų, salierų kainas šūkčiojantys gatvės prekeiviai; magribinė, niekaip nesutramdanti klykiančio kūdikio.

Žioplinėjančių turistų apstoti mimai, žonglieriai, šokėjai – tie čionykščiai ir iš visų pasaulio kraštų atsidanginę artistai, kuriuos pripažįsta tik gatvė.

Praeivius už skvernų graibstantys, pigiausiu meniu ir nemokama aperityvo taurele gundantys graikai, turkai, arabai; eilė prie „Christine“ kino teatro; nuo pražergtų nešiojamųjų kopėčių ilgakote šluota sieną tepantis skelbimų klijuotojas.

Saint-Michelio fontanas, valkatos su šunim, prie šviesoforų cypiantys stabdžiai...

Pagaliau Sena: gaivi krantinių vėsa, ramus vandens teliūskavimas molan ir tarsi liūdesio šydas paupiui dryksstančios miglos, kuriose dūluojantys tiltai staiga pasirodo panašūs į paslaptį menančius, bet amžinai tylai pasmerktus sfinksus.

– Imk patrauk.

Pamačiusi grįžtantį, iš karto sukruto, nubloškė apibrizgusį apklotą, žengtelėjo keletą žingsnių pasitikti, nelaukdama, kol paduosiu, kone išplėšė ryšulėlį iš rankų ir čia pat ėmė naršyti. Maigė tuos maišelius, paketėlius, pirštais spėliojo, kuriame kas yra; tik kelissyk paspaudusi virvute užrištą drobinį maišelį ir įsitikinusi, kad čia kaip tik tai, ko jai labiausiai reikia, apsiramino, lengviau atsiduso. – Maniau, visai būsi pražlugęs, – tarė įsimesdama jį plataus, beveik kulkšnis siekiančio apsiausto kišenėn. – Kur čia pražlugsi, tik kad labai jau plepi.

Pusiau nugertas butelis, duonos kriaukšlė, tuščia sardinių dėžutė; sugrįžusi patiltėn ir klestelėjusi ant skarmalų, nedelsdama ėmėsi darbo. Ranką beveik iki alkūnės kišenėn sugrūdusi, vėl susižvejojo tą drobinį maišelį, kuris, taip nekantriai lauktas, pasirodė esąs paprasta tabakinė. – Iš vienatvės tas jos plepumas, – tarė ant popieriuko skleisdama nykščiu ir smilium suspaustą žiupsnelį. – Ko norėti, dienų dienomis iš namų kojos nekelia, ką pasikviest neturi, tai

užsukęs nesitikėk, kad paleis – kol neišlies, kas susikaupė, kol neišsišnekės už savaitę į priekį. Ko jau ko, o kalbos tikrai nepritrūks, – tarp delnų susukus tūtelę, paseilino ir atsargiai suklijavo kraštus. – Vargšiukė, gaila man jos. Marko irgi prašydavau, kad nueitų pažiūrėti, kaip laikos.

Nubraukusi ant skreito nubyrėjusias kritenas, čirkštelėjo žiebtuvėlį, pakėlė virš lūpų, bet iškart atitraukė, – rieškučiomis glėbdama vos ne vos blėsuojančią kibirkštį, pasilenkė virš vienos iš dėžių, kurių keletas pašaliais mėtėsi, ir – alkūne remdamasi į grindinį, kitoj tebespausdama žiebtuvėlį – įsižiūrėjo. Maža liepsnelė iš tamsos išplėšė ir suvirbeno motinišku rūpestingumu spinduliuojantį veidą, bet tas jos veidas, tegul nebe toks plokščiai nebylus, tegul prieblandos išblukintus bruožus atgavęs, atrodė dar keistesnis ir netikresnis negu tamsoj. Keistais atšešėliais plazdantis, jis skyduliavo nelyginant portretas, liguistai drebančios rankos virpančiu teptuku tapomas ir susyk taisomas: tai pailgėjantis, tai susitraukiantis, tai pagyvėjantis, tai vėl apsiblausiantis, tas pats ir vis kitas. Pamėkliškai paslaptinga Senos pakrančių madona: it laumės užkritę plaukai, tokios gilios akiduobės, kad iš jų nebeprasimuša žvilgsnis, tarp įdubusių skruostų skustuvu įrėžtos lūpos... O dar tas apsiaustas, kurio platūs skvernai pakilo nuo grindinio ir išsyk nukaro kaip prieštvaninio paukščio sparnai, vos suplazdėję ir tučtuojau iš bejėgystės nusvirę, kai atšlydama numykė: – Miega...

Atsitraukė taip pat atsargiai, kaip ir buvo palinkusi. Iš tamsos išnirusi, tamson ir nugrimzdo. Netrukus jos vei-

das darkart nušvito – kai vėl spragtelėjo žiebtuvėlį, dabar jau prisidegdama cigaretę. Vos nušvitęs iškart ir užgeso. Su juo – ir patiltės arkos, jas remią kontraforsai, aklinos nišos tarp jų – visi tie betono ir akmens luitai, tarp kurių įsikūrusi buvo ir kurie akimirksnį vos vos sudūlavo, regis, tik tam, kad, išsigandę savo nykumo, tučtuojau vėl pradingtų. Gaubiama prieblandos rymojo, atsišliejusi į apibrizgusį, iš kokios nors tarpuvartės parsitemptą čiužinį, kurį po nugara pasikišusi buvo, kad nuo betoninio poliaus ne taip pagela smelktųsi, rūkė. Tik iš žiežirbos, įtraukiant ryškiau sužėruojančios, paskui vėl priblėstančios, koks nors atsitiktinis praeivis tebūtų galėjęs suprasti, jog tarp tų skudurų ir dėžių žmogaus esama.

– Žinai, neatsispyriau pagundai ir vėl nuėjau, – pratarė išpūsdama dūmą. – Kur? – Kaip kur? – nustebo. – Nagi ten, kur skenduolį ištraukė. – Ir tarsi ilgai dvejojusi, nesiryžusi būtų, o pasirodo, tik pradėti reikėjo, ir iškart palengvėjo, gyvesniu balsu prakalbo: – Blaškiausi, neradau vietos, ko tik imčiausi, viskas krito iš rankų – kol galiausiai atlyžau. Tiesą sakant, iš pat pradžių žinojau, tik nuo savęs gyniau, nenorėjau su ta mintim susitaikyt... – Pritilo žvilgsniu nulydėdama tolstančią baržą. – Paskui supratau, kad niekur nedingsiu: kad ir kaip nerčiaus iš kailio, tol nenurimsiu, kol nenueisiu. Ir ką tu manai? Nuėjau – o kaip nieko nebūta. Ant vieno suoliuko stumdos vaikėzai, ant kito su alaus buteliu rymo į mane panašus plikšis, po gluosniu bučiuojas porelė. Niekas nieko nežino, niekas nė įtarti neįtaria. Keisčiausia, kad ir man

nieko. Stypsau, stiklinėmis akimis žiūriu į vandenį, tas vanduo teka, srūva pro šalį. Ir – jokios baimės, nė nerimo jokio. Nors tai galbūt ir baisiausia. Kad jokios baimės, nė nerimo jokio. Kad visa, ką prisimeni, ką dabar matai ir girdi, teliūskuojasi į tave kaip vanduo į grindinio akmenis.

– Vis dažniau apie mirtį galvoju, – regis, ne tik žvilgsniu, bet visa savo esybe skęsdama į paupiui dryskuliuojančius rūkus numykė. – Kaip kad vaikystėj. Prisimenu, užmigti bijodavau – atrodydavo, užmigsiu, ir niekuomet nebepabusiu. Virsteli durys, lieku vienui viena tamsiam kambary, na, ir prasideda. Tai kažkokie ilgi raizgūs koridoriai, tai nelyginant pagreitintam filme motinos veidas raukšlėjas, nespėju nė aiktelt, o iš jo – vienos plėnys, tai degančiu vašku ir chrizantemom pakvimpa... Dabar vėl... – nežinia, ar dėl to, kad dabar vėl, ar iš nuovargio sudejavusi, ištiesė aptirpusias kojas ir nugara atsišliejo į betono polių. – Nors kas gi čia keista: iš kur gimdamas ateini, ten mirdamas sugrįžti, ir vaikas, ir senis nuo mirties lygiai arti. Tik tiek, kad dabar ji nebe tokia šiurpi. Nesiginu: išsigandau pamačiusi traukiant. Tačiau mirties – tik patį pirmą mirksnį, ir tai – ne tiek mirties, kiek jos vaizdo; paskui, kai parbėgusi štai ant šitų skudurų sukniubau – kad viskas taip paprasta.

– Ir ko man reikėjo ten antrąsyk vilktis? – gūžtelėjo. – Kad apsižliumbčiau? Nei baimės, nei gailesčio, o staiga kad suspaus širdį – kaip pamišėlė šokau, iš paskutiniųjų tvardydamasi patiltėn nulėkiau, tik spėjau šmurkštelt...

Galvoje tuščia, širdyje tuščia, o žliumbiu, gaikčioju, raudu – kaip dar niekad gyvenime. Ir taip dreskia krūtinę, taip dreskia, kad, regis, gyva į tuos akmeninius tilto polius suląsčiau, dantimis ir nagais į juos įsigremžčiau... – nudelbė žvilgsnį. – Imk, patrauk, – tarsi visąlaik pati su savimi kalbėjusis būtų tik dabar susizgribusi, kad tebesu, kyštelėjo.

– Paskui – it ranka nuėmė. Kaip staigiai užėjo, taip... – dar spėjau nugirsti ir užsikosėjau. Lyg ne dūmą, o vienu mauku – pusę stiklinės. – Įkvėpk, oro įkvėpk, – regis, tebeskendėdama tose miglose, į kurias šį vakarą vis labiau niro, iš savo pakertės visiškai abejingu balsu numykė. Tokiom pat abejingom akim ir žiūrėjo – rymodama kaip rymojusi, nė krustelt nekrustelėdama. – Nemaniau, kad niekada nebandei, – kai atsigręžiau, į mano klausiamą žvilgsnį atsakė. – Trauk, trauk, tik pirmas dūmas toks, o šiaip nestipru, – paragino, kai kilstelėjau ir įsižiūrėjau į smilkstančią tarp pirštų nuorūką. – Nebijok, šito gero abiem per akis, – vėl įniko kišenėn. – Iš dyko buvimo, nieko čia rimta... – mazgydama drobinį maišiuką, suburbėjo po nosim, – ... šitos žolelės, – dviem pirštais suspaudė dar vieną žiupsnį.

Lengvatikis, pataikūnas, pastumdėlis, – ir jau svies tą apseilėtą nuorūką, ir jau neatsigręždamas eis, kur akys veda, bet išvydo savo šešėlį, Senos vandenin krintantį, abejingai teliūskuojančių bangų raibuliuojamą, regis, tuoj iš viso sudryksiantį, atsigręžęs įsižiūrėjo kertėn, kur lyg niekur nieko plačiaskverniu lietpalčiu apsigaubusi, tokiais įgudusiais pirštais, kad nė matyt nebereikia, beria, lygina, suka, paskui čirkšteli žiebtuvėlį, prisidega, rūko, ir vėl atsisėdo. Nuoskauda tebesmilkė, jautėsi suvedžiotas, apmulkintas, savimeilė reikalavo įsižeisti, gal net supykti, betgi koks purkštavimas visa tai būtų. Na ir dūlink sau sveikas, rado, dėl ko pasišiaušti... Ir iš tikro, kas vertė, ar ne pats sutikai? Nusilaksčiau, jėgų nebeturiu nei noro plepėtis, tik kažkaip neramu man dėl jos, tiek laiko – jokios žinutės... Nueik, pasižiūrėk, kaip gyvena, labų dienų perduok, parnešk, ką įduos, – kad įduos, tai tikrai, niekada tuščiom neišleidžia... Taip viena kitai įkyrėjusios, kad matytis jau nebenori, tiek bendrų prisiminimų, kad vos susitikus praėjusių laikų gailestis pradeda tvilkyti, taip pri-

sirišusios, kad viena be kitos neištvertų, – kodėl ne, jeigu prašo? O žolelės... Ar ne vis tiek – arbata, manų likučiai ar tos žolelės?

Atsisukęs išvydo kiūtančią kaip kiūtojo, nieko nematančiomis akimis po upės krantų veriamas platumas klydinėjančią. Kad ji, visas Senos krantines iššliaužiojusi, baugintųsi dėl kažkokių žolelių, kad vien iš baimės jį būtų pasiuntusi?! Iš dyko buvimo, nieko čia rimta... – čirkštelėjo degtuką, prisidegė užgesusią nuorūką ir, sakytum norėdamas galutinai atsikratyti dvejonių ar įsitikinti, kad tikrai nieko rimta, darsyk pabandė. Aitriai saldus dūmas sudirgino gomurį, tačiau ne tiek, kad kvapą užgniaužtų – balažin kas taip anąsyk užspringdė. Gal vien dėl to, kad – netikėtai.

... Nuo betoninio suoliuko į kaulus smelkėsi pagela, išilgai krantinės, ant grindinio akmenų palikdama blausiai svidinčią šliūžę, driekėsi vėsi vakarė vilgšna, o vis tiek – lyg tos drėgmės jam būtų per maža, paskutinį dūmą išpūtęs, panūdo arčiau prie vandens ir ne minties, o veikiau kažkokio kūniško instinkto vedamas kilstelėjo, priėjo prie kranto, akimis susiradęs laiptelius, prie upės nulipt iškirstus, ant tų laiptelių prisėdo. Kur jie baigiasi, į ką remiasi, išvis nebuvo matyti; paskutinės pakopos dūlavo po vandeniu; į vos vos virš upės iškilusias teliūskavosi drumzlinos vilnys. Skidžios ir bejėgiškai dužlios prie kranto, jos į upės vidurį vis didesniais raibuliais skleidėsi, vis trūkesniais apribais mirguliavo, kol galop, abejingai plūstančios tėkmės traukiamos, jon nepastebimai įsiliedavo, nebyliai plokščiu vandens srautu virsdavo. Dvelktelėjus vėjeliukui pasigirsdavo,

kaip girgžda srovės plakamos baržos, jam nurimus tas girgždesys tarsi nutoldavo, tapdavo panašus į slopią dejonę; retkarčiais klyktelinčios žuvėdros, regis, stengdavos perkirpti upę užgulusią ar iš jos gelmės atsigaubiančią tylą, bet jų klyksmas tokiais trumpais, iškart lūžtančiais ataidais nuskardėdavo, kad nė gailestis širdies suspausti nespėdavo. Alkūnėmis į kelius pasirėmęs gunksojo, apie nieką negalvodamas žvilgsnį į ūkanas smeigė; staiga pasijuto kaip niekad ramus – tarsi į jį būtų ėmus plūsti tyla, per amžius čia tvyranti, tarsi visus jo rūpesčius, skaudulius, abejones, visas jo viltis, troškimus, lūkesčius bežadė upės tėkmė išskalavusi būtų.

– Še dar. Juk sakiau, kad juokai.

Užvertęs galvą išvydo. Iš apačios žvelgiant atrodė lyg ne žmogus, o nuo žemės atsiplėšęs kažkokios žmogystos šešėlis – ištįsęs iki anoj krantinės pusėj siūruojančių medžių viršūnių, bauginamai pasalūniškas, tarsi pamėklė. Plataus brezentinio lietpalčio skvernai iki pat žemės nukarę, atraitytos rankovės vis tiek geru sprindžiu per ilgos, ir jei ne pirštai, vos vos kyšantys, pamanytum, kad priklydo berankis, išmaldos tuoj paprašysiantis, iš keistai pailgėjusio veido nei ką išskaitysi, nei ką įminsi, – taip jis aukštai ir toks tuščias, bežadis.

– Kad nutiko, jaučiu, bet kas – suprast negaliu. Kažkokie keisti jūs visi, iš ten atkeliavę. Dėl niekų apsidžiaugiat, nei iš šio, nei iš to įsižeidžiat... Ir tylit. Išsisakyt bijot. O atspėt neatspėsi. Išdidūs? Tai ko tada gūžiatės? Gūžiatės, kaip gūžiasi tik iš saviniekos.

Rūkė. Ji kalbėjo, o jis, žvelgdamas į srūvančius po kojomis vandenis, rūkė. Smakrą kumščiu pasirėmęs, nesiklausydamas, ką ten išvedžioja, traukė dūmą po dūmo – tartum jos iš viso nebūtų. Bent jau vaidenosi, kad vis labiau tolsta, pati sau nejučiom į miglas geriasi, tose miglose tirpsta – nerišliom žodžių nuotrupom kažkur iš viršaus atskambąs balsas kuo toliau, tuo labiau plakėsi su vandens teliūskavimu, toj vos girdimoj vandens mūšoj į krantinės akmenis skydo, kol galiausiai iš viso sudilo. Ir jeigu ne atspindys, to paties vandens plaunamas, bet dar neišplautas, ko gero, būtum pamanęs, kad iš tikro pradingo – kojomis nesiekdama žemės nuėjo, it vilgšnos šuoras sudrisko.

Kai atsisuko, jau nebebuvo. Tuščia krantinė, tuščia patiltė. Sakytum atspindžiu labiau nei vaizdu pasikliauti galėtum, įsižiūrėjo į teliūskuojančią po kojomis upę. Tokia pati tuštuma. Pasilenkęs tik savo paties veidą išvydo. Iškart ir atsitiesė – tartum išsigandęs, kad tas pavandeniui raibuliuojantis veidas jo vėl neužburtų.

Stebėjo, kaip nutįsta šešėlis, kaip tas šešėlis slysteli grindiniu, kaip ilgainiui pradeda blukti, kaip tolydžio sublunka, ištirpsta patiltės prieblandoj. Stebėjo, kaip dairos, kaip žengteli, kaip, akimis apvedęs visas, palinksta prie vienos iš dėžių. Kaip atkelia ant jos užmestą skreitą, kaip žiūri, – taip ilgai žiūri, jog, rodos, ta dėžė tokia gili, kad žiūrėk nežiūrėjęs, nė įtempčiausiu žvilgsniu nepasieksi jos dugno, – kaip paskui vėl užkloja. Kaip atsargiai vėl užkloja, kaip atsitiesia, kaip stingso. Gūždamasi už drėgno, šlapimu trenkiančio kontraforso, iš visų jėgų prie krūtinės spausdama Jeaną, maldaudama, kad tik nepravirktų, stebėjo, kaip brūkšteli vieną, paskui kitą degtuką, kaip iš trečio ar ketvirto karto prisidega, kaip stypsodamas tarp tų dėžių rūko – tarsi nesiryžtų apsigręžt ir nueit. Tarsi lauktų, žinotų, kad nesulauks, o vis tiek lauktų. Ir kaip galiausiai nueina – apsisuka ir štai jau sliūkina palei pat krantą, vienmarškinis, rankos kišenėse, net iš tolo jauti – susikrimtęs, lyg kažko apviltas, lyg kažkuo nusivylęs. Neklausdama nei kam, nei kodėl, tik aklai paklusdama

balsui, jos visą esybę pavergusiam, kiekvieną kūno narelį nesuprantamu nerimu dilgančiam, gūžėsi už kontraforso, iš visų jėgų spaudė prie savęs Jeaną, stebėjo. Stebėjo iki paskutinio mirksnio, kol dingo – tuščioj krantinėj toks liūdnas ir vienišas.

– *Étranger...*

Per pirmykščių vandenų mūšą, per garų sūkurius, kuriuose tvinksi kosminės energijos išlydžiai, per rūkstančią sierą ir akinamai kibirkščiuojantį fosforą, per ugnikalnių krateriuos pulsuojančią lavą, per tylų gyvybės kiaušinio skilimą, per instinktyvius amebų ir infuzorijų judesius, per jūrų pakrantėse šiugždančias kriaukles, per trupančius akmenis ir byrančias klintis, per besisluoksniuojančius uolienų klodus, per drėgmę, brandinančią poras ir sėklas, per paparčių ir asiūklių miškus, virš kurių skraido sparnuoti ropliai, per tūkstančius metų nesiliaujantį lietų, per pirmąjį sąmonės blyksnį, per pirmąjį toteminį šokį, per pirmąjį klyksmą į dangų, per ašigaliuos skeldintį ledą ir kaukolėj į vis daugiau vingių trūkinėjančias smegenis, per baugulį, kuris archetipinės praeities aidu nutvilko, kai, pajutęs į save įsmeigtą žvilgnį, atsisukęs išvysti debiliškai besišypsantį vaiką, – per pirmykštes ugnies, oro ir vandens stichijas, per gąsdinamai nesąmoningą tų gaivalų siausmą, per išsigimėlišką pirmapradžių pavidalų grožį...

Ir per vėjus, naktimis virš stepių pakylančius, per tų vėjų plakamų palapinių šiugždenimą, per klajokliams užmigti neleidžiantį nerimą, per dieną naktį jų ausyse dundančią žemę, per dulkes, jiems prajojus dar ilgai sūkuriuojančias, per vienodai monotonišką dykumų karavanų lingavimą, per nebylumą dantiraščio, į kurį sutrupa saulės išdegtas jų kelių labirintas, per antgamtišką piramidžių simetriją, per baltą antikos miestų švytėjimą, per žlungančių imperijų sienas, per katakombose tvyrančią tylą, per stebuklingą gotikos raižinių virpuliavimą ir baroko sukinių griūtį, per alchemijos formulių paslaptis, per akies vyzdy teleskopo sugaubtas galaktikas, per geležinius logikos dėsnius, per šizofrenišką pasaulio ir savęs pažinimą, per kaulus traiškantį civilizacijos rato sukimąsi...

Ir per viadukų, tunelių, sankryžų raizginį, kurį atburti turi, kad įvažiuotum pro šio miesto vartus, per vaizdų ir garsų kakofoniją, užgriūvančią, vos pro juos įvažiuoji, per neoninių kibirkščių spiečių ir akinamai ryškių šviesų mirguliavimą, per juoko pliūpsnius, stabdžių cypimą, atsitiktines svetimų pokalbių nuotrupas, per dundesį traukinių, tamsiuos metro tuneliuos be perstogės skaldančių laiką, per daugybę pažįstamų ir nepažįstamų aikščių, per daugybę pažįstamų ir nepažįstamų gatvių, per anam šimtmety iškirstus didžiuosius bulvarus ir siauručius akligatvius, tarsi atsitiktinai atsiradusius, per vilgšnas, vakarop palei Seną imančias driektis, per kiemus, iš kurių net ir labiausiai prasigėrusi namsargė turi teisę išvyti, per raizginį požeminių vamzdynų, be kurių visa žemė gomurį

eižinčia dykuma virstų, per juozganas apnašas, kuriomis ilgainiui apsitraukia sidabras ir varis, per patilčių nišas, kurios nakties tyloje kraupiai aidint vienišiems žingsniams verias kaip celės vienuolių, klošarystės įžadus davusių, per miriadus spynų, užraktų, sklendžių, per laiptines, liftų šachtas, numindžiotus slenksčius, per kasos automatų tarškėjimą, per nepabaigiamą durų trinksėjimą, per klasiškai tobulas formas ir rėksmingai modernias betono konstrukcijas, per minią, kurioje kas rytą pasimetam, kad vakare susitikę darsyk pabandytume vienas kitame save atpažinti, per visas tas ugnis, kurių fejerverku žaižaruodamas pro mus kasnakt skrieja šis miestas...

Ir per tylą, į kurią jam nutolus imame grimzti, per toje tyloje skystančią tamsą, per daugybę čiulptuvų, kuriais išsiraizgo nakties lavos lydomi kūnai, per švelnų blakstienų virpėjimą, per atsargų pirštų braukimą per plaukus, per kuo toliau, tuo stipriau mušantį kraują, per kaskart aigiau dilgsinčias poras, per įsitempusias iki begalybės raumenų skaidulas, per tą pirmykšte ugnimi liepsnojančią dykumą, kurioje visa pleška, trupa ir skeldi, ir per staiga sušmėžuojančius žuvų pelekus, per staiga suplazdenančius paukščių sparnus, per sūkurį, į kurį ūmai jie susiplaka ir kuris bloškia į kraterį, visa į viena sulydantį, – per skausmingai saldų akimirksnį, kai nelyginant šulinys šulinin krintam vienas į kitą, ir per atoslūgio bangą, vėl į priešingus krantus metančią, per nykų tos bangos ridenamų akmenukų šiurenimą, per nuovargį, tarytum bekūnis besvoris tysotum jūros pakrantėj, o tavo

stinglia kauke virtusį veidą kuo toliau, tuo labiau dildytų šalta ir bejausmė mėnulio šviesa...

Iriuos link tavęs, plaukiu į tave, iš paskutiniųjų stengiuos sutrikdyti tolydų kasdienybės sruvenimą, peržengti ribą, įsismelkti į mus vienijantį prigimties archetipą, – atsidurti tam laiko ašigaly, kuriame nėra jokių prieštaravimų, iš kurio tik pradeda skilti ir skleistis pasaulis, dar amžių amžius laukti turėsiantis, kol atsitiktinumas ims žiesti žmogiškuosius pavidalus, lemtis – brėžti gyvenimo linijas, istorija – burti genčių ir tautų likimus; – atsidurti ašigaly, kurio nėra ir galbūt išvis niekada nebuvo, tačiau kuris traukia kaip sapnas, neatmenamais laikais susapnuotas.

– Kur tu?

Rūkydamas žvelgė į blyškioj mėnesienoj svidinčius stogus, į gatves, prieš brėkštant pagaliau štai prisnūdusias, į šviesoforus, tuščiose sankryžose mirksinčius, kartkartėm pralekiančias mašinas iš inercijos stabdančius. Žvelgė į miestą, kuris, staiga pasirodė, nuo dangaus plyšta, prarajon slysta, į tylą ir tamsą, iš kurių kitados kilo, pirmykščių instinktų traukiamas grįžta. Žvelgė į jį, šitą jaukinamą neprisijaukinamą miestą, o atrodė, kad žvelgia į veidrodį – kurio išgaubtas paviršius atspindi jo paties veidą.

Tokį pat savą ir nepasiekiamai tolimą, iki menkiausios poros pažįstamą ir kaskart tarsi iš naujo regimą.

Visuomet su tavim, o kai pažiūri į veidrodį, tarsi iš kito pasaulio išnyrantį, vaiduokliškai svetimais bruožais nutvilkantį.

– Kur tu?

Paskui klaidžiojo – apyaušriu tuščiomis gatvėmis ir dar tuštesnėmis Senos krantinėmis, tardamasis esąs vienui vienas, o vis tiek bijodamas tegul vos girdimais žingsniais pažadinti paryčiais pagaliau prisnūdusį miestą. Nepajuto, kaip peržengė slenkstį, kaip užvėrė duris, – atsipeikėjo tik išgirdęs, kaip girgžteli ir paskui dusliai užsitrenkia vartai. Regis, dar juto jos kūno pulsavimą, pirštų galiukais – kaip byrančio smėlio smiltelės slystančius plaukus, regis, dar girdėjo ir balsą, o kartu visa tai: ir jos saldžiai tingus mieguistumas, išsklidęs su prieblanda ir suminkštinęs visus daiktų apribus tiek, kad atrodė, jog ir jie, pavargę per dieną, užsnūdo ir dabar štai sapnuoja kartu su žmonėmis, ir kambarys, net ir balsas – išėjus į gatvę liko be galo toli, svetimi ir nepasiekiami lygiai taip pat, kaip tolimi, svetimi, nepasiekiami buvo pasauliai, nuo kurių jį skyrė miriadai šio apmirusio miesto langų.

... Kaip pažint kitą, jei pats savęs nepažįsti, kaip įsismelkt į kitą, jei pats iš savęs išsiplėšt negali, ir išvis, ar tas troškimas išsiveržt iš savęs, susiliet su kitu paneigiant kūnišką ribą, išgyvent palaimingos darnos su tuo, kas aplinkui, mirksnį, nėra tik paprasta gražbylystė, slepianti savanaudišką, iš primityviausių gamtinių potroškių kylančią aistrą ir sykiu geismą – geismą pasijust stipresniam, priverst pasiduoti, didžiausios ekstazės akimirksnį patirt nugalėtojo triumfą?

... Atklydęs Šventojo Liudviko salos smaigalin, pastovėjo po vienišu žibintu, ilgesingai liūdnu žybsniu lydinčiu plačia srove plūstančius vandenis, paskui perėjo pont Marie ir atsidūrė Marais, rue des Rosiers, kurioje šešiakampės žvaigždės ir apsilupinėjusios hebrajiškos iškabos virš geležinėm langinėm užvertų vitrinų dar nykiau nei bet kada bylojo apie širdyje slepiamą ar ironija bandomą sušvelninti sielvartą. Iki pusiaunakčio nenurimstąs šurmulys, prabangūs ir paprasti, turintys tik keletą alkūnėmis nuzulintų staliukų restoranai – *casher*, kurių šeimininkai draugiškai sveikina po darbo užkąsti užsukančius savo kaimynus, krautuvės, pro kurių langus matai, kaip ilgomis prijuostėmis ryšintys pardavėjai iš statinių traukia ir žvilgsniu girdami varvina riebias silkes, pjausto bent paragauti siūlomą dešrą, sveria alyvas, džiovintas figas ar slyvas... Pro atdarą langą – šeimyninio barnio, trankios muzikos šuoras... Tarsi būtų tikėjęsis, kad ir dabar čia ras vėlyvo vakaro ar vidurnakčio šurmulį, pasijuto dar vienišesnis – toks vienišas, koks pasijusti turėtų ne tik palik-

tas, bet ir apgautas. Norėjosi kuo greičiau mauti iš čia, palikti šią gatvę, kur kiekviena iškaba, apšiurus langinė, stogo pakraigė rodėsi ne vien daiktai, o ženklai, išoriniu pavidalu bylojantys apie tavo vienatvę, ir sykiu gieže nuojauta, kad niekur nuo to nepabėgsi – sielvartinga šių apsilupinėjusių iškabų nykuma atsimuš net ir nuo tų, kurias pamatysi puošniausioje rue de Rivoli dalyje, lygiai taip seniai neremontuotų stogo pakraigių ar nuo saulės ir lietaus sueižėjusių langinių skurdus apleistumas diegs net ir naujausiai restauruotuos kvartaluos. Juolab kad kartu su šiuo potroškiu kirbėjo visiškai priešingas – kažkas traukė sustoti, žvilgsniu įsismelkti į kiekvieną smulkiausią šios gatvelės detalę – kad ir tą aptrupėjusį erkerį, kad ir tą lovelį su petunijų ir begonijų vazonėliais ant trečio aukšto palangės, kad ir durų rankeną, numindžiotą slenkstį, – jaučiant, jog kaip tik čia daiktai skaudžiausiai liudija tavo vienatvę, vis tiek likti su jais, iškęsti šį buvimą kartu – tarsi kančią tik kančia išdegint būtų įmanoma, pabandyt ištverti ir šitaip bent primalšinti šią naktį taip aštriai nudiegusį ir čia dar labiau tvilkantį nerimą.

Vienatvės baimė ir baimė netekti vienatvės?..

Paskui prisėdo ant šaligatvio krašto ir žvelgė, kaip blykšta, gelsvėja, gelsvam apyšviety vos vos įvairuojančiais pasteliniais atspalviais dažosi sienos, ką tik atrodžiusios vienodai pilkos, negyvos; susigūžęs, abiem rankom apsikabinęs kelius stebėjo, kaip tolydžio ryškėja jų šiurkšti cementinė faktūra, kaip pamažu eiži jų įtrūkiai, kaip vėl pasimato visos įdubos, visi nelygumai, kuriuos laikinai

buvo užglaisčiusi skydi vasaros nakties tamsuma. Nekrustelėdamas, tarsi net menkas judesys galėtų sutrikdyt šį nebylų, efemeriškai trapų ryto liejimąsi, regėjo, kaip po švintančiu dangum tarsi ryškinamoj nuotraukoj gaubias šios pažįstamos ir tarsi pirmąsyk matomos gatvės reljefas – dviem vertikaliom plokštumom siaurėjančia perspektyva slystantis ir ties posūkiu kaip užverčiama knyga staiga užsisklendžiantis. Prisiminė, kad lygiai taip pat įdėmiai vaikystėje žvelgdavo į tolyn nubanguojančią pievą – pritūpęs ar kniūpsčiomis atsigulęs žiūrėdavo, kaip neaprėpiamoj tylos jūroj vilnija, sidabriniais atšvitais blyksi, link horizonto bėga ir vis toj pačioj vietoj lieka žolė, kaip siūruoja virš jos į tankų mišką suaugę geltoni smilgų stiebeliai, kaip be garso skimbčioja juos apkibę smulkučiai varpeliai ar dangų šiurena iš jų išsiskleidžiančios švelnios šluotelės. Kalvomis, daubomis, skardžiais nuslystantis irgi reljefas, tik gyvas – ne vien saulės šviesą atspindintis, bet ir ja žaižaruojantis, jos spindulius į smulkiausius luistelius eižintis, jais blyksintis, jais kibirkščiuojantis, nė mirksnį nustygti negalintis, – ir šis staiga iš praeities iškilęs ir trumpai virš šiurkštaus ir rupaus miesto peizažo suraibuliavęs gamtovaizdis nudilgė taip skaudžiai, kaip skaudžiai nudilgyt gali nebent bejėgystė – bejėgystė sugrįžti vaikystėn, kurioj, regis, turėjai tai, ko dabar tarp žmonių taip beviltiškai ieškai.

... Netikėtai prieš akis išsiskleidęs, tas vaizdinys iškart ėmė nykti. Vaiskėjant dangui ir stogų nuolydžiais atslystančiai šviesai vis labiau ryškinant šios siauros, ūksmin-

gos gatvelės linijas ir spalvas, jis tolydžio bluko ir skydo, į aliuminę rytmečio vaiskumą pamažu gėrės. Su juo ir ta keista sapniška būsena, kai neįmanomos peržengti vienatvės ir atskirties apimtas, nuo jų bėgdamas ir kartu vis labiau joms atsiduodamas, klydinėjo po miestą. Sušmėžavus pirmiesiems praeiviams – iš tarpuvartės tarsi šešėlis išslydęs džiūsna seniukas, griuvinėjantis iš paskos šunėkui, prie kiekvieno kampo jį tempiančiam; taip skardžiai, tarsi norėtų pažadint visą kvartalą, sutratėjusios geležinės langinės, kurias sustūmęs duoninės šeimininkas ilgai grabaliojasi po kišenes, kol suranda durų raktus, jo žmona, kai pagaliau atrakina, šmurkštelinti vidun taip staiga, kaip nepalikdamas pėdsako šmurkšteli driežas, virš savęs iškeltą žmogaus ranką pajutęs, – ir pats tarsi budo. Dar kiek, ir palei šaligatvį, ant kurio krašto sėdėjo, pamatė atčiurlenant vandens upeliuką ir išgirdo lygiais tarpais per asfaltą brūžuojančią šluotą, netrukus iš už kampo išniro ir ja mosuojantis juodukas; jau stosis ir eis, tik staiga nudiegė nuojauta, kad kažkas žiūri. Bet net ir tada, kai atsisukęs išvydo, nepajudėjo – bejausmė, nebyli, abejinga, stovėjo nugara atsišliejusi į sieną už kelių žingsnių, dar tik bundančioj gatvėj tokia vieniša, kokios vienišos regisi amžinam nejudrumui pasmerktos muziejų skulptūros. Artima ir sykiu nepasiekiamai tolima – kaip ką tik susapnuotas gimtojo krašto gamtovaizdis, kuris, staiga pasirodė, ir iš jos akių gilumos dyla.

Kurį laiką taip ir tūnojo: jis – ant šaligatvio krašto, ji – atsirėmus į sieną. Tarsi būtų kits kitam nusikaltę, tarsi abudu būtų nutvilkius mintis, kad turėtų vienas kitam pasiteisint, ir iš anksto būtų nujautę, jog neras žodžių nei paaiškint, nei apsakyt tai pusiau sapniškai būsenai, kurios apimtas jis išklydo į naktį, o ji leidosi jam įkandin, stingsojo greta vienas kito, tačiau, rodės, juos ir dabar skiria atstumas, skyręs tada, kai jinai slapukaudama sekė jo pėdomis.

Paskui priėjo, uždėjo rankas ant pečių:

– Eime...

Kilstelėjo akis; vėl – tarsi paveiksle: palenkta galva, ant peties krintantys lygūs plaukai, šypsena – tarsi ja, santūriai baugščia, už savo buvimą atsiprašyti norėtų. Stingulys ir tyla – kai tave dar valdo naktis, bet jau nuvoki, kad tai – paskutinis akimirksnis, kai trunka jos viešpatystė, kai pačiu kūnu jauti senkant jos galią ir supranti, jog netrukus vėl būsi išbloškštas ant plokštumos, kuria slysta kasdienybėn susiliejančios dienos.

– Eime...

Nesuprato, ar pakartojo, ar pasigirdo, tiktai pamatė, kaip atitrūko, slystelėjo, per šaligatvio briauną lūžo šešėlis – sakytum būtų peržengus rėmus, jo vaizduotės sukurtus.

Dabar ji ėjo pirma, jis sekė jai įkandin.

...Pasukę į rue Vieille-du-Temple, paėjėjo rue du Roi de Sicile ir, lyg abu tuo pat metu neįveikiamą nuovargį būtų pajutę, nė žvilgsniu nesitarę peržengė „Le Carrefour" – pirmos atidarytos kavinės – duris.

...Tarsi po daugybės nesimatymo metų vėl būtų susitikę mieste, iš kurio kitados skirtingais keliais iškeliavo, ne tik vienas prie kito, bet ir prie to, kas aplinkui, iš naujo priprasti turėtų, sėdėjo vienas prieš kitą netardami žodžio, bet tyla nei slėgė, nei varžė, veikiau priešingai – norėjos, kad ji kuo ilgiau tęstųs – netgi atrodė, kad žodžiai, savo bejėgystę pajutę, sugrįžo į daiktus ir reiškinius, kuriuos kiekvienas įvardija, ir dabar tai, ką regi, ką apčiuopt gali, sako daugiau, nei bylotų bet kuri ištarta frazė.

Tarsi staiga būtų supratę, kad visa: formos, jų deriniai, spalvos – tai ženklai, kurie jiems atsivertų, jei tik į juos įsižiūrėti, įsijausti, įsigyventi mokėtų, nekrustelėdami žvelgė į taures, stiklines, puodukus, į afišas, į tą puslankiu išriestą barą, už kurio blausiai svidintis veidrodis abejingai atspindi tikrovės paveikslą, bet tuo pat metu ramybė ir stingulys, kurie visa gaubė, liudijo, kokios beviltiškos pastangos.

Smelkiami įspūdžio, kad daiktai, kiekvienas į savo gelmę nugrimzdę, byloja ir apie juos skiriančią ribą, žiūrėjo į juos, lyg žiūrėtų į tai, ko apsakyti nemoka – kaip ir jie, tokie pat artimi vienas kitam, kaip ir jie, tokie pat tolimi.

– Ne kas kita kaip baimė likti vienam su savimi, – kilstelėjo akis nuo dubens, kuriame, iš Senos vandens pasisėmusi, sumerkė indus, kai dangstydamasis abstrakčiom sąvokom pabandei apsakyt, ką išgyvenai naktį ir rytą. Nežinia, kas prie jos traukė, nei iš kur tas tikėjimas, kad išmano daugiau, negu pats pajėgi suprasti, bet ir vėl susiradai ją, tądien pritūpusią po Menų tiltu. Gal upė, nepaliaujamai srūvanti, gal ji pati – iš patiltės patiltėn besibastanti, bet vos atsidūrus greta nudilgydavo toks laikinumas, kad pamanydavai, jog net turėdama kam, tavo paslapties nespėtų išduoti – nė pats nepajusdavai, kaip įsišnekdavai... – Nes likti vienam su savimi – tai įsižiūrėt į save ir aplinkui.

Ir kalbėjo toliau, sudriskusia kempine šveisdama lėkštes, puodukus, stiklines, kad įsižiūrėt į save ir aplinkui – tai anksčiau ar vėliau pripažinti, jog yra tiek, kiek ranka pasiekt gali, jog nei už daiktų, nei daiktuose neglūdi jokia paslaptis, o jeigu ir glūdi, tai niekada jos neatspėsi, kad ir pats esi kaip daiktai – neįsismelkiamas net ir pats sau,

tegul mąstantis, bet to, kas svarbiausia, suprasti negalintis. Ilgėtis kažko nepasiekiamo, kiekvieną akimirksnį ir kiekvienam žingsny ieškoti prasmės, klausti kam ir kodėl – kol nesupranti, kad kiekvienas atsakymas – tik pasiguosti. Patirtis anksčiau ar vėliau privers nusileisti ant žemės; skaudu jausti žlungant viltis, bet, kartą pripažinęs tikrovę, išmoksti džiaugtis tuo, ką turi... Kalbėjo nei pamokslaudama, nei stengdamasi įtikinti, kalbėjo lygiu, vienodu balsu lyg skaitytų litaniją, ir vis dėlto iš liūdesio, jos balsą vos juntamai liejančio, galėjai suprasti, jog tai – prisitaikymas, smelkiamas gailesčio.

Bet vos apie tai pagalvojai:

– Tik nemanyk, kad susitaikyti – tai prisitaikyti. Prisitaikyti niekada nemokėjau. Nei prie daiktų, nei prie žmonių...

Nutilo.

Stebėjai, kaip kruopščiai šveičia paskutinę stiklinę, kaip grabalioja po dubens dugną, tikrindama, ar nepaliko kokio šaukštelio, kaip nieko neradusi tiesias, eina prie Senos. Kaip šliūkšteli muiliną vandenį ir pasisėmus švaraus grįžta, taip pat kruopščiai, kaip plovė, ima skalauti. Nenuleisdamas akių žiūrėjai į ją – kiekvieną lėkštę, kiekvieną puoduką tyrinėjančią taip atidžiai, lyg ją būtų apsėdusi švarumo manija, ir kartu taip į save, į savo mintis pasinėrusią, kad, rodės, iš viso pamiršusią, ką daro, pusiau instinktyviai kartojančią mechaninius judesius.

– Susitaikyti – tai susigyventi, – tarsi ūmai susizgribusi, kad nebaigė, arba tik dabar sugalvojusi, kaip pa-

aiškint galėtų, po ilgos tylos vėl prabilo, vieną po kito teliūskuodama indus, kaip anksčiau lygiu, neišraiškingu balsu vėl kalbėjo: – Sakytum nebyli sutartis. Esmės niekada nepažinsim – nei vieni kitų, nei daiktų. Bet, sakau, kai susitaikai su šia tiesa, susigyveni ir su tuo, kas aplinkui.

– Betgi tai ir yra prisitaikyti, – nė nepajutai, kaip išsprūdo.

– Prisitaikyti? – kilstelėjo antakius, sustingo, bet tik akimirką. – Ne. Nenoriu ir nesistengiu prisitaikyt prie to, su kuo susigyvent negaliu. Tiesiog aplenkiu, palieku. Gal todėl čia ir esu...

Ir nešina dubeniu vėl nušlepsėjo prie Senos, šliūkštelėjo, sugrįžusi apvožė ir ant jo atsisėdo. Iš palaidinukės kišenės išsitraukusi tabakinę, išskėtė kelius ir sijono klostėj ėmėsi sukt cigaretę.

Prisidegė.

Ir išpūsdama pirmąjį dūmą:

– O dabar eik sau, noriu pabūti viena.

Lelijos, rožės, vynuogių kekės kilmingų giminių herbuos, skliautai, juosiantys masyvius, arabeskomis išrantytus kiemų vartus, tarsi ornamentuoti kregždžių lizdai tarp dangaus ir žemės kabantys erkeriai, kalinėto metalo pinučiai, kontraforsai, remiantys nuo drėgmės ir suodžių pajuodusias sienas, nišos, bokšteliai ir bokštai, betoninės laiptų baliustrados, langinės, kurių medinės lentutės sukarpo ir įkypai krintančiais rėžiais ant išblukusių sienų nutiesia saulės spindulių pluoštus, surūdiję lietvamzdžiai, paprastos ir įmantriais ornamentais išpuoštos balkonų tvorelės, mansardos, sakytum įstrižai nukirsti varnėnų lizdai kyšančios iš pastogių, dengtų stačiakampėm juodo šiferio plokštėm, moliniai kaminėliai, mozaikos ir bareljefai, voliutos, karnizai, laiptų turėklai...

Ir grindinio akmenys, suoliukai po liepom, kurių sudžiūvusius lapelius vėjas šiurena po kojom, Wallace'o fontanėliai, dujinius žibintus pamėgdžiojantys gatvių šviestuvai, vijoklinėm rožėm apkibę pinučiai, lėtai besisukantys skelbimų stulpai su teatrų, filmų afišom, aptrupėję cemen-

tiniai laipteliai, kuriais nusileidęs iš siauro, apmirusio skersgatvio vėl atsiduri šviesų plieskiamoj gatvėj, kasmet ta pačia tamsiai žalia spalva perdažomi laikraščių kioskai, pašto dėžutės ir vidurnaktį tuščios telefonų kabinos...

Arba tai, ką pamatai praeidamas pro kavines, barus, restoranus, atdarus kiemų vartus ar žvilgsniu braukdamas per vitrinas: pūstelėjus vėjeliukui, uždarų kiemų gilumoj susiūbuojantys ir paslaptingai dryskinėjančius, tai pailgėjančius, tai sutrumpėjančius šešėlius ant prieblandoj skendinčių sienų nutiesiantys spalvoti žibintai, kybantys virš staliukų, aplink kuriuos bėgioja padavėjai su padėklais, nukrautais taurėmis ir kiniškais, japoniškais ar meksikietiškais valgiais, kavinių terasas nuo gatvės skirią vazonai su krūmais ir gėlėmis, kurių net vardų nežinai, mažytėmis lempikėmis apšviesti kaligrafiškai išrašyti ištaigingų restoranų valgiaraščiai, suvenyrų krautuvėlės lange – žiebtuvėliai, raktinės, peiliukai su Notre-Dame, Arc de Triomphe atvaizdais, kokio tik nori dydžio Eifelio bokštai, vazelės iš *porcelaine de Limoges*, o šalia prigludusio antikvariato vitrinoj – aliejinės lemputės su apanglėjusiais dagčiais, įvairiausių formų kamščiatraukiai, grūstuvės ir malūnėliai, aliuminio puodukai, sidabriniai ir variniai šaukšteliai, svarstyklės, kurių snapeliai taip išbalansuoti ir tokie jautrūs, kad, rodos, sujudėtų ir išsiskirtų, tegul tik mintyse ant vienos iš lėkštelių padėtum kad ir patį mažiausią svarelį...

Kaip klajoklis, pirmąsyk mieste atsidūręs, suko ratus išvaikščiotom ir tą vakarą lyg iš naujo atrastom gatvėm,

negalėdamas išsivaduoti iš rytą nusmelkusio ir vėl atgijusio įspūdžio, kad tai, ką regi, tik paviršius, po kuriuo glūdi kita, tikresnė už šią realybė, akimis žvalgė namų fasadus, stabčiojo prie vitrinų, užsižiūrėjęs į kokią aptrupėjusią atbrailą, gatvės šviestuvą, stogo pakraigę, paskui lygiai taip pat nepajusdavo, kaip toliau žengdavo. Plūstamas keisto, savin gramzdinančio liūdesio, ėjo pro žmones, bet, regis, jų išvis nematė – tarsi norėdamas įsitikinti, kad daiktai iš tiesų raiškesni nei veidai, o tyla byloja daugiau nei žodžiai, akimis smelkės į juos, lygino vienus su kitais, su vaikiška smalsa kiekvieną jų tyrinėjo. Lyg ne tvarūs, kažkam skirti daiktai būtų, o keistos stinglios būtybės, čia iš kito pasaulio atklydusios, klausiamai žvelgė į juos – tarytum galėtų prabilti, jei tik savo kantrybe jų užsispyrimą įstengtum įveikti. Net pradėjus krapnoti ir labiausiai kleketavusioms gatvėms staiga ištuštėjus žingsniavo, lyg nieko nebūtų – žiūrėdamas, kaip palikdami ilgas dryžes maži lietaus lašeliukai slysta per vitrinų stiklus ar, langų rėmų kertėse susitvenkę, paskui be garso į skardines palanges ima kapsėti. Kol staiga nudiegė – o jeigu iš tikro teisi?

Jei nei už daiktų, nei daiktuos..?

Kai grįši, jau snaus. Neišgirs, nei kaip trakštelės užraktas, nei kaip atidarysi duris. Baugindamasis pažadint sustosi ant slenksčio ir žvelgsi – į miegančią taip užmaršiai, kaip miega per dieną nusilakstę vaikai. Kartkartėmis krustelės lūpų kampučiai, šešėliai dar labiau pagilins kiek dubius skruostus, puslankiu sumerktas blakstienas ir jų linkį pagal atvirkštinę simetriją atkartos antakių linija – blausios naktinės lemputės šviesoj atrodys sukaustyta tokio pat stinglumo, koks gaubia kokoną, iš kurio išsiritęs drugelis dar tik pradės pažinti pasaulį. Dingtels, kad daug artimesnė Senos klošarė nei ji – jau spėjęs nusivilt tuo, prie ko ji artėja, tik besistengiantis nepasiduot ironijai ir sarkazmui, į kuriuos peraugo andainykštis kaip jos džiugesys. Gal todėl ir stypsosi, nedrįsdamas atsiplėšti nuo durų staktos – norėsis, kad kuo ilgiau tęstųsi ta ramuma, kuriai išsisklaidžius bet kuri pastanga, bet kuris judesys ją irgi ims nešti link abejonių ir netikrumo, kurie patį graužia. Akimirksnį net sutriksi – tarsi ne tik į svetimus namus vogčiomis būtum įslinkęs, tarsi ne tik tai, ko matyt

neturi teisės, būtum pamatęs, bet ir pačiu savo buvimu į tuose namuose viešpataujančią darną kėsintumeis. Ir tuo pat metu krustels, ranka slystels atverstos, prieš užsnūstant skaitytos knygos lapu:

– Parėjai...

Suprasi, kad laukė. Ir iš karto atlėgs. O atlėgus staiga plūstels nuovargis – bemiegė naktis, paskui beveik visą dieną ant kojų; toks nuovargis, kad instinktyviai atsigniaužus pirštams ir prie kojų blinktelėjus lietaus sumirkdytai kuprinei pasidingos, jog išgirdai, kaip kažkas tavo paties viduje žnekteli.

– Kvepi gatve ir lietum, – šyptels paliesdama drėgnus plaukus, kai prisėsi greta, ir paskui lygiai taip pat atsargiai, pačiais pirštų galiukais braukdama marškiniais nuo apykaklės per petį, rankovę, kone pašnibždom kalbės: – Keista, kartais atrodo, jog tave kiaurai permatau. Kaip kad šįvakar. Tarsi išsiskyrę nebūtume. Tarsi visa, ką matei, girdėjai, užuodei, būtum susirinkęs kuprinėn ir su savim parsinešęs. Regiu gatves, kuriomis vaikščiojai, žmones, kuriuos sutikai, girdžiu, ką sakei, ką tau kas nors sakė. Net kvapą dešrelių, kurias per pietus nusipirkai *boulevard* Sébastopol, užuodžiu. Ir apie ką galvojai, žinau. Tikriau, ne regiu, ne girdžiu, ne žinau, bet jaučiu. Jaučiu, o pasakyt negalėčiau. Nei ką veikei, nei su kuo buvai susitikęs, nei iš kur pareini... – Pritils, užsimerks, rodos, pati suabejos tuo, ką kalba, paskui atsidus: – Kaip kad klausantis muzikos. Girdi, kartais netgi matai, o ką girdi, ką matai, ką jauti...

– Jeigu jau tokia aiškiaregė...

Bet iškart supras, kur suki:

– Dėl anos nakties priekaištauji?

– Priekaištauju? Ne, tiktai klausiu.

– Nes kitąkart visai priešingai. Nepermatomas ir nesuprantamas kaip svetimiausias žmogus. Sakytum mįslė. Mįslė, kurios, žinai, neįminsi, o kuri taip užvaldžiusi, kad apie nieką daugiau galvot negali. Gini ją, stengiesi užmiršt, o ji sukui apsukui, žiūrėk, vėl tave gelia. Sėdi greta, atsimerkus matau, kai užsimerkiu – jaučiu, kaip kvėpuoji, o atrodo, lyg dar nebūtum parėjęs. Sakytum pažinočiau tik iš matymo, sakytum kaip kad šįvakar pradėjus krapnoti, tik norėdama pasislėpt nuo lietaus, būčiau įsiprašius į vidurį filmo ir iš salės žiūrėčiau, kaip klaidžioji po kažkokį man visai svetimą, galbūt išvis tik ekrane egzistuojantį miestą, sakytum...

– Sakytum..?

– Teisus. Visa bėda, kad kitaip nemoku papasakot, ką manau. Tiktai palyginimais, dar labiau viską supainiojančiais. Nors gerai pagalvojus, ar ne viskas – vien tik sakytum?

Sakytum, sakytum... Pamanysi, kad galėtų kalbėti šitaip be galo: sakytum kaskart, kai sugrįžti, ne iš miesto pareitum, o iš knygos išžengtum vien tam, kad paneigtum tokį save, kokį vaizduotėj kuriuosi, sakytum tebūtum atspindys ant vandens, suraibuliuojąs ir į daugybę profilių, siluetų, veido išraiškų išsisklaidąs, kai tik prie jo prisilietęs tariesi užčiuopęs tikrąjį veidą, sakytum žvelgtum į mane iš portreto, ir nelygu atstumas, vieta, iš kurios žiūri...

Mįslę įminti? Veikiau nenoras įminti, nenoras pasitenkinti tikrove, ne negalia, o nenoras įsišaknyti pasauly, kuriame visa tvaru ir nekintama, kuriame galioja mokykloj išmoktos matų lentelės, kuriame iš to, kas buvo vakar, gali atspėt, kas bus rytoj, – pasauly, kuriame saulė niekad nebūna mėlyna ar žalia ir tik paukščiai gali skraidyti. Prisiminsi, kaip anądien klausinėjo, kas čia, rodydama į nežinia iš kur parsitemptą nudžiūvusią šaką, kaip netekus vilties kone įsižeidusi purkštelėjo: nagi paukštis, kaip nematai, šitie mažučiukai varpeliai – sparnai, šita geltona geležtė – tai snapas, o smilgos ir sudžiūvusios gėlės – jo uodega, paliesk, kokia švelni, – ir kaip klausantis jos, aiškinančios taip karštai ir tokios įsitikinusios savo tiesa, tau akimirksnį pasirodė, jog dar kiek, ir vien tam, kad įrodytų, jog ta keistai išlinkus šaka – tikrai paukštis, pati juo pavirs, savo gyvybe jam gyvybę įkvėps ir tau dar atsipeikėt nespėjus purptels, uodega brūkštels praviros orlaidės rėmą ir lyg niekur nieko nuskries virš stogų ir kiemų, tilindžiuodama tais skambaliukais, skelbiančiais, kad reikia tik labai panorėti... Galėjai sakyti – vaidina, galėjai sakyti, kad kuria, bet ar vaidino, ar kūrė, taip įsijausdavo ir įsigyvendavo į kitą pasaulį, kad jis jai tapdavo tikresnis už tikrą; žvelgiant į sumerktas, vos vos virpančias blakstienas, pasidingos, jog ir jos piešiniai, akvarelės, tie visi jos vykę ir nevykę eilėraščiai, lygu dainos, šokiai ant tilto, net ir sapnai, kuriuos kitąsyk užsižiūrėjusi į kokią vitriną ar staiga pajutusi nuoilsį ir prisėdusi ant šaligatvio krašto atmerktom akim ima sapnuoti – ne kas kita kaip to paties

„sakytum“ perkėlimas į žodžius, linijas ir spalvas, pastanga užkalbėti, metaforizuoti tikrovę, patikėti tos naujai susikurtos tikrovės realumu. Kaip kad kiti, tardamiesi, jog visa tėra apraiškos absoliuto, metafizinio vienio, gilesnės esmės ar prasmės, pasiklysta tarp sąvokų ir abstrakcijų, taip jinai klaidžioja tarp palyginimų, metaforų, simbolių; sakytum jai – raktas, burtažodis...

– Gal arbatos užkaistum?

... Net ir ta manija kone kasdien viską pertvarkyt, perstumdyt baldus ir keist daiktų vietą, kas buvo stalčiuj, sustatyt ant lentynos, kas buvo lentynoj, sugrūst į stalčių...

– Atitrauk užuolaidėlę, labai jau apskretęs, kad nesimatytų, ten užkišau, – pastebėjusi, kad nerandi, atsilieps siausdamasi chalatą.

Net ir ta manija, pamanysi ant viryklės statydamas arbatinuką – invalidą įlenktu šonu – visai nieko, tai kas, kad suvargęs, mums, tokiems ponams, dar patarnaus, – nušvitusi, lyg būtų radusi didžiausią brangenybę, anąvakar ištarė atsitiesdama nuo pavartėn sublokštų rakandų krūvos, po kurią kuitėsi taip uoliai, kaip kuičiasi tie, kurie rytojaus dieną visas tas nakties radenas išdėlioja ant sendaikčių turgaus prekystalių, – net ir ta manija – veidrodis, ryšelis džiovintų žolių, pudrinė, skalbimo milteliai, arbatinukas, ir sugalvok man viską daiktan, – tai tas pats noras paneigt pastovumą, įrodyt, kad vakar ir šiandien nereiškia rytoj, slapčia šaipantis iš to, kas ilgainiui virsta įpročiais, normom, kurti savas taisykles, taigi jei ne ištrūkt iš tikrovės, tai bent jai savo valią primesti. Gal šitoks žai-

dimas ir tėra vienintelis būdas pasipriešint inercijai, neleisti tam, kas aplinkui, sukalkėt į stinglias formas, iš tos pačios tikrovės išausti daugybę tikrovių, į kurių kiekvieną įžengi tik tam, kad pajutęs, jog atradimo džiaugsmas pradeda blukti, tučtuojau imtum dėlioti naują mozaiką?.. Dingtels: nelyginant žebenkštėlė, po daugybę olų pirmyn atgal šmurkščiojanti...

Paskui sukunkuliuos užviręs vanduo, užplikysi arbatžoles ir imant už ąselės ką tik jos laikytą puoduką šmėkštels mintis, kad, ko gero, kaip tik dabar esate arčiausiai vienas kito – dabar, kai abu iš savo klajonių sugrįžę vėl susitinkat, kur išsiskyrėt, dabar, kai ji kantriai laukia, kol tris kartus perpylęs pagaliau paduosi puoduką, ir ji abiem rankom apglėbs jį, ką tik tavo laikytą, dabar, kai tylėdami liečiate tuos pačius daiktus, dar nespėjusius virst nei metafizine paslaptim, nei vaizduotės žaislais. Tas trumpas akimirksnis, kai abiem puodukas yra tik puodukas; pamanysi, kad pradedat nuo to paties ir to paties siekiat, tik einat skirtingais keliais, skirtingom kryptim. Ir staiga išgirsi: vaikai; krūptelėjęs net atsigręši, lyg ji, Senos klošarė, iš tikrųjų už tavo nugaros stovėti galėtų. Bet tik pašaipų žvilgsnį pajusi – sminganti nuo to skuduryno, į kurį įsisupusi kokioj patiltėj dabar tūno. Ir tarsi būtum pažvelgęs į save jos akimis, lygiai taip pat saviironiškai, su apmaudu šyptelsi: ko gero, taip ir yra. Statote smėlio pilis, ieškote filosofijos, kur jos nė kvapo nėra, stengdamiesi sureikšmint, įprasmint, žodžiais, spalvom, rimais ir ritmais stengiatės užkalbėt kasdienos banalybę.

Keitėtės adresais žinodami, kad niekada vieni kitiems neparašysit, ir telefonais žinodami, kad niekada vieni kitiems nepaskambinsit; tarsi tik dabar susivokę, jog vos susipažinę tuoj visiems laikams išsiskirsit, norėjot išsaugot bent galimybę kada nors vėl susitikti. Pašaipiai žvelgęs į visą tą šurmulį paskutinę vasaros kursų dieną, paskui ir pats jam pasidavei, adresų knygelėn rašeisi vardus, kurie ilgainiui virs negyvais, veidų neišplukdančiais raidžių junginiais. Nesunku buvo šitai nuspėti; prisiminei mokyklos laikais rašytą atsiminimų albumą – kur jis dabar, turbūt trūnija kokioj palėpėj, įbruktas tarp istorijos, algebros ir dar balažin kokių sąsiuvinių; o tareisi, jog šis noras palikt ženklą, sakytum surišt į mazgelį skirtingom kryptim imančius tįst laiko siūlus, iš paaugliško jausmingumo ir nepatirties eina. Akimirksnį šmėstelėjo vaizdas žuvyčių, prie mailiaus, akvariuman įmesto, puolančių, paskui vėl kuri kur pažyrančių – buvai ir liksi žuvyte, bendro instinkto valdoma, bendriems potroškiams pasiduodančia. Kas iš to, kad šaipais, kad sakai

sau, jog pats laikas būtų niekam nė sudiev nepasakius sprukt pro duris...

– Nuo pat pradžios kirbėjo šita mintis, o net tada, kai geriausia proga buvo, kai kažkam pasiūlius paskutinę pamoką baigti kavinėj, visu pulku iškurnėjom į gatvę...

– Nėra ko stebėtis, – pakėlė akis nuo keptuvės, kurią, įtarei, ėmė šveisti norėdama nuslopint susierzinimą: paskutinė minutė, kai dar spėti galėtume, jei trekštelttų užraktas ir per stebuklą tarpdury pasirodytų, – o kai šliūkštelėjo pamuiles ir iš naujo trinti įniko: per vėlu, o taip norėjau pamatyt tą Cassavetes filmą, būčiau žinojusi, galėjau viena... – Tavo nelaimė, kad esi be galo jautrus, bet nenori to pripažinti, vos gnybteli širdį, šiaušiesi tartum ežys, jei nepajėgi visiškai nuslopint, ironija ir sarkazmu stengiesi praskiest. Jautrumas tau – vaikiškumas, naivumas, paikystė; vos susigriebi, kad darais nuoširdus, iš karto stengiesi užpūsti jausmus, it šlapi degtukėliai vos ne vos surusenusius. O argi ne to paties nuoširdumo labiausiai ir trokšti?

Jautei, kad pataikė į širdį, bet: kalbėk, kalbėk, gal atlėgs, kai įsikali ką, tai didžiausia tragedija, jei nepavyksta. Per daug išdidi prisipažinti, kad beviltiškai laukei, tai bent taip – aplinkui, užuolankom, nė sykį neprasitardama, iš kur tas irzlumas.

Staiga – geležies terkštelėjimas, šliūksnis vandens ant grindų:

– Eikš greičiau, – mojo prisišliejusi prie lango, – žiūrėk, – rodė, lyg jau būtum priėjęs, – toks juokingas, tupi

ant kamino, dairos, dar akimirksnis, purpt, ir nuskris... Sakiau, kad nuskris?

Ir atsiduso atsigręžusi ir pamačiusi, kad stypsai toj pačioj vietoj:

– Taip ir tu. Nė vėjo gūsio nereikia. Tik pajunti, kad atsiveri...

Užsuko čiaupą, iššluostė keptuvę, užkišo už puodų. Atsisukusi nužvelgė nuo galvos iki kojų, lyg pirmą sykį matytų, ir veikiau teigdama nei kviesdama:

– Važiuojam į stotį.

Užsidedam muzikos, išsiverdam arbatos. Ištarė taip, lyg sakytų: užsidedam muzikos, išsiverdam arbatos. Niršai, bet ar ne dėl to ir mylėjai – kad negalėjai nuspėti, kada kas šaus į galvą?

– Į stotį!? Dabar!?

O juk žinojai, kad ir ką atsakytų, vis tiek pasiduosi. Kaip pasiduodavai kiekvienai jos užgaidai. Juolab šiandien – kai jauteis kaltas, tegul ta kaltė tebūtų kelias minutes pavėluoti. Gal ir ji šitai nuvokė – nes nelaukdama, ką atsakysi, užsimetė tą patį drabužį, su kuriuo pirmą kartą išvydai šokančią ant pont des Arts, susivarstė ir užsirišo tas pačias basutes, kurios, regis, su ja nesuspėdamos, įkyriai smukinėjo, kai, lenkdami bukinistų dėžes, anąvakar skubėjot į *Irish pub*.

... Kvailystė, žinoma, kad sutikau, bet ar ne tokia pat kvailystė būtų buvus aiškinti ir priešgyniauti, sakyti, kad nieko nenoriu, tik išsitiesęs ant lovos spoksot į lubas, kaip kad kitados ilgais rudens vakarais tysodavau Lietuvoj,

klausydamasis, kaip už lango teškena lietus, savo tolydžiu barbenimu peršantis mintį apie bet kokios veiklos beprasmybę; beje, kodėl niekad nesišnekam nei apie kraštus, iš kurių esam kilę, nei apie tai, kokiais keliais čia atsibeldėm, išvis apie praeitį, tarsi ji, mums šiam mieste atsidūrus ir vienam su kitu susitikus, būtų sudriskus, subliuškus ir atsigręžę atgal išvystume tik skutus, dėl kurių burnos aušint neverta, arba suvoktume, kad mus skiria tokia patirties praraja, jog net ir labiausiai norėdami per ją jokių lieptų nenutiesim, o gal tiesiog nujaučiam, kad juo labiau įsigyvenam į šį miestą (ką iš tikrųjų reiškia įsigyventi, ar tai nebus tas pats prisitaikymas, kurį klošarei norėtųs vadinti santarve, susitaikymu?), juo labiau ji, tirštėjančių miglų gaubiama, tolsta nuo mūsų, dyla, kaip dyla mėnulis, peržengęs pilnaties fazę, ir abudu nuspėjam, kad jeigu imtume pasakot, tai pasakotume ją nelyginant kitados skaitytą romaną, kurio tik pabiras detales ir bendrą nuotaiką teprisimenam. Gal taip ir geriau – tarsi būtume išnirę iš niekur, tarsi iš praeities būtų likę tik tai, kas lieka iš sapno, kurį paryčiais pamiršti, o gal ji irgi tarias, jog įmanu nutraukt visus ryšius, išsinert iš savęs lyg iš išaugtų marškinių ir darsyk mesti kauliuką, taigi iš naujo sužaisti žaidimą, kuriame beveik viskas pareina nuo to, kiek akelių iškris. Kitąsyk net pavydu, kiek jai visko nutinka, vos spėja iš namų koją iškelti, ir žiūrėk, nauja pažintis, žiūrėk, klošarų balius prie Senos, žiūrėk, iš lizdo išpuolęs varniūkštis, dėl kurio kiekvieno sekmadienio rytą – į Paukščių turgų prie Notre-Dame, nes juk reikia įkurdinti, nes juk

reikia slaugyti, nes juk reikia maitinti, o jis, sustiprėjęs, vieną gražią dieną šast pro langą, ir tiek to dėkingumo.

– Sentimentalumo akimirksnis, – tarė, kai atsisėdę ant laiptų, vedančių į restoraną, žiūrėjot į išvykimo ir atvykimo laiką keičiančias švieslentes, į išvažiuojančius ir atvažiuojančius traukinius, į juos lekiančius ir iš jų pažyrančius žmones, į visą tą skubą, sumaištį, šurmulį, kuriais neišvengiamai gyvena kiekviena stotis, ir juo toliau, juo labiau smelkė įspūdis, kad ši iš pažiūros padrikai, o iš tiesų pagal tam tikrą tvarką ir logiką skydinėjanti, pleišėjanti, vėl susitelkianti, kad netrukus išdrykstų, paskui vėl susilietų, minia – tai sakytum jausmų potvyniai ir atoslūgiai: nuo tolstančių vagonų atplūstančios liūdesio, gėlos, tylios rezignacijos vilnys, nerimas ir nekantra prie peronų žvilgčiojant į laikrodžius ir skaičiuojant, kiek laukti dar liko, baugulys, kad prasilenksit, ir džiaugsmo pliūpsnis, kai pamatai ateinant; tie iš viršaus žiūrint elementariausių, vienareikšmių jausmų valdomi žmonės akimirksnį pasirodė panašūs į geležies kruopeles, magnetinės traukos dėsniams paklūstančias, tai prie vieno, tai prie kito elektrodo poliaus supuolančias, o išjungus įtampą, vietoj sustingstančias, naujo impulso laukiančias. Pamanei, kad jei įstengtum pažvelgt į save iš šalies abejingo prašalaičio žvilgsniu, kaip kad dairais po šią minią, turbūt atrodytų, jog ir visas tavo paties būsenas, jausmus, nuotaikas, visa, ką galėtum pavadinti vidiniu, jeigu nori, dvasios gyvenimu, lemia keletas paprastų kintamųjų: net ir lietaus merkiamas gali ilgiausiai klaidžioti gatvėmis, jei žinai, kad

parėjęs rasi įjungtą elektrinę krosnelę ir ką nors, kas jei ne padžiaus, tai bent lieps pasidžiauti batus, didžiausia nelaimė, kai nori kam nors žodį ištarti, o nė ta sklindžių kepėja, kurią, tariamai laukdamas autobuso, stebi jau geras dešimt minučių, į tave net akių nepakelia.

– Sentimentalumo akimirksnis, – pakartojusi, – kaip kad jūsų grupės atsisveikinimas šiandien, – pridūrė. – Visuomet, kai pamanau, kad išėjusi į gatvę ir pasukusi už kampo išvysiu tą pačią klošarę arba užbėgusi nusipirkt cigarečių gausiu išklausyti tą patį pamokslą, kad per daug rūkanti, žodžiu, kai pajuntu, kad net ir čia, šiam mieste, kur dar taip neseniai visa rodėsi nauja ir nepažįstama, dienos ima lietis į vieną ir jau iš ryto žinau, kas nutiks vakare, atvažiuoju čia. Į šią stotį, kur tokia skuba, toks šurmulys, tokia sumaištis, kur, regis, tiek visko vyksta, o iš tiesų nevyksta niekas. Gerai pagalvojus, kas gi yra stotis? Pradžią ar pabaigą žymintis taškas. Epilogas ir naujo preliudas. Užsklanda ir atsklanda vienu metu. Tik stabtelėk stoty, ir visu aštrumu išgyvensi, kas šiaip jau begal banalu ir ką pamiršti, kaip pamiršti kvėpuojamą orą ar parankinius, kasdien matomus daiktus – praeinamybę, savo paties laikinumą. Argi nekeista – kad pajustum laiką, reikia iškristi iš laiko. Ir kai šitai ištinka, sakau – sentimentalumo akimirksnis; tu jų bijai, aš jų ieškau, kai pritrūkstu, pati juos kuriuosi. Kartais deduos – išvažiuoju, kartais deduos – ko nors laukiu, žiūrėk, kaip darau, – ir staiga stryktelėjusi, nepasakiusi, laukt ar nelaukt, pasileido žemyn vedančiais laiptais.

Žiūriu, kaip klupinėdama bėga, kaip pasistiebusi žvalgos, kaip tariamai išsigandusi, kad galbūt jau prasilenkė, vėl neria į minią; akimis gaudau nelyginant dviejų priešpriešiais plūstančių srovių blaškomą skiedrą; o kai galiausiai iš akių pametu, sau nejučiom imuosi plėtot jos pradėtą temą. Stotis – ne tik vieta, kur laikas iškrinta iš laiko, bet ir kur jis (šmėsteli susisiekiančių indų metafora) su erdve susilieja: nori, gali įsivaizduot, kad laikrodžio ciferblatas išsitiesia į kilometrus bilsnojančius bėgius, nori, lygiai taip pat gali tarti, kad dešimtis, šimtus kilometrų bilsnojantys bėgiai susisuka į laikrodžio ciferblatą; ko iš tiesų klausi – kelio ar laiko – kai teiraujies, kiek dar liko važiuoti? Miesto plane tarp susikertančių koordinačių ašių patupdyta stotis (šmėsteli paukščio narvely metafora) – ne tik erdvės, bet ir laiko atskaitos taškas; prisidegu cigaretę ir tyliai sau šyptelėjęs pamanau, kaip dirbtinai visa tai nuskambėtų, jei pasakytum ar užrašytum. Žodžiai viską sulėkština ir subanalina, o gal priešingai – tik apnuogina tavo minčių lėkštumą ir banalumą. Betgi kaip tuo, kas įfor-

minta ir pastovu, išsakyti tai, kas regis tvaru, o iš tikrųjų plūsta pro tave kaip nei pradžios, nei galo neturintis pajautų, potyrių, įspūdžių srautas? Šiaip ar taip, vis dažniau susigriebiu, kad, užsikrėtęs jos manija neįtikimiausiais sugretinimais, keisčiausiais palyginimais iš tikrovės kaip iš popieriaus lapo lankstyt, ko užsigeidžiu, štai ir vėl plūkauju neaiškių nuojautų, pusiau sapniškų vaizdinių miglose, galbūt kaip ir ji pasąmoningai vildamasis, kad jeigu yra būdas atspindėti tikrovę, tai tik dar neįžodintomis, iš miglotų palyginimų audžiamomis mintimis. Šmėsteli vėjo gūsio metafora; nes kad ir daiktai – jie yra ir kiekvieną akimirką jų vis mažiau ir mažiau, kol galiausiai iš viso pradingsta; visa, kas lieka, tai tik jų sukelti potyriai, išgyvenimai, mintys, – atmintis, ir tai, ką jinai iš tavęs kuria.

– Snaudi?

Net krūpteliu, kai tyliai prislinkusi ir sugriebusi už pečių pakšteli skruostan. Kur dings nesugrįžusi...

– Viskis?

– Neklausk. Įžengiu vagonan, visiškai tuščias. Geriau įsižiūriu – kiūto kampe, regis, užmigęs. Betgi ne – pamatęs moja ranka, kad prieičiau. Man kas, prieinu. *D'un ton autoritaire**, lyg būtų sučiupęs zuikiu važiuojančią, liepia, kad prieš jį sėsčiaus. Atsisėdu. Ir tarsi nebūtų tikėjęsis, kad paklusiu, sutrinka, susigūžia... Suprantu jį, – patylėjusi kalba toliau, – vienas iš tų, kurie dienų dienomis neturi kam žodžio ištarti. Arba jei turi kam, tai jie nei tiek artimi, nei tiek svetimi, kad išdrįstų. Šiaip ar taip, staiga atsi-

* Valdingu tonu.

tiesęs ir akimis nuvėręs, per kelias minutes išliejo visą savo gyvenimą. Ir vis – tikriausiai kitaip nenuslopinamo skausmo diegiamas – siurbtelėdavo iš buteliuko. Kol galiausiai ir man susizgribo pasiūlyt – patrauk. O kai jau stosiuos ir eisiu – imk, kitaip kelio namo nesurasiu. Vos ne per jėgą įbruko. Tai matai, kontrolierius...

– Kontrolierius?

– Kaip tik toks, kuris niekada nepasipainios, kai važiuoji be bilieto. Vis priekabūnai, suirzusios senės.

– Ir ką gi tau prikalbėjo?

– Tai kad, tiesą pasakius, gerai ir nesuvokiau, kas ir kaip. Paliko, pabėgo, apgavo, susimetusi su kažkokiu viščiaakiu, išdūmė į Prancūzijos pietus, kiek vargo turėjęs, kol susekė pėdsakus, tik nemanyk, – perspėjo jis, – kad dėl jos nėriaus iš kailio, *je m'en fiche d'elle*, *je m'en fiche d'elle**, – kartojo, – jeigu nėriaus iš kailio, tai tik dėl sūnaus, su kuriuo, *tu t'imagines***, nė pasimatyti neleidžia, bet kuo čia dėtas katinas Ferdinandas, paskui dar *concierge****, neišvalytos laiptinės ir šiukšlės vidury kiemo..? Iš tiesų nelabai ir klausiaus, ką ten paisto, žiūrėdama, kaip kruta jo siauros, tarsi ne raumenų, bet vienos per kitas virstančių minčių traukomos lūpos, su pašaipa sakiau sau, kad visos didžiausios mūsų nelaimės – tai tas pats nesurastos arba apviltos meilės romanas. Bet keisčiausia, kad kalbėjo kone pasimėgaudamas, atrodė, kad net

* Man nusispjaut į ją.
** Įsivaizduoji.
*** Namsargė.

didžiuojas ta savo kančia – tarsi tik skausmas kasdienos banalybę atsverti galėtų, paslapčia, regis, net džiaugėsi juo, kęsdamas pranašesnis už kitus jautėsi... – pritilo, susigūžė, paskui atsitiesdama: – Tai matai kaip... – Ir ištraukdama buteliuką: – Gurkštelk, tavo eilė. Gal bent viskis įtikins, nes tau vis: pramanai, iš piršto laužtos istorijos.

– Sakai, sentimentalumo akimirksnis? Sakai, susisiekiantys indai? Sakai, tiek visko vyksta, o iš tikrųjų niekas nevyksta?

Ir kvatojotės, juokėtės: sakai, bėgiai susisuka laikrodžio cifelbratan, ir sumanyk gi tu man! Sakai, laikas iškrinta iš laiko?! Sakai, kad kaip tik tada, kai jis iškrinta, kai jo tarsi nelieka, skaudžiausiai pajunti, kad jis bėga?

... Pradėjo krapnoti – ir iš kur tiek lietaus šitą vasarą?! – o judu, išlindę į gatvę, kvatojotės, juokėtės. Paskui atsidavėt lietui – įsispraudę tarpuvartėn, trūkčiojot iš buteliuko ir po kiekvieno gurkšnio bučiavotės tartum pakvaišę. Bučiavotės sukdamiesi valso žingsniu, bučiavotės žiūrėdami, kaip stabteli, paskui nuvažiuoja tuščias taksi, bučiavotės, tarsi netrukus visiems laikams išsiskirti reikėtų.

Ir jau buvo benutolstą ir kasdieniai rūpesčiai, ir visos nerimastys, bauguliai, ir jau buvai bepatikįs, kad visa – tik žaidimas, kurio prasmė net ne laimėti, o žaisti, ir tiek, nesukant sau galvos, kuo visa baigsis, ypač tada, kai netyčia stumtelėję kiemo vartus, atatupstom kone įgriuvot į vidų, taip lengvai jie, masyvūs ir sunkūs, staiga atsivėrė, ir akimirksnį iš netikėtumo priščiuvę, paskui vienu metu prunkštelėję, vėl ėmėte šokti, tai vienas, tai kitas prispausdami pirštą prie lūpų – tyliau, argi nematai, visi langai uždegti, kiekvienam name atsiranda bambeklis, kitų džiaugsmo pakęsti negalintis, jam pavymui dar ir sargė išlįs, – ypač tada, prisiminsi paskui, kai, pamažu rimstant lietui, apsikabinę kits kitą sukotės vidury kiemo, pakaitomis vis siurbtelėdami iš buteliuko, kad pajustumėt, kaip per gerklę slysteli žvitri gyvatėlė, atšildanti lietaus sužvarbintus kūnus ir pasalūniškai kurstanti juokauti, džiaugtis, krėsti kvailystes, kai braukiant per šlapius jos plaukus, paskui – per kaklą ir drėgną apsiaustą, kuo toliau, tuo labiau liejo visiška užmarštis, o dar labiau – kai, pa-

tiems sau nejučiom atsidūrę lifte, ėmėte klajoti po aukštus, nė viename, aišku, neišlipdami, kaip ir kieme pašnabždom į taktą niūniuodami, tik dabar mindžikuodami vietoj, kol vėl išpuolėt į lauką, kol dar kelis ratus apsukę gurkštelėjot paskutinį lašelį ir, lyg tai būtų paskutinis lašelis ne viskio, o kantrybės bambeklio, kurių bent jau vienas, kaip sakėt, kiekvienam name atsiranda, atsilapojo langinės, atsisukę išvydot senėką, savo ir visų kaimynų vardu ėmusį plūstis, lyg būtumėt kokie *criminels** – tiesą sakant, taip ir vadino, o jam įkandin iš savo ložės išvirto *concierge* – stora ir mažutė, išsirito į vidurį kiemo lyg liliputė klounė į cirko areną ir juokingai menku, bet tvirtai suspaustu kumšteliu ėmė grūmoti senėkui, o tasai – kur tavo akys, ar nematai, – ir ji atsigręžė, iš inercijos žengtelėjo kelis žingsnelius, staiga išsigando, nustėro, pasvirus ant pirštų galiukų sustingo...

Ir tada susipratot, kad pats laikas nešti kudašių – susikibę už rankų, kits kitam įkandin šmurkštelėjot pro kiemo vartus ir kiek įkabina pasileidot gatve, po lietaus veik tuščia ir iš šviežumo net blizgančia, springdami iš juoko, sąmoksliškai susižvalgydami skuodėt, tarsi nuo savo žingsnių aido pasprukti norėtumėt, po kojomis raibuliuojant miesto ugnims, pro akis slystant vitrinoms, skelbimų stulpams, aptrupėjusiems mūrams, strykčiojot per balas, mojavot arabams, turkams, kinams, iš ankštų krautuvėlių gryno oro įkvėpti išlindusiems, – bėgot nujausdami, kad vos tik sustosit...

* Nusikaltėliai.

Taip ir buvo. Pajutai trūktelint, atsisukęs žengei žingsnį atgal, ir ji kniubtelėjo ant peties, abiem rankom įsikibo į marškinius...

Net ne verkė, o žliumbė, raudojo, kaip rauda įskaudintas vaikas, ir galėjai kiek nori purtyti už pečių, sugriebęs už skruostų sukt į save veidą ir klaust, kas atsitiko, mėgint juokauti, guosti, raminti...

O paskui, nors greta, bet kiekvienas savin susigūžę, važiavot autobusu, ir žvelgdamas pro dar nenudžiūvusį langą staiga pajutai, bent jau tareisi pajutęs, ką pajuto jinai ir iš kur tos jos ašaros. Dar vienas sentimentalumo akimirksnis. Lietaus išskalauta gatvė – neįprastai tuščia, abejinga: abejingai žiburiuojantys vitrinų stiklai, abejingai švytintis reklamų neonas, abejingai prošal slystantys skelbimų stulpai, šviesoforai, telefonų būdelės. Ir ūmai dingteli, kad tu niekam nerūpi, kad ar esi, ar nesi, niekas nuo to nesikeičia, kad ir paikystės kaip šiandien, ir tariamai rimti, svarbūs darbai, kuriuos manaisi nuveikęs ar nuveiksiąs, niekam nė motais. Kad ir ką darytum, kad ir kas tave ištiktų, štai dabar pravažiuojamo fontano vanduo kaip tryško, taip ir trykš, didikų rūmai, bažnyčių portalai stūksos kaip stūksoję, dangus kaip buvo, taip ir liks toks pat aukštas, plokščiai nebylus. Kad ir tavo džiaugsmas, ir skausmas susigers į abejingus, savin užsisklendusius daiktus, kaip kad vanduo susigeria sausan smėlin, kad tu, visi jūs – tartum bastūnai, kurie po daugybės svetur praleistų metų grįžę namo stovi ant slenksčio ir tų namų vėl prisijaukint nebemoka. Ir kad pilnatvės aki-

mirksniai, kai keisto svaigulio apimtas, su kitu, su tuo, kas aplinkui, pasijunti susiliejęs, – tai tik užmaršaus džiugesio skeliamos kibirkštys, kurioms švystelėjus ir užgesus dar labiau sloguma užgula.

Kad nebūtis, tuštuma, niekas, kurių taip bijai, ne už daiktų, ne už tavęs, bet daiktuose, pačiame tavyje glūdi.

Ir iš kur tas tuščiagarbiškas noras tam, kas aplinkui, primest savo valią, iš kur tas troškimas, kad atsakytų tai, kas atsakyt negali, ir kodėl vien dėl to, kad neatsako, toks vienišas, svetimas, niekam nereikalingas jautiesi?

Pavadinsi tai krize. Bus seniai po vidurnakčio, blausiai spindės naktinė lempelė, žiūrėsi į ją, iki pasmakrės užsitraukusią antklodę, ir negalėdamas patikėt, kad nevaidina, mintyse kalbėsiesi su savim, lyg skaitytum romaną. Lyg skaitytum romaną, kurio autoriai, teisybę pasakius, patys ir esat, kurį rašot ne žodžiais, bet kasdien išsigalvodami vis naujų vaidmenų, sakysi sau, tarsi tikėtumeis, kad įvardydamas įdaiktinsi ir išsaugosi tai, kas be žodžių praeina nepalikdamas pėdsako:

Jis klausia, ji tyli, jis siūlo arbatos, ji nė galvos nepapurto, jis prisėda greta, priglaudžia jai prie kaktos delną, ji – tarsi nieko nejaustų. Karščio neturi, bet vien dėl to, kad prakalbintų, sako: jeigu nori, galiu nueit budinčion vaistinėn – žalias kryžius mirksi ant kampo, vadinasi, dirba, penkios minutės, ir sulakstysiu; jokio atsakymo. Gerai, jeigu taip, palieku ramybėj; nusikabinęs nuo vinies lietpaltį, sustingsta ant slenksčio – nė krustelt nekrusteli. Pykteli ir tučtuojau susizgrimba: bet kurgi tu eisi tokiu metu – per daug pavargęs sukti betikslius ratus gatvėm, o

laukti autobuso, nakvišas išvežiojančio, kad į savo kambarėlį rue de la Verrerie grįžtum... Vėl pakabina ant vinies lietpaltį, vėl užsikniaubia ant stalo, vėl čirkšteli žiebtuvėlį. Išpūsdamas dūmą pakviečia: Melanie, – kaip tylėjo, taip tyli. Nieko nelieka, tik atsiduoti vienatvei; pažvelgus į langą ir ant miesto pašvaistės nugelsvinto stiklo išvydus save, staiga pasirodo, jog tas atspindys bylesnis už tai, ką atspindi. Akimirksnį pasirodo, kad ši naktis – romano scena, o juodu – to romano herojai, ir, sakytum tikrovei pačios savęs nepakaktų, visa, ką mato ant stiklo, imasi vardyti žodžiais. Dingteli: o kas, jei iš tiesų jie – ne gyvos būtybės, o tik personažai, kas, jei tik per atsitiktinumą ar klaidą jam pavyko pasprukt iš raidžių labirinto ir, perpratus veidrodžio mįslę, vogčiomis perimti autoriaus vaidmenį? Šypteli, išpučia dūmą, prieina prie lango ir, tarsi nutilus išsisklaidytų šie apžavai, kalba toliau:

Prieina prie lango, išpučia dūmą, atsisukęs įsižiūri į ją, gulinčią taip pat ramiai, kaip ramiai savo buveinėse glūdi daiktai. Neįsismelkiamą kaip daiktai, neprakalbinamą kaip daiktai, tokią artimą, gyvą ir tuo pat metu kartu su daiktais juodoj tylos lavoj ištirpusią.

Sakytum tik dabar susizgribusi, kad žodis, judesys, bet kuri pastanga iš anksto pasmerkti išnykčiai, kad jų nė atmintis neišgelbės, nes ji irgi pavaldi tam pačiam netvermės dėsniui, būtų nusprendusi, kad neverta eikvoti jėgų...

Sakytum suvokusi, kad esi nebent pačiam sau reikalingas, kad ar esi, ar nesi, niekas nuo to nesikeičia, pati savin nelyginant akivaran nugrimzdusi būtų...

Sakytum nutirpusi nuo minties, kad tavo buvimas tik trikdo daiktų ir reiškinių tvarką, kad visa tik lengviau atsikvėps, kai tu, visi jūs išeisit, būtų grįžusi į materijos įsčias...

Sakytum, sakytum... Prisimena: kitaip nemoku kalbėti, tiktai palyginimais, – ir pagalvoja: manijos, įpročiai užkrečiami kaip ir ligos. Imi ir susigriebi kartojąs tai, ką išgirdai iš klošarės, mąstąs Melanie mintimis; ar tik nebus aš – pati didžiausia iliuzija? Ir kiek tavęs kituose?

Paskui abiem alkūnėm atsirėmęs palangėn įsižiūri į miestą: miriadais atšvaitų spinduliuojantis gatvių voratinklis, koridorių raizgalynėn susiliejantys tamsūs fasadai, kaskados stogų su vieni per kitus šokčiojančiais kaminais ir kaminėliais, tolumoj – krantinių betonan įkalinta Sena su tuneliuosna neriančiu ir vėl prie pat vandens išnyrančiu greitkeliu. Kiek užmatai išsidriekęs, jis staiga pasirodo tarsi didžiulis prieštvaninis gyvūnas, galybe čiuptuvų virš žemės ir po žeme išsiraizgęs, šią nakties valandą truputį priščiuvęs, bet vos pradės aušti, vėl krustelėsiantis, visais sąnariais sujudėsiantis, savo sūkurin imsiantis siurbti. Kiek žadintuvų šiuo metu tiksi už šio miesto langų ir į ką pavirstų jų tiksesys, jei susilietų į vieną – ar ne jų, šitų žadintuvų, čirškimas, tuo pat metu visuose namuose pasigirstąs, ir išsprogdina panakčių tylą, kaip kad pirmapradis Visatos sprogimas išblaškė pirmapradę nebūties tylą, ar ne taip pat, kaip to sprogimo išjudinta į visas puses pažiro pirmapradė materija, taip ir mes šio kasryt pasikartojančio sprogimo pažadinti pažyram į autobusus, met-

ro, garažus – patys sau nejučiom pasiduodam mechaninei logikai, savo sukurtai ir mus pavergusiai tvarkai? Kaip žodžiai, pašaukti iš žodyno, turi taikytis prie sintaksės dėsnių, taip ir mes kasryt nori nenori paklūstam taisyklėms, anoniminės miesto dvasios diktuojamoms, anoniminei miesto valiai tarnauti priverčiančioms. Akyse šmėsteli begalinė daugybė vorelių, mezgančių be galo be krašto voratinklį; atsisukęs nuo lango, prieina prie lovos, prisėda greta, palinksta virš veido užmerktomis akimis.

... Mano mažyti vargšas voreli, tikriausiai taries, kad siuntu, o iš tiesų nė pykt nepykstu, veikiau man gaila tavęs, taip bejėgiškai tysančios ir taip beviltiškai užsispyrus stinglumu prieš kažką protestuojančios, lygiai kaip gaila savęs, tokio pat vorelio, kuriam kartais ima ir dingteli, kad mūsų didžiausia nelaimė – tai tas sąmonės lašeliukas, kurį mums nežinia net geras ar piktas burtininkas kapt ir įlašino pipetėle tokiu smailu snapeliu, kad dūrio nė nepajutom, ir kuris nelyg veidrodėlis viską sudvejino, ir vorelis išvydo save, išvydo voratinklį, ir vorelis ėmė mąstyti, minti savęs ir voratinklio mįslę, ir voreliui parūpo prasmė. Mezga vorelis voratinklį, mąsto, klausinėja save ir pasaulį – voratinklio jam neužtenka, jam regisi, kad jo gyvenimas vertas daugiau. Kartais vorelis netenka kantrybės, kartais puola į visišką neviltį, kartais voreliui panūsta išnykti, nebūti, kaip galbūt tau šiąnakt, bet kad tu žinotum, kaip net tada, kai voreliui panūsta išnykti, nebūti, spurda jo mažytė širdutė, kaip kiekvienas jo kūno narelis šaukia gyventi, kaip iš paskutiniųjų jo laibutės kojytės kabinas

voratinklin. Nesgi gyvybės instinktas, atsismelkiantis iš momenėlio, virpančio lyg rudens šalnų pakirstas lapeliukas, jam sako: vos atitrūksi, tavęs nebeliks. Krisi be garso, išnyksi, tarsi nė būti nebuvęs; šitas voratinklis, kurį kasdien kartojamais žodžiais, kurį kasryt iš naujo prasidedančiu kasdieniu ritualu mezgi, ir yra tavo gyvenimas, paprastas, banalus ir vienintelis.

O kartais lyginu tave su boružėle, beviltiškai ieškančia kelio į Dievulio namus...

Ir tarsi būtų išgirdusi... Prabyla taip tyliai, kad, regis, tas šnabždesys iš pačios nakties atkyla:

– Bėgu, bėgu, akyse mirguliuoja, jaučiu, kad kažkas atsitiks, širdis plaka kaip prieš nelaimę, ir tikrai – staiga visa dūžta, pabyra, staiga nebelieka jokių jungčių nei ryšių, staiga nebesuprantu nieko. Tarsi kažkas atžagaria ranka būtų brūkštelėjęs kruopščiai dėliotą vitražą, akimirksniu visa sugriūva: namai, gatvės, žmonės pažyra kaip šukės, ir toks atšiaurumas nuo visko padvelkia, tokia atskirtis. Iš kur visa tai, kam to reikia, kodėl aš esu? Ir tokia bejėgystė...

Bejėgystė regėti, kad mašinos kaip važiavo, taip tebevažiuoja, kad šviesoforai kaip mirksėjo, taip tebemirksi, kad žmonės kaip ėjo, taip tebeeina.

Bejėgystė girdėti tavo žodžius.

Bejėgystė net ir kvėpuoti.

Ir pasikeldama ant alkūnės:

– Sakyk ką nors, netylėk, aš bijau, kad tu žinotum, kaip aš bijau.

Bet tylėsi. Tik susigriebsi tęsiąs tą patį suktinį – dabar gal tik tam, kad atsiribotum, kad atrodytų, jog visa tai su tavim nieko bendra neturi:

Ji prašo, kad ką nors pasakytų, jis tyli, ji vėl išsitiesia ant lovos, jis kaip sėdėjo greta, taip tebesėdi, ji užsimerkia, jis žiūri, kaip vos vos virpčioja jos kietai suspaustos blakstienos. Žiūri į tuos plaukelius – vos pastebimai krusčiojančius it savisaugos instinkto sustingdyto vabzdelio antenos; pamano, kad ir šis jos atkritimas – iš tos pačios vabzdelio savisaugos. Nori aprėpt, ko aprėpt neįmanoma, nori suprast, ko suprast neįmanoma; staiga gyvybės instinktas virpteli, kad dar kiek, ir visa subirs...

Ir tada nei sielai, nei kūnui tavo valia neberūpi, ir tada ir siela, ir kūnas suglemba, smilkiniuos vis silpniau tvinksi kraujas, ir tada tavo jausmai vos ne vos berusena, o mintys sustingsta it akmeny iškalti pamirštos kalbos rašmenys – bet vien tam, kad per tą trumpą akimirksnį, kai tavyje, rodos, viskas išdžiūvo, išblėso, užgeso, iš pačių tavo esybės gelmių nauja gyvasties banga plūsteltų, ir tu, pamiršęs, jog ką tik sakei, kad nieko daugiau nenorėtum, tik ištirpti, su tuo, kas aplink, susilieti, iš naujo viską pradėtum. Kad, tarytum iš sielos miego prabudęs, darsyk pabandytum praskleist daiktus ir reiškinius gaubiančią širmą, kad, kas žingsnis atsidauždamas akligatviuos, tarsi neregys išėjimo ieškotum. Sakai krizė, o iš tikrųjų – paliaubos, trumpas atoslūgis...

– Išsigimėlė aš. Ir tu išsigimėlis. Visi mes išsigimėliai.

Žiūrėsi, kaip keliasi, kaip, lyg tavęs nė būti nebūtų,

praslysta pro šalį; žvelgsi, kaip eina per kambarį, kaip palinkus prie veidrodžio pirštų galiukais braukia per plaukus; visu kūnu nuščiuvęs stebėsi, kaip paskui nė krustelt nekrusteldama stingso, taip ilgai stingso žvelgdama į atspindį veidrodyje, kad pamanysi – nakviša, vaikšto per miegus, ir tartum menkiausias garsas ar judesys ją pažadint galėtų, ir skiltų veidrodžio stiklas, o ji kristų ant žemės, net nustosi alsavęs. Iš anapus lango spindinčių miesto šviesų tvieskiama, tikrai panašės į pamėklę; iš inercijos dar bandysi tęst nakčiai sutrumpint susigalvotą paikystę, sakysi: jis žiūri į ją, žvelgiančią į save veidrodyje, – bet staiga... Smilkinius pervėrus trinktelėjusių durų ataidui, trumpam net sustingsi – negalėdamas patikėt, kad likai vienas, sutrikęs dairysiesi po kambarėlį, lyg tikrai būtum autorius, nuo kurio paspruko pagrindinis veikėjas; paskui atitokęs mėginsi nuleisti viską juokais, sakysi sau: niekur nedings, apsuks ratą ir grįš, bet nė pats nepajusi, kaip atsidursi laiptinėj. Veltui dairysies po tuščią gatvelę; instinktyviai pasukęs, kur pats vakar ėjai, už posūkio išvysi jos siluetą. Pamatysi jį, pamažu tolstantį, lyg iš tikrųjų būtų tiktai šešėlis, kurį nuo mėnulio, dangaus skliautu rytuos slenkančio, krintanti šviesa traukia – tik gerokai pasekęs jos pėdomis staiga susivoksi, jog kartoja tavo vakarykštį maršrutą. Staiga susivoksi, kad gatvėm, gatvikėm ir skersgatviais suka ratus, kuriuos pats vakar sukai – pamanysi, kad galėtum patraukt tiesiai į rue des Rosiers ir palaukt, kol ėmus aušti prisės ant šaligatvio krašto lygiai toj pačioj vietoj, kur pats vakar prisėdęs buvai. Tačiau vis

tiek, keistos jėgos traukiamas, slinksi iš paskos, prieš kiekvieną kryžkelę iš anksto įspėdamas, kurlink pasuks – seksi įkandin jos tartum angelas sargas, apie kurio buvimą ji nė įtarti neįtaria, kaip kad vakar naktį neįtarei, kad ji kartu su tavim. Visa kartosis pagal atvirkštinės simetrijos dėsnį, bet kas gi čia nuostabaus: kaip dėliodama puokštes ieško spalvų, viena prie kitos derančių, arba kai komponuoja eiles – rimų, melodijas audžiančių, taip ir viso to, kas buvo vakar, kartojimu sąmoningai ar nesąmoningai bando ritualizuoti kasdieną – lyg judesys, kultu paverstas, tikrovei mito gelmę suteikt galėtų, lyg žingsnis, leitmotyvu tapęs, buities lukštą prakirstų ir kaip muzikoj pačiu savo kartojimusi žodžiais nenusakomą prasmę sukurtų.

... Miesto gausmas pritils, visa, regis, prisnūs, pažvelgęs į dangų pamanysi, kad tuoj pradės brėkšti, o ji niekur nestabtelėdama slinks tokiu pat vienodai lėtu žingsniu – tarsi ne miesto gatvėmis eitų, o viską pamiršusi po savo mintis ir jausmus klaidžiotų. Lyg plunksnelė, retėjančio oro traukiama, sklęs nedirstelėdama nei į praeivius, su kuriais retkarčiais prasilenks, nei į vitrinas, reklamų šviesom kibirkščiuojančias, nei į žibintus, prie kurių artėjant jos šešėlis pamažu duls, po jais iš viso ištirps, o nuo jų tolstant vėl ryškės, ims ilgėt, per šaligatvio plyteles įstrižai tįst; kol nusileidus prie Senos staiga atsisuks. Žvelgsit vienas į kitą, bet nei tavęs, pasirodys, nemato, nei upės, nei tiltų, nei prie krantinės prišvartuotų laivų, į kurių bortus vos vos vilnys monotoniškai plakasi; kai nusisukus patrauks toliau, o tu – jai įkandin, pasivaidins, jog einat

jūros pakrante, kur tik vanduo, vėjas ir kopos, ir be žuvėdrų, beviltiškai sparnais plakančių orą, daugiau – nė gyvos dvasios; kad visa tai, kas aplinkui: namai, gatvės, krantinės – tai tik judviejų vaizduotės sukurtas mirusio, smėliu užnešto miesto paveikslas, laikinas, netvarus, tuoj pranyksiantis. Ir kad šitai jūsų kelionei nebus galo, kad šiam vaizdui išblukus jums prieš akis išplauks kitų miestų, kitų kultūrų paveikslai, kad bažnyčias keis cerkvės, cerkves – mečetės, mečetes – budistų šventovės, o jūs eisit kaip ėję... Lyg, civilizacijų gimimo ir mirimo grandinei ir sykiu laiko bėgsmui nutrūkus, kažkas jus būtų pasmerkęs grįžt į mitinę pradžią, tartum akiratis tiek pat nuo jūsų nutolstančią, kiek jūs prie jos priartėjate, gal net išvis nesančią, kaip nei pradžios, nei pabaigos neturi besisukąs ratas. Ir tiek į šitą vaizduotės žaidimą panirsi, kad iškart nė nepastebėsi, jog iš vakarykščio kelio išklydo, kad, užuot užlipus akmeniniais laipteliais į quai de la Tournelle ir perėjus de l'Archevêché, Saint-Louiso tiltus, slenka tolyn kairiąja Senos puse – eina quai de Montebello palei Cité salą, stabteli, bet ne į Notre-Dame bokštus ir bokštelius, ne į kontraforsus, o į vijoklius, krantinės mūru krintančius, ilgai žiūri (tiesą sakant, ir tave jie kaskart, vos juos pamatai, apkeri – kaip ir mažiausias žalumos lopinėlis šiam mieste, kur tiek kūrybos ir dirbtinumo, kad instinktyviai imi ilgėtis to, kas savaime gimsta ir auga); ji žiūrės į vijoklius, tu žiūrėsi į ją, ir, blunkant besibaigiančios nakties tamsai bei pamažu vis ryškiau rėžiantis daiktų apribams, ji tau taip pat iš silueto gyva būtybe atvirs – pa-

jutęs, jog šiurpsta oda, pamanysi, kad be apsiausto, viena suknele, ją irgi brėkštančios dienos pagela turi smelkt, tokia gi *frileuse**, tikriausiai virpa visa, panūsi prieit, apkabint, tačiau neišdrįsi – kad nepažeistum nebylaus susitarimo šią naktį atkurt vakarykštę. Kai palįsit po Saint-Michelio tiltu, kūdikiškai nekaltai snaudžiantys klošarai patvirtins, kad paryčių miegas kiečiausias – skuduruos susivystę, pusiau perplėštom kartono dėžėm apsidangstę, nė vienas nė krustelt nekrustels jums einant pro šalį; pagaliau vėl į gatvę užkopsit. Ir pamatysit, kad miestas jau bunda: žibintams ir įvairiaspalvėms reklamoms užgesus, jis, ryškėjančios šviesos tvieskiamas, nirs iš nykstančių miglų tartum laivas, po nakties šventės grįžtąs į kasdienos krantą: praeivių vėl ims daugėti, mašinų taip pat – nebegalėsi gatvės perkirsti kur užsimanęs, – išgirsit po žeme dundant pirmuosius metro. Tačiau eis, lyg viso to nematytų – užsisvajojusi ir užsimiršusi, žingsniuos kaip žingsniavusi.

...Slinks rue des Lombards, pamanysi, kad rytui išaušus susizgribo iš vakar nakties maršruto išklydusi ir dabar kitu keliu į rue des Rosiers, jųdviejų mintyse susitartą *rendez-vous* vietą, eina, bet staiga prie Saint-Merri bažnyčios portalo sustos. Užvertusi galvą žvelgs į liepsnojančios gotikos nėrinius, į dvylika apaštalų, visiems laikams ta pačia poza sustingusių, į grėsmingai prasičiaupusias, bet amžinam nebylumui pasmerktas chimeras, paskui trūktels duris; nustebsi – atidaryta. Viduje, pasirodys, nė vieno žmogaus; tik

* Šalčmirė.

paskui pastebėsit moterį, prie altoriaus gėles į aukštas krištolines vazas merkiančią, bet ji bus tiek susikaupusi, kad jūsų arba neišgirs, arba nenorės nei savo, nei jūsų ramybės trikdyt – į jus nė nežvilgtelėjusi dirbs kaip dirbus, lyg būtumėt ne gyvos būtybės, o dvasios, prie kurių buvimo ji seniai jau pripratusi. Eisite prieblandoj skendinčia nava, ir iš vaiskios ryto šviesos gotikinių skliautų ūksmėj atsidūrus visa atrodys taip nerealu, kad pasidingos, jog grįžtat į praėjusią naktį; absidoj sustos prie Švenčiausios Mergelės Marijos. Iš lūpų suprasi, kad meldžias – kartoja vaikystėj išmoktą ar šnabžda štai dabar pačios kuriamą maldą; stovės taip ilgai, kad pagaliau neiškęsi, priėjęs kaip vakar tave, šiandien tu ją per pečius apkabinsi. Krūptels, bet ne iš išgąsčio – juk žinos, kad nuo pat pradžių iš paskos sekei, veikiau dėl to, kad supras – pabaiga. Šitos nakties kelionė baigta.

– Tiki?

Atsisukus pažvelgs į akis, tučtuojau nuleis galvą.

Po ilgos pauzės:

– Nežinau. Bet kartais darau taip, lyg Jis būtų.

Parlydėjęs ir supratęs, kad nori pabūti viena, tylomis vėl išeina. Prie vartų sustoja, į abi puses apsidairo: tarsi vienam ar kitam gatvelės gale tikėtųsi išvyst jos siluetą. Bet aplinkui, žinoma, svetimi žmonės – tokie svetimi, kad net pats sau svetimas gali pasijusti. Įsimaišo į minią, tik kiton pusėn nei naktį patraukia; ūmai nudiegia – nė žingsnio daugiau. Ne todėl, kad būtų pavargęs, bet dėl to, kad nebegali pakelt šito ėjimo nežinia kur. Atsisėda artimiausios kavinės terasoj, užsisako puoduką kavos, dabar jau iš šalies žvelgia į minią. Moteris aukštakulniais bateliais, už rankos tempianti klykiantį trejų ketverių metų berniūkštį (mėgina atspėti, auklė ar motina), keli vyrai mėlynais kombinezonais, įsukantys pastoliais apkalto namo tarpuvartėn (tinkuotojai arba dažytojai), seniukas, perkantis laikraštį, susisukantis jį tūtelėn ir paskui vėl išskleidžiantis kitapus gatvės kavinės terasoj (iš to, kad padavėjas, vos jį pamatęs, nė neprašytas atneša puoduką kakavos ir *croissant**, supranta, kad į šią kavinę kas rytą

* Sviestinį raguolį.

užsuka) – pamano, kad net iš jų, šitų dabar štai taip atidžiai žvalgomų žmonių, po valandos jo atminty nieko neliks – motinos ar auklės bruožai susigers į abstraktų moters įvaizdį, tinkuotojų ar dažytojų – į darbininkų, seniuko – į senio, o visi jie – į vaizdą minios, kurią tu stebi, su kuria tu plauki ar prieš kurią tu iriesi, bet iš kurios nė vieno veido grįžęs namo neprisimeni – jų, tų veidų, ir kūnų tiek daug, kad jie virsta srautu, šuoru, kuris, vos išeini gatvėn, tave irgi nelyginant vėjo gūsis pagriebia, kartu su savim neša, bet nieko tavyje nepakeičia, visada šalia lieka. Net ta moteris, net tie dažytojai ar tinkuotojai, net tas seniukas – jie tau yra tiek, kiek yra kokiam paveiksle nupiešti žmonės, tu juos matai tartum ekrane, net labai trokšdamas tu niekada neįstengsi jų pasaulin įžengti – tarsi žymėtieji atomai, akimirksnį iš anoniminio srauto iššokę, jie tuoj vėl ton pačion minion, į tikruosius savo namus, grįš. Jie negali sau leist prabangos kaip jūs žaisti ar per naktį klajoti – jie turi aibę darbų, pareigų, jų dienos suplanuotos iš anksto, jie žino, ko nori, ko siekia, šio miesto ritmas – jų gyvenimo ritmas; o ką veikiate, ko šiam mieste ieškote jūs, tokie kaip tu svetimšaliai, iš tikrųjų važiavę ne čia, o į miestą – vaizduotės pamėklę, miestą – fantomą, miestą – legendą, miestą, susikurtą iš vaikystėj matytų nuotraukų, atvirukų, iš kvapų, kuriuos slapčiomis uosdavot, atsukę motinų naktiniuos staliukuos užtiktus buteliukus su *Chanel*, *Christian Dior* etiketėm, iš dainų, kurių dešimtis kartų klausydamiesi išmokot *Jardin du Luxembourg*, *Place de Clichy* ir kitų vietų vardus, ar iš

romanų, kuriuos skaitydami mintyse piešėtės pusiau tikrą, pusiau netikrą šio miesto žemėlapį?

Savo pačių vaizduotės archeologai, iš lėktuvų, traukinių, autobusų išsilaipinot, kad iš retų ženklų, kuriuos dar užtiksit ar kurių pėdsakus po dabarties sluoksniais manysit atsekę, pamėgintumėt atgaivint suirusį mitą, į dešimtmečių praeitį nugrimzdusias Montmartre'o, Saint-Germain-des-Prés legendas?

Klausotės pasakojimų, vartote pilko, dar nenubaltinto Paryžiaus nuotraukų albumus, klaidžiojat impresionistų gatvelėm, varstote galerijų duris – ieškodami įkvėpimo, tikėdamiesi įminti palėpėse skurstančio nesuprasto genijaus mįslę?

O gal jus tiesiog užbūrė laisva šio miesto dvasia, ir jūs, numanydami, kaip neilgai ja džiaugtis galėsit, viską užmiršę tik nerūpestingai klajojat – provokuodami atsitiktinumus, vildamiesi netikėtų susitikimų su daiktais ir žmonėm?

Susivokia pirmąsyk savęs šito paklausęs; staiga dingteli: o ką apie juos mano, kaip juos vadina šio miesto gyventojai (kad ir šis padavėjas, kuris štai po lėkštute kyšteli sąskaitą)? Veltėdžiai, iš kitų gero gyvenantys? Nevykėliai, besivilią svetimam krašte įgyvendinti, ko gimtajame nepavyko? O gal atlaidžiau – smalsuoliai, sielos poetai, klajokliai, niekur namų nerandą? Nors turbūt nieko nemano – kas jūs jiems: laikinos *cartes de séjour*, laikinos *cartes de sécurité sociale**, viskas laikina tarsi viešbuty, į kurį kelioms dienoms atvažiavot, iš kurio po

* Socialinio draudimo pažymėjimai.

kelių dienų išvažiuosit, su tokių – laikinų – buvimu jie seniai susitaikė, juolab kad prireikus parketą išblizginti, perstumti baldus, kokias kėdes ar fotelius permušti, tik mostelk pirštu, ir atbėgsit – net žinodami, kad už valandą mokės dešimčia frankų pigiau nei savo tautiečiams.

Gurkšteli paskutinį gurkšnelį, stato ant lėkštutės puoduką; stiklui atsidaužus į stiklą, ūmai nudiegia taip, lyg kažkas jo paties viduje būtų skilę – siūbtelėjimas, siela tarsi susigūžia – kaip susigūžtum pro triukšmingai atsilapojusį langą iki kaulų čiulpų perkošiančiam vėjo gūsiui kambarin įsiveržus. Tik čia – tyliai, be garso, lyg nieko nebūtų; iškart susivokia: laikinumas, tai jis taip nudilgė (nuo pat pradžių žinojo, kad šitam mieste – laikinai, bet pasirodo, jog tik dabar šito žodžio prasmę visu aiškumu permanė, tik dabar jinai jam atsiskleidė, iš vidaus persmelkė). Mintyse pakartoja: laikina *carte de séjour*, laikina *carte de sécurité sociale*, – ir tarsi save paskaudint norėtų, o sykiu kad ne taip skaudu būtų, saviironiškai šypsodamas kalba toliau: laikini kambariai, laikinos pažintys, laikini draugai, laikina meilė... Drabužių tiek, kiek per kelis mėnesius sudėvėt gali, knygas perkies iš antrų rankų, paveikslus, graviūras į kartoninius rėmelius kabini, įskilusį lango stiklą pleistro atplaiša užklijuoji. Bet argi tave žeistų ši buities laikinybė, jei visa tuo baigtųsi, jei tos knygos, už kelis frankus pirktos, tie kartono rėmeliai, ta pleistro skiautė nebūtų išoriniai – aiškiai matomi, pirštu parodomi – vidinio pasmerktumo ženklai: tik prisilytėti, niekada nepaimti, tik priartėti, niekada neįžengti, visada

tuščiom rankom, visada – *sur le seuil**. Sakai, jaukiniesi šį miestą, tariesi prisijaukinęs, betgi kartu supranti: niekada jame nebūsi savas, niekada jame nebūsi kaip jie. Ir niekada čia negalėsi ištarti: einu namo.

O liūdniausia buvo galvoti, kad be jo jau nebeįstengsi, jis, tas miestas, tave suviliojo, pakerėjo, užbūrė, jis tave nematomais savo čiuptuvais apraizgė, ir jau dabar buvo aišku: kad ir kur, pasiryžęs viską mest, atsidurtum, jis tavęs nepaliks, nepaleis – visur tau jo trūks, visur jis tave pasivys ir apgaulingais pažadais gundys, atmintyje iškylančiais vaizdiniais kvies grįžti atgal.

Ir kai apie tai pagalvoja, staiga sukyla nenumaldomas ūpas nueit pažiūrėt savojo kambarėlio rue de la Verrerie. Kad dar labiau nudilgytų laikinumas, kad dar aštriau jį išgyventų? Nesistengia suprasti, žino tik viena – būtinai turi nueiti, nors nei jo pasiilgo, nei jam ten ko reikia. Užmoka, palieka *pourboire***, linkteli atsisveikindamas ir tarsi būtų neatidėliotinų reikalų vejamas, skubiu žingsniu traukia.

... Ir štai žvelgia į lovą, į stalą prie lango, į knygų lentyną, į praustuvą, į elektrinę plytelę – į visus tuos apverktinai skurdžius daiktus, be kurių išsiverst negali, tačiau su kuriais tavęs niekas nesieja: atvažiavęs juos čia radai, išvažiuodamas juos čia paliksi. Iš rankų į rankas einantys, visiems, kas čia apsistoja, tarnaujantys, jie nežino, kas yra prieraišumas, ir niekados nebus kaip tie, ku-

* Ant slenksčio.

** Arbatpinigių.

rie tau iš tikrųjų priklauso. Tu juos lieti, tu juos imi, tu jais naudojies, bet vos išeini, iškart užmiršti. Lygiai taip ir jie tavęs niekad nelaukia, kaip laukia tie, kuriuos palieki namie; daugybės gyvenimų liudytojai, jie iš tikrųjų tik praeinamybę ir laikinumą teliudija.

... Brūkšteli per dulkiną stalą, ilgai žiūri į piršto paliktą pėdsaką, lyg tai būtų hieroglifas, kurio prasmės išskaityt nebemoka. Paskui staigiai apsigręžia ir tyliai, lyg bijotų juos, tuos nebylioj užmaršty skendinčius daiktus, iš miego prižadint, žengia per slenkstį, uždaro duris, atsargiai sukteli raktą. Lėtai lipa žemyn purvinais, ko gero, niekad neplaunamais laiptais (buvusi tarnų ir tarnaičių laiptinė, niekas ir dabar ja per daug nesirūpina). Pats sau nejučiom stabteli.

Daiktų ištikimybė, daiktų atmintis... – o iš teisybės turbūt niekas daugiau, tiktai metaforos, kurias kurdamas mėgini įsišaknyti pasauly, nelyginant upės srovė pro tave plūstančiam. Daiktai visur tik daiktai; skiriasi nebent tuo, kad vienur lengviau, kitur sunkiau juos su savim sutapatint. Kur nukeliautum, vis ta pati pastanga sužmogint tikrovę – lyg tai, kas aplinkui, savo mintimis ir jausmais atgaivinęs, iš tikrųjų ramiau ir saugiau jaustis galėtum. Ir ar nebus ši laikinybė, sėdint kavinėj nudilgiusi ir vos įžengei kambarėlin nuo kiekvieno daikto padvelkusi, tik atspindys tos didžiosios, nuo kurios, savam krašte būdamas, tariama tvarka ir savo kampo iliuzija bandai apsiginti? Tarsi pakaktų prabudus kas rytą išlipti iš lovos ant to paties kilimėlio, tarsi pakaktų prieš pusryčius išsivalyti dan-

tis tuo pačiu (prisimeni, Užupio galanterijoj nusipirktu) dantų šepetuku, tarsi pakaktų laiškus, elektros ir dujų sąskaitų šakneles, tarnybinius pažymėjimus surūšiuot ir sukaišiot į atskirus stalčiukus, – tarsi pakaktų būt su daiktais, kurių biografijas, rodos, žinai geriau nei saviškę, ir su mokinišku uolumu palaikyti tvarkos bei darnos regimybę...

Žiniuonė, burtininkė, aiškiaregė...

Šaipais iš savęs, Senos klajūnės meilužiu vadini, o tik nudiegs širdį – iš karto krantinėn, zuji kaire, dešine upės puse, kol užklumpi kaskart vis kitoj patiltėj. Sykiais nė žodžio nepratarla, visą laiką pratyli, tik retkarčiais dirsteli, skvarbiomis, rodos, viską permatančiomis akimis pasižiūri, ir lyg tas jos žvilgsnis gydomos galios turėtų, iš karto atlėgsta. Būna, kad pasijuokia. Bet nė tada nepasidaro skaudu. Tarytum pritrūkus saviironijos reiktų, kad žaizdai išaitrinti kas nors dar vieną žiupsnelį druskos užbertų. Kitąsyk net sąžinę gnybteli: kai gerai – niekad, visada tik tuomet, kai kas nors atsitinka.

Ir randi. Po nakties lietų dangus tarsi išskalbtas, diena kaip niekada saulėta ir vaiski, o ji tūno, užsimetusi paltą su nutriušusia lapės ar barsuko kailio apykakle, po nugara, kad nuo akmenų pagela nesismelktų, pasikišusi gniutulą skudurų; dar iš tolo supranti – kažkas negerai. – *Tu vois**, sugriuvau, – kai prieini, taria abejingu balsu, lyg ne apie

* Matai.

save, o apie ką nors kitą kalbėtų. – Nespėjom parbėgti, sulijo baisiausiai... – pasižiūri karščiuojančiomis akimis, vos vos šypteli, tarsi atsiprašyti norėtų; pasilenkusi virš dėžės, paglosto Jeano galvutę. – Eik, kur ėjai, matai, iš manęs šiandien nieko gero nebus, – atsitiesdama sako. Ir staiga užsikosti, ilgai kosti, atsikosėjusi atžagaria ranka nubraukia ištryškusias ašaras, kišenėj susigraibo cigarečių pakelį. Prisidega. O tu stypsai šalia, maga pasakyt, kad nors nerūkytų, bet žinai – tik suerzinsi. Mokyt, matai, susimanė.

– Sakau, eik, kur ėjai, iš manęs šiandien nieko gero nebus, – darsyk, dabar jau primygtiniau pakartoja – nors ir pati turbūt žino, kad neapsisuksi ir nenukiūtinsi lyg niekur nieko.

– Gal reikia ko nors? – nesusigriebdamas ką sakyt klausi: visada pristingi žodžių ir pasijunti nejaukiai norėdamas pagelbėti tam, kuris, žinai, per daug išdidus, kad tavo pagalbą priimtų.

– Ko man gali reikėti? – kaip ir spėjai, klausiamai gūžteli. – Visko, ko reikia, turiu, – atsainiai mosteli į ryšulius ir dėžes, paliktus patiltėj, iš kurios, rytui išaušus, pati išlindo į saulę. Ir lyg patvirtint norėtų, kad net prabanga jai nesvetima, iš kitos kišenės išsitraukia buteliuką maderos, trūkteli, atkiša tau.

– Taip ir gydomės? – klausi.

– O kaip kitaip? – vaidindama, kad nenuvokia, ką turi omeny, kilsteli antakius.

Ir staiga dingteli, kad ir visa šita jos klošarystė – tiktai vaidyba. Nežinai nieko tikra, bet pasidingoja, kad jei

norėtų, galėtų taip kaip visi. Kad namus į Senos krantines iškeitė ne vargų prispausta, bet dėl to, kad nerado, kaip kitaip išsiskirt. Jei tikėtum ta jos tikra ar tariama drauge, pas kurią, pats to neįtardamas, buvai nusitrenkęs žolelių, iš pradžių – tapyba, paskui – keisti pradingimai, kalbos be perstogės apie linijas ir spalvas, dabar...

Bet ar tikrai tam, kad iš tiesų pats savimi jaustumeis, būtinai iš kitų išsiskirt reikia?

Dar kartą žvilgteli į rakandus, patiltėj suverstus. „Vargšiukė, gaila man jos." Prisimeni, kad ir pačiam širdį suspaudė, kai netyčia pasitaikė išvysti, kaip iš vienos patiltės kiton kraustos: kiek pakelt gali, paima, panėšėja į priekį, sugrįžta, kitą pundą suglėbia, prie jau nuneštų tempia, taip pirmyn atgal zuja, kol pagaliau iš pirmos krūvos nieko nelieka, tada paskutinįsyk grįžta, paima Jeaną, prie naujai sugabentos atsipūsti prisėda, žvelgdama į Senos vandenis rūko – surūkiusi viską iš naujo pradės. Sraigė... – tarei sau tada. Sraigė, kuri su tokiu pat vargu ir taip pat lėtai, kur keliauja, su savimi ir savo namus nešasi.

O gal visai nevaidina? Gal tai tikrai gyvenimo būdas, kuris jai arčiausiai prie širdies, ir į tai, ką tu ar kiti apie ją pamanys, jai visai nusispjaut?

Ir kuo ilgiau žiūri į jos įdubusius skruostus, į akiduobes, iš kurių žvelgia karščiuojančios akys, į kaip visada tiesiu sklastymu perskirtus ir už mažyčių it peliukės ausų sukištus plaukus, – į, pasirodo, per vieną naktį keletą metų pasenusį veidą, tuo aiškiau darosi, kad nepaliksi jos čia. Ne tik todėl, kad tokia suvargus, ne tik todėl, kad nei iš

šio, nei iš to pratrūksta Jeanas, ir ji, paėmusi jį į rankas ir sūpuodama: na, kas gi tau, na, kas gi tau, mano mažuli? – vėl užsikosti, vėl ilgai kosti, ne tik todėl, kad taries, jog, be tavęs, neatsiras nė vieno žmogaus, kuris jais dviem pasirūpint galėtų. Dar nesuvoki, nė sau pasakyt nemokėtum, dėl ko gi dar, bet žinai – ne vien dėl to. Ir tik tuomet, kai paliepęs, kad lauktų, niekur iš šitos patiltės neitų (lyg šitaip karščiuojanti kur nors kitur kraustytis ryžtųs), šokčiosi krantinės laipteliais, paskui, pro šalį šmėkščiojant bukinistų dėžėms, kavinių terasoms, parduotuvių vitrinoms, lėksi namo, dingtels, kad šita jos liga yra tai, ko tau, ko Melanie, ko jums abiem dabar reikia labiausiai.

Vąšelis, suneriantis siūlų galus, kai pajunti, kad nėrinys pradeda irti.

Magneto gabaliukas, pabirusias geležies kruopeles renkantis.

Gali dėtis jautruoliu, nelaimėj kito palikti negalinčiu, gali gražbyliaut apie užuojautą ir artimo meilę, bet argi nė pats sau to prisipažinti iki galo nedrįsdamas iš tikrųjų nesivili, kad piliulės, lašai ar mikstūros, kurių pirkti vaistinėn lėksi, stiklinė liepžiedžių arbatos (vis tiek juk galų gale įtikinsi, kad nuo peršalimo ji geriau nei piliulės, lašai ar mikstūros, kuriuos būsi parnešęs), Jeano klyksmas, rūpestis, kur juos paguldyt, neišsklaidys per praėjusias naktis užplūdusio nerimo ir abejonių? Kad sumaištis, nelauktai netikėtai užgriūsianti, jus išvaduos iš minčių ir jausmų raizgalynės, po kurią kiekvienas savaip klydinėjate ir dažnai vienas kito net nebesusitinkate? Kad žemiški

rūpesčiai, kuriuos niekinot ir nuo kurių pabėgti norėjot, jus suartins labiau nei tos sykiu kuriamos ir perkuriamos žaidimo taisyklės, pagal kurias žaidžiate Menų tilto, tam-tamų, naktinių klajonių Paryžių – nesgi žaidimo kerams išsisklaidžius kiekvieną kartą nudiegia, kad jus sieja tik trūkios voratinklio gijos, ir tai, ką norėtumėt, bet ne visada drįstate pavadint meile, tėra stogo pakraigėj vos besilaikąs kregždžių lizdelis, kurį tik kepštelt tereikia, ir...

Tas keistas jausmas, kad tikrovė – nelyginant plaštakė, kurią vaikotės po nei galo, nei krašto neturinčią pievą, ir kaskart, kai tikitės ją pagaliau po delnu užspaudę, pasirodo, kad ji paskutinį mirksnį išsprūdo ir margaspalviais sparneliais švytuodama tolyn nuplasnojo.

Bestygė gitara, veidrodis, prieš kurį šukuojantis tave kas rytą pro vos pramerktas blakstienas stebiu, kriauklėj suverstos kelias dienas neplautos lėkštės, puodukai, – akimis klaidžiojau po kambarėlį, lyg daiktai, primygtinai klausiamo žvilgsnio galop neatlaikę, galėtų išduoti, kur išėjai. Ištikimi tavo sąjungininkai, jie visi kaip vienas tylėjo; nesusizgribdamas ką daryt, pamėginau išskleisti tavojo Paryžiaus žemėlapį. Tačiau ką iš jo – be koordinačių ašių, be legendos, išvis be jokių sutartinių ženklų – išskaityti galėjau? Gal susigalvojai nueit paglostyt ponios Williams kačių (prieš porą dienų buvai pasakojusi, kad pasisiūlei padėti rue de Seine sutiktai seniukei panešėt krepšį, atsidėkodama ji pakvietus išgerti arbatos, užlipusios į palėpę, o ten jų, tų kačių, – visas tuzinas, ir visų kailiai blizga, visų pakaklėse – po aksominį kaspinėlį, kiekviena savo eilės, kol paglostysi, laukia ir, kai glostai, iš pasitenkinimo murkia), gal senų draugų pasiilgus patraukei ant Menų tilto (jau kelis vakarus ten nebuvom nuėję), gal paprasčiausiai sėdi ant Saint-Sulpice laiptų ir klausaisi, kaip

kaskadomis krinta fontano vanduo (prisimeni, vieną vakarą visai iš netyčių ten tave užtikau?), – ir tas kiekvienas „gal" buvo kaip kryžkelė, ties kuria atsidūręs, į kurią pusę pasukt nežinai. Protingiausia, aišku, būtų buvę palaukt – gal tik penkioms minutėms, tarkim, nusipirkt cigarečių išbėgai? Bet žinojau, kad nenustygsiu.

Nuojauta.

Atsitiktinumas.

*Un peu de chance** .

Kliaudamasis nuojauta, atsitiktinumu, *un peu de chance*, užsukau į *bar-tabac*, kuriame visada perkies cigaretes, – tavasis pamokslininkas (per daug rūkai, per daug rūkai) burbtelėjo, kad iš tikrųjų užbėgus buvai, bet kur patraukei toliau... Ant Menų tilto radau tik piešėjus, kelias įsimylėjėlių poreles ir žioplinėjančių turistų būrelį – tamtamų koncertas prasidės vakare. Žinojau, kad ir ant Saint-Sulpice laiptų nerasiu: besikartojantys atsitiktinumai – tai jau dėsningumai, o kokio dėsningumo iš tavęs tikėtis gali? Bet kažkodėl rodės, kad įsitikinti turiu. Kad tik savo akimis tuščius laiptus išvydęs galėsiu spėlioti toliau. Žinai juk, tiesiai eitum, ketvirtis valandos, bet sugaišti turėjau nepalyginti daugiau, nes kai prie laiptų, po kuriuos balandžiai testypčiojo, pagaliau atsidūriau, iš saulės spėti galėjai popiečio galą: prie kiekvienos kavinės nudiegdavo, kad kavos puoduko išgerti užbėgai, išvydus senienų krautuvės iškabą toptelėdavo, kad žiūrinėji por-

* Truputis laimės.

celianininius puodukus ar bandai įspėt sekretero mįslę, negalėjau praeiti nė pro vieną knygyną – valandų valandas praleist gali karstydamasi kopėčiom, kad pasiektum knygas, į aukščiausias lentynas sugrūstas, nes „ten, palubėj, jos tokios vienišos, liūdnos ir niekam nereikalingos atrodo", prie galerijos durų pasidingodavo, kad pamiršusi laiką užsižiūrėjai į kokį paveikslą.

... Ėjau išilgai Saint-Sulpice laiptų, iš po kojų kilo balandžiai; atsirėmiau į tą pačią koloną, prie kurios anąvakar rymojai. Jau sakiau, rasti nesitikėjau, bet kai tikrai neradau, pasijutau, tarsi būčiau apgautas. Nemokėčiau apsakyt jausmo, kuris kuo toliau, tuo labiau apėmė: niršau ant savęs, kad kur esi, įspėt negaliu, pykau ant tavęs, lyg tyčia slapstytumeis, bet iš tiesų turbūt tai nebuvo nei pyktis, nei įniršis, veikiau apmaudas – kad bet kur, bet kada nieko nesakius gali išeit. Ir dar pavydas, jei pavydėt galima visoms toms bažnyčioms, kurių begalinė daugybė ūmai prieš akis sušmėžavo ir po kurių unksmėje skendinčias navas, vaizdavaus, dabar galbūt dūlinėji, visoms toms aikštėms, kurios staiga išsiskleidė priešais akis ir po kurias, vaizdavaus, dabar galbūt klaidžioji, visiems tiems Senos krantus jungiantiems tiltams, į kurių betoninius turėklus parimusi į praplaukiančius laivus, baržas, vaizdavaus, dabar galbūt žiūri, ir visiems tiems kiemams, į kuriuos, vaizdavaus, gali būti įsmukusi, paskui dar visai tai begalinei daugybei laiptinių, kurių laiptais dabar galbūt kyli ar leidies, visiems tiems butams, palėpėms, į kuriuos gali būti užsukus, langams, pro kuriuos dabar galbūt

žiūri... – visai tai daugialypei, daugiabriaunei šio miesto tikrovei, kuri, kai tavęs nematau, rodos, tave iš manęs glemžias. Lyg turėčiau teisę į kiekvieną tavo minutę, lyg turėčiau teisę kiekvieną tavo dieną pažint, kaip tariaus pažįstąs kūną, negalėjau susitaikyti su ta akivaizdžia, bet tavęs beviltiškai ieškant visu skaudumu vėl nutvilkiusia mintimi, kad ne tik tavo vidinio pasaulio, bet ir tikrovės, kurioje gyveni, niekada nepažinsiu. Ir kad net tas miestas mieste, tas mūsų Paryžius, kurį kasdien ir kasnakt drauge kuriamės ir kuris, tariamės, tik mudviem priklauso, – tai iš tikrųjų yra du visai skirtingi miestai, dvi tikrojo Paryžiaus projekcijos, dvi susiliečiančios, bet niekada nesutapsiančios plokštumos.

Vidinis pasaulis, tikrovė, projekcijos, plokštumos... – susizgribau vėl patekęs į apgaulių žodžių, sukalkėjusių sąvokų, miglotų metaforų pinkles, kaip visada, kai tik pabandau tai, ką jaučiu, išsakyti. Sykiais net rodos, kad mūsų būsenos, nuotaikos, išgyvenimai – tai nelyginant baugštūs švelniapūkiai žvėriukai, kurie sprunka tolyn ir savo olose slepiasi vos pajutę, kad juos sugniaužt į rieškučias – įvardyt – nori... Betgi iš kur tas žūtbūtinis troškimas įvardyt, kodėl tai, kas neapmąstyta ir neištarta, rodos, mažiau tikra už tai, ką išsakai, iš kur tas tikėjimas magiška žodžio galia, įspūdis, kad žodis jei ne įprasmina, tai bent sustabdo, įdaiktina laiką ir sykiu mūsų jausmus, kad jis – sąžiningiausias ir tikriausias tarpininkas tarp tavęs ir manęs, tarp mūsų visų? Juk net tada, kai randu juos, tiksliausiai tai, ką pasakyt noriu, išreiškiančius, ar

galiu būti tikras, kad jie tau sako tą patį, ką man? Lyg niekur nieko tari: einu paglostyt ponios Williams kačių, ir – vaizdinių miškas, potekščių jūra, nes yra šimtai būdų glostyt kates, ir ką iš tikrųjų pasakyt nori tardama, kad eini paglostyt ponios Williams kačių? Kartais net pamanau, kad jų, tų žodžių, galbūt iš viso nereikia, kad be jų gal net būtų geriau; įsivaizduok: visos kalbos pranyksta, pasaulis nutyla, – ar ta tyla nebūtų bylesnė už visus juos, nuo pirmojo iki dabar išsakytus?

Atsipeikėjau – jau prie Odeono. Nepajutau, kaip čia atsidūriau, nepajutau, kaip su tavim – įsivaizduojama – kalbėtis ėmiau. Laukiant metro dingtelėjo: jei vaizduotės šaltinis – nepasitenkinimas tuo, ką turi, jei pramanais, kitąsyk nė pats neįtardamas, tai, ko negali įgyvendint, atpirkti stengies, tuomet mes – du klajūnai – nevykėliai, natiurmortais, iš plunksnų, sudžiūvusių lapų, gatvėje randamų geležėlių dėliojamais, vaikštynėm po miestą, per kurias mūsų gidas – ne kelionių vadovas, o lietvamzdžiai, senos iškabos, gatvių žibintai ar fontanai ir fontanėliai, šokiais po lietumi, pusiau tikrais, pusiau išsigalvotais pasakojimais apie tai, kas mums vakar, šiandien nutiko, – daugybe dalykų, kurie rimtuoliams – paikystės, ir tiek, bandantys atsverti savo nesugebėjimą, o gal ir nenorą įsitraukti į jų žaidimą – žaidimą, pagal kurio taisykles mes, svetimšaliai, turėtume kautis už kuo ilgesnę *carte de séjour*, reikalauti *autorisation de travail**, o jį gavę – pastovaus

* Leidimo dirbti.

darbo ieškotis, atsidaryt sąskaitą banke... Nerūpi mums visa tai, apie tai mes net negalvojam...

Gal todėl ir patiko šis vardas, gal todėl jį, ausyse monotoniškai dundant traukinio ratams, kaip užkeikimą kartojau: du klajūnai – nevykėliai: tai buvo niekuo neįpareigojantis vardas, tai buvo vardas, kuriuo pasikrikštijęs gali nebekvaršint galvos, kaip kiti į tave pažiūrės, ką kiti apie tave pamanys. Jis dvelkė laisve ir neapibrėžtybe, jis nežadėjo nieko, bet ir nuvilt negalėjo. Niekada neperžengsim ribos, anapus kurios viešpatauja pastovumas, saugumas, tvarka, visuomet liksime paraštėje; kitąsyk su pavydu žvelgiam į paryžiečius, bet iš tikro ar ne jie mums labiau pavydėti turėtų?

Bet kai tave pamačiau parėjęs namo...

Lyg būtum nujautusi, kad sulauksim svečių, išsijuosusi šveitei puodus ir keptuves, valei dulkes, plovei grindis; kai įėjau, atsitiesei ir sustingai su ką tik išgręžtu skuduru, lyg būčiau nusikaltimo vietoj užklupęs. Gal ir neturėjau teisės žinoti, kad ir tau kartais pritrūksta buities atšiaurumo, kad ir tau tarsi paukšteliui, valandų valandom sparnais plakančiam orą, sykiais panūsta nutūpti ant žemės, kad ir tave retkarčiais nudiegia ilgesys to, ką kitus turint pašiepiam. Neturėjau teisės žinoti – nes šitai nebeatitiko žaidimo taisyklių ir išdavė kuo toliau, tuo dažniau nusmelkiantį ir vis sunkiau slopinamą jausmą, kad mūsų nenoras įsipareigoti niekuo ir niekam, net vienas kitam – tai daugiau baimė ar negalia žengti į taisyklėm ir iš jų kylančiom priedermėm sustyguotą pasaulį nei sąmoningai sergstima klajūniška laisvė, kurią saviapgaulingai teisinam pastangomis išlikti savim, dvasiniu tobulėjimu, nežinia kiek pagrįstom pretenzijom į menus – iki išnaktų rašomomis eilėmis, iš gatvėje randamų geležėlių lankstomais paukščiais, šokiais ant tilto...

O gal šis nemėgstamas darbas, kurio taip įnirtingai griebeisi, tiesiog turėjo padėt užsimiršti, per praėjusią naktį užplūdusias mintis išsklaidyti; kad ir kaip būtų, vos papasakojau apie Senos klošarę ir Jeaną, apie tai, kad retkarčiais prie jų nuklystu ir šįryt radau karščio išmuštą, be perstogės krenkščiančią, iškart sutikai – dargi papriekaištavai, kad iškart neparsivedžiau.

Bet įkalbėti buvo nelengva. Atmeni, išdidi, užsispyrusi, tik savimi pasikliaujanti, nieku gyvu nesutiko palikt Senos krantinių ir pripažint, kad jai pas mus bus geriau. Tiesą sakant, ir pats abejojau, ar iš tikrųjų jai pas mus bus geriau, bet tu iškart įtikėjai. Gal iš pirmo žvilgsnio pagailo tau jos, nelyginant spąstuos užspeistas žvėriukas tarp kartoninių dėžių susigūžusios, gal kaip aš pajutai, kad rūpinimasis ja mums padės užmegzt tikresnį ir tvaresnį ryšį su miestu, po kurį, tarpais nudiegdavo, juo toliau, juo tuščiau klydinėjam; vis dėlto keisčiausia buvo žinoti, kad spyriojusis, spyriojusis galiausiai sutiks. Nė pats sau pasakyt nemokėčiau kodėl, bet tuo buvau tikras, tad judvi stebėjau kone nesikišdamas, lyg visa seniai nuspręsta būtų, tik nei viena, nei kita nežinotumėt šito. Juokingiausia, kad pamačiusi tave, ne tik nustebo, bet ir pavydą pajuto – tartum todėl, kad retkarčiais priklystu prie jos, nebeturėčiau teisės į pažintis, juo labiau į artesnius ryšius su kitais žmonėmis. Tariamai visus ir viską tyčia palikusi, iš teisybės turėjo jaustis vieniša ir atstumta, kad šitaip sutriktų vien dėl to, jog su tavim atėjau. Nepažinai gi dar jos, tad iš veido skaityt nemokėjai ir su-

prast negalėjai, ką reiškia staiga sustingę lūpų kampučiai, įkypas, slapčiomis tyrinėjantis žvilgsnis; juo labiau keista buvo, kad paskui taip suartėjot. Dabar, kai prisimenu, vis tikresnis esu, kad visa lėmė vienui viena, tau galbūt visai nejučiom išsprūdusi frazė: „Betgi Jeanas..." Ir ji staiga persimaino, netikėtai atlyžta – juo iš tikro pasirūpint turėjo. Matei gi: mažytė, į speigų suraukšlėtą laukinę kriaušelę panaši galva linkteli ir nusvyra; užsimerkia; žvilgtelėjai į mane, nebyliai klausdama, ką daryt. Bet daryt nebereikėjo nieko, jau įtikinta buvo – atsimerkusi pradėjo grabaliotis po aplinkui išmėtytus daiktus, krauti juos į sukežusį lagaminą; kai griebėmės jai padėt, mostelėjo, kad nereikia, ir iš maišo ištraukė pusiau nugertą butelį vyno – geriau subaikit, kol aš čia tupinėsiu.

Net šiam mieste, kur tiek visko nutinka ir tiek visko matai, kad galiausiai nebesistebi niekuo, tikriausiai keista buvo regėt mudu, ryšuliais, dėžėmis, krepšiais apsikarsčiusius, ir ją – skaron susuptą Jeaną prie krūtinės prispaudusią, įkandin slenkančią. Vienu tarpu atsigręžėm, luktelėjom, kad pasivytų, bet ji tučtuojau sulėtino žingsnį, per keletą metrų sustojo – taip ir stypsojo, kol vėl pajudėjom iš vietos. Visą kelią užsispyrusi ėjo iš paskos – tuo galbūt pasakyti norėdama, kad prieš savo valią, tik bėdos spiriama, Seną palieka. Tie keli mus skiriantys žingsniai tikriausiai turėjo parodyti, kad net sutikusi atsiduot globai, visiškai laisva, nuo mūsų nepriklausoma lieka.

– Tik vienai nakčiai, – lyg būtumėm kėsinęsi ją šitoj savo palėpėj įkalinti, apsidrausdama, o gal tariamą Senos

išdavystę sušvelnint norėdama tarė, kai atrakinom duris ir sustojom prie slenksčio. – Būsite, kiek norėsite, ponia, – supratusi, kad pirmoji nesiryš, į vidų žengei ir mostelėjai, kad įeitų. – Kaip gražiai miega... – kilstelėjai ranką paglostyt, bet ji ore sustingo – gal pamanei, kad be jos leidimo neturi teisės, gal išsigandai, jog pažadinsi. – Paguldykit jį, ponia, – parodei į lovą. – Jauskitės kaip namie, – kadangi neparaginta nieko nedrįso, pastūmei kėdę, kad sėstųs. – Gal arbatos išgertumėt, ponia? – Bet atsakymo nesulaukei: lyg neišgirdusi būtų, iš po skverno išsitraukė buteliuką maderos, truktelėjo mažytį gurkšnelį, kruopščiai užsuko, vėl kišenėn po skvernu užsikišo; atsigręžusi nužvelgė mudu, kaip ir ji kiek sutrikusius, nuostabos kupinu ir sykiu keistai liūdnu žvilgsniu: – Aš – Nathalie. Vadinkit mane Nathalie...

Taip ir baigėsi laikas, kai, nelygu aplinkybės, nelygu jos ar mano ūpas, galėjau ją vadinti išsigalvotais, kaskart vis kitokiais vardais. Net gailestį pajutau – lyg vardas būtų ne ore dylantys garsai, o stingli forma, visiems laikams mūsų tapatybę sukaustanti, lyg be vardo kaskart kitokie būti galėtume, staiga supratau, kad daugiau niekada nebepatirsiu to būsimo netikėtumo keliamo nerimo, kurį vis patirdavau, kai tik leisdavaus jos, bevardės, ieškoti. Kaip Senos vandenin įmestas akmenukas skleidžia raibulius, taip ir ji vieną dieną galėjo būti Marguerite, kitą – Alice, trečią... – nė pats nežinau, kodėl ją vienaip ar kitaip, dar iš tolo pamatęs, pakrikštydavau – kartais pasidingoja, kad tarp garsų derinių, jausmų, kuriuos patiriam, ir tikrovės

egzistuoja slaptas ryšys, kurį įminus pakaktų žodį ištarti, ir...

– Tarp keturių sienų nebemokėčiau gyventi, – apsidairiusi tarė. – Nei žvilgsniui, nei vaizduotei, nei minčiai įsibėgėt nėra kur.

– Kad ir mudu tiek čia tebūnam, – atsainiai, tarsi pasiteisint turėtum, numojai. – Bet kartais smagu būna žinoti, kad turi kur sugrįžti...

– Suprantu – savas kampas, savi daiktai. Poreikis įsitvirtinti, saugumo iliuzija. Kol vieną gražią dieną suvoki, kad visa tai tave tik varžo.

– Nelygu, kaip pažiūrėsi, ponia, – atsargiai paprieštaravai. – Kur daugiau, jei ne namuose, gali jaustis visiškai laisvas ir tvarkytis kaip nori? O be to... Su juo tikriausiai sunku? – Supratau, kad pasakyti norėjai – turėtų stogą, rūpesčių būtų mažiau.

– Sunkiau negu vienai, bet tai nieko nereiškia...

Tik nemanykite, kad priekaištauju, – susigriebė, – ar klošarystę peršu. Tokia jau mano prigimtis – pakako įžengti, ir taip gailu pasidarė, taip širdį sugnybo, kad... – bet baigti nespėjo – krenkštelėjo, užsikosėjo, ilgai kosėjo, kosulio pažadintas pradėjo zirzt Jeanas, puolėte jį raminti, atsisukusi mostelėjai į spintelę – turėtų būti sirupo *contre la toux**, supykai, kad nerandu, bet ir pati neradai, tada susizgribom, kad ne tik sirupo, bet ir paprasčiausio aspirino nei termometro neturim, neturim daugybės būti-

* Nuo kosulio.

niausių daiktų. Nors visada slapčiomis šaipėmės iš žmonių, didžiosiose parduotuvėse į sąrašus, kad ko nors nepamirštų, be perstogės žvilgčiojančių, dabar jį patys ėmėm rašyti, čia – *pharmacie**, čia – *boulangerie***, o ir pas arabą reikėtų užbėgti – ką gi jai vakarienei pasiūlysim?.. – nejučiomis įsijautėm į slaugytojų vaidmenį, šeimininkų atsakomybę pajutę stačia galva nėrėm į buities rūpesčius, bet nors nuoširdžiai stengėmės, nors iš tikrųjų norėjom, kad jai nieko netrūktų ir kad ji pas mus kaip namie jaustųsi, vis tiek negalėjau atsikratyti minties, kad kaip ir anksčiau žaidžiam – naują žaidimą, kurį ankstesniems įkyrėjus iš jos ligos susikūrėm. Net išėjus į gatvę vaidenosi, kad mus stebi svetimas žvilgsnis ir nematomam žiūrovui vaidinam: ir vaistinėj, ir duoninėj, ir pas arabą jaučiausi lyg scenoj, o ir jie patys, vos man pravėrus duris ir prašnekus, iš vaistininko, duonininko, krautuvininko aktoriais virto ir kaip aš kažkieno mums primestus vaidmenis ėmė vaidinti. Ir, rodės, visi mes šitai nutuokiam, visi šitai kuo puikiausiai suprantam, bet apsimetam – nieko nežinom, vieni kitiems išsiduot bijom. Išėjęs iš arabo, sustojau po žibintu, lyg net daiktų realumu būčiau suabejojęs, paliečiau jo šaltą geležinį paviršių; oras buvo minkštas, švelnus, koks Paryžiuj dažnai būna prieš lietų, ir iš tiesų netrukus pradėjo krapnoti – žiūrėdamas, kaip pirmieji lašai tykšta ant migloje skendinčio grindinio, klausiau savęs, iš kur šis netikrumas, įspūdis, kad esmė sprūsta

* Vaistinė.

** Duoninė.

pro šalį. Ar iš to, kad mes šiam mieste – prašalaičiai, tik laikinai, ar dėl to, kad ir jos klošarystė rodėsi veikiau užgaidas, iššūkis, kažkokia keista, sakytum liguista dvasinės prabangos forma, tad irgi ne tiek tikra, kiek prasimanyta, ilgainiui išpuoselėta, o gal išvis kitaip būti negali, gal išvis kad ir kur būtum, kad ir ką darytum, visur ir visąlaik rodysis, jog tai, ką galėtum pavadinti tikru gyvenimu, ne tai ir ne čia? Ir vėl – žodžių pinklės, užburtas ratas: o ką gi vadintum tikru gyvenimu, kas ta esmė?

... Krapnojo vis smarkiau ir smarkiau; prie kitapus gatvės stovinčio automobilio pribėgo vyras ir moteris, vyras vilkėjo juodu it anglis kostiumu, moteriai per petį buvo permestas stručio pūkų šalikėlis, vienu tarpu jis slystelėjo – vos spėjo sučiupti ir jau rankoj laikydama sėdosi į mašiną, vyras, iš kitos pusės įšokęs, palinko prie jos, atkišęs lūpas pakštelėjo skruostan, kažką sušnabždėjo; kai trūktelėjo ir važiavo tolyn, pamaniau, kad net jiems būnant greta mus skyrė didžiausias atstumas – skaičiuojamas ne metrais ar kilometrais, o dar neišrastais mato vienetais, ir kad niekada mudu nepateksime ten, kur jie nuvažiavo, betgi, – tučtuojau dingtelėjo, – ar mes šito norim, velniam mums to reikia... O paskui: mes bent pagal savo pačių susikurtas taisykles žaidžiam, – ir žinai, vos apie tai pagalvojau, viskas apsivertė, staiga pasidarė be galo smagu, užėjo pasiutiškas noras kvatotis – ir iš savo minčių, ir iš to, kas vyko aplinkui: iš to, kaip klupinėdami bėgo, iš pūkų šalikėlio, iš to, kaip jį gaudė ir vos spėjo sugauti, – iš jų išsipustymo (tikriausiai į kokį priėmimą ar

iškilmingą vakarienę važiavo) ir iš jų poviško manieringumo, ir iš to, ką regėjau dabar, lietui vis smarkiau įsilyjant, žiūrėdamas į žmogystas, anapus kavinės stiklų gestikuliuojančias, tartum nebyliam filme kažką vienos kitoms sakančias, palinkstančias viena prie kitos ir vėl atsitraukiančias, gurkšnojančias alų, vyną, šampaną, – besidžiaugiančias savimi ir šiuo vakaru taip užmaršiai, kad į jas bežiūrėdamas patikėti galėjai, jog mums duotas laikas neturi nei galo, nei krašto, kad jis, susitraukęs į dabarties mirksnį, it rasos lašeliukas kyburiuoja ant smilgos, virš bedugnės krašto palinkusios, ir niekada jo žemės trauka nuo jos atplėšt neįstengs, kad tai, kas vyksta čia ir dabar, tęsis ir tęsis, tęsis be galo...

Perėjau gatvę, pravėriau duris, pasiėmiau vyno, gurkšnojau, dabar jau iš kitos pusės žvelgdamas į slystantį per stiklą lietų; pamaniau, kad retiems praeiviams, prošal skubantiems, buvau toks pat nebylus siluetas, kokie man rodėsi dabar greta sėdintys žmonės, kai iš gatvės žiūrėjau į juos. O pasirodo, tik slenkstį peržengt reikėjo, kad jie, kurčnebyliai, žadą ir klausą atgautų – skendėjau jų šurmuly, juo toliau, juo labiau siaučiamas jų savimaršos, vis labiau smelkiamas raminančio, abejingumą skleidžiančio jausmo, kad tai, kas dedasi tarp šių sienų, ir be galo svarbu, ir nieko nereiškia; pyk nepyk, nė su tavim dar niekada taip smagu nebuvo sėdėti kavinėj kaip tąkart, kai buvau vienas. Ir iš tiesų, ilgainiui apėmė atsainumas, toks visiškas atsainumas, kai supratęs, jog nieko pakeist negali, susitaikai su aplinkybėm ir leidies jų srauto nešamas.

Galėjai manyti, kad čia užklydai atsitiktinai, kaip atsitiktinai, metant kauliuką, iškrinta trejetukas arba šešetukas, galėjai manyti, jog tavo buvimas čia – neišvengiama pasekmė daugybės ankstesnių įvykių ir savo ruožtu lemia, kas vėliau atsitiks, – tikimybių teorija sako, kad trejetukai ar šešetukai irgi ne bet kaip, o pagal tam tikrus dėsnius krinta, – ar ne vis tiek?..

Spėjo susikukuoti, – pamanė, kai išgirdęs balsus sustojo prie durų. Mėgino įsiklausyti, tačiau iš pabirų nuotrupų, kurias pavyko nugirsti, suprato tik tiek, jog kalbėjosi apie varganą buitį, amžiną pinigų stygių, už katės ašaras *au noir** dirbamus darbus – apie kasdienio gyvenimo rūpesčius, dėl kurių, rodės, Melanie per daug nekvaršino sau galvos, bet apie kuriuos pasikalbėti reikėjo, kad paskui pereitum prie draugų ir meilužių, meilių ir išdavysčių, vaikų, – prie tų neišsemiamų moterų temų, nes apie ką gi daugiau jos gali plepėtis? Dingtelėjo, kad visai be reikalo taip skubiai išlenkė likusią pustaurę vyno – nei laukė, nei joms jo reikėjo, tik sutrukdysiąs. Prisidegė cigaretę, pravėrė laiptinės langą, pūsdamas dūmus žvelgė į lietaus teškenamus stogus. Liūdna buvo galvoti, kad vasara baigiasi, kad šie vis dažnėjantys lietūs – artėjančio rudens ir jį lydinčios melancholijos ženklas; pajutęs, kad dar kiek, ir vėl leisis į nepabaigiamus, prie jokių išvadų nevedančius,

* Nelegaliai.

veikiau bet kokį sprendimą paralyžiuojančius svarstymus, švystelėjo iš keturių pusių sienų suremto kiemo šulinin nebaigtą rūkyt cigaretę ir, lyg būtų ką tik laiptais užbėgęs, skubiai pravėrė duris.

Atrodė, kad turėjo dėtis baisiausiai skubėjęs, atrodė, kad pasiaiškinti reikia, kur tiek užgaišęs, – ant stalo kraudamas pirkinius sakė, kad visur pilna žmonių, net pas arabą – eilė, ką jau kalbėt apie vaistinę, kur užsukęs gali pamanyti, kad visam Paryžiuj – nė vieno sveiko žmogaus... Atsisukęs ir į save įsmeigtą Nathalie žvilgsnį išvydęs nutilo – pasidingojo, kad permato kiaurai, iš veido, akių skaito: kam išsisukinėt, malt liežuviu – juk teisintis niekas neprašo? Tada ir suprato, kad nereikia stengtis, nieko tyčia daryti – lyg nuo seniausiai trise gyventų, tereikia leisti srūti šio vakaro laikui, kaip kad ji, per daug nekvaršindama sau galvos, nelyginant Senos vandeniui leidžia srūti dienoms ir naktims, nepastebimai į savaites, mėnesius, metus susiliejančioms. Ne viešnia, o tarkim, įnamė – ir išgaravo rūpestis, ką jinai apie juos pamanys, ir nebereikėjo atsiprašinėt, kad vietos mažai, nėra karšto vandens, čiužinys apibrizgęs, – kad parsivedė, o deramai priimti negali. Temperatūros matuotis nenori – nereikia; paracetamolio tabletę tik iš mandagumo išgėrė; kai apie vakarienę prakalbo, purtėsi, kad nė kąsnio praryt negalėsianti, bet sutiko, Melanie pasisiūlius išvirti sriubos, nes vis dėlto ko nors valgyti reikia. Abu puolė pjaustyti ropeles, porus, morkas, bulves, salierus – anot Melanie, klasikinis prancūziškos sriubos variantas; „kad vakaras būtų visiškai kla-

sikinis", jis uždėjo Bacho plokštelę; užsūpavusi Jeaną, Nathalie prisidegė suktinukę ir, pravėrusi langą, alkūnėmis užsikniaubė ant palangės. Pajutęs, kad Melanie neištvers, akimis parodė – tegul traukia, vis tiek neįtikinsi, kad bent šįvakar susilaikytų. Lietaus teškenimas liejosi su Bacho melodija, sukunkuliavo užviręs vanduo, padvelkus vėjukui suplazdėdavo užuolaidos kraštas, virptelėdavo žvakės liepsnelė, netrukus visa nuščiūdavo, kad po akimirksnio pasikartotų iš naujo – ir nors kartkartėmis vėjo šuoras pažerdavo gatvės šurmulio nuotrupas arba išgirsdavai trinktelint kiemo vartus, žingsnių aidą, balsus, rodės, visa tai be galo toli: pasauliui susitraukus į šį kambarėlį, tie garsai buvo sakytum praėjusio laiko ženklai, nei iš šio, nei iš to atmintyje šmėstelintys ir iš karto sudylantys. Dingtelėjo, kad galbūt pirmąsyk šiam mieste patiria namų ramybės, jaukumo, namų uždarumo, kai visiškai pakanka to, ką turi, nuotaiką – visai priešingą tai, kurios apimti abu su Melanie kasvakar be tikslo klajodavo: kiekvienas kvartalas – nelyginant labirintas, iš kurio neišeisi, gali tik pereiti iš vieno labirinto į kitą; kur atsidursi, ką rasi pasukęs už kampo? Gal todėl ir klaidžiojo nesukdami sau galvos, nei kur, nei kodėl eina, kad namai labiau baugino nei traukė – vos sustosi, ir pasitenkinimas savimi, tuo, ką turi, tave apkerės, ankštame pasaulėly užsklęs. Abu bijotės stingulio, pastovumo, abu bijotės pasirinkti, apsiriboti viena galimybe: jums ši palėpė – tik priebėga, laikinas prieglobstis prieš iškeliaujant toliau. Naujų įspūdžių, patirties godulys, viltis, kad pagaliau prieisi magišką vie-

tą, kurioje atsidūrus visa nušvinta, atsiveria daiktų ir reiškinių paslaptis, ir tu staiga visaregis ir visažinis...

O vis dėlto buvo gera žinoti, kad šįvakar nereikės knistis tarp skėčių (turi jų prisirinkusi visą kolekciją) ieškant, kurio strypai mažiausiai išklypę, kuris išsiskleidžia geriausiai, ir eiti į tyliai, vienodai miestą merkiantį lietų, gera buvo klausytis ramaus Jeano alsavimo – snaudžia ramiausiai, lyg niekas nebūtų pasikeitę, lyg jam būtų vis tiek, ar Senos teliūskavimas molan, ar švelnus lietaus šlamesys jam lopšinę niūniuoja, gera buvo žiūrėti į pelenus, vienodo ilgio tūtelėm lygiais laiko tarpais nuo Nathalie cigaretės nubyrančius, – užmiršusi, kad prisidegė, rymo užsikniaubusi ant palangės, mintimis po toliausius, ko gero, tik jai vienai pažįstamus pasaulius klajodama, ir jos stinglus siluetas atrodo kaip aplikacija, iš popieriaus iškirpta ir ant nakties dangaus priklijuota. Bežvaigždis, tik gelsvos miesto pašvaistės nutviekstas, jis driekėsi už jos pečių kaip nei galo, nei krašto neturinti jūra – abejingas ir šaltas it sustingusi lava. Žvelgiant į jį, kuo toliau, tuo labiau skverbės mintis, jog tyla ir ramybė, kambarėlį užliejusios, ir stingulys, visus juos sukaustęs, – vienintelis įmanomas atsakas į tą aklą kurčnebylumą, iš visų pusių pasaulį apskliautusį: kasdieniškiausią vakarą netikėta akistata su begalybe, prieš kurią pasijunti visiškas niekas. Ūmai pasirodo, kad nebepajėgsi žengti nė žingsnio, nebeįstengsi ištarti nė žodžio – kur nori eik, ką nori daryk, ką nori sakyk, visa bus absurdiškai menka, nieko nereikš. Keisčiausia, jog šis menkumas ne tiek baugino, kiek traukė – gal iš taip skaudžiai

nusmelkusios bejėgystės panūdo, kad šis akimirksnis tęstųs ir tęstųs, tęstųs be galo: kad Nathalie cigaretė niekada nesusmilktų ir ji pati kaip rymo, užsikniaubusi ant palangės, taip be galo rymotų, kad Jeanas niekada neprabustų ir jo tylus, lygus alsavimas kaip dvelkia šiame kambarėlyje, taip visąlaik dvelktų, kad liepsna, ant vis trumpėjančio žvakės galiuko plazdenanti, niekada neužgestų ir šešėliai – nebylūs ir jau vien dėl to ištikimi, niekada neišduosiantys šio vakaro liudytojai, kaip vos vos virpuliuoja, taip virpuliuotų ant prieblandoj skendinčių sienų, nei dildami, nei ryškėdami, nuo kiekvieno daikto ir kūno vis tokiu pat kampu krisdami, – kad ši dangaus spengluma, juos visus pervėrusi, niekada nenutrūktų ir kad jie, ūmai daiktų stinglumu persiėmę, kone daiktais virtę, kiekvienas skyrium paniręs į savo mintis ir jausmus kaip skendi, taip amžinai skendėtų.

– Norit, išbursiu?

Ir dangus suplokštėjo, šešėliai atgijo, daiktai atgavo kasdienį šiurkštumą ir konkretumą...

Atsisukusi klausiamai nužvelgė.

... Tikrovė – daugybės įvairiomis kryptimis veikiančių jėgų laukas – kokia vėtrungė gali parodyt, kur linkui visa skrieja, dar niekas neatrado lygties, suprastinančios aplinkybes ir galimybes iki vienareikšmio atsakymo – išsipildys ar ne, menkiausias atsitiktinumas ima ir niekais paleidžia kruopščiausiai austus planus...

– Ko taip sutrikot, argi būsit iš tų, kurie akistatos su savimi bijo?

... Pakankamai pažįstami buvot, kad pasakytų, kas toks esi, turėjo užtektinai įžvalgos, kad iš veido, kelių sakinių, daiktų, tarp kurių atsidūrė, atspėtų, kas Melanie; jei ko baugintis galėjai, tai nebent įtaigos galios...

– Kitados tuo net verčiausi, už tai nemažus pinigus imdavau, o dabar siūlau už dyką...

... tai nebent įtaigos galios – kad sau nejučiom neatsi-

duotumėt atsitiktinai iškritusių kortų ir jos pranašysčių kerams.

– Kortomis gali netikėt, gali juoktis iš kortų, bet pamatysit, kaip ranka sudrebės, kai paprašysiu – išmaišykit ir perkelkit.

... Pasaulis per daug sudėtingas, kad jį vien proto dėsniais galėtum paaiškinti, kaip už daiktų, pačiuose daiktuose glūdi kita realybė, taip ir laikas turi metafizinį gelmenį, prie kurio nebent nuojauta, intuityvia įžvalga prisilytėt gali, taigi nė iš tolo nepanėšėjai į racionalistą, tačiau ir aiškiaregiai bei aiškiaregės, kurių skelbimų pilni bulvariniai laikraščiai, tau tik šypseną kėlė, dar ir šiandien prisimeni – kreivas pirštas iš viršaus žemyn braukia per puslapį, tų skelbimų suketvirčiuotą, pasuki galvą, išvysti senutę, kietai suspaudusi lūpas, susikaupusi tiek, kad, regis, viską pasauly užmiršo, ji su didžiausia atida juos tyrinėja, autobusas stabteli, vėl ima važiuoti, Odeone įlipa kleketuojantis vaikėzų būrelis, per siauras gatveles pagaliau išneriat ant pont Neuf, iš abiejų pusių išsiliejusi Sena suraibuliuoja žerplėjančios saulės kibirkštimis, bet ji nieko nemato, nieko negirdi, nė kad jau geras dešimt minučių ją stebi, nepajunta – žiūrėdamas į jos kiek pagarbiniuotus plaukus, į liesą veidą ir siauras lūpas, be garso šnabždančias skaitomus žodžius, į nepriekaištingai baltą palaidinukę su smulkių nėrinių *décolleté* (atrodė tvarkinga ir dorybinga kaip reta), klausei savęs, kas tai – paprasčiausia smalsa ar tikras tikėjimas, ir kuo ilgiau žiūrėjai į ją, tuo labiau tau dingojos...

– Tai todėl, kad kortos grąžina prie klausimų, nuo kurių bandai išsisukti.

... tuo labiau tau dingojos, kad jos kreivas, rachito išsukiotas pirštas, nuo kurio akių atplėšt negalėjai, – tai įsikūnijimas to keisto, nežinia iš kur atplūstančio nerimo, kuris tave visada apima, vos atsiverti horoskopą ar kas nors kaip kad šiandien pasako – išmaišyk ir trissyk į save perkelk, viskas nuo tavo paties rankos priklauso, antrąkart pabandykim, matai, vis ta pati korta krinta, kodėl, tu manai, vis ta pati korta krinta; taip, tau tai – virpulį keliančio misticizmo sritis, balansuojanti tarp *lucidité** ir liguisto sąmonės iškrypimo – išdils ironijos laukas, pasiduosi tiems burtams, ir...

– Smigteli į patį gyvuonį, apie tai, kas skaudžiausia, priverčia galvoti.

... ir trūks trapią pusiausvyrą palaikantis siūlas...

– Net jei šaipais, net jei sakai sau – viskas niekai.

Pavojingas žaidimas, pavojingi žaislai.

Ir vis dėlto kaip nuo aukščio baimės stojant širdžiai žengi prie bedugnės, kad pažvelgtum žemyn, taip ir dabar negalėjai atsispirti smalsumui – na ir ką gi mums tos atsitiktinai iškritusios kortos tavo lūpom ištars, kokią ateitį iš tų atsitiktinai iškritusių kortų tu mums išskaitysi? Nepalyginti imlesnė ir atviresnė tam, ką abu vadinot anapusine tikrove, Melanie irgi turėjo svyruoti tarp tokio pat nerimo ir tokio pat smalsumo, gal dar labiau negu tu; prisimeni, kaip anądien pasakė: iš tikrųjų tai jokia ana-

* Proto aiškumo.

pusinė, o šiapusinė tikrovė, tik mes jos nepažįstam, nemokam įvardyti, ir todėl kaip viską, ko nepažįstam, nemokam įvardyti, perkeliam į mistikos, pramanų sritį. Sapnų aiškinimas, minčių skaitymas per atstumą, sielų bendravimas tau buvo dalykai, apie kuriuos daugių daugiausia pasakyti galėjai, kad galbūt kas nors ir yra; Melanie tai atrodė tokia pat tvari ir nepaneigiama realybė, koks tvarus ir nepaneigiamas buvo kad ir tas nuo ryto ant stalo likęs puodukas, kurį Nathalie, kad būtų daugiau vietos, pastūmė, koks tvarus ir nepaneigiamas buvo tas gatvėj rastas, niekados tikros valandos nerodantis, už tai ir branginamas laikrodis, kurį visada, kai susijaudina, pati sau nejučiom ima sukti ant riešo kaip kad dabar, – kokie tvarūs ir nepaneigiami buvo daiktai, su kuriais tiek susigyvenęs esi, kad, rodos, jie geriau nei žodžiai, veiksmai tavo buvimą šiame pasaulyje liudija...

– O dabar klauskit, bet tik to, kas jums iš tikrųjų svarbu.

Ir su pranašumą laimėjusio žmogaus pasitikėjimu šyptelėjo – pamačiusi, kaip gūžtelėjo Melanie, tavo sutrikusį žvilgsnį išvydusi: jūs – kaip visi.

– Nieko nuostabaus, – tarė. – Paklausti – sunkiausia. Galva gali skilti nuo klausimų, bet kai iškyla būtinybė išrinkti svarbiausią... Nors jei nemokat, neklauskit, tik apie tai, kas jums svarbiausia, galvokit – mąstykit... arba jauskit, labai stipriai jauskit.

Ir atrodys, kad atsitiktinai, bet turbūt visai neatsitiktinai tavo žvilgsnis užkliuvo už Jeano: prabusk, kodėl da-

bar, kai labiausiai to reikia, neprabundi? Įsistebeilijai į mažytę galvutę, sakytum aguonos dėžutė ant didžiulės pagalvės nulinkusią – jo abejingumas patvirtino tą netikrumą, kurį staiga pajutai. Vienintelis išsigelbėjimas; bet jau per vėlu – pamatei, kaip Melanie piršta kortų malką apglėbia...

– Į savo širdies pusę kelkit. Ir galvokit... labai stipriai jauskit.

– *Ton tour**.

Niršdavai ant savęs už tokius mirksnius – kai neįstengdavai atsispirt svetimai valiai, kai, užuot pasielgęs taip, kaip norėtum, svetimiems žodžiams paklusdavai. Knietėjo nusišaipyt, nusijuokt, knietėjo atžagaria ranka stumtelt – netgi matei, kaip kortų malka žyra nuo stalo, kaip kortos, ant grindų skleztelėjusios, nugula deriniu, kurio niekas nesiima aiškinti, tik – kas atsitiko, *quel diable te prend***?..

– Dabar traukit. Po vieną. Tik nežiūrėkit, iš karto man duokit.

Stumtelėjai viršutinę, Melanie iškrapštė iš vidurio; akies kampučiu dirstelėjusi, delnu vėl prispaudė prie stalo:

– Taip ir maniau... Dar sykį traukit.

Paskui kalbėjo.

Vieną po kitos versdama, gyrėsi aiškiaregyste – ir be kortų numaniusi, ką kortos patvirtina, kone pašnabždom

* Tavo eilė.
** Ko siunti?

ištarusi ant jų nupieštų figūrų vardus sakė, ką kiekvienas jų reiškia, baksnodama pirštu aiškino simbolius ir spalvų derinius – pamažu įsijautė tiek, kad aikčiojo, dūsavo, lyg spėtų ne jūsų, o savo gyvenimą: tik pamanykit, *Impératrice**, manote, kiekvienam iškrinta *Impératrice*, rečių rečiausiai, kiek būriau, tik keletą sykių, nieko negali būti palankesnio už ją, žiūrėkit, stovi ji ant apversto mėnulio, jai ant galvos spindi aukso karūna, apsisiautusi ji deimantų skraiste, karūna ir apverstas mėnulis – valdžia, deimantai – daiktiškoji gausa, o štai ši žvaigždžių aureolė, tarsi dangiška arka ją gaubianti, – tai talentai ir gabumai, betgi ranką reikia turėti, kad po *Impératrice*, viską jums duodančios, ištrauktumėt *Mat*** – klajūną, kuris viską aukštyn kojom apverčia, žiūrėkit, jo galva į jus pasukta, o eina jis tiesiai, vadinasi, eina ir kelio nemato, kur eina, nežino, kelionės lazda, ryšulėlis – laikinumo ženklai, laikinumu ir nieko neturėjimu jis neryžtingumą ir nemokėjimą apsispręsti turi atpirkti, o antroji kortų pora tik patvirtina tai, ką pirmosios išbūrė, vėl tokia pat aukštuma ir krytis toks pat, Laimės ratas – sėkmė, betgi prie jo štai *Pendu****, matot, žemyn galva pakartas, kabo jis *entre la terre et le ciel*****, klajūnas atrodo naivus, lengvabūdis, į jį pažiūrėjęs galėtum manyti, kad jis dėl nieko nekvaršina sau galvos, dėl nieko nesikremta, kad jis nerūpestingai

* Imperatorės.
** Klajūną.
*** Pakaruoklis.
**** Tarp žemės ir dangaus.

sau keliauja per pasaulį, ir tiek, betgi iškreiptas skausmo *Pendu* veidas rodo, kad sielvartaujat ir kenčiat – sielvartaujat ir kenčiat dėl to, kad viskas jums duota, bet paimti nedrįstat, ko norit, nežinot, pasirinkt, apsispręst, susitelkt nesiryžtat.

... Klauseisi jos balso, pagal kortų simbolius ir spalvas intonuojamo, čia pritylančio, paslaptingu šnabždesiu virstančio, čia vėl atgyjančio, tvirčiau suskambančio, nuostaba ar džiaugsmu, kad taip viskas gerai, plūstelinčio, ir jautei, kaip jis tave vis labiau keri – ne kortos, ne tai, ką ji sako, bet balsas – liūliuojantis, nešantis į tai, kas tavyje, bet ko nepažįsti, kas neišsakoma nei jos tariamais, nei jokiais kitais žodžiais. Nešantis į keistas miglas, po kuriomis jautei skleidžiantis slėnius, riečiantis kalnų keteras, veriantis bedugnes, į vandenynus be galo be krašto srūvant upes; pamanei, jog šito veikiau minorinio nei mažorinio paties savo sielovaizdžio beveik nepažįsti, jog jis tau svetimesnis ir tolimesnis negu mėnulio – jis tavyje, jis visur su tavim, tau maga jį išžvalgyti, bet dažnai į jį net akies kampučiu dirstelt bijai – kaip, įsivaizduoji, nudegėlis bijo pažvelgt į veidrodį, kad savo veidą išvystų, kaip kad mirties patale gulintysis bijo išgirst diagnozę, tarsi perdžiūvusį tvarstį paskutinę viltį nuplėšiančią.

... Klauseisi jos balso, neatitraukdamas akių žiūrėjai į kortas, viena po kitos verčiamas; staiga toptelėjo, kad iš jų, šitų viena eile dėliojamų kortų, ir ją pačią, jos gyvenimą išskaityti galėtum. Visokiausių jų, Taro kortų, matęs buvai, paprastų paprasčiausių ir įmantrių įmantriausių,

betgi šitokias – kone kičines, sakytum savamokslių primityvistų nupieštas – pirmą sykį regėjai. Jeigu tiesa, kad daiktai supanašėja su žmonėmis, nors tikriau žmonės daiktus pagal savo prigimtį ir gyvenimo būdą pasirenka, tai galėjai sakyti, kad ji, aibę kartų iš jų burdama, pati sau nejučiom jų valiai pasidavė arba kad į jos rankas lyg iš netyčių nukrito kaip tik tos, į kurias pažiūrėjęs ją pačią išvysdavai. Deimantai ir aukso karūnos, žvaigždės, laimės ratas, klajūno lazda; dingtelėjo, kad ir pati klošarystė – gyvenimo kičas: primityvus rafinuotumas, lengvabūdiškas grožis, iš bet kokių taisyklių išlaisvinta vaizduotė – iš jų gimsta ar juos liudija ir gipsinės gulbės, ir puokštės, iš popierinių ar plastmasinių gėlių sudėliotos, ir visi kiti sakytum vien į formas išsigaubę daiktai, nuo kurių gausos *aux marchés aux puces* ar *aux brocantes** akys net raibsta – jie tau visada panėšėjo į liguistai išstypusius augalus, peraugusių vaisių ar vėjo nenubertų žiedų svorį vos beišlaikančius...

– Tad matot, viską, ko reikia, jūs turit; nerimas ir rūpesčiai visi jūsų iš čia, – smiliumi sau į smilkinį bakstelėjo.

O gal, – staiga dingtelėjo, – tik išsisukinėji, savo negailestingumu jos negailestingumą mintyse atsvert mėgini?

– Todėl nei aš, nei niekas jums padėti negali.

Lyg pagalbos iš ko nors būtumėt laukę...

– Melanie, – nepajutai, kaip išsprūdo.

* Sendaikčių ir antikvarinių daiktų turguose.

Vos vos šyptelėjo.

Tarsi klaustų – ar ne tiesa?

Pajutai, kaip po kojomis byra smiltys, kaip kažkas ỹra ir griūva; supratai, ką iš pat pradžios turėjai suprasti – vienas laikas težino, kada paskutinė smiltelė nubirs.

Sakai, jog negalia pasirinkti – tai pasmerktumas, o aš klausiu savęs, ar tai nebus veikiau šio miesto teikiama galimybė, kuria jis mus ir traukia, ir gundo, į save siurbia – laisvė pasirinkti, ką nori, ir sykiu galimybė stovėti ant slenksčio: neturėdamas nieko, viską turi. Suprantu, kad tai – laikina, kad tai ilgai trukti negali – galop vis tiek turėsi žengti vienu ar kitu keliu, visi kiti užsivers, ir visa ims rikiuotis tam tikra iš anksto nustatyta tvarka, ko labiausiai ir bijom. Ne negalia pasirinkti, o veikiau ieškojimas, ką pasirinkti; šis trumpas akimirksnis, kai prieš tave viskas – jaunystei skirta privilegija; ūmai dingteli, jog Melanie – grįžimas į laiką, į kurį niekada nebesitikėjau sugrįžti.

Pravėręs duris žengė į lauką, lyg žengtų iš mintyse susikurto portreto – lygiai toks, kokį Nathalie nupiešė žodžiais: aukštas, stambus, plačiapetis, iki paskutinio plauko pražilęs; ilgu nudėvėtu paltu, kaklą apsisukęs nušiurusia šerpe, net ir paduodamas ranką atrodė tebeskendintis savo vaizduotės pasauly, kurį atkurti norėtų paveikslais.

– George'as, – prisistatė.

Jasonas laukė prie slenksčio. Ištikimas palydovas, tučtuojau prišoko prie kojų; perbraukęs per blizgančias, kruopščiai iššukuotas vilnas, George'as prisegė pavadį.

– Einam, pažinties proga vyno išgersim.

Iškart supratau, kad buvo iš tų, kurie jau nebeskuba, pro kuriuos laikas srūva tartum pro šalį – pakankamai patyręs suprasti, jog su laikrodžiu lenktyniaudamas visada pralaimėsi, jis gyvena savo laiku, su išoriniu mažai ką bendra teturinčiu. Lėtas, ramus, susikaupęs, ėjo vienodu žingsniu, beveik nesidairė; visą kelią nė žodžio nepratarė; atrodė, kad ne jis Jasoną, o Jasonas jį veda; tik įžengęs

kavinėn ir pamatęs knibždėte knibždančius žmones, lyg į kliūtį netyčiom atsimušęs pakirdo, į šį pasaulį išniro – akimis susirado patroną, kilstelėdamas ranką klausiamai pasisveikino, tas draugiškai mirktelėjo – „George'ui staliukas visada atsiras“.

– Alkanas? Ne? Aš tai bulvių *frites* pasiimsiu – negaliu gert neužkąsdamas.

Taukšėjo žaidimų automatai, varstėsi durys – vieni išeidavo, kiti ateidavo, staliukus, nelygu žmonių, čia sustumdavo, čia vėl atskirdavo – šitam šurmuly atrodė dar vienišesnis nei gatvėj. Pirštais ėmė po vieną bulvikę, mažais gurkšneliais siurbčiojo vyną – vienu metu pamaniau, jog mane iš viso pamiršo. Nejaukuma, kai juo toliau, juo labiau ima dingotis, kad pirmasis turėtum prabilti, bet nedrįsti, lauki, truko tol, kol, beveik pusę taurės ištuštinęs, kilstelėjo akis:

– Su Nathalie... Seniai pažįstamas su Nathalie?

Supratau: taip ilgai neprabilo ne vien iš lėtumo – jam reikėjo priprasti prie mano buvimo, kaip buvo pripratęs prie šitų popierinėm staltiesėm uždengiamų ir vėl nudengiamų staliukų, kaip buvo pripratęs prie šios be perstogės zujančios vienintelės padavėjos, smulkios mergaičiukės strazdanotais skruostais ir viršugalvy surištu išdrykusiu rusvų plaukų kuodeliu, kaip buvo pripratęs prie afišų, iškabinėtų tarp veidrodžių, nuo laiko išblukusių ir tūkstančių žvilgsnių nuzulintų, – kaip buvo pripratęs prie šitos pietų metą it bičių avilys dūzgiančios mažos kavinukės, į kurią, galėjai spėti, kone kas dieną užeidavo.

– Mėnesį, porą.

– Tiktai? O sukus apsukus...

– Ir ką gi ji kalba?

– Kad esi vienišius klajūnas, kad dienų dienom bastaisi Senos krantinėm, kad mena neįmena mįslės – *à peine** susigaudai prancūziškai, galą su galu vos ne vos suduri, o kabinies į šį miestą, lyg kas nors būtų išbūręs, kad jis – tavo likimas...

– O jūs?

Nathalie buvo pasakojus, kad kilmės amerikietis, kad Paryžiuj atsirado po karo – atvažiavo surengt parodos ir visiems laikams pasiliko. Ne pirmas ir ne paskutinis toksai; nors nieko panašaus turbūt nemanė, šiokią tokią nuoskaudą vis tiek pajutau – tarsi būčiau nevertas šio miesto, kuriame ir jis svetimšalis, tegul nuo seno gyvena.

– Aš?

– Kas jums išbūrė, kad jis – jūsų likimas?

Šyptelėjo, gurkštelėjo vyno, pastatęs taurę ant stalo:

– Manai, kad kas nors gali..? Tik pats... Tik pats gali išburti savo likimą. Kaip šiandien prisimenu – atskridau, į taksi sėdau, viešbuty apsistojau, vakare išėjau, o atrodė – jau esu šičia buvęs... gyvenęs. Kad tiktai randu, ką pamiršęs buvau. Nereikia nei plano, nei kad kas nors vestų – klausiu savęs, ką rasiu pasukęs į tą siaurą gatvelę, o kai pasuku, regis, tik tai pamatyt tegalėjau, mačiau... Pastatus, aikštes, tiltus... – čia buvau, viską mačiau. Tikriau-

* Vos.

siai dauguma mūsų gimsta ne ten, kur gimti turėjo; kirsti lažybų su likimu – savo vietą atrasti...

Ir patylėjęs:

– Čia šurmulio daug, bet daug ir ramybės. Niekur nerasi didesnės darnos, bet ir sumaišties niekur kitur didesnės nėra. Tikrumą čia smelkia tuštybė, grožį – puikybė, skurdas – didybę. Čia kaip niekur kitur reikia mokėti eiti lynu, ir jei tik tau... jei tik tau pavyksta išlaikyti pusiausvyrą...

Prisiminiau Nathalie: toks jau jis, mūsų George'as – tyli, tyli, kiūto savy, staiga atsiveria, ima kalbėti, paskui užsisklendžia. Jo neprakalbinsi – reikia, kad pačiam kiltų ūpas šnekėti. *Dans son cerveau** viskas miglota; žodžiais jis nori tas miglas išsklaidyti; ką sako, jam turi būti aišku, tikslu, gerai apgalvota, gal todėl klausantis kartais atrodo, jog kalba kažkur skaitytom sentencijom...

– *Un coup de foudre***?

Nustebęs kilstelėjo akis, nuvėrė. Supratau nepataikęs – per daug plokščia, tonas ne tas.

– Visai kitoks jis tada buvo... Paryžius. Juodas. Juodas nuo suodžių ir paslaptingas. Mažai tuos laikus menančių vietų telikę. Kada nors nuvesiu, suprasi, ką pasakyt noriu, turėtum suprasti.

– Sunku įsikurt buvo?

– Nė dabar nesijaučiu galutinai įsikūręs.

* Jo galvoje.

** Meilė iš pirmo žvilgsnio?

Smilktelėjo: tikriausiai klajūniškos prigimties kaip ir mudu su Melanie, tikriausiai namai – ateljė jam reikalingi tiktai tapyti – lengvai įsivaizduoti galėjau su Jasonu sukantį ratus gatvėm ar kiūtinantį Senos krantinėm, prisėdantį prie Nathalie. Žiūrėdamas į atšiaurių bruožų veidą spėjau, kad užkietėjęs vienišius, draugų turi mažai, užtat per akis *connaissances** – anot Nathalie, savam kvartale pažįsta visus, kone su kiekvienu labinas, kiekvienam bent keletą žodžių pratarti turįs. Bet tikriausiai nė su vienu į rimtesnes šnekas nesileidžia: tik apie orą, apie sveikatą, apie kasdienius buitinius rūpesčius. Kaip ir atsisveikinant su stiklus plaunančiu, paskui juos kruopščiai skalaujančiu kavinukės patronu:

– *Ça va, Michel?*

– *Tu vois, c'est toujours pareil.*

– *Tu as du monde aujourd'hui!*

– *Pas plus que d'habitude à cette heure – là...*

– *Bon courage, Michel. Et à bientôt.*

– *A bientôt, George***.

Paprasti, lyg tarp kitko persimesti žodžiai, žodžiai, kuriuos lengvai galėtų pakeisti kiti, bet jų, net ir tokių, pakako pajusti, kad šiuos du vyrus, ko gero, nėsyk nuoširdžiai neįsišnekusius, nėsyk kitas kitam neatsivėrusius, išvis turbūt neturinčius jokių bendrų interesų, sieja santūri

* Pažinčių.

** – Viskas gerai, Micheli? / – Matai, visada tas pats. / – Šiandien yra žmonių! / – Ne daugiau kaip kasdien šiuo laiku. / – Laikykis, Micheli. Ir iki greito. / – Iki greito, George'ai.

bičiulystė – nejučiom užsimezgusi ir palaikoma štai tokiom atsainiom frazėm, įpročiais tapusiais gestais, atsitiktinai susitinkančiais žvilgsniais iš tolo – visu tuo, kas iš pažiūros tėra greitai pamirštamos nuobiros, bet ką įprasmina, kam žodžiais nenusakomą reikšmę suteikia kartojimasis. Santūri, išminties ir sykiu keisto liūdesio sklidina bičiulystė – apsiribojanti tuo, kas įmanoma, žinanti, kad joks artumas nepajėgs iki galo ištirpdyti vienatvės, pasitenkinanti kasdienio bendravimo ryšiais. Įsivaizdavau George'ą, dar nepravėrus durų jau matantį, kaip tarsi susiruošusio skrist paukščio sparnas kilsteli Michelio ranka, rodanti, kur įsikurt, įsivaizdavau Michelį, vos už lango šmėkšteli negrabus George'o siluetas, jau žinantį, už kurio staliuko jį galės pasodint, įsivaizdavau George'ą, atstumiantį kėdę, įsispraudžiantį už mažyčio staliuko, nusegantį pavadį ištikimajam Jasonui, per ilgus bendro buvimo metus persiėmusiam šeimininko ramybe, kaip šešėlis jį visur lydinčio ir kaip šešėlis nieko netrikdančio – tik be garso praslystančio ar sustingstančio kaip dabar jam prie kojų, įsivaizdavau Michelį, žvilgsniu parodantį strazdanei, kad eitų paklausti, ko nori, – įsivaizdavau juos abudu, nereikšmingais judesiais ir žodžiais vėl atkuriančius ir atkuriančius tą pačią sceną iš nenutrūkstamo kasdienybės spektaklio, bet – keistas įspūdis – nors visa buvo tiek paprasta, kad paprasčiau ir būt negalėtų, tai, regis, buvo ženklai, nuorodos į kažką kita...

Į kažką kita, ką atspėti, bent sau mintyse apsakyti bandžiau žvelgdamas į jo paveikslus, graviūras...

Ūmai ant slenksčio sustingusi moteris, rodos, nebeatpažįstanti daugybę sykių matytų daiktų, pirmąkart juose užgniaužtą mistinę galią pajutusi ir visu kūnu nutirpusi: neišlaikys, apsisuks, žengs atgal – durys neuždarytos, tačiau už durų nieko nėra – praraja. Iš kur ji ateina, kur ji gali išeiti?

Arba aukštai danguje sklendžiantis paukštis, bet, rodos, ne sklendžiantis, o kybantis tuštumoj, aplink jį į visas puses išsiskleidusioj.

Kaip ir pailgos, siauros graviūros su trūkčiojančiom linijom nužymėtais kalnynais: smailios keteros, prarajos, uolingi šlaitai – kai ilgiau įsižiūri, tas atšiaurus pirmykštis gamtovaizdis ima riestis aplinkui tave nelyginant siena, kurios abejingo kurčnebylumo jokiom pastangom, jokiu riksmu neįveiksi.

... Sakau, lyg daiktai, reiškiniai, visi mūsų žodžiai ir judesiai būtų ženklai, nuorodos į...

Į?..

Į po regimuoju ir girdimuoju paviršiumi slypinčią gelmę, į tai, kas aplink mus, pačiuose mumyse, bet į ką nė vienas iš mūsų niekada nei mintimi, nei žodžiu įsiskverbt neįstengsim, į neįmanomą sutrikdyt nebylumą, tuštumą – nieką...

Nieką?

Į nieką, iš kurio skleidžiasi ir į kurį skliaučiasi laikas, iš kurio kiekvieną mirksnį kylam ir į kurį kiekvieną mirksnį krintam, kuris įprasmina ir sykiu nuprasmina mūsų buvimą.

Paskui kabinom.

Stambus, plačiapetis, šiaip nerangus, vos palinkęs prie kampe sustatytų paveikslų iškart įgavo lengvumo, lankstumo – kad būtum mačiusi, kaip atsargiai, lyg vos prisilietus sudužtų, vieną po kito ėmė už rėmų, davė man – *Attention, c'est très fragile**, – rodė, kur atremti prie sienos. Atsitraukęs keletą žingsnių žiūrėjo, kaip dera, dešimtis kartų keitė juos vietom – jei tarp tų dviejų ciklų įterptume keletą „Vasaros natiurmortų", gal išsisklaidytų šio kampo minoras, o „Moterį prieblandoj" vertėtų pastumt arčiau lango, kad dienos šviesa išryškintų veidą; bet kas-žin, pamatysim, kai pakabinsim. Vis tikrindamas gulsčiuku, išilgai sienos brėžė horizontalę, matuodamas, ar tilps ir kokius tarpus tarp paveikslų reikia palikti, brūkščiojo ją vertikaliais dygsniais – iš tolo žiūrint tie žymenys atrodė kaip ant vienos linijos sutūpusios natos, laukiančios, kol kas nors jas pažers ant penklinės.

* Atsargiai, labai trapūs.

Ir iš tikrųjų, vos pradėjom kabinti, balta siena tarsi atgijo, prabilo, tik ne garsais, o linijom ir spalvom; tada supratau, iš kur tas nejaukumas, kurį pajutau vos peržengęs slenkstį. Tuščios galerijos sienos – spengli tyla ir nykumas, išretinto oro erdvė, po kurią akys klaidžioja nerasdamos, į ką atsiremti; kaip neapgyvendintas butas, ji nealsuoja, akla ir kurčia stingdo mintis ir jausmus. Ir tu čia ateini, kad jai įpūstum gyvybę, kad atitirpdytum jos atšiaurumą ir išjudintum nebylų stinglumą – kuo toliau, tuo labiau iš pažiūros paprastas, didelių pastangų nereikalaujantis darbas (prisimeni gi, kaip Nathalie sakė: metai nuvargina, vienas nebesusitvarko, nueik, padėsi, daug neuždirbsi, bet vis geriau negu nieko) ėmė panašėti į ritualą, kuriuo iš tuštumos buvo kuriamas naujas pasaulis. Tai buvo ir žaidimas, ir mišios, arba mišios – žaidimas: kaip žaidžiant ar per mišias, taip ir čia kiekvienas prisilytėjimas, kiekvienas judesys tapo be galo svarbus, kaip malda per mišias stengiesi atverti sielą idealybei ar žaisdamas, tarkim, „klases“, taikaisi nuspirti akmenuką į Dangų, taip ir čia ieškojai harmonijos, kuo tobulesnio linijų ir spalvų derinio. Keistas sakralinės ir ludistinės dvasios susiliejimas – nors visa iš pažiūros tebuvo nieko neįpareigojanti išmonė, laisva vaizduotės žaismė, turėjai būti kantrus, negalėjai skubėti, nes kiekvienas, net menkiausias sprendimas reikalavo susikaupimo ir atidos – stebėdamas, kaip lėtai kemšasi pypkę, kaip paskui, pūsdamas ratilus dūmų, ilgai žiūri, prieina, paliečia, vėl atsitraukia, linkteli galva, lyg tas paskutinis prisilietimas ir linktelėjimas galva būtų palaiminimas, po kurio jo nutapytas,

su juo suaugęs paveikslas nuo jo atsiskirtų, imtų gyventi savo gyvenimą; ilgainiui persiėmiau šiuo lėtu ritmu, į jį panirau – nebesvarbu buvo, kad po dviejų valandų viską pradėjom iš naujo, nes jam pasidingojo, kad ant tos sienos, kur kabinom paveikslus, reikėjo kabinti graviūras, nebesvarbu buvo, kad vakarop atėjus galerijos savininkei, tiek plušėję, darbą vos buvom pradėję...

Žinai gi, galerija – pačiam miesto centre, bet kad į ją patektum, reikia pereiti kiemą, o iš kitos pusės stiklinės durys atsiveria į mažą skverelį, kurio vidury po žilvičiu čiurlena fontanas; žvelgdamas, kaip gelsvėjanti, paskui rausvėjanti, rausvai violetine virstanti vakaro šviesa dažo raibuliuojantį, smulkiais lašeliais pažyrantį vandenį, staiga pasijutau nelyginant kriauklėj, užsklendusioj mus nuo miesto ir jo kasdienio šurmulio, sugrąžinusioj ten, kur tebegyvavo tai, ką, tareisi, jau negrįžtamai prarado dabartinis karštligiškos skubos amžius – dvasios skaidra, sielos ir kūno ramybė, kurių reikalauja įsiklausymas ir įsižiūrėjimas, paneigią nūdien nebe valandomis, o pinigais matuojamą laiką. Prisiminiau Boscho, Titiano, Botticellio, Bruegelio drobes; paveikslus, kuriuos kabinom, nuo jų skiria ištisi šimtmečiai, bet kuo ilgiau dirbau su George'u, tuo labiau rodėsi, kad nuo jo žvilgsnio, judesių sklinda ta pati kone iškilminga ramybė, susikaupimas, kuriuos, tariuosi, galėjai pajausti senųjų meistrų ateljė, kai jie tapė tuos dabar muziejuose rodomus ir šedevrais vadinamus savo paveikslus. Menas – tai šventas žaidimas arba žaismingas šventumas, kai lieka tik lengvabūdė žaismė...

Taigi šneku su tavim mintyse, bet net ir mintyse tau šnekėdamas turbūt tau trukdau, tave varginu – mėgsti kalbėti, per daug į save susitelkusi, kad turėtum kantrybės įsiklausyti į tai, ką kalba kiti, be to, jau vėlu, įsivaizduoju, kaip snūduriuoji, bet per žodžių, iš mano sąmonės atsklindančių, mūšą negali nugrimzti į taip trokštamus miegus. Regiu tamsoje boluojantį tavo veidą, regiu, kaip kyla ranka, kaip pirštų galiukai slysta per kaktą, lyg norėtų nubraukti voratinklį, regiu, kaip keliesi, eini, kaip nieko neieškančiomis, galbūt net nieko nematančiomis akimis žvelgi pro pravirą langą... Gailu man tavęs, tačiau kaip negaliu atsispirti pagundai šitų siaurų, po vidurnakčio ištuštėjusių gatvelių, po kurias suku ratus nelyginant apsėstasis, it žaltvykslių viliojamas tai čia, tai ten tarpuvartes apšviečiančių vienišų žibintų, dar neužsimerkusių langų, šitam kvartale retų, tačiau daiktais pasitaikančių krautuvėlių, mažų restoranų, batų taisyklų ar *boulangeries* iškabų, taip negaliu nepasiduoti traukai minčių, iš įspūdžių, patirtų būnant su George'u, štai dabar ėmusių verp-

tis. Turėčiau žirkles, kuriomis jas, trūkinėjančiais žodžių siūlais vienas iš kitų besiraizgančias, galėčiau nukirpti, galbūt drįsčiau, čekštelėčiau ir nebesukdamas sau galvos patraukčiau namo, pereičiau kiemą, užlipčiau laiptais, praverčiau duris, tykiai prislinkęs tave iš nugaros apkabinčiau. Kad jos pačios išsisklaidytų, sudiltų, galbūt pakaktų išklysti į platesnes, labiau apšviestas gatves, kur naktinis gyvenimas dar nenurimęs, bet kaip ką nors išlydėjusiam reikia vienatvės, nes jokia minia negali atstoti to, kuris ką tik buvo šalia, o dabar štai nesulaikomai tolsta, taip ir aš šįvakar saugausi skersgatvių, į triukšmą ir šurmulį vedančių. Ir tikrai, sakau tau, būnant su George'u, kuo toliau, tuo labiau man dingojosi, kad atsidūriau knygos puslapyje, kuris štai užsiverčia, – lyg su kažkuo visiems laikams atsisveikintum: paskutinis nerandamas ištart žodis, paskutinis rankos mostas, paskutinis žvilgsnis, tolstantis, pamažu nykstantis veidas, ir staiga – tuštuma. Ir kad tam kitam puslapy, kuris atsiverčia, viskas, ką tik rašytume, bus netvaru, nesvaru – nes toks mūsų gyvenamasis laikas.

O gal visada taip buvo ir bus: kad išgyvenimai įgautų reikšmės ir svarbos, jie turi nugrimzti į praeitį – kad į visa, kas buvo, galėtum pažvelgti iš tolių su prabėgusio laiko gildomu ilgesiu kaip į paveikslą, kuriame nė vieno potėpio pakeist negali?

Staiga atsigręži, taip staiga, kad net krūpteliu:

– Į nieką? Į nieką, iš kurio kiekvieną akimirksnį kylam ir į kurį kiekvieną akimirksnį krintam?

Tebestovi prieš langą, atdarą į begalinę, geltonos miesto pašvaistės tvieskiamą naktį...

Jausmai, nuojautos, – ieškau žodžių, kurie juos galėtų įvardyti, bet kartais atrodo, kad tai tas pat, kas gaudyt šešėlius, turinčius formą ir sykiu ją be perstogės keičiančius, vis kitaip lūžtančius – nelygu daiktai, per kuriuos jie slysta, nelygu kampas, kuriuo krinta šviesa, iš nebūties juos išplėšianti.

... Tebestovi prieš langą, atdarą į aklą ir kurčią, kaip visuos didmiesčiuos, tau nė viena žvaigžde neprabylančią naktį...

Sakau, regiu tave, šį akimirksnį prie lango sustingusią, o įsivaizduoju virš bedugnės palinkusią smilgą – ir besistengiančią išsilaikyti, ir su baugulio smelkiama smalsa trokštančią atsiplėšti nuo žemės ir į prarają sklęsti. Matau, kaip svyruoji – tarp daiktų, kuriuos paliesti tereikia, kad įsitikintum, jog iš tikro esi, ir tamsos, į kurią, regis, kaip į vandenyną be galo be krašto netrukus išplauksi, tarp šio ir kito pasaulių: šio, kuriame visa tvaru ir apčiuopiama, ir to kito, kurio niekada nepažinsim, kad ir kiek kartų miego, akimirksnio beprotybės banga ar dar kas nors mus į jį nuplukdytų – kaip į vien nakties žemėlapy esantį kraštą, kuris, vos tik iš jo iškeliauji, su brėkštančio ryto šviesa iš atminties ima blukti.

Kaip tau paaiškinti? Galbūt...

Tariau:

– Nieko, čia nieko nereikia.

Taip, galiausiai liko surasti tik vieną paveikslą, kuris

tiktų tarp diptiko, vaizduojančio karštą vasaros popietę šezlonge išsitiesusią moterį po medžiais, taip realistiškai, nuotraukos tikslumu nutapytais ir sykiu tokiais neįtikimai dideliais, ant jos veido bauginamai keistus šešėlius metančiais, kad galiausiai nebežinojai, kas tas peizažas – tikrovė ar jos atmerktomis akimis sapnuojamas sapnas, – tarp diptiko ir to, kuris vadinasi „Miegančiojo vokai tampa peršviečiami". Spėju, kad, mėgindamas tarp jų įterpti panašia tema, tik šiek tiek abstraktesnį paveikslą, George'as norėjo išvengti pernelyg tiesioginės siužetinės sąsajos; vieną po kito rinkdamas iš dar nepakabintų prašė, kad palaikyčiau; neišleisdamas iš dantų seniai užgesusios pypkės, atsitraukdavo per keletą žingnių; vis nebuvo patenkintas. Kad ir koks atrodė ramus, ilgainiui kaskart labiau ėmė erzintis – kaip tas, kuris, visas kliūtis nugalėjęs, suklumpa prieš paskutinę, iš pažiūros visai menką; Isabelle, – pakvietė galerijos savininkę, bet ir ji, kad ir kokį paveikslą išrinktume, nedrįsdama atvirai nepritarti tik pečiais gūžčiojo.

Tada ir išsprūdo:

– Nieko, čia nieko nereikia.

Žodžiai pralenkė mintį – tik tuomet, kai pasakiau, visu aiškumu supratau, jog iš tiesų čia nieko nereikia, jog veltui gaištame laiką, nes kad ir ką pakabintume, nė vienas paveikslas netiks, kadangi čia tuštuma turi būti. Nors tas tarpas atrodė neįprastas, vos atsigręždavai, ne į paveikslus, o pirmiausia į jį žvilgsnis nukrypdavo, įsižiūrėjus juo toliau, juo labiau rodėsi, kad jie iš jo skleidžias, tarsi savaime išsklendžia. George'as iš pradžių sutriko, nuste-

bo, bet galiausiai turėjo sutikti: taip, tavo teisybė, ilgainiui žvilgsnis atbunka, kitados išmoktos taisyklės įpročiais virsta, kartais sprendimas visiškai paprastas, bet kad jį rastum, šviežios akies reikia...

Ūmai sustingstu – nelyginant adata aštraus, klausiamai stinglaus tavo žvilgsnio nuvertas.

... Nebeklausinėk, nes aiškiau ir tiksliau nesugebėsiu paaiškint – nuojautos atplūsta, nuplūsta; kas ką tik rodėsi tikra, netrukus tampa miglota; jei galėčiau paaiškint, tai nebent palyginimais ar metaforom, bet jaučiu – šiandien ne palyginimų ir ne metaforų vakaras, jau nebe palyginimų ar metaforų vakaras.

O dabar...

O dabar pamiršk mane, pamiršk, ką kalbėjau – atsispirk lango pagundai, ženk kelis žingsnius atgal, kaip kad žengiu aš. Turime juk pasirūpinti Nathalie, turime pasirūpinti Jeanu – žmones, kurie tau *rendent service**, užmirštam greičiausiai. Galbūt tik skurdi mano vaizduotė man piešia, kad abudu jie snaudžia, kad tu viena tuščiomis akimis skverbi naktį – iš tikrųjų visi trys jūs jau seniausiai sumigę, o gal paprasčiausiai, gurkšnodamos vyną, sau plepatės. Ir kai tiek galimybių, kai išmonė tave nuskraidint bet kur gali, ūmai paklausi savęs – kiek jūs tikrai esat, o kiek jūsų veidai ir tai, ką jūs darot – mano vaizduotės žaismė? Lyg būčiau nelabai savimi pasitikintis autorius, nakties fone iš nieko bandantis sukurti jūsų gyvenimus...

* Padeda.

Nesipasakojom praeities, nekalbėjom apie ateitį, apie ją gal visai negalvojom, veikiau laukėm, kad jinai pati atsivers nelyginant durys, proskyna, akinamai ryškios šviesos properša ūkanų aptrauktame danguje – atsivers savaime, staiga, mums nelauktai netikėtai ir visai nesistengiant, nors iš tiesų bus parengta net ir tų, iš pirmo žvilgsnio nieko nereiškiančių, tik laikui prastumti skirtų ilgų bežadžių rymojimų ant tiltų turėklų žiūrint, kaip upe slysta laivai, tuščių plepesių su prakaulaus veido Maubert'o aikštės žuvininku šeštadieniais baigiantis priešpiečiui, kai žmonių jau nedaug ir marga žaisminga turgaus mozaika pamažu ima birti, begalinių rūkymų prie tuščių taurių kavinės terasoj, nes nesugalvojam, ką veikti, o pasiimti po antrą šįvakar nebeleidžia kišenė. Nelaukdami laukėm, kol iš tų betikslių klajonių su šiandien nuliniu naudingumo koeficientu raizgalynės staiga išsirutulios kelias, kol kitaip nei gramatikoj, kur iš pagrindinio sakinio šakojasi šalutiniai, mūsų šalutiniai, kuriuos dabar, kas rytą įvijomis besisukančia tarnų laiptine iš saviškės pastogės šeštame aukšte nusileidę į dieną, savo klydinėjimais rašom, susijungs į pagrindinį, aplinkybes į tiks-

lą sugaubiantį ir turintį prasmę. Nelaukdami laukėm, nes slapčiomis ilgėjomės ko nors tikresnio ir pastovesnio, o sykiu norėjosi pratęsti dabar gyvenamą neapibrėžtybę, kai gali sau leist prabangą kurtis dienotvarkę pagal akimirksnio užgaidas, kai jei ir turi įsipareigojimų, tai jie – vienadieniai, kai miestas tau veriasi kaip intriguojanti vėduoklė galimybių, tarp kurių – nė vienos būtinos. Nežinojome kas, tačiau jautėme, bent jau tarėmės, kad iš to kažkas klostosi, kad kaip George'as, kuris sakėsi prieš tapyti pradėdamas pirmiausia turįs įsigyventi, mintimis ir jausmais įžengti į tuščios drobės formatą, taip ir mes dabar išgyvenam parengiamosios tinginystės laikotarpį, vidinės kristalizacijos būseną prieš brūkštelint pirmą garantuotą, kitus lemsiantį potėpį. Vylėmės, tačiau nei vienas, nei kitas nežinojome, ko iš tikrųjų, tikėjomės permainos, lūžio, užbaigsiančio šias ir pačių sau pasiskirtas, ir šiek tiek priverstines atostogas, kurias trikdo tik atsitiktiniai padieniai darbai – senės iš apačios vos nenutrenkė, atidūmė visa pasišiaušusi su chalatu ir nusmukusia kojine pas *concierge*, mostaguodama rankom, paklaikusiomis akimis: plyksnis, ugnies kamuolys, kaip tik tuomet sugrįžau, nulipk, pasižiūrėk, kas ten bus atsitikę, veikiausiai trumpas sujungimas, kas gi daugiau, o laidai, ko gero, tiek pat supuvę, kiek ji pati sukriošusi ir suvaikėjusi, arba: mačiau skelbimą, šįvakar kviečia filmuotis masinėj scenoj ant pont Neuf, sakau, gal nueinam... Pinigų atsirasdavo ir vėl nebelikdavo, tiesą pasakius, jų neskaičiavom, kas buvo vieno, tas buvo ir kito: stipendija – pašalpa, kuriai artinas galas ir kurios pratęsti

turbūt nepavyks, nereguliariai gaunamos perlaidos – jas pašte pasiėmę kassyk išsikeliam puotą, vienas kitas paveikslas, viena kita akvarelė, kurias nuperka koks pažįstamas veikiausiai vien iš gailesčio mums, tariamiems Paryžiaus studentams, tikriems ar netikriems kelio ieškantiems menininkams, juk žinia, kaip sunku prasimušti. Tenkinomės tuo, ką turėjom, skųstis niekada nesiskundėm, tik kartais sukirbėdavo klausimas, kurio vienas kitam niekada neužduodavom – o ką veiksime rudenį, kai baigsis šis saulėtas laikas, kai užsidarys tamtamų ir klajonių krantinėm sezonas, kai atostogaujantis miestas vėl sugrįš į kasdienybės rutiną? Žinojau, kad norėtų privačių pamokų, paskui įsirašyt į Beaux-Arts, betgi vasarą – vasarą, o žiemą prisidės dar šildymas, *Paris, c'est une ville très très chère**, kaip sakė anądien ponia Williams, glostydama vieną iš savo kačių. Iki pamišimo mylėjo jas, tas savo kates, nieko joms negailėjo, viską joms leido; žiūrėdamas į jas, tingiai monotoniškai murkiančias ant apibrizgusios sofos tarp tokių pat apibrizgusių pagalvėlių, su viskam abejingu išdidumu žingsniuojančias skersai išilgai kambario, nuo komodos grakščiai stryktelinčias ant knygų lentynos, nuo lentynos – ant žemės, net pamaniau, kad taip imtum ir pavirstum kate. Tariau sau, tai puiku būtų pavirsti kate ir kaip kad anoji rainuolė, nuo kurios akių negali atitraukti, išsliuogti pro langą, išriesti nugarą ir apie nieką negalvojant šildytis ant saulės įkaitinto lietvamzdžio.

Ak taip, *Paris, c'est une ville très très chère.*

* Paryžius – tai labai labai brangus miestas.

– *Collage** – tai ne technika, *c'est une sorte de philosophie***, – kalbėjo iš spalvotų žurnalų karpydama popierių skiautes. Regi, kaip į dvi dalis skyla brangius žiedus reklamuojančios gražuolės veidas („*Un diamant est éternel*")***, kaip perpus plyšta atšiaurus Bretanės žiemą peizažas. – Kiekviena minutė – sekundžių koliažas, kiekviena valanda – minučių koliažas, kiekviena diena – kas sekundę, kas minutę, kas valandą patiriamų įspūdžių, jausmų, potyrių – viso to, kas mus ištinka, koliažas. Gali kurtis planus, įtempęs visas valios jėgas stengtis juos įgyvendinti, bet nepaisant visų pastangų, kartais visai menko nieko tereikia, ir visa vėjais nueina, susiklosto tai, ko nei tikėjais, nei laukei, – kalbėjo pusiau mums, pusiau sau, ant klijais ištepto popierių karpinio berdama ochros smėlį. – Ar gali numatyti pradėdamas, kokį vaizdą išgausi? Nebent vyrausiančias spalvas, nuotaiką, mažorinį ar

* Koliažas.
** Tai tam tikra filosofija.
*** Deimantas yra amžinas.

minorinį toną. Tik paskui pamatai, kas iš atsitiktinumo krečiamų pokštų išėjo.

Ir lyg norėdama atsvert drąsos stygių leistis kaip Nathalie atsitiktinumų virtinės gyvenime nešamai, atsidavei jiems, persiimdama koliažų aistra, ligos valandą ją staiga veikiausiai iš dyko buvimo ištikusia, – lyg nieko svarbesnio likę nebūtų, valandų valandas abidvi čekšėjot žirklėmis, bėrėt įvairių atspalvių smėlį, vaškavot, liejot spalvas, vėl vaškavot, vėl liejot spalvas, paskui skutinėjot – išgaudamos keistus derinius, kuriuos vėliau stengdavotės iššifruot ir pakrikštyt. Pamanei, jog dar sykį teisi – lygiai taip ir gyvenime einam, it neregiai apgraibomis čiuopdami daiktus, atsitiktinai susidurdami ir vėl išsiskirdami su žmonėmis, kad paskui atsisukę visa, kas buvo, į praėjusio laiko krislą sugaubtume ir vienu dviem žodžiais įvardyt mėgintume, o dažniau pervardytume: ką manėme esant trumpalaike aistra, pavadintume meile, o kas atrodė tik trumpalaikė aistra – neišsipildžiusia meile, tai, kas, rodės, žada sėkmę – saviapgaule, o tai, ką manei esant apgaulinga vilione – proga, visiems laikams prarasta. Bet kiek tikri tie vardai – kaip nelygu, kiek paspausi brėžtuką, galėjai išgaut visai kitus linijų ir potėpių derinius, visai juk taip pat, nelygu kokius savo praeities jausmus ir potyrius prisiminsi, kaip juos atmintyje išgyvensi...

– Daryk gi ką nors, ar nematai, kad jau blaškos, lyg nežinotum, kad kai įsiverkia, ramink neraminęs.

Tačiau negali atitraukt žvilgsnio nuo smėlio smiltelių, vos ne vos srovele jai pro pirštus slystančių, – aki-

mirksnį pasivaidena, kad kiekviena jų – mažytė gyvybės kruopelė, tariamai savo valia kryčio trajektoriją brėžianti ir nė numanyt nenumananti, kad iš tikrųjų kažkieno pirštų valiai paklūsta.

Tik išgirdęs:

– Būna jam taip, staiga sustingsta, kažkur nugrimzta, – atsipeikėji, į rankas imi Jeaną. Ir vėl nusmelkia tas pats netvarumo, laikinumo, dužlumo jausmas kaip anądien prie Senos, kai vieną paliko – rodos, neatsargus žingsnis, neatsargus judesys, ir visa subirs, sutrupės, šukėm pažirs. Retai, bet kartais nusmelkiantis jausmas, kai ūmai pasirodo, jog esi ir beveik nesi, juolab kad ir apie tave kalba, lyg tavęs čia nebūtų:

– Jau pripratau, bet iš pradžių kone baimė apimdavo – stovi greta, šnekamės, aš ko nors klausiu, jis man atsako, bet matau, kad negirdi, ko klausiu, atsako ne savo, kažkieno kito lūpom. Lyg, palikęs savo šešėlį, pats būtų išklydęs, kažkur iškeliavęs... Esam kartu, o, regis, greta nieko nėra, dar labiau nieko nėra, kai iš tikrųjų būnu viena, – Melanie sako, o Nathalie jai atsako:

– Ko tu nori, visi mes gyvenam savo pasauliuos, tik vieni jų daugiau, kiti mažiau su tuo, kuris aplink mus, susiliečia, tik vieni dažniau, kiti rečiau būdami su kitais į tuos savo pasaulius išklystam. Prigimtis jo tokia... Vos susipažinom, iškart pajutau – nepasitiki jis savimi, vos kas, tuoj savin gaužiasi.

Ir dabar jau tau rodos, kad ne tu jas, o jos tave kuria... Kad jų tariami žodžiai audžia tavo buvimą, kad, sa-

vo valią pamiršęs, jų vaizduotei paklusti turi. Sūpuodamas nenurimstantį Jeaną, neryžtingu žingsniu prie lango eini...

– Kiek valandų, *dis donc**, nemaniau, kad jau šitaip vėlu, kartais atrodo, kad jo smilkiniuos kraujas muša laikrodžio ritmą, laikas miegoti – kad ir kur būtų, užsnūsta, valgyti laikas – kaip išalkęs paukštukas blaškysis, cypsės, kol į pračiauptą snapelį kas nors įkris.

... Jo smilkiniuos kraujas muša laikrodžio ritmą...

Tik tak, tik tak, – kas prisuko tavo galvoje laikroduką, tik tak, tik tak, – kada iš to laikroduko burtų ištrūksi, ar kada nors iš viso ištrūksi, tik tak, tik tak, – o gal nei tu, nei niekas iš mūsų niekada iš jų taip ir nepajėgsim ištrūkti, tai, ką vadinsim savo valia, tebus jo smagratėlių sukimasis, beriantis iš žodyno žodžius, kuriuos tariam, lemiantis apskritai viską, ką darom? Tik tak, tik tak, – ir mintyse imi kurti pasaką maldyk nemaldyk verkšlenančiam, nerimstančiam Jeanui, – tik tak, tik tak, – sakai, – įsivaizduok laikrodžių rūmus, laikrodžių – visokiausių formų ir dydžių, pastatomų, pakabinamų, rankinių, senų ir naujų, garsiai ir vos girdimai tiksinčių, kas valandą gegute sukukuojančių, varpelių šerdelėmis skimbtelinčių, įvairiausias melodijas imančių griežti, paskui staiga vėl nutylančių, įsivaizduok, – sakai, – rūmus, kuriuose nieko daugiau, tiktai laikodžiai, pereini menę, praveri duris – laikrodžiai, pereini menę, praveri duris – vėl tiktai laikrodžiai, tik –

* Tai tau.

tai, tik – tai, tik – tai laikodžiai, ir tau šitam nepabaigiamam menių, koridorių, kambarių sraute žūtbūtinai reikia surasti saviškį – į jį pažiūrėjęs savo paties mįslę įminti galėtum, bet kaip jį užtikti, kas tau patvirtins, kad jis – tikrai tavo?..

– Na palauk, palauk, mažiulėli, dar kiek kantrybės, ir jau, – Melanie prieina, nueina; dabar jau vienas stovi prieš langą.

... Ir neklausk manęs, Jeanai, kas pastatė tuos rūmus nei kas yra tas, kuris visus šituos laikodžius prisuka.

O paskui prasideda lietūs, ilgi, monotoniški. Merkė vakar, merkia ir šiandien; užkopęs siaurais įvijais laiptais girdžiu, kaip vienodai, lyg kas bertų žirnius, į stogus teškena. Atsišliejęs į sieną klausausi nenutrūkstamos minimalistinės muzikos – tarsi menkiausias krustelėjimas galėtų suardyt jos trapų garsinį audinį, kol baigsis šis, rodos, niekada nesiliausiantis šokis į stogo parketą, pajudėti nedrįsiu.

Čiuopė kišenėje raktą, spaudė jį pirštais, tartum nepaprastai svarbų veiksmą reikėtų atlikti, ištraukti nedrįso. Būta ko nerimauti, juk kaip laiptinėj susitinki su tais pačiais žmonėmis, atsitiktinumo lemtais būti tavo kaimynais, taip išgirdęs spragtelint užraktą ir pravėręs duris atsidursi toje pačioje vakaro kasdienybėje, irgi iš atsitiktinių susitikimų nelyginant mozaika dėliojamoje: atsitiktinai, pliūptelėjus lietui, pasislėpei patiltėj, kur gūžėsi Nathalie, atsitiktinai ant tilto prie tavęs prikliuvo Melanie, dabar pravėręs duris rasi abi, prie koliažų palinkusias, karpančias popierius ir klijus tepančias, beriančias smėlį ir skutinėjančias vašką. Regis, girdi net alsuojant, įtempęs klausą stengiesi išgirsti, ką viena kitai sako. Atsitiktinumas ir neišvengiamybė, ko gero, – du skirtingi vardai tam pačiam pavadinti: skaičius ar herbas iškris, atgniaužęs saują rasi tą pačią monetą.

Paskui ilgai stovėjo įkandin savęs neužverdamas durų: nė gyvos dvasios. Tikrai karpė, klijavo, bėrė smėlį, vaškavo – prie stalo su popierių skiautėm, pamiršta užsukt klijų

tūbele, pora žirklių, buteliuku, kuriame blizgėjo ochros smiltelės, stypsojo nelyginant praeities tyrinėtojas, iš šukių ir nuolaužų menantis praėjusio gyvenimo mįsles. Tik visa čia dvelkė ne praeitim, o dar nepasibaigusia dabartim: dažai vos pradžiūvę, klijai nesustingę – lyg pajutusios grįžtant, vaikiškai valiūkaudamos ar paerzint norėdamos skubomis būtų pasprukusios. Niekai, – sakė sau, o vis tiek gieže apmaudas: girdi čekšint žirkles, regi, kaip pro suspaustus pirštus byra smėlis – jei pro lietų nešančių debesų properšą blyksteltų saulė, jo smiltelės sukibirkščiuotų tarsi vakaro aukštakrosnėj išdegti aukso luisteliai. Ir – tuštuma.

Tuštuma – nes neįvyko, ką įvyksiant manei. Pykti? Pykti nebuvo dėl ko – nei tarėsi, kad lauks, nei ką nors veikti kartu buvo numatę. Nebent priekaištauti galėjo, kad sulaužė per kelis vakarus nusistovėjusią tvarką, neįspėjusios vieną paliko. Nors, aišku, ne tai buvo skaudžiausia – betikslių klajonių aistruolis lyg niekur nieko galėjo gūžtelt pečiais, apsigręžęs nulipt laiptais žemyn ir, kaip buvo įpratęs, rankas į kišenes susibrukęs patraukt nepabaigiamom, tarsi begalinis kaspinas viena iš kitos po jo kojom išsivyniojančiom gatvėm – tokioms klajonėms palydovų nereikia.

Paskui – ironiškas šypsnys: ūmai dingtelėjo, kad kartėlis, paširdžius smelkiantis, – ne kas kita, o banaliausias pavydas. Būta kam pavydėti, ar sugalvosi ką nors kvailesnio kaip pavydėti jai, šitai kvanktelėjusiai Senos pakrančių klošarei, tačiau galėjo kiek nori šaipytis pats iš

savęs ir niekinti ją, neįmanė atsikratyt apmaudo, kad ji kasdien vis labiau traukia prie savęs Melanie – kad ta ypatinga nuotaika, kurią lyg vaikai žaisdami kartu su ja kūrės, dyla ir kaip paryčių migla už nieko neužkliūdama dryksta, kad tas miestas mieste, kurį iš vienas kitam be žodžių perduodamų nuojautų tiltų, iš tik juodviem žinomų apleistų kiemų paslapčių, iš džiaugsmo vien todėl, kad drauge, aikščių ar iš sapnų atitrupančių vaizdinių erkerių statės, po truputėlį pradeda dilti, dar kiek, ir tartum sena nuotrauka ims trauktis praeities valkium.

– Nemaniau, kad taip prilips viena prie kitos...

– Ar tau neatrodo, kad *au fond de l'âme*, *elle est aussi une petite clocharde**?

Užsikvempę ant tilto turėklų, žvelgė su Pierre'u į plačiai išsiskleidusią, kaip visada lėtai plūstančią Seną – net ir akijama smulkių lietaus dygsnių ji buvo be galo rami ir vien jau ta savo ramybe didinga: miriadai žaizdelių atsiveria, iškart užsitraukia, atsiveria, vėl užsitraukia, lietus pasibaigs, neliks jokių randų. Kaip jokių pėdsakų nepalieka nė ją be perstogės vagojantys *Bateaux-Mouches*: iš tolo drykstelintys galingų prožektorių ugnimis, jie iš lėto artėja, mirguliuodami daugybe spalvotų lempučių, šįvakar tik dar labiau pabrėžiančių beveik tuščių denių liūdnumą, nyra po tiltu, galingais sraigtais maldami vandenį, išlenda kitoj pusėj, bet iš akiračio dar nespėja pranykti, o jų suplaktos bangos išskydusios, Sena kaip tekėjo, taip

* Sielos gelmėj ji irgi yra mažytė klošarė.

teka, lyg jos niekas palietęs nebūtų. O ir visas po lietaus skraiste išsiskleidęs, regis, ne šimtmečius statytas, o savaime, be žmogaus rankos iš vandens ir akmens jungtuvių išskilęs miestas atrodo stinglus, nepavaldus laikui. Tebežiūri į lietaus lašų teškenamą vandenį, akimis lydi tolstantį *Bateau-Mouche*; akimirksnį, nelyginant kas regimybių skraistę būtų praplėšęs, pajunta dvelktelint – taip geliamai, kad per pačius kaulų čiulpus siūbteli – tai, kas slypi po niekada nenurimstančiu kasdienos mirguliavimu, ribėjimu, šurmuliu, bruzdesiu – svaigiai neaprėpiamą, kartu traukiančią ir bauginančią tuštumą, tylą, kurios joks garsas negali pažeisti, laiko ir erdvės begalybę... Ūkteli sirena; atsipeikėjęs prisiminė anądien matytą *graffiti*, išrašytą ant sienos didelėmis raidėmis, kurias ant aukštų kopėčių užsikoręs uoliai tryné greta duris atlapojusios kavinės *garçon**: Išnirk iš pasaulio, kad pasaulis apgaubtų tave. Stabtelėjo, įsižiūrėjo. Pokštaujant išpurkštas kokio gatvės vaikėzo kvietimas, o staiga nusmelkė – burtažodis, atversiantis kelią. Nežinia, kiek laiko stypsojo spoksodamas, kaip viena po kitos nyksta kreivai išvedžiotos raidės, kaip varva pamuilės, palikdamos ilgus dryžius, kaip ant šaligatvio kapsi lašai jam gręžiant kempinę. Ir kuo ilgiau žiūrėjo, tuo labiau rodėsi, jog tas *garçon* įnirtingai plauna užrašą ne todėl, kad siena naujai dažyta ir jis, darbdavio pasiųstas, jį trina, kaip trintų bet kurį kitą, o dėl to, kad jis trikdo, žeidžia, tuo iš pažiūros nekaltu, tik tave

* Padavėjas.

veikiančiu raginimu griauna sukalkėjusius saugaus ir ramaus gyvenimo pamatus.

– *Je ne sais pas, mais j'aime le temps comme ça et la ville sous la pluie, quand il n'y a pas trop de monde**, kai viskas atrodo liūdna, apleista, *cette étrange pause...***

Pierre'as varėsi dviratį, žingsniavo greta.

O gal iš tikrųjų ne tiek daug ir tereikia: tik, užuot kasdien ėjus tuo pat atmintinai mokamu plačiu bulvaru, imt ir pasukt į siaurą nepažįstamą skersgatvį, tik užuot pasidavus be perstogės tą patį ritmą mušančiam metronomui, jį sutrikdyti netikėtu, nelauktu veiksmu, tik užuot aklai klausiusis blaivaus proto balso, kaip kad šįvakar, lietaus permerktam vėl išeiti į lietų – kad akimirksnį atsivertų kitas matmuo, kad, įsižiūrėjus į ramiai plūstančią upę ir abipus jos krantų išsiskleidusį miestą, staiga lyg elektros srovė nutvilkytų laikinumo ir amžinybės jungtis, kurios įsikūnijimas pats ir esi, kad ūmai skiltų tavo esatį bylojančios kibirkštys, iškart gęstančios, bet dar ilgai tegul tik tau vienam matomus atšvaitus metančios. Ar ne to ir ieškojo kartu su Melanie – tarkim, kai anądien ji staiga trūktelėjo jį už skverno ir abu įsmuko į dar nepažįstamą siaurą gatvelę, kurioj nebuvo nė gyvos dvasios, tokią šlapimu dvokiančią, apšnerkštą, siaurą tarsi rankovė gatvikę, kad abiejų akys nejučiom nukrypo į dangų, ir ji nustebus paklausė, kodėl miestuose žmonės niekada nežiūri į de-

* Nežinau, bet mėgstu tokį orą ir miestą lyjant, kai žmonių ne per daug.

** Šią keistą pauzę.

besis – kurie virš jų galvų ir stogų plaukė taip pat ramiai kaip šįvakar Sena: nepasiekiami, virš šio miesto slenkantys, bet su šiuo miestu nieko bendra neturintys, jie pačia savo lėta ramybe liudijo tai, kas svarbiausia, bet ką per kasdienį bėgimą mes paprasčiausiai pamirštam.

Ištrūkti iš laiko imperijos...

Baras buvo sausakimšas, kur dėsies per lietų? Vos peržengus slenkstį, akys pirmiausia užkliuvo už skėčių, iš skėtinės styrančių it liūdnasparniai paukščiai, po ilgo skrydžio snapais susmigę į žemę. Liūdnasparniai – susigriebei ir pamanei, kad, ko gero, kaip tik tokiais – netikėtais, neįprastais, iš pirmo žvilgsnio kasdienę logiką griaunančiais jausmų ar įspūdžių nulietais – dariniais ir gali tiksliausiai atspindėti tikrovę. Atspindėti tikrovę? – šyptelėjai sprausdamasis paskui Pierre'ą prie vienintelio tuščio, lyg tyčia jums palikto staliuko, ir tarei sau, kad tikrovės atspindėt negali, daugiausia, ką gali, – aprašyti, kokia ji tavyje atsispindi. Iš lėto gurkšnodamas vyną, mintyse ėmeisi ieškot jų, tų derinių, šio vakaro nuotaikos sukurto žodyno puslapiuos įrašytų ir jai išsisklaidžius sudilsiančių, lyg nebūta pranyksiančių, šurmuliuojančio baro paveikslui nupiešti. Vedžiojant akimis po uždarą erdvę, kurioje cigarečių dūmai buvo tokie tiršti, kad ne tik daiktų ir žmonių apribus dildė, bet ir garsus duslino, pasidingojo, jog atsidūrėt akvariume, kuriame sūkuriuoja švelniapelekiai rūkai. Juos

skydraujantys violetiniai, geltoni, raudoni, žali, mėlyni prožektorių dryksniai kūrė keistą sapnišką įspūdį, jog esi erdvėje, kurioje liejasi žemės ir povandeniniai pasauliai ir kurioje tavo kraujo ir to, kas aplink tave, ritmą lėtina ilgiatingių dumblių mieguistas šiurenimas. Visa buvo šalia ir visa atrodė toli: nors kaip ir jūs tikriausiai ne vienas čia atsitiktinai ir, ko gero, pirmą sykį buvo užklydęs, regėjos, tegul šis mažas pasaulis jus į save įsileido, jūs čia – tarp savų svetimi, kaip buvot, taip liksit nekviesti įsiprašėliai. Šmaikštaūsis barmenas ilga balta prijuoste už baro gestikuliavo rankom tarsi malūno sparnais, čia tapštelėdamas per petį tai vienam, tai kitam, čia vėl atsukdamas čiaupą taip stipriai, kad į aukštų alaus stiklų dugną atsimušęs vanduo šokdavo ir per kraštus versdavos nelyginant iš fontano, čia su kuo nors persimesdamas pora žodžių, čia suskambindamas kasos automato klavišais ir pažerdamas grąžą, sykiais taip smagiai nusikvatodamas, kad net atsilošdavo, tarsi iš kojų jį vertusi būtų atgalinė jo paties juoko banga, – į jus atsuktos ant aukštų užbario trikojų sutūpusiųjų nugaros rodėsi tiktai fonas jo vaidinamam spektakliui įrėminti. Dvivietis staliukas netoli jūsų, už kurio vienas prie kito linko toli gražu nebe pirmos jaunystės vyras ir moteris, buvo nelyginant iš orbitos iškritusi ir čia netyčia atsidūrusi maža planeta; pažvelgęs į juos, neišvengiamai klausei savęs, iš kokių laikų jie šičia atklydę, šita bokštakuodė moteris su mėlyno ilgesio gyslų išrašytom, glebiom it seniai nelaistytų augalų lapai rankom ir vyras, pro masyvių, jo smulkių bruožų veidą traiškančių akinių

rėmus žvelgiantis tarsi pro grotas savo vienatvės kalėjimo, iš kurio visą gyvenimą jis taip ir neįstengė ištrūkti ir susitaikė su mintimi, kad niekada neištrūks. Sėdėjo vienas prieš kitą, bet į porą nė iš tolo netiko; beveik nesikalbėjo, tik kartais pažvelgdavo kits kitam į akis, iššešėliuodavo šypsnį; artėjo vienas prie kito ir priartėt negalėjo. Ir jau būtum pradėjęs kurtis istoriją, tarsi koks jūrų gyvūnas išsišakojančią daugybe čiuptuvų (kodėl stengies juos supiršti, gal jie vien draugai, susipažinę jaunystėj, paskui kiekvienas nuėjęs savais keliais, šį vakarą ji ketino praleisti ramiai, staiga – telefono skambutis, o gal...).

– Einu, dar vyno atnešiu.

Aukštas kuodas, veidą traiškantys akiniai, mėlynos gyslos, tankiai suaugę antankiai, senamadiška, sakytum iš Godard'o filmų ištraukta rankinė, dvi jau tuščios taurės konjako, – kiek gyvenimų gali išburti iš šitų atsitiktinių kauliukų?

– Patinka valkiotis nieko neveikiant, klajoti, tūnoti, įsižiūrėti, kaip kad tu įsižiūrėjai į juos, į bet ką, į banaliausius dalykus: į lango stiklu ropojančią musę, į vėjo siūbuojamas medžių viršūnes, atsiknojus ant pont Neuf suolo – į dangumi plaukiančius debesis, paskui – priekaištų lavina, saviperšos bangos: tuščiai eikvojamas laikas, nenaudingai leidžiamas laikas, beprasmiškai tinginiaujamas laikas. Šiandien metro mačiau vyrą, skaitantį knygą, kurios pavadinimas buvo *„La quête du sens"**.

* Prasmės ieškojimas.

Visiems ta prakeikta prasmė rūpi, savo gyvenimus įprasminti rūpi. Nekenčiu auklėjimo, šitą vinį įsmeigusio, nekenčiu sistemų, karkasų, struktūrų, jos išrauti neleidžiančių: iki apkvaitimo kelias valandas be perstojo mušant tamtamą ilgainiui viskas ima lietis ir suktis ratu: medžiai, stogai, gatvių žibintai, praeivių kojos, Samaritaine vėliavos, – ir tu jau nebesi tu, tave neša kažkas, tu tirpsti kažkame, o kokia tyla ausis užgula, kai sustoji. Ir vėl klausi savęs...

– Tamtamai – maištas, bandymas išsiveržti?

– Sutrupinti tai, kas tau prievarta įdiegta. Nes nujauti, kad, *ce n'est pas ça**.

– Viename savo nemigos eilėraščių Melanie sako, kad prasmė glūdi *dans les puits des instants***.

– Tebūnie, bet kaip ir kuo ją išsemti?

– Kartais įspūdis toks, kad viskas pro tave plūsta nepalikdamas pėdsako, kaip švilpiantis dykumų vėjas pro suskilusią, sutrūkinėjusią sieną.

– Sukui apsukui vėl tas pat. Jos mane varo iš proto. Bet be jų išsiverst negali. Metaforos – mūsų bejėgystės įrodymas.

* Ne tai.

** Akimirksnių šuliniuose.

Taip ir nesužinosiu, kur tą vakarą, nešinos Jeanu, buvo išklydusios. Tegul ir rūpės, užsispirsiu neklausti, o pačios neprasitars. Kai grįžau po vidurnakčio, jau ramiai sau miegojo, o iš ryto – lyg nieko nebūta. Gal susimanė pasėdėt kavinukėj, gal, nusibodus kiūtoti namie, panoro paklaidžiot po miestą, kaip kad abu kone kasvakar klaidžiojam su Melanie; šiaip ar taip, nors ir suvokiau, kad ta jų paslaptis veikiausiai bus nieko nereiškiantis mažmožis, jaučiausi taip, lyg ji mane būtų atstūmus vienatvėn, per kelis žingsnius nutolinus nuo Melanie. Labiausiai už viską nemėgom taisyklių, vienas kito užgaidų nevaržėm susitarimais, nesupratom žmonių, kurių fantazijos polėkius gali pakirsti susitikimai, į savaitėmis, dienomis, valandomis sueiliuotas užrašų knygeles surašyti, mūsų buvimą kartu audė bendri įpročiai ir tikri ar tariami atsitiktinumai, galėjai sakyti, sukomės ratais, kurie, mums dingojosi, tučtuojau susikirsdavo, vos tik panūsdavom, bet tik tada, kai panūsdavom, abu ir tą patį akimirksnį, paskui, irgi mudviem panūdus, vėl išsiskirdavo. Tai buvo kaip pra-

plaukiančio laivo skrodžiamos Senos vandenų plakimasis molan: grįžtančios ir ateinančios bangos susilieja ir skirias, viena nuo kitos tolsta, nyksta, pranyksta; kartais pasitaikantys nerimasties protrūkiai buvo nelyginant kokio vaiko nuo kranto svaidomi akmenukai, vos vos sudrumsčiantys šitą neišvengiamą upės ciklinį judesį, – kol buvom dviese, be Nathalie. Neapmaudavau, juo labiau nepriekaištavau sau, kad atsikvietėm, tik buvo gaila iširusio anų dienų ritmo, ir gal todėl, kad neretai pasitaiko, jog tai, kas, tareisi, tik laikinai atsitraukę, pasirodo visiems laikams prarasta arba sugrįžta kitokiais pavidalais, be pirmykščio tikrumo, jau dabar klausiau savęs, ar pasiseks, vėl likus dviese, jį atgaivinti, tegul iš netolimos praeities prisišaukti. Prie pasieny ištiesto čiužinio visąlaik prasižiojęs Nathalie be perstogės rausiamas lagaminas, ant palubėj ištemptos virvės išdžiaustyti apibrizgę, sulopyti, nežinia iš kur sugraibyti vystyklai, kriauklėj apverstas skardinis dubuo, kuriame rytą ir vakarą skalbia, nuo pakabos nukarę skvernai ilgo brezentinio apsiausto, kurį anąvakar ant savo prakaulių pečių užsimetus atrodė kaip iš Senos vandenų išplaukus naktinė pamėklė, lygu Jeano verksmai, jos ir Melanie šnabždesiai iki pat išnaktų, kartais gailūs atodūsiai, kartais krizenimas ir prunkštimas į pagalves, – nors žinojau, kad greitai šito neliks, negalėjau atsikratyt potyrio, pačiais kūno nareliais jutau, kad kažkas vyksta, lyg blunka ar dyla, kad kaip jųdviejų atsiradimas sutrikdė mūsų kasdieną, taip ir jų daiktai ir rakandai ant mūsiškių meta savo šešėlius, keistai į juos smelkias, juos

nepastebimai keičia. Ir kad šitai negrįžtama, kad net jiedviem išėjus – nors dingojosi, vargu beišeis, nes kuo toliau, tuo labiau rodės, jog kaip spyriojosi palikti patiltes ir krantines, taip per kelias dienas tiek įsigyveno į šią mūsų mažytę palėpę, kad joje jaučiasi kone šeimininkė, – kad net jiedviem išėjus ir andainykštei tvarkai sugrįžus čia nebebus kaip anksčiau. Daiktų atmintis stipresnė už mūsų norą pamiršti net ir tada, kai iš tikrųjų norim pamiršti – persiėmę benamę dvasią liudijančiais upės drėgme ir kvapais, nuo Nathalie ir Jeano mantos sklindančiais, jie ir mūsų delnų linijas, iš kurių galėtum paprašyti išburti, kiek kitomis kryptimis brėš.

... Dairiausi pro pravirą langą į priešais stūksantį mūrą, nuo drėgmės papilkavusį ir aptrupėjusį, žvilgsniu nelyginant pieštuku braukiau per tuos įtrūkius, vyzdžius įtempęs žvalgiau skelenas, eiženas, nuotrupas, purvinų lietų paliktus pėdsakus – tą per šį miestą lyg vanduo srūvančio begalinio laiko sukurtą žemėlapį, po kurį klydinėjant vis keistesnis ėmė atrodyti visiškai pasikeitusios mūsų rytmetinės ruošos šurmulys ir jų plepesiai: kaip manai, ar ne per karšta bus košelė, ak, ir vėl prisidirbęs, kur nukišau įklotėlius, nė kavos nėra kada išgerti, o rytą kavos neišgėrus aš nors ir vaikštau, bet iš tikro dar miegu, viskas plaukia tarytum sapne, skysta ir maišos, būk gera, paduok šluostę, ten, prie viryklės, žinai, kartais keikiu akimirksnį, kai priešaušriais išgirdus kniaukimą, pasidaviau smalsai ir žengiau tą mano visą gyvenimą aukštyn kojom apvertusį ir sujaukusį žingsnį, sakau sau, būtų reikėję lyg niekur nieko palikt ar be jokių sąžinės skrupulų nunešt į policiją: klošarai klošarais, o va, matote, kas mūsų, arba, tikriau, jūsų šalyje darosi, – bet vos tik šita mintis smilk-

teli, vos tik apie tai pagalvoju, taip širdį nudiegia – iš gailesčio jam ir iš savanaudiško gailesčio sau, juk niekada už tai sau nebūčiau atleidusi, niekada už šitą nuodėmę nebūčiau davusi sau išrišimo, nemanyk, kad *par avarice** trinu ūkišku muilu, visi tie tavo Arieliai, *c'est n'importe quoi***, o štai ūkiškas.., bet *tu comprends****, šitam pasauly atsitiktinumų nebūna, viskas, kas mums tik nutiktų, yra neišvengiama ir dėsninga, tad...

Šnekėjo be perstogės, beveik neleisdama įsiterpt Melanie; regis, norėjo išsikalbėt už visą tą laiką, kai Senos krantinėse dienų dienomis neturėdama kam žodžio ištarti tylomis pati sau suko minčių gijas, kurios dabar štai savaime, jai nė nemąstant, nenutrūkstamu žodžių srautu vienos iš kitų ėmė vytis. Puse ausies klausydamasis, ką ten tauškia, tebežvalgiau mūrą, tarsi būčiau žvalgęs portretą, jos veido bruožus daugybę kartų padidinusį, ir lyg tie įtrūkiai, nuobiros, eiženos būtų buvę jos išgyvenimų palikti pėdsakai, rodantys, kaip įminti jos paslaptis, tyrinėdamas juos stengiausi suprasti, kaip gali būti, kad ji, mus su Melanie į lėkščiausią buitį įtraukusi, kartu iš jos kelia, joje paskęsti neleidžia. Išmaudyti Jeaną, užkaisti vandens, paskui skalbti, skalauti, nusprendus, kad neprošal būtų užkąsti, išplakti omletą – būnant su ja, šie paprasčiausi darbai, likdami paprasčiausiais, įgavo svarbos, nušvito ritualo ar apeigų aureole. Lyg jos gyslos būtų

* Iš šykštumo.
** Niekai.
*** Supranti.

paprastos kaip visų ir kartu sakytum metafizinės gyslos ir jose muštų paprastas kaip visų ir kartu sakytum metafizinis pulsas, kuo labiau ji grimzdo į kasdienybę, tuo aukščiau, dingojosi, kyla virš jos: ji buvo čia ir ne čia, su mumis ir toliausiai nuo mūsų. Jos gyvenimas mums buvo pažįstamas tik iš kelių nuotrupų, bet ir tos nuotrupos, kaip ir šita neįtikėtina, ar tik ne iš piršto laužta Jeano – rastinuko istorija buvo nepalyginti tvaresnė ir tikresnė už visa, ką mudu su Melanie bandėm sužaisti; be jokių pastangų ji saujoje spaudė tai, ką mes tik norėjom pagauti, tas paukštis, kurį mes akimis po debesis vaikėmės, jau tupėjo prie jos.

Pamanė, jog bus nelyginant driežas: atsargiai taikaisi, jau tariesi sugavęs, o atgniauži saują – nieko nėra. Kambarėlis – kaip atgniaužta tuščia sauja: besileidžiančios saulės šviesa įkypu spindulių pluoštu sruvo pro langą, daiktus, kuriuos lietė, apgaubdama atsisveikinimo nuotaikos šydu, prieblandoj skendinčius dar labiau atstumdama į jų stinglumą ir nebylumą. Virvės skalbiniams džiauti nurištos, stalas nurinktas ir į pirmykštę vietą atstumtas, indaujoj pagal dydį sukrautos lėkštės, stiklinės – nepriekaištingiausia tvarka, net grindys išplautos. Jau pakankamai gerai ją pažinojai, kad be vargo galėtum regėti, kaip, nudiegta nepaaiškinamos nuojautos, jog kaip tik dabar, šią popietę, būtiniausiai reikia išeiti, pagal jai vienai suprantamą seką lesioja savo mizeriją, po visus pašalius išblaškytą; kad viską išsigabentų, tikriausiai du ar tris kartus turėjo sugrįžti. Tačiau ne tiek kambarėlį griozdinę ir su ja vėl pradingę rakandai, kiek jos pačios nebuvimas kūrė spenglios tuštumos ir apleisties įspūdį: mažytė smulkutė Senos krantinių peliūkštė, ji buvo iš tų, kurie savo

buvimu sakytum net erdvę prisodrina, orui suteikia medžiagai būdingo tvarumo; jai iškeliavus, tuštuma tarp daiktų pasidarė tuštesnė, oras – retesnis. Iš netikėtumo sutrikęs, kad štai taip nei įspėjusi, nei atsisveikinusi judu paliko, žvalgei pažįstamus daiktus, lyg juos, staiga susvetimėjusius, iš naujo prisijaukinti turėtum, kol pamatei ant palangės popieriaus skiautę. Ir vėl tai nebuvo keletas žodžių, kuriuos bet kas kitas panašiomis aplinkybėmis būtų palikęs, o piktogramos: paukštis, žuvis, medžio lapas. Ir jokio paaiškinimo.

– Aišku, kad ne, iš kur galėjau žinoti? Klausinėji, lyg ilgiau ir geriau už tave ją pažinočiau.

– Nė žodžiu neužsiminė, nebent į rytmečio galą prasitarė, kad jaučias pavargus ir pailsėti norėtų. Supratau – pabūti viena.

– Kas be ko, išėjau. Juolab kad per visą šią sumaištį nė to prakeikto buto nebeturėjau kada sutvarkyti. Na ir dienelė: kriauklė, priversta kelias dienas neplautų indų, apšnerkšta dujinė su pridžiūvusiais, apvarvėjusiais puodais, dulkių siurblys...

– Aš nesiskundžiu, bet ko tu man priekaištauji? Lyg privalėčiau svetimas mintis mokėti skaityti. Arba lyg būčiau turėjus ją sekti, nuo jos akių nenuleisti. Nei man atėjo į galvą ją čia parsivesti, nei aš žinau, nuo kada ją pažįstu. Tai tu nujausti būtum turėjęs.

– Susikukavom? Betgi klausyk, rodos, lyg būtum iki ausų ją įsimylėjęs ir man jos pavydėtum.

– Gal baigiam, kitaip tikrai imsiu manyti... Nejaugi būčiau turėjus tylėti, kai manęs ko nors klausė, nejaugi man buvo užginta su ja paplepėti ar į miestą išeiti?

Tikrai, reikia baigti, – susigriebęs, kad per daug įsivažiavau, ir pajutęs, kad Melanie vis labiau irzta ir jau pradeda pykti, mintyse pritariau, juolab kad buvo teisi: atsirado, pradingo, mums dėl to nei šilta, nei šalta, ji ir mudu gyvenam savo gyvenimus, tokius skirtingus, kad nei jinai mūsiškiame, nei mes josios nieko, net jei norėtume, pakeist negalėtume. Priekaištauti sau neturim už ką – patys skurdūs palėpininkai, juk viską, ką tik galėjom, jos labui padarėm, o kad išsidangino nė sudiev nepasakiusi... argi dėl to, kad žodelio padėkos būtume laukę, ją čionai kvietėmės? Ir apskritai stebimės taip, lyg jos dar nepažinotume: valiūkė, slapukė, juk visada pėdas mėto, o kodėl, vienas Dievas težino; nors šito įpročio negalėtum pavadint yda, gal jis it kokia yda augo ir ilgainiui jai į kraują įaugo, gal tai – vienintelė jai likusi jos vienišo gyvenimo intriga, o gal nei viena, nei kita – tiesiog toks jau jos būdas. Nes kad tikrai slėptų... Ar turi ką slėpti, ką gi ji tikrai slėpti galėtų? Nebent žoleles...

Sutemos virš upės tirštėjo, toliau darės žvarbiau, ir dar po gurkšnelį tiesiai iš butelio truktelėję, nuo suoliuko pakilę, žemutinėm krantinėm patraukėm toliau, retsykiais stabtelėdami akimis palydėti kokio visu greičiu praskriejančio katerio ar paklausyt patiltėj repetuojančio muzikanto. Apie Nathalie nebeužsiminėm, bet abudu žinojom, kad ir vienas, ir kitas apie ją tebemąstom ir abu slapčia viliamės kur nors iš netyčių užtikti. Štai pralįsim po pont de la Tournelle arka ar praeisim pro dailininkus, įkyriai besisiūlančius nupiešti portretą ar šaržą, ir išvysime ją,

pavakarių ūkanose iš kartoninių dėžių vėl sau prieglobstį renčiančią, kraustančią didįjį lagaminą ar mėginančią užkurti vienaskylę viryklę, skutančią bulves ar tupinėjančią aplink įsiverkusį Jeaną. Menki buvo jos kasdieniai rūpesčiai ir sykiu dideli, nes čia, Senos krantinėse, kiekvienas buities mažmožis reikalavo išradingumo ir didesnių pastangų nei po stogu. Kiti mums priekaištauja, dykaduoniais vadina, bet manai, klošarų duona lengvesnė už jų? Nei su pasididžiavimu, nei su panieka vadino save klošare, bet galėjai sakyti, jog tikra klošarė nebuvo arba buvo tikresnė už juos visus kartu paimtus.

Prisiminiau vakarėlį, į kurį visiškai netyčia patekęs, jos galvą rieškučiomis iš upės pasemtu vandeniu mintyse krapijau ir ją Senos krantinių klošarų motina krikštijau. Nežinau, kokiais nomadiškais būdais nei kokia proga vieni su kitais susišaukę ir susitarę, bet prisirinkę jų buvo visas būrys; naktinių miesto šviesų skverbiamose ūkanose dūlinėjantys, ryškių *Bateaux-Mouches* prožektorių liežiami, it pareigingų slaptųjų seklių tai sutrumpėjančių, tai pailgėjančių, kartais susikertančių ar vieni ant kitų užsigaubiančių savo šešėlių kone niekada nepaliekami, jei paliekami, tai tik tada, kai trumpam nulenda į visišką tamsą, atrodė tartum klajoklių teatro artistai, jiems vieniems suprantamą spektaklį vaidinantys. Iš tolo žiūrint jie visi buvo vienas į kitą panašūs, bet Nathalie iš karto krito į akį, kitaip argi būčiau drįsęs prieiti? O nepastebėti jos negalėjai, nes vienintelė iš visų išsiskyrė. Mažutė, laiba it nendrelė, ji mostaguodama šmirinėjo, puldinėjo nuo vienų

prie kitų, linksėdama ar purtydama galva kažką karštai aiškino. Kai priėjau, lyg seniausiai juos visus būčiau pažinojęs ir jie seniausiai būtų pažinoję mane: „Ei, vyno šitam!“. Ir toliau nepailsdama: „Gal jau užteks, Toto, gi vos ant kojų pastovi“, „*Merde alors**, iš kur toks įprotis viską bet kur ir bet kaip mėtyti, jokios pagarbos daiktams, o jei daiktams, tai ir žmonėms!“, „Kad žinotum, Cécile, kokia aš pavargusi, kartais norisi gyvai į žemę sulįsti...“, „O, Fabrice'ai, *pour pisser*** galėtum ir toliau paėjėti!“ Ir visi jos klausė ir į jos dejones, kai tarpais imdavo skųstis, įsiklausydavo. Pigus vynas, pigūs sūriai, pigių konservų dėžutės ir tarp jų – vėjo plevenamos ant grindinio akmenų prilipintų žvakių liepsnelės, neabejotinai Nathalie pramanas: jos žodžiais tariant, „kasdienybės estetika“. Tiesą pasakius, ši klošariška – aristokratiška šventė (Cécile buvo užsivožusi prašmatnią violetinę skrybėlę su grakščiai užriestais atvartais ir plačiu kaspinu, o Toto pasmakrėj ant apdriskusių marškinių apykaklės tupėjo nežinia kur sugauta, nelygu iš kur krinta šviesa, juodais – tamsiai mėlynais atspalviais sublizguliuojanti Paulio Gaultier peteliškė) būtų, ko gero, pasibaigusi policijos nuovada, jeigu apie pusiaunaktį laiku nebūtų spėjusi įsispręsti šonais tarp kupriaus vienakojo Marcelio ir gerokai įkaušusio plikio, vardu Maurice'as. Scena buvo lyg surežisuota: ant paties mėnesienos atšvitus sijojančios Senos kranto vienas užsimojęs peiliu, kitas gindamasis – ramentu;

* Velniai griebtų.

** Myžti.

šito per daug. „Ei tu, gal nuleisi sparnus, žinok, kad jeigu prieš jį ranką keli, tai ir prieš mane, o kas prieš mane ranką pakelia..." – nešaukdama, tik vos girdimai pro kietai sučiauptas lūpas išspaudė. Ir plikšis, lyg generolo komandą išgirdęs, nusvarino rankas, kad pralaimėjimas būtų ne toks akivaizdus ir gėdingas, pamaiviškai atvėpė lūpą ir nuslinko į šalį.

„Mažvaikiai..."

Norėjau ją palydėti, bet papurtė galvą: „Nežinau, kur šiąnakt mano namai".

Tada dar galėjo sau tokią prabangą leisti – buvo viena, nereikėjo rūpintis Jeanu.

Gal dabar Jeano verksmai ją išduos?

Nors vargu. Kaip mudu su Melanie pradėjome pažinti ją, taip jinai – mus, ir lengvai galėjo nuspėti, jog neradę pasileisim ieškoti pirmiausia ten, kur mano akys ją užtikti buvo įpratusios. Dairėmės jos po krantines, tikėjomės pamatyti, ir tuo pat metu buvau įsitikinęs, kad nepamatysim: reikėjo pratęsti netikėto išėjimo paslaptį, reikėjo sureikšminti paukščio, žuvies ir medžio lapo piktogramas. Kur galėjo nusidangint, nė įtarti neįtariau. Kad ir kaip ten būtų, nors žinojau, jog tai – ne atsisveikinimas, o tik laikinas slapstymasis, kad ryt poryt lyg niekur nieko vėl atsiras, prisiminimai apie ją plūdo vieni po kitų, kaip dažnai nutinka, kai su kuo nors ilgam ir, kasžin, gal suvisam atsisveikini: ūmus praeities protrūkis, griūtis būto laiko detalių, kurias tareisi užmiršęs. Tartum fotoaparato blykstės, iš praeities išplėšiančios pageltusias nuotraukas:

ant grindinio sukryžiavusi kojas, ištrupėjusiais dantimis šukom brauko per retus plaukus skųsdamasi, kad niekaip negali išnaikinti pleiskanų, ir čia pat nekaltai naiviai postringauja: tegul ir mums būtų suteiktos vienodos galimybės, betgi ką nori sakyk, mes iš prigimties nesam lygūs, vieni gimstam stiprūs, kiti paliegę, vieni gabūs, kiti *imbéciles** ; ar žinai bent vieną socialinę teoriją, kuri į tai atsižvelgtų? Juokai, vieni mane vadina marksiste, kiti – liberale, bet iš tikrųjų aš nei marksistė, nei liberalė, nenutuokiu net, kuo jie vieni nuo kitų skiriasi, bet... *Flash*!** Nugara atsišliejusi į kontraforsą, varto „Printemps", „Galeries Lafayette", „Bon-Marché" išpardavimų katalogus, kaip kad mudu su Melanie tinginystės ir fantazijų valandą susimanytume panagrinėti prabangių kelionių agentūrų pasiūlymus, puikiai žinodami, jog niekada į tas šalis nenukaksime. *Flash*! Atmetusi galvą, kvatodama it šešiolikmetė, sukasi valso ritmu su tuo pačiu vienakoju kuprium Marceliu – be muzikos, valso ritmą jiems muša Marcelio ramentas. Jai apie pakinklius plaikstos šilkinis sijonas, į pelenų spalvos plaukus Marcelis jai įsegęs apvytusią rožę, iš jo apdryžusio švarko kišenės kyšo viskio butelio kakliukas, iš kurio sukui apsukui jie abu vis stabteli gurkštelti – laimingiausi žmonės pasauly, prigimtinės nuodėmės nepažinę rojaus vaikai.

– Sveiki, kelias dienas jūsų nematėm...

Tilto kompanija, visi jie čia buvo, kas be ko, ir Sma-

* Kvailiai.

** Blykst!

la, vis taip pat Senos drėgme ir dumblu atsiduodantis. Vos mus išvydo, stryktelėjo, pribėgo, palei kelius ėmė šokčiot.

– Ei, ei, – stengėsi nuramint Melanie, bet jam tai nė motais. Tariau sau: pripažinimo ženklas ir įrodymas, kad čia – jau savi.

... Prisiminiau Nathalie, sakančią, kad įspėjo, kuo mane apžavėjo Paryžius: tai miestas, kuriame gali susikurti daugybę pasaulių ir it sūnus paklydėlis klaidžiot iš vieno į kitą kaip iš vienų namų į kitus, kur tavęs lauks, bet niekada nepriekaištaus, kad pradingęs buvai, priims lyg niekur nieko. Kas be ko, aibės pasaulių nebuvau susikūręs, bet žinojau, kad panūdęs lengviau nei kitur juos čia susikurti galėčiau ir kad juose lygiai taip pat kaip Tilto kompanijoje niekas per daug nesmalsautų ir man į sielą nelįstų, bet jeigu pats panūsčiau išsikalbėti, visada susirasčiau, kas išklausytų. Vėl Nathalie: individualistų miestas, kuriame klausinėti neįprasta, tai sykiu miestas, kuriame būtinai kas nors šalia tavęs atsiras, kai tau iš tikrųjų prireiks. Vienišų kačių miestas, jis kartu miestas, kuriame savo vienatvę gali dienos nuotaikų svarstyklėm dozuoti.

– A, toji džiūvena su vaiku, kuri čia kartais praeina? Ne, nei šiandien, nei vakar...

Ūmai toptelėjo, jog viskas dėl to, kad iškritom iš šio miesto taisyklių. Kad ją prisikvietę, per daug į globėjus įsijautėm, su jos užgaidom pernelyg taikstėmės. Uždara palėpė po šešto aukšto stogais ir vėl – šios platybės, kurias laikinai buvom užmiršę. Žvilgsniu palydėjęs Senos tėkmę, kilstelk akis, ir išvysi Marso laukuos švytintį Ei-

felį, naktį tokį pažeidžiamą, kad iš tolo žiūrint atrodo – pakštelsi pirštu vieną narelį, ir subyrės; atsisukus – pont Neuf ir bastūnų, naktinėjančių turistų, piknikautojų nusėstas Cité salos smaigalys; užvertus galvą – degančių langų, žybsinčių reklamų, mirksinčių šviesoforų, nesustojančiu srautu plūstančių mašinų žibintų ir pažibinčių išskleistos naktinio gyvenimo pašvaistės tvieskiami debesys, – begalinė erdvė, kurioje turi susirasti savo nišą ir savo klausyklą; kad ir kas nutiktų, reikia likti savim. Gal tai ir buvo paprasčiausias iš visų, kokie tiktai gali būti, jos paslapties įminimas?

Kregždžių lizdų išakyti karjerai.

– Sakysi, užgaidi, sakysi, aikštinga, bet šitai mane varo iš proto. „Turi puikų skonį, ši pilka spalva su mėlynu rugiagėlių atšešėliu tau nuostabiai tinka“. Betgi aš nesidažau! Lyg neturėčiau kitų rūpesčių. Be to, juk žinau, kad mano plaukai – šiurenos; žarstyti komplimentus dėl jų – tai pataikauti. Į lengva ranka švaistomas pagyras man nusispjaut, pataikūnų nemėgstu, o jeigu šitaip sakydami tikisi *me faire plaisir...** Bent skiltelę nuovokos reikia turėti.

– Vienas iš dalykų, dėl kurių žmonės turi daugiausia *préjugés***, yra amžius. Kaip gali būti, dar nežila?! Jaunystėje tau riša sparnus, bet tereikia lašo valios, noro, užsispyrimo, ir kuo lengviausiai iš tau primetamų normų išspruksi. Kuo toliau, tuo sunkiau sustabarėjusius rėmus sulaužyti...

– Niekada žmonių pagal amžių neskirsčiau. Jo nepaneigsi, bet iš tikrųjų nelabai ir žinau, kas jis yra: kartais

* Man padaryti malonumą.

** Prietarų.

jaučiuosi kaip keturiolikmetė, kai kasas dar nešiojau, kartais – lyg ką tik būčiau peržengusi keturiasdešimties slenkstį, būna, kad – visiška kvaršena, paliegus, nukvakus. Tai, ką dabar pasakysiu, gryna banalybė, bet šią banalybę mažai kas atsimena: amžius – ne metai, amžius – tai tavo dvasios savijauta. Gal todėl ir mano draugai niekada tik mano bendraamžiai nebuvo. Kaip kad tu. Į motinas tikčiau tau, tu man – jaunikliš. O ko vis iš paskos? Betgi ir aš – kodėl taip dažnai galvoju apie tave, nekantrauju, kada atsirasi?

Kalbėjo, kalbėjo... Kaip ir galėjai tikėtis, kai po kelių dienų vėl ją išvydau ir priėjau, nė puse žodžio neužsiminė nei apie viešnagę pas mus, nei apie savo paslaptingą dingimą. Lyg nieko nebūta arba lyg viskas savaime suprantama būtų.

Kalbėjo, kalbėjo... Rodės, per visą tą laiką, kol nesimatėm, burnos pravėrus nebuvo ir šįryt, ūmai išsišnekėti panūdus, iš savo slėptuvės išlindo ir nieko daugiau perdien neveikė, tik nekantraudama tykojo, kol pašnekovas šalia atsiras.

Kalbėjo, kalbėjo... Kaip visada – improvizuodama, į tolimiausius vandenis nuplaukdama, kad ratą apsukusi į tą pačią vietą sugrįžtų. Lygu visiems plepiams, jai irgi geriausias pašnekovas buvo tas, kuris tyli. Tad ir tylėjau, kai nuo amžiaus prie laiko prikliuvusi ėmė verkauti, kad jis taip greitai bėga, kuo toliau, tuo greičiau, lyg su metais ne tik kaulai diltų ir raumenys glebtų, bet ir vis labiau atsipalaiduotų vidinio laiko spyruoklė, tavo smege-

nyse įtaisyta, ir dienos, savaitės, mėnesiai su vis didesniu pagreičiu vieni įkandin kitų lėktų. Ir apsidairiusi: nespėjai nė mirktelti, o žiūrėk, vėl ruduo, gerai, dar ne ruduo, bet kasdien vis daugėja ženklų, jį pranašaujančių: atsikėlus iš ryto grindinio akmenys jau vėsesni, upės spalva pradeda keistis, vanduo tarsi besioksiduojantis varis žalsvuma traukiasi, danguje vis daugiau švino. Tu naujokas, neturi patirties, nieko nuostabaus, kad nematai. Betgi ir dauguma, čia gimusių, augusių, lygiai taip pat nieko nemato. Niekas jų neišmokė žiūrėti. Regėti savo gyvenimo ženklų. Nes viskas, kas aplink mus, tai – ženklai, kuriuos mes mokomės, bet taip ir neišmokstam skaityti, visą gyvenimą liekam pirmokai. Net ir tie, kurie regim.

Ir staiga:

– O kaip jūs? – Na taip, susizgribo, kad ir apie mus bent iš mandagumo pasiteirauti reikėtų.

Kaip mes? Iš netyčių užkluptas net nežinojau, ką jai atsakyti.

– Nieko nauja, – tariau. – Toliau mokomės savo gyvenimo ženklus skaityti. Ačiū už privačias pamokas.

– Ai, tik nepradėk, – dar nebaigiau sakinio, o jau suprato užuominą ir susierzinusi krestelėjo savo peliukės galvą su subrauktom už mažyčių ausų, kaip pati sakė, plaukų šiurenom. – Labiausiai nemėgstu, kai mane į stalčiukus kaišioja.

– O kas mėgsta?

– Niekas nemėgsta, bet kitus kaišioja. Pats gi žinai, kiek daug tokių, kurie niekada nesupras, kad laikraštį galì

pradėt skaityti nuo oro ar horoskopų, išsivalęs dantis pamiršti užsukti dantų pastos tūbelę, jei staiga pasidaro sunku, prikelt iš lovos ir po vidurnakčio. Nemokančių ar bijančių improvizuoti.

– Taip, – tariau. – Bet džiazas – tai veikiau prabanga, ne visi tokią prabangą gali sau leisti.

– O ne, – valiūkiškai šyptelėjo. – Džiazas – ne prabanga, džiazas – drąsa. Drąsa drįsti. Yra tau privalomos normos, taisyklės, yra ir tokių, kuriomis iš inercijos, tingumo, polėkio stygiaus pats apsiraizgai teisindamasis, kad jas tau iš šalies primeta. Tai – nelyginant kalkių sluoksniai, kasdien tvirtėjantys ir kietėjantys...

Diena buvo vaiski, po visą savaitę trukusios niūrumos pagaliau išsigiedrijo, buvau jau bepamirštąs tą įkyrų krapnojimą, bet jos pasakymas, jog vis daugiau ženklų, rudenį pranašaujančių, mane vėl nuplukdė į tą kelių dienų praeitį, kai lijo ir lijo, pakaitomis tai krapnojo, tai drengė, ir kai stovint prie lango ir žiūrint į nepabaigiamų čiurkšlių plaunamą stiklą anąvakar pirmą sykį nusmelkė jausmas, jog vasara pradeda trauktis, o su ja baigias ir mano netikėta grįžtis į mažiausiai dešimties metų praeitį, kai pasidavęs Melanie polėkiams vėl patikėjau, jog tereikia labai užsispirti, ir viską, ko nori, pasieksi, kai atrodė, jog kiekvienas tavo žengiamas žingsnis turi įsilieti į dvasinio tobulėjimo kelią, ir kai su šiuo jaunatvišku reiklumu sau kuo puikiausiai sugyveno dar nenuvytusi žaismo dvasia, kurios gaivinamai sielai, tariausi, gali atsivert bet kuris kelias, didžiausias sunkumas – jį pasirinkti; kai visi šie

pasakymai dar neatrodė nei naivūs ar knyginiai, nei su tikrove mažai ką bendra teturintys. Tas keistas šios vasaros laikas, kai, sakytum grįžulo ratui atgal pasisukus, nelauktai vėl atsidūriau jaunystės klajonių pasauly, kurį dar tvieskia paskutiniai negrįžtamai tolstančios vaikystės šviesos atspindžiai, bet jie tave gelia mažiau, nei gels daugel metų vėliau, kai tegalėsi juos prisiminti, tam pasauly, kuriame kryptis rodo ne rankoje spaudžiamas kompasas, o nuojautos ir intuicija, ir tu, joms per daug nesipriešindamas, veikiau joms atsiduodamas, iš netikėtumų ir atsitiktinumų panašiai kaip prieš kelias dienas Nathalie su Melanie iš gatvėse rastų laikraščių ir žurnalų, plakatų nuoplaišų, audinių ir odos skiaučių, vieliukių, reklaminių lankstinukų, metro bilietų, – maža kas grįžtant namo po kojomis pasipainios ir prie ko netingėsi palinkti, – klijuoji savo dienų ir naktų koliažus: be išankstinio pavadinimo ir idėjos akimirksnio nuotaikos fone prilipini pirmas detales ir smalsaudamas lauki, kokios formos ir linijos vienos su kitomis susigyvens, kokie deriniai iš jų susikurs, kad tik paskui juos įvardytum. Tas metas, kai laiko galia, regis, reiškiasi tiktai tuo, kad dienos veja dienas, savaitės – savaites, mėnesiai – mėnesius, bet ši kaita dar neliudija jo neatšaukiamo slydimo į praeitį, o jeigu liudija, tai ne taip skaudžiai, kaip ims liudyt vėliau, kai susizgribsi, kaip nepastebimai, pamažu, bet su nepalaužiama nematomų medį akijančių kirvarpėlių kantra ir aklu abejingumu jis siaurina tavo vaizduotės ribas, sekina polėkius, tirpdo viltis, skiepydamas ir ugdydamas tavo įpročius, ydas, silpnybes,

palengva tavo valią palaužiančius ir kaleidoskopo spalvų mirguliavimą galiausiai sustabdančius. Atplėšęs akis nuo saulės tvieskiamų grindinio akmenų, į kuriuos buvau įsistebeilijęs, ir vėl išvydęs Nathalie veidą, mergaitiškai smulkių bruožų ir sykiu akivaizdžiai vystantį, plonyčių raukšlių voratinklio nepaslepiamai traukiamą – vėl pudravosi, dažėsi, prieš save iškėlusi veidrodėlį su apsilupinėjusia rankena, nustebusi ir apimta nevilties tyrinėjo jį, lyg tyrinėtų ilgus metus palikto ir per tuos metus neatpažįstamai pasikeitusio gimtojo krašto žemėlapį, – pamaniau sau, jog ir tos jos kalbos apie tai, kad jos pačios amžius jai – klaidus miškas, ir šita manija kiekvieną laisvą minutę spragtelėt pudrinę, išsitraukt lūpdažius, smiliumi prisukt išklerusių žirklučių varžtelį – tai ne kas kita kaip beviltiškai apgailėtinos pastangos pasprukti nuo laiko, išsinert iš jo kilpos, suprantant, kad jo – kuris kuo toliau, tuo labiau ir tavo kūnan pradeda smelktis: siaurindamas gyslas, dildindamas sąnarius, plaukų spalvą keisdamas, – nepaneigsi, tarsi medžiotojų spendžiamam žvėriukui paskutinį sykį pamėginti pėdas sumėtyt. Pelenai su rugiagėlių atspalviu, visi mano, dažausi, betgi man tai nė motais, nė laiko neturiu tam...

Paskui staiga nuleido veidrodėlį, užspaudė pudrinę, įsidėjo atgal lūpdažį. Nieko nesakiusi, lyg manęs nė nebūtų, nuėjo prie pačios krantinės atbrailos, sustojo. Sustojo ir nekrustelėdama įsižiūrėjo į Seną. Pro ją ėjo žmonės: kleginančių jaunuolių būreliai, vaikus tramdančios auklės, rankomis susikabinusių įsimylėjėlių porelės, to-

kie kaip ir ji visokiausio amžiaus vienišiai, kai kurie – į savo pasaulius prasmegę, kiti – atsitiktinių pažinčių besidairantys, bet ji, nugarą į juos atsukusi, rodės, ne tik jų nepastebi, bet nė nejaučia, kad jie eina pro šalį. Tartum nieko daugiau pasauly likę nebūtų, tik ji ir vanduo, žvelgė į jį taip pat dėmesingai ir atidžiai, kaip ką tik žvelgė į veidrodėlį, metų paliktus pėdsakus stengdamasi paslėpti. Liūdna atskalūnė, menkiausio vėjelio palaužiama smilga, stypsojo čia pat, už keleto žingsnių, ir sykiu atrodė vis labiau tolstanti – jos mintys, jausmai plaukia kartu su upės tėkme į jai pačiai dar nepažįstamas jūras. Tas įspūdis, jog ji nebe čia, toks stiprus buvo, kad pasijutau taip kaip anądien, kai iš tikrųjų vieną su Jeanu paliko; nerimas: o kas, jei negrįš – iš jos, Senos pakrančių raganės, juk visko tikėtis gali.

Šamanai nuskrisdavo į anapusinį pasaulį, lankė Dievų namus ir Mirusiųjų šalį, derėjosi su gyvūnų Valdovais, – perskaitė, pakštelėjo skruostan ir tardama, jog tai – man, padėjo ant stalo atviruką, kuriame buvo pavaizduotas stilizuotas fleita grojantis muzikantas su plunksnų karūna. Atleisk, prisimenu, tarėmės eiti kartu, betgi pažįsti mane, atsidūriau šalia ir neatsispyriau pagundai. 0–550 metų po Kristaus, Rioblanco. *Mais ne t'en fais pas**, būtiniausiai su tavim grįšiu, nuostabu, visai kitas pasaulis. Dvasios, auksas ir šamanas: vaikščiodama po pritemdytus Grand Palais koridorius pamaniau, kad Paryžius savo atvirumu teigia ir neigia save: atverdamas kitus laikus ir erdves, jis skatina tave ištrūkt iš jo kasdienybės, primena, jog yra daugybė kitų galimybių.

* Nesijaudink.

Gal iš tikro taip buvo, gal tik paskui, viskam pasibaigus, ėmė vaizduotis, kad nujautė, jog atėjo atsisveikinimo laikas: blunkančios spalvos, dylančios linijos, tirpstantys apribai, – ir tarsi viskas iš naujo prasidėt galėtų, tereikia vietose, kurias atmintis pradžios ženklu paženklino, vėl atsirasti, it maldininkas ėmė po jas klydinėti. Žiūrėk, pabus pačiais paryčiais, lyg įsibrovėlis, kad tik jos nepažadintų, kuo atsargiausiai išstypins iš kambario ir patrauks Senos krantinėmis, dairydamasis atsitiktinai, lyg tyčia jam, šitą miestą vos pažinti pradėjusiam, pamesto Paryžiaus žemėlapio. Žinoma, kad neras. Arba užsikniaubs ant pont Neuf parapeto ir žvelgdamas, kaip nuo karščio aptingusi upės tėkmė raibina vandeny sudužusią vidurdienio saulę, lauks pasigirstant tamtamų, lyg dar nežinotų, kad jie prabils tik grindinio akmenims ėmus vėsti. Aišku, kad nesulauks. Arba, užėjus nenuslopinamam ūpui atkurti anuos karuselių, įvairiausių augalų lapais, žiedais, kriauklėmis, abstrakčiomis formomis išraitytų balkonų tvorelių, kiemų vartų ar ankštų kaip pelių landos kinų, arabų ar žydų krautuvėlių

kelius, sakytum namo negalintis prisiverst grįžti naktibalda ims sukti ratus Marais, Saint-Germaino, Lotynų kvartalais, klydinės iki išnaktų. Kas be ko, irgi tuščiai – nes argi įstengs prisiminti, kur pasuko, apžiūrėjęs vieno ar kito Marais kiemo vartus ar šnektelėjęs su kreštelėjusiu Lenkijos žydeliu des Rosiers gatvelės pradžioj, kur patraukė toliau, nuo čerpių stogų su kokliniais kaminėliais laštakiu, besibaigiančiu prasižiojusiu išalkusio paukštuko snapu, nuslydęs ant žemės ar nusistebėjęs, kaip išsilaiko, kaip nenukrinta štai šis rokokinis erkeris, toks trapus ir grakštus, kad, rodos, ne iš plytų sumūrytas, o kabliuku iš ploniausių siūlų nunertas; tai, ką išvys atsigręžęs atgal, bus jo paties vieno šį vakarą nusitiestas takas, tik blausiai gaisuojantis anų klajonių su Melanie nuotaikom.

O gal tai buvo ne atsisveikinimo su Melanie, Tilto kompanija, Nathalie laikas, o kaip visada rugpjūčiui besibaigiant jį apimantis vasaros palydų liūdesys, pakirdintas Nathalie žodžių, kad ji jau reginti rudenio ženklus. Pats jų dar nematė, nebent grindiniu pūsčiojami geltoni lapeliai, betgi ne rytmečių pagelos pakirsti ir nuplėšti kasdien stiprėjančių vėjų, o suskrudinti vis dar tebesilaikančių karščių, nebent trumpėjančios dienos, ankstyvesni vakarai, betgi ar jiems, veikiau pelėdoms, o ne vieversiams, tai per labiausiai galėjo rūpėti? Tas laikas, kai dar ne ir beveik taip, ta tarpinė būsena, kai matai, kad dar tebėra, bet jauti, tuoj pradės baigtis.

Galiausiai tars sau, kad veikiausiai ir viena, ir kita: artėjantis ruduo jau rėmino jo šios vasaros patirties laiką,

ir nujausdamas, jog dar kiek, ir šis paveikslas bus baigtas, ir jisai, į jį žvelgdamas, nieko jame pakeist negalės, nejučiom iš anksto ėmė gedėti. Nesgi nors stengėsi apie tai negalvoti, kuo aiškiausiai žinojo, jog visa tai – laikina, jog šis bastūniškas tarpsnis amžinai tęstis negali, jog tai, ką dabar išgyvena, – tai tik kelių mėnesių laikina privilegija: nenumanė, kaip baigsis, bet kuo aiškiausiai žinojo, kad baigsis.

... Žingsniuos pro bukinistus quai des Grands-Augustins, stabtelėjęs atsainiai pavartys senas knygas, žemėlapius, plakatus, iš smalsumo ar tardamasis, jog mandagumas to reikalauja, pasiteiraus, kiek kainuoja tas piešinys, ta graviūra, pasiklausęs dejonių, kad šis amatas merdi, niekas nieko nebeperka, nusileis į žemutines krantines, norėdamas bent taip paaštrinti pojūčius, slinks palei pat vandenį, kokį klošarą, po Saint-Michelio tiltu įsigyvenusį, cigarete pavaišinęs, paėjėjęs toliau, tarsi ketintų užsukti, tik išsirinkt negalėtų, ilgai nagrinės laivų-restoranų valgiaraščius, kai ūmai, lyg atsitiktinumai būtų ne tai, kas vienintelį sykį ištinka, o pasikartoti galėtų, kaip anąkart skubiu žingsniu pasileis per Lotynų kvartalą, prie Odeono perkirs Saint-Germaino bulvarą, galiausiai atsidūręs didelėj, iš siaurų gatvelių išsiskleidusioj aikštėj, klausydamasis, kaip už nugaros krinta fontano vanduo, dairysis po plačius Saint-Sulpice bažnyčios laiptus. Žinoma, darsyk nusivils.

Vėl čirkštelėjo degtuką, vėl prisidegė cigaretę ir kaip anksčiau užsimiršęs vėl įsižiūrėjo į dūmus, kylančius nuo pelenų tūtelės, kaskart įtraukiant įžiebiančios kibirkštį ir pailgėjančios. Kaip jie tįsta, raitosi, skysta – ūmai pasirodė, besvoriai, bekūniai praeinamybės ir laikinumo liudytojai, šoka pagal vos girdimai leidžiamos Michelio Petruccianio plokštelės melodiją. Sulėtindami ritmą, kai ji sulėtėja, suspurdėdami, kai ji pagreitėja, grakščiais sukiniais jos vingius atkartodami. Vakarinės ramybės užlietam kambarėly klausydamasis muzikos žiūrėjo į juos, leidos jų buriamas, kol staiga šovė mintis, kad jie ne muzikos, o jo alsavimo, turbūt girdimos melodijos veikiamo, ritmą kartoja. Šiek tiek net nuliūdo, kaip kad visada nuliūsti, kai išsisklaido kerai, ir tai, kas regėjosi keista ir nesuprantama, pasirodo esą paprasčiausi dalykai. Nusivylimas, kartėlis, kokį palieka apgaulė. Apmaudas net ant savęs, kad suvokei ar tegul tik tariesi suvokęs. Pamanė, kad pažinimas ne visada džiugina, dažnai jis užsklendžia metaforas, kitąkart verčiau nesuprasti – dau-

giau laisvės vaizduotei. Suktelėjęs žvilgsnį į Melanie, kitam palėpės gale tebekarpančią popierių skiautes ir tebeklijuojančią savo koliažą, susizgribo, kaip jį bus pakeitusios bendravimo su ja dienos – kaip kitados vėl ėmė labiau kliautis nuojautom, o ne tuo, ką tikrai žino, vėl kaip kitados vis dažniau jaučia paslapties dvelksmą ar nejučiom pats jas pradeda kurtis. Bet iš tikrųjų argi gali nubrėžt aiškią ribą tarp vaizduotės ir pažinimo, argi nebūna, kad tai, ką dedamės pažįstą, tėra pramanas, mūsų išmonės vaisius? Mus supančių daiktų tvarumo ir pastovumo sutvirtinti, kasdien tariamės žengią grindiniu, racionalumo taisyklėmis išgrįstu, o iš tiesų svyruojam ant liepto tarp tikro ir savo paties susikurto pasaulio. Tikro pasaulio? – išgirdo Nathalie balsą. – Ką tu vadini tikru pasauliu? Tikro pasaulio nėra, yra tik kiekvieno mūsų pasaulis, tavo, Melanie, mano pasauliai, trupantys į akimirksnius, skeldintys smulkiausiais luisteliais, įvairiom atbrailom sušvytuojantys – nežinau, kokias akis reikia turėti, kad juos į vieną sugaubtum. Kiekvieną daiktą matom kitaip, mano mėlyna spalva – tai ne tavo, ne Melanie, kas vienam be galo ilgu, kitam praskrieja nė mirktelt nespėjus, tas pats lietus tave gali džiuginti, man nerimą kelti. Ir nežinia, kaip jie vienas kitą veikia, kaip jie vieni su kitais susipina, tie kiekvieno mūsų pasauliai, yra požeminių upių, nepaaiškinamų ryšių – tavo per daug negalvojant ištartas pasakymas man gali įžiebt mintį, įkvėpsiančią drobę, Melanie liūdnas veidas kokiam nepažįstamajam, su kuriuo ji atsitiktinai prasilenks, gali tapti iki kaulų

smegenų nutvilkysiančia pasaulio sielvarto išraiška – turiu visą kolekciją tokių veidų, ten, mano galvoje, jie tarsi nuotraukos, kurias pati sau nejučiom nufotografavau ir kurios visam gyvenimui atmintyje liko. Kodėl kaip tik tie, kodėl taip įsirėžė, aniems žmonėms to nė neįtariant, juk jų visai nepažįstu, o kiek liūdnų ir pažįstamų, kuriuos kasdien sutinki – jų sielvartas tave, atrodytų, sujaudint turėtų labiau... Na taip, viskas klostosi tarsi koliažas, kurį daryti pradėdamas jokios minties neturi, kas iš to galiausiai išeis, – nuojautos ir nepaaiškinamos neatsispiriamos būtinybės vedamas brūkšteli pirmąjį potėpį, priklijuoji pirmą popieriaus ar medžiagos skiautę, ir viskas toliau klostos savaime, kompozicija kaip žiedas iš pumpuro pati ima skleistis, ir tu nieko pakeist negali, tavo užduotis tik tuos neišvengiamybės dėsnius pajausti, įsigyventi į juos ir jiems spalvomis, formomis įsikūnyt padėti. Taip ir su tais mūsų pasauliais – įsitikinę savo valios galia laisvai pasirinkti, įsivaizduojame juos patys kurią, o iš tiesų visa klostos pusiau savaime, kas akimirksnį mumyse kažkas kaupiasi, sluoksniuojasi, keičiasi, tai – kaip nuolatos statomas, griaunamas, perstatomas miestas, kurio architektais esą tiktai tariamės.

Girdėjo kažkur Senos pakrantėmis klydinėjančios Nathalie balsą, žodžio netardamas žiūrėjo, kaip Melanie kuria savo koliažą. Tolydžio tirštėjančioms sutemoms vis labiau gaubiant miestą, kambarėlį irgi vis labiau sėmė prieblanda, kuri kaip dienos nuovargis, vakarop imantis smelkti kaulus ir sąnarius, pagaliau visą kūną užliejantis,

skreitėsi iš pakampių, kilo, viską pilkumos šydu dengė. Kodėl šviesõs neužsidega, ką ji ten gali matyti, o gal jai matyti iš viso nereikia – jos ranką vedžioja nuojautos, intuicija? Pro šiek tiek pravertą langą sklido mašinų gausmas, mirksint šviesoforui tai nutrūkstantis, tai vėl pasigirstantis, kartais šį monotonišką ūžesį perkirsdavo policijos ar greitosios ūksmai, kieme kleketavo *concierge* vaikai, bet šie garsai, tolimi, iš pasaulio, regis, su jųdviejų nieko bendra neturinčio, ataidintys, nepajėgė sudrumst ramybės ir užmaršties nuotaikos, apėmusios juos į dienos pabaigą. Būna vakarų, kai norisi be galo plepėtis, būna vakarų, kai žodžiai atrodo nereikalingi, tik apsunkinantys buvimą drauge – jie patys šitai nujaučia ir atsargiai pasitraukia. Padaryk man koliažą, – parėjęs paprašė, ir Melanie, nieko nesakiusi, tik vos vos šyptelėjusi – matai, tau irgi parūpo, ir tu jau užsikrėtei – išsitraukė iš po lovos kartoninę dėžę, kurioje ko tik prisikaupus nebuvo: spalvoto popieriaus ir medžiagos skiaučių, žurnalų, laikraščių iškarpų, siūlų, virvučių, buteliukų su smėliu, gelžgalių, veidrodžio šukių, džiovintų gėlių, plakatų nuoplaišų, atvirukų, pašto ženklų, ir viskas – bet kaip, pramaišiui. Dabar tylėdama karpė, lankstė, dėliojo, vėl ardė, o jis, irgi tylėdamas, jausdamas, kaip vakaro vėsa pamažu pradeda skverbtis į tvankumą, rodės, jau neatlėgsiančią, žiūrėjo, kaip iš tos niekada nemaniusių susigyvent atplaišų ir visokių gatvės radinių klostosi įmantri marga kompozicija. Michelio Petruccianio plokštelė baigės, bet, apatijos vis labiau apimamas, jai nesipriešindamas, veikiau be kovos

jos palaimingam saldesiui pasiduodamas, neturėjo ryžto keltis ir eiti paieškot kitos, tepajėgė tik ištiest ranką ir įsipilt vyno.

Tikriausiai ir vėl bus teisi, viską lemia keisti atsitiktinės neišvengiamybės dėsniai, – prisiminęs ką tik mintyse išgirstus Nathalie žodžius, pamanė lėtai gurkšnodamas: – iš atsitiktinai rastų, pakampėse prisirankiotų niekniekių neišvengiamai atsiras vienas ar kitas, bet kaip tik toks derinys, atspindėsiantis šio vakaro nuotaiką, tapsiantis jo įsikūnijimu, ko gero, vieninteliu šios dienos paliktu ženklu – pasižiūrėjęs į jį, prisiminsi ją, karštą ir alpią, po daugelio kitų jau tikriausiai bedatę, o gal ir neprisiminsi, tiesiog jis bus iš anos tolimos vasaros, kai pažinai Melanie. Kodėl prie tų iš blizgančio žurnalo viršelio kruopščiai iškarpytų ir į visas puses išvartaliotų, tarsi dūksmo judesy staiga sustabdytų raidžių klijuoja ūmiu truktelėjimu nuplėštą raudonos medžiagos skiautę su išdriskusiais siūlais, kodėl ten, pilka spalva nudažytam kampe, beria smėlį, kas išeis iš tos vaškiniu pieštuku vedamos linijos, kurią dabar brėžia? Neklausk, bene mokės pasakyti, o jei ir mėgintų, tai kiek tikri būtų jos aiškinimai? Jautė, kad jos judesių ritmą, viską, ką jinai dabar į save pasinėrusi daro, diktuoja kažkokia akla būtinybė, daugybės aplinkybių kildinto apsėstumo lemiama jos ir ne vien jos valia, kuriai nepasipriešinsi, kuriai, kaip Nathalie sakė, gali tik paklusti, jos taisykles stengtis įspėti ir joms pasiduoti. Kaip neišvengiamas atrodė ir šis vakaras, anksčiau toks retas, dabar vis dažnesnis namie, vakaras

bežadis ir lėtas – kai tarsi žuvys, akvariumuos tylos stiklu užsisklendę, buvo taip toli vienas nuo kito ir sykiu taip arti, kad, rodėsi, junta net, kaip jos odos poros alsuoja ir kruta šnervių galiukai, kaip krinta plaukai, kai palenkia galvą, ar kaip sujuda oras, kai susierzinusi virpteli lūpą.

Rymojęs, apatijon vis labiau niręs, paskui vis dėlto atsistojo, priėjo prie lango. Balti namai su kai kur šviečiančiais, kai kur neregiais langais, su jų sienas raižančiom atbrailom, lietvamzdžiais, su terasom ir balkonėliais, ir stogais, ant kurių pritūpę raudonų koklinių kaminėlių, antenų, pasirodė nelyginant milžiniškas karpinys, sutemose iš apačios įvairiaspalvių šviesų tvieskiamas. Gatvių nebuvo matyti, ir gaudesys, kuris nuo jų kilo, dingojos, atsklinda iš pačių miesto įsčių, be paliovos džiaugsmus, sielvartą, nerimą, linksmybes, liūdesį gimdančių. Tas gaudesys, viską savin siurbiantis, turbūt tik paryčiais truputėlį aprimstantis, rodės, kažkur sklendžia ir lieka vis toj pačioj vietoj, kas akimirksnį tirpsta ir niekada nesutirpsta. Pamanė, kad taip, kaip į jį gerias visi šio miesto triukšmai, taip į jį gerias ir jų kambarėlio tyla, kaip jis suima savin visus žodžius, kuriuos dabar kur nors kas nors taria, taip jame glūdi ir tie, kurių šįvakar jie vienas kitam nepasako. Tai yra šio miesto kalba – girdima, tačiau nesuprantama, gyva ir sykiu kaip daugelis tų, kurios seniai mirusios, niekada neįstengiama iššifruoti. Mokėtum ją, galbūt įmintum ir šį vakarą, kuris, jam rodėsi, nors kasdieniškai paprastas, kažką ženklina, kažką tyliai užsklendžia. Gal šį įspūdį kėlė vien ramybė, nuovargis, nenoras nei kur nors

eiti, nei ko nors imtis, bet jautėsi taip, lyg jo viduje kažkas smilktų ar sektų. Sutemos virš miesto tirštėjo, tvanka lėgo, bet oras tebebuvo sunkus ir tirštas, lyg prieš audrą, kuri artinasi, bet nepratrūksta; galvojo, kad dar viena diena baigėsi, prošal jo nepaveikdama prasliuogė. Jau kuris laikas nepajėgė atsikratyt potyrio, kad tarp jo ir to, kas aplinkui, atsiradus riba, kad jam niekaip nepavyksta pramušti tos labai trapios stiklo sienos, kai lieti ir, atrodo, nepalieti, kai girdi, bet tie garsai, regis, tik vos vos suvirpina tavo ausų būgnelius ir iš karto sudyla tavo sąmonės nepasiekę, kai matai, bet atrodo, visa tai su tavim nesusiję, ne tavo paties akių tinklainėj, o šalia tavęs esančiam veidrody atsispindi. Kaip įsišaknyti tikrovėj, kurios, kaip Nathalie sakė arba jis veikiau įsivaizdavo ją sakant, iš viso nėra, kaip užčiuopt prabėgantį laiką, kuris žeidžia, bet randų nepalieka? Prabudus kiekviena diena veriasi kaip ežeras be galo be krašto, o nespėji nė mirktelt – jau kitas krantas. Iš dykystės visa tai, – paskui pašaipiai sau pamanė, betgi žinojo, kad net ir rūpesčiai šios prarajos, kurią jautė savyje veriantis, negalėtų užpildyt. Vaizdavosi, kad abu su Melanie sukasi apie gravitacijos ašį, centrą, iš kurio viskas skleidžiasi ir į kurį viskas sueina, ir norint patekti į vidų, rodos, reikėtų vos vos duris stumtelėti, bet kad ir ką darytų, jie visąlaik lieka anapus, strėlė ir vėl prašovus pro šalį. Iš tikro tai nė nežinojo, kur taikytis, viskas net ir dienos šviesos tvieskiama skendėjo rūke, migloje, po šį miestą jie klaidžiojo, tarsi neregiai apgraibomis čiuopdami daiktus ir reiškinius. Jau palietei, jau

pagavai, o štai ir vėl ne tai arba išsprūdę, jau tariesi visiškai priartėjęs, o štai ir vėl grįžtančios smūgio bangos atgal atsviestas. Apie tai su Melanie beveik niekada nesišnekėjo, kaip kad kone niekada žmonės nekalba apie tai, kas jiems iš tikrųjų skaudžiausia; ir išvis, ko gero, šis lūkestis toks skidus ir neapibrėžtas buvo, kad jį apkalbėti, įvardyti žodžiais neįmanu būtų; viskas, ką galėjai, – tik laukti. Nerimas ir laukimas, – mintyse ištarė ir pro langą išpūsdamas dūmą pamanė, kad jie smelkė kiekvieną jų šios vasaros dieną, kiekviena diena buvo jų išdygsniuota. Viskas rodėsi padrika, atsitiktina ir visa sluoksniavosi į betikslių klydinėjimų, Tilto kompanijos, pasimatymų su Nathalie, sėslių kaip šis vakaras namuose, gitaros, poetinės aistros ar pamišimo dėl koliažų periodus, jie klojosi vieni ant kitų ir persiklojo vieni su kitais, bet net ir tuos, tarp kurių, nieko bendra nebuvo, raizgė tos pačios baltos nerimo ir laukimo klinčių gyslelės. Ne, ne baltos, kasdien jos buvo kitokios – vieną dieną mėlynos, kitą gelsvos, trečią raudonos, įkaitusios nelyginant tuoj perdegsiantys volframo siūleliai, nesgi jausmai, kuriuos tais pačiais žodžiais įvardijam, niekada nebūna tie patys. Gal ir paikystės visa tai, dar vienas žaidimas, dar vienas pramanas vakaro laikui, iki atslinks miegas, prastumti: žvelgdamas į tolyn nubanguojančius, visu akiračiu išsiskleidusius, visokiausiais kampais lūžinėjančius stogus, ėmė svarstyti, kaip apibūdintų, kuo skiriasi mėlynas ir geltonas laukimas, žydras ir violetinis nerimas: prieš akis ėmė lietis potėpiai ir spalvų dėmės, paveikslai vieni po kitų; atėjo

mintis, jog kiekvieną dieną galėtum įsivaizduoti kaip gyvą, nuolatos šiek tiek besimainančiais atspalviais skyduliuojantį abstraktų paveikslą; staigiu judesiu užgesinęs nebaigtą rūkyt cigaretę, ėmė knistis po Melanie knygų lentyną ieškodamas Nicolas de Staël reprodukcijų – anądien buvo jas kažkur matęs.

Belangiai beduriai namai ir sykiu namai, kuriuose visos durys atdaros, visi langai atlapoti, namai, nežinantys, kas yra paslaptis nei intymumas. Atsirėmęs į platano kamieną, žvelgiau iš tolo į ją, visiškai tikras, kad nepastebės, nes galvos nepakeldama prie savo lagamino ir dėžių plušo; nejutau nei sąžinės priekaištų, nei kokių nors dar skrupulų – ne slapčiomis juk sekiau, jos gyvenimas pats prieš mane, kaip prieš visus, pro ją einančius, nuoginos. Nustygti vietoj negalinti, čia akivaizdžiai ką tik atsikrausčiusi buvo ir dabar iš lagamino ir maišų vėl savo rakandus traukėsi, naujoj vietoj taisėsi. Štai dujinė viryklė, štai apklotas, kurį papurčiusi lanksto, štai tas pats arbatinukas pusiau nulūžusiu snapeliu, o čia pasistatysim vazelę, reikės kur nors prasimanyti gėlių. Naujakurystės rūpesčiai, ko gero, dar labiau galvą laužantys negu tų, kurie tikruose namuose kuriasi: kas ten – jaukumas, prabanga ar patogumas, čia – saulės, lietaus, vėjo diktuojama būtinybė. Norisi saulės, bet nuo šios akmeninės tilto pastogės gali sau leist nutolti tik tiek, kad pradėjus krapnoti spėtum

susirankiot ir po ja susinešt savo mantą, turi žinoti, kuriuo dienos metu iš kurios pusės krinta ir kada ilgėja, kada trumpėja šešėliai, kad kuo mažiau ūksmės tektų, o ir apie vėją turi pagalvoti – ar bus kur užsiglausti, jeigu jis staiga pakiltų ir sustiprėtų? Aibė dalykų, kuriuos prisiminti ir į kuriuos atsižvelgt privalai, betgi patirties su kaupu jau turėjo: ar suskaičiuosi, kelintą gi kartą vien tik šią vasarą iš vienos Senos krantinės kiton kraustosi? Pamaniau, jog klydinėdamas po šį miestą tiek ir tiek jų, klošarų, mačiau, bet ši, vardu Nathalie, – viena iš retuolių, kuriuos nedvejodamas nykstančiai „klasikinių“ rasei galėtum priskirti. Tiems, kuriems benamystė – ne prievarta, o paties pasirinktas gyvenimo būdas, tiems, kuriems kasdienybės po atviru dangumi keliami rūpesčiai – ne vargai, o savaime suprantamas mokestis už galimybę išsaugoti laisvūnišką dvasią. Paskutiniai mūsų laikų aristokratai, galintys leisti sau prabangą nieko neveikti, jie nieko bendra neturi su tais, kuriuos gyvenimo nesėkmės greta jų atbloškė. Kaip kad Nathalie, jų veiduose nematyti nė pėdsako skundo, dejonės, jie nieko nekaltina nei atpildo iš nieko nelaukia, veikiau atvirkščiai – to neparodydami, bet pranašesni už kitus jausdamiesi, jie gyvena savo malonei, net ir išmaldą gebėdami priimt oriai, kaip dangaus siunčiamą dovaną. Žinau, kad tau nepatiktų, bet taip jau yra – vos apie tave pagalvoju, iš karto – poetizacija, lyrikos pliūpsniai. Jeigu mokėčiau, nutapyčiau tavo – viso Paryžiaus klošarių klošarės – ikoną: iš spindulių aureolės žvelgia ramus veidas prakauliais skruostais, taip dažnai

vaikiškos nuostabos nutviekstomis akimis, su lygiais, visada nepriekaištingai tiesiu sklastymu perskirtais plaukais, sukištais už mažyčių peliukės ausų. Kai pagalvoju vien jau apie tuos buities nepatogumus, kuriuos kasdien ištverti turi, kyla mintis, kad tavo saulės ir vėjų nužvarbintas veidas daug labiau turėtų būti sugriautas, betgi veikiausiai senatvė vos ketvirtą dešimtį perkopus – tai dalia tokių Senos bastūnų, kurie kitaip negu tu savo likimą kaip negandą priima, kuriems dieną naktį dangus virš galvos – skausmas, kančia, nepelnytas nubloškimas į užribį, iš kurio jau nebėra jėgų kapanotis. Ir staiga atsipalaiduoja kūno ir valios raumenų skaidulos, staiga pajunti, kaip viskas tavyje iš pradžių trupa ir byra, o paskui jau irte yra, ir – jokio noro kovoti, nė rankos ginantis kilstelti, viskas, kas lieka, – tai pagieža, įniršis ant savęs ir pyktis ant viso pasaulio. Vynas čia niekuo dėtas, ne vynas juos smukdo ir klupdo ant kelių, – anądien gi pati man sakei, – o pagieža, nuo kurios neatsiejamas kerštas. Ir kadangi maištaut prieš pasaulį, tave į *merde* krūvą nutrenkusį, per silpnas jautiesi, tai imi keršaut pats sau, o kerštas pačiam sau – pati baisiausia savigriova. Gaila man jų, – liūdnu balsu ištarei, tuoj pat nubrėždama ribą tarp jų ir savęs, jie tavo akyse buvo bastūnai, nevykėliai valkatos, kurių klošarais vadinti neleidai. Tada ir supratau: klošarystė tau – ne paprastas vardas, o titulas, rangas, anaiptol ne kiekvienam duodamas – jį nusipelnyt turi.

Lanksčiusis, tupinėjusi, paskui nusprendė, kad atėjo metas šiek tiek atsipūsti, ir atsisėdusi tiesiai ant grindinio

ėmėsi sukt cigaretę. Tie patys jau dešimtis kartų matyti judesiai, pirštai, krutantys savaime, kai mintys lekia kitur, tik tau vienai žinoma kryptimi, galėjai tai pavadinti ritualu, galėjai pavadinti inercija, o gal tai buvo ir viena, ir kita, veikiausiai. Kas nesikartoja, nėra ritualas, nuolatinis kartojimasis virsta inercija; žinai, dažnai būna, kad vos nubudęs pajuntu, kaip tą pat mirksnį manyje pakirsta jėga, kuriai labai sunku atsispirti, su kuria jau pavargau, nė nebenoriu kovoti, kuriai vis dažniau nusileidžiu. Visa galiausiai tampa įpročiu, atmeni, vaikystėje mokė, kad yra blogų ir gerų įpročių, blogi vadinami ydomis, geri – nežinau kaip, bet šiaipgi dauguma jų – nei geri, nei blogi, sakykim, neutralūs, kažkodėl man juos norisi palygint su neutraliomis šalimis, ir visi jie liejasi – susilieja į vieną inercijos bangą, kuri mus kasdien pasigavusi neša ir vis ant to paties kranto palieka; o argi ir visos šio miesto dienos – ne tokios pat įpročių bangos, šurmulingos, triukšmingos ir vis į tą patį molą besiplakančios? Gal net viena, ta pati banga, kasvakar nuslūgstanti ir auštant vėl pati iš savęs išsirutuliojanti – net jeigu visa kartojasi ir šiek tiek skirtingais pavidalais, būna savaičių, kai rodosi, kad prabudęs kas rytą pradedu tą pačią dieną. Klausiu savęs, ar nebus tie maži paprasti ritualai, kad ir tas, kai begal susikaupusi tabako žiupsnelį į plonytį popierėlį beri, o po to kiekvienas prikuriam suktinukę, ar nebus jie pastanga prakirst šią inerciją sureikšminant begalinį kartojimąsi, kuriam pasipriešint jėgų neturi, jam suteikt prasmę, tegul ir iliuzinę, į monotoniją grimztant iš monotonijos

mėginti vaduotis. Ritualu, kuris tas pat kas tikinčiajam – malda, gãli pavirsti ar galì paversti bet ką – lėtai įtraukiamų ir lėtai išpučiamų dūmų šokį, neskubomis gurkšnojamą vyno taurę kasvakar tos pačios kavinės terasoj, saulėlydžius, palydimus nuo pont Royal, kai užsisvajojęs stebi, kaip žerplėja debesys, juo toliau, juo labiau valkstos dangus, arba netgi dar banaliau – kasdien po pietų atverčiamo „Le Monde" puslapius – guodžiantis pajautimas, kad neatitrūksti nuo pasaulio.

– Iš kur žinojai, kad čia?

– Nežinojau.

Vaikštinėjau, netyčiom prikliuvau.

Davė patraukti. Na taip, vėl tos pačios, jos žodžiais tariant, nekaltos žolelės – ir iš kur jų gauna, kas jai šito, nežinau – dvasinio ar kūniško – peno parūpina? Prošal lėtai plaukė barža – taip lėtai, kad rodėsi, stovi vietoj, niekada nepraslys, užvertęs galvą galėjai matyti, kaip krusčioja medžių šakos, judinamos silpno vėjuko, gal net ne vėjuko, o nuo kaitros įkaitinto oro virpėjimo, kaip šešėliais – atšešėliais ribuliuoja jų lapai, kaitros nuvarginti, kai kurie jau pradedą gelsti, – tas popiečio metas tarp vidurdienio ir atslenkančio vakaro, kai visa tarsi nunokęs vaisius pakibę ore, regis, tuoj kris, bet dar nekrinta. Besibaigiančios dienos ir besibaigiančios vasaros sąstingis.

Ir staiga, pačiam sau netikėtai, išsprūdo tas klausimas, kurį jau seniai norėjau užduoti, tik kažkodėl vis nedrįsdavau:

– O kur dėsies, kai orai pradės vėsti, kai ateis ruduo, o paskui ir žiema?

Turėjo šito klausimo laukti, o aš turėjau nujausti atsakymą, nes paskui pasirodė, kad jį jau žinojau, iš tikrųjų jinai į tą klausimą man jau buvo atsakiusi:

– Išplauksiu žuvim, išskrisiu paukščiu, pasiversiu lapu, ir mane nusineš vėjas.

Tarė akimis nulydėdama upės srovę, akimis skverbdama virš galvos be garso judulіuojančių medžių lapiją, akimis glostydama, regis, žvilgsniu stumdama debesis.

Melanie:

– Išsilavinimo spragos.

Aš:

– Pilietinės atsakomybės jausmas.

Nathalie:

– Bendros kultūros stoka.

Aš:

– Kova prieš skurdą ir socialinę nelygybę, kova už taiką pasaulyje, kova prieš neraštingumą, kova...

Melanie:

– ... kova prieš moralinį ištvirkimą.

Ir po kiekvieno pasakymo juokėmės, kaip išprotėję kvatojomės. Gerokai įkaušę jau turėjom būti, kad taip atlapaširdiškai, nuoširdžiai, vienas kitam per petį tapšnodami, kone iki ašarų. Nežinau, kuris pirmas mestelėjo, ir pasigavom, vienas kitą pertraukdami, springdami...

– Demokratijos įtvirtinimas!

– Visuotinė žmogaus teisių deklaracija!

– Subyrėjusi vertybių hierarchija!

Gal būtų užtekę ir pirmųjų trijų, gal ir nebereikėjo, užšokavus siaurais, šlapimu dvokiančiais Cité salos galugalio laiptais po pont Neuf ir pamaiviškai nusilenkus bronziniam Henri IV, kone tekinom pasileisti rue de Seine: *vas – y vite**, nes pabučiuosi duris, – pas arabą prie rue Visconti kampo, dar trejetą butelių, *s'il vous plait***, skumbrių pomidorų padaže skardinukę, akys užkliūva už dėžutės *Caprice des Dieux**** sūrio, paimsiu ir jo – nors juokiuosi iš simbolių, tebūnie jis šio vakaro simbolis, mat išgertuvės, kurias panūdom pratęsti, buvo nei iš šio, nei iš to kilęs kaprizas, aikštis atleidus vadžias išsikelt šventę, nusispjovus į viską pamiršti ribas, juo toliau, juo labiau svaigstant leistis nešamam iš narvelio išleistų instinktyvių įgeidžių polėkio, skraidinančio tave per šiltą vasaros naktį, antai ten, tolumoj, plaikstantis aukštai iškeltom Samaritaine vėliavom ir iš visų pusių žiburiuojant Louvre'o, Institut de France, Eifelio bokšto – visom įvairiaspalvėm šio turtingo miesto šviesom. Įsibėgėji, ir op, – tas anaiptol ne visada pavykstąs magiškas šuolis, kai pašokęs ne nukrinti, o pakyli, pasijunti išsivadavęs iš fizinės ir visuomeninės gravitacijos lauko, pasijunti laisvas kaip niekad. Būna juodų ir šviesių, kone metafizinių nusigėrimų, nevulgariai nusigerti reikia mokėti, kaip tai padaryti, žinau, galėčiau duoti teorijos pamokas, visa bėda, kad praktiškai ne visuomet šitai pasiseka, – prisimeni, ką tik, pildama

* Paskubėk.

** Prašyčiau.

*** Dievų kaprizas.

po pirmą stiklinę, pusiau rimtai, pusiau šmaikštaudama postringavo Nathalie, ta Senos pakrančių raganė. Tad ir sakau, kad nebereikėjo pasiduoti pagundai, būtų užtekę pirmųjų trijų, kai jau buvom apsvaigę, bet dar ne per daug, kai jau kilom ir kai vėrėsi kitas matmuo, na, tiek to, *à la limite**, būtume galėję atsikimšti dar vieną, ketvirtą, ir – stop. Taip, po ketvirto reikėjo sustoti, nes begeriant penktą pradėjo atsisukinėti varžteliai, ėmėm krizenti, o paskui ir stačiai pilvais raičiotis, žaisdami tą dar vieną staiga susikurtą žaidimą, tiesą pasakius, jo nereikėjo nė kurtis, jis pats savaime kažkaip kilo, mus netikėtai užklupo:

– Socialinis solidarumas!

– Tėvynės meilė!

– Mokslo ir technikos revoliucija!

Ir alpom iš juoko, sakau, it pamišėliai žvengėme tiek, kad, rodės, plyšta širdis, o kartu su širdimi sprogo ir visi šiame mieste esantys spaudos kioskai, plyšo ir draiskalais aplink mus plakėsi visi juose sukrauti laikraščiai ir žurnalai, ta raizgalynė nudėvėtų, nuzulintų, iki beprasmybės nuvalkiotų žodžių, pasakymų, kurie buvo politinio, socialinio, moralinio *correct* pamatas, lygu kreipėsi, grimasomis virto, paskui drisko veidai žmonių, tų vakarinėmis suknelėmis vilkinčių ponių ir frakais dėvinčių ponų, tariančių: Na ir jaunimas dabar, jokių moralės vertybių, visiška degradacija, o mokykla nusiplauna rankas, girdi, dorinis auklėjimas – pirmiausia tėvų pareiga, bet-

* Daugių daugiausia.

gi... arba: Visiškai su jumis sutinku, nepaisant išsilavinimo spragų, kurios retkarčiais išlenda su juo kalbantis, jis – protingas žmogus, be to, nuoširdus ir nesavanaudis, o tai mūsų visuotinio egoizmo laikais, kaip žinote, reta... arba, gurkštelint dar po vieną šampano gurkšnelį...

– Oi, baikim, dūstu, mirštu, visiškai nebeturiu kvapo...

Bet kur tau užbaigsi taip įsileidus. Tik kaip alyvos į ugnį.

– Kultūros politika!

– Pilietinės visuomenės ugdymas!

– Kovos prieš skurdą programa.

Ir t. t., ir t. t.

... Liovėmės taip pat ūmai, kaip pradėjom. Lyg būtume už ko nors užkliuvę, į ką nors atsitrenkę arba lyg būtų staiga iki paskutinio lašo išsekusios išmonės atsargos, sklendė klekt, ir toliau – nė iš vietos. Užgesom nelyginant degalų pritrūkęs variklis. Vėl išvydom pusiau nugertą butelį antialzheimerio, taures, kurias mums atstojo plastmasinės stiklinės, ant aliejum ir pomidorų padažu nutaškyto vyniojamojo popieriaus skiaučių tarp bagetės gabalų prasižiojusią skumbrių skardinę, simbolinį sūrį. Vėl išvydom vieni kitų veidus – kone susidrovėjusius, truputėlį sutrikusius. Ir tolėliau įsikūrusių savo kaimynų, tokių kaip ir mes nakvišų piknikautojų, į mus atgręžtus, kai kurių – draugiškus, sąmoksliškai supratingus, sveikinančius ir šypsančius, kai kurių – pasipiktinusius, bet visų – kiek nustebusius dėl tokio juoko protrūkio nei iš šio, nei iš to. Atsipeikėjimas. O su juo – nuovargis, ar nuo stiklinė po

stiklinės pliaupiamo vyno beveik neužkandant, ar nuo štai šitokio kvatojimo. Kaip, tariuosi, per jūrą mylių mylias besiritanti, šėlstanti ir lūžinėjanti, galiausiai pavargstanti banga ima laukti, kada gi prie ramaus ir tylaus kranto priglus, taip ir man norėjosi atsiknot į akmeninę sieną, skiriančią mus nuo aukščiau esančio Vert Galant skvero, abiem mentėmis pajust jos kietumą, užsimerkt ir atsipalaiduot. Bet kur tau!

– *Eh, eh, mes enfants**! Pirmyn!*

Kai Nathalie veda į frontą, verčiau nesipriešink. Išpilstė likusį vyną, padavė kitą butelį:

– Atkimšk!

Antialzheimeris...

Teorijos pamokas, ko gero, kiekvienas galėtume duoti...

Būčiau neturėjęs paklusti, juo labiau kad ir man, ir Melanie buvo gana – vis labiau svaigdama, štai mintyse jau svinguoja, linguodama galvą ir kraipydama prakaulius petukus, ant kurių slysčioja gėlėtos vasarinės suknelės raišteliai, tuoj pradės ir garsiai niūniuoti. Sakau, būčiau neturėjęs, Nathalie, tau paklusti, nes ir pati jausti galėjai, kad buvom pasiekę lemtingą ribą, aukščiausią tašką, po kurio – atgalinė banga, krytis žemyn. Sakau tai dabar, betgi tada ar skaičiavom, visa plaukė savaime, apie kokią gi drausminančią ranką galėjai kalbėti? Liejosi praplaukiančių *Bateaux-Mouches* žiburiai, gaubėsi ir dilo šešėliai, nuo tilto ir iš aukštutinės krantinės kitoj upės pusėj buvo

* Ei, ei, mano vaikai!

girdėti, kaip ūžčioja mašinų srautai, raudonų ir žalių šviesų reguliuojami, ant suoliuko po gluosniu juodaodis vienišius šelmiškai pakreipta šiaudine skrybėle brazgino gitara.

Pokšt!

Dar po vieną ir dar po vieną, ir mus į padanges iškėlęs iliuzinės laimės balionas pamažu ėmė bliūkšti, siūbuodamas leistis žemyn, ir kaip neretai būna, po pernelyg didelio džiaugsmo staiga dilgtelėjo liūdesys, plūstelėjo sielvartas, irgi nepamatuoti. Melanie tebeniūniavo, o tu leidais dejuoti, verkauti, pati nepajutai, kaip įsivažiavai. Pradėjai nuo skundo, kad pametei gyslą, kad ranka nebekyla tapyti, kad bijai prisiliest prie tuščios drobės, nes kiekvienas potėpis atrodo būsiąs lemtingas, toks lemtingas, kad jeigu tau nepasiseks paveiksle kaip veidrody atspindėt savo sielos, trenks žaibas, sugrius visas pasaulis. Aš nenoriu sugriauti viso pasaulio, verkšlenai sriūbčiodama iš vėl prisipiltos stiklinės su lūpdažiais išterliotais kraštais, nors, teisybę pasakius, toliau žagsėdama postringavai, pasaulio gailėt nereikėtų, pasaulis – grynas absurdas, totalinis *merde*, jis nesiliauja tavęs tąsęs už gyslų, sunkia tave kaip citriną, stumdo ir gniuždo. Tu po jį kapanojies kaip šūdvabalis, plūkiesi iš paskutinių jėgų, o jis tau plekšt antausį, plekšt kitą, plekšt trečią, kad jūs žinotumėt, kiek antausių esu gavusi. Ne, nesiskundžiu, – susizgribai, net įkaušusi ir įsiverkšlenusi norėjai išlikti kaip visada išdidi, – bet kartais pasidaro taip pikta, taip pikta, kad net akyse pažaliuoja, o čia dar tas žagsulys, pasakyk, na, pasakyk man, kodėl

aš dabar čia žagsiu, – prisispyrus prašei, graibydama ir negalėdama sugraibyti degtuko. – Kodėl aš žagsiu?!

– Kur nors kas nors tave mini.

– Ką tu čia man paistai, – atšovei sužaibuodama akimis, nė nesupratusi, ką norėjau tau pasakyti, – visi mane užmiršo, niekam aš nebesu reikalinga, niekas manęs nebemyli, jei kas ateina, tai tik ko nors paprašyti. Ir neguosk čia manęs, – įsispirginai. – Užuojautos man nereikia, užuojautos aš neprašau.

Kiek aprimai tik tada, kai pagaliau pavyko prisidegt cigaretę. Pritilai pūsdama dūmus, įsižiūrėjai į upę, atrodė, jos srovėj būtum norėjus ištirpti, su jos srove būtum norėjus išplaukti. Braukei rankove per nosį, vis tebešniurkščiodama kaip įskaudintas vaikas, rankoj gniūžčiojai tuščią plastmasinę stiklinę, galiausiai spustelėjai taip, kad sutraiškei.

Merde!

Ir prisiminei Jeaną. Lyg kartu su plastmase tavo galvoj būtų lūžęs koks nors kiautas, tave nuo minčių apie jį šįvakar saugojęs, staiga – naujas protrūkis, priekaištų sau lavina. Dingtelėjo, kad visąlaik tik vaidinai, jog esi stipri, užsigrūdinus, išmokusi tenkintis tais mažais malonumais, kuriuos tau gyvenimas seikėja, ir su išminčiaus ramybe mokanti šito kitus; į tave šitokią, apsižliumbusią, paraudusiomis, nuo ašarų pabrinkusiomis akimis, žiūrint kilo mintis, kad tai – tik lukštas, po kuriuo virpa ploniausios, lengviausiai užgaunamos stygos; kitaip, negu dėjaisi, jautruolė buvai, nuo kiekvieno žodžio ir judesio krūpčiojai.

Pasirodė, kad laikeisi laikeisi ir nebeištvėrei, palūžai, kad dabar tik ieškai dingsties išsiliet, išsižliumbt už visą tą laiką, per kurį iš paskutiniųjų tvardeisi, sau šito neleidai, nesgi visi tie priekaištai sau buvo perdėti, išpūsti – vien tam, kad sugriautum užtvanką, turėtum dingstį raudoti. Išsiraudoti.

Taip, prisiminei Jeaną ir vėl pratrūkai, šniurkščiodama klausei, ar bent viena motina būtų taip pasielgusi, šitai sau leidusi – palikti vaiką, ir dėl ko, pagalvok tik tu man, vien dėl to, kad taip... kad taip... nusilaktum?! *Mon petit** *Jean*, švelnusis zuikuti, angelėli mano, pienės pūkeli, – įsismarkavusi bėrei, po kiekvieno kreipinio melsdama: atleisk, dovanok man. Ir vėl, nors dar nebuvai baigusi, negrabiai, laistydama per kraštus, pyleisi vyno, Melanie šnabždėjo, kad nebeduočiau, bet argi būčiau įstengęs tave sulaikyti? Tegul geria, – tariau, – ir tegul rauda, matai, nebedaug reikia, tuoj nusmigs ir užsnūs, – o tu jau nieko nebegirdėjai, tik toliau varei savo: Nebijok, Cécile rūpestinga, niekam tavęs ji neleis skriausti, Cécile aš pasitikiu, pats matai, kokia ji gera, kaip švelniai glosto tau galvutę. Bet vis tiek neturėjau tavęs palikti, gėda man ir ašarų aš negaliu sustabdyti, ašaros man plūsta upeliais, dėl tavęs, dėl tavęs. Melanie, irgi įkaušusi, ėmėsi tau glostyt rankas ir vapėjo kažką, norėdama nuraminti, betgi jau niekas pasaulyje tavęs nuramint nebūtų pajėgęs. Žliumbčiojai, kad bjauriesi savim tiek, jog net vidurius suka, klausei, kaip galėjai šitiek nupulti, kad savo brangiausią mažėlį

* Mano mažyti.

šitaip išduotum, paskui atsidusai: na ir chaosas, koks chaosas mano galvoj, lyg vėtrai praūžus viskas išlaužyta, išdaužyta, į visas puses išblaškyta. Ir nieko aš nebesuprantu, viskas griūva, verčiasi, maišosi... Iš tikrųjų, Jeanai, – sakei, – nė vienas mūsų ničnieko šiam pasaulyje nesuprantam, tik apsimetam supranta, tik dėliojam žodžius kaip spalvotus kubelius: čia raudona, čia mėlyna, čia žalia, – kažką aiškindami sau ir kitiems, bet visa tai – tik vapalionės, tačiau šito mums reikia, be šito mes negalėtume: būtinoji gintis prieš šį *merde*, prieš visą šį absurdą. Ir jau visiškai knapsėdama vėl kreipeisi į mus: na pasakykit, pasakykit, kad gudrūs, kurių galų aš, kurių galų jūs, kas norėjo, kad mes visi susitiktume, kodėl aš geriu, kodėl geriate jūs, kodėl šviečia mėnulis, kodėl šitas juodukas ant suolo, kodėl šitie tiltai, kodėl plaukia laivas, kodėl šitaip gražu, o aš verkiu, verkiu kaip pamišėlė?..

Kodėl, Nathalie, kodėl, Nathalie, – Melanie, kaip ir tu saiką pametusi, ką tik norėjusi tave sutvardyti, o dabar štai kaip ir tu be perstogės siurbčiodama, linguodama antrino tau, ir turbūt tavo sielvarto perverta ar tau padėti norėdama ir pati įsiverkusi būtų, jeigu ne tie šešėliai, slystelėję grindiniu ir per mus. Kilstelėję galvas išvydome flikus, išvydome juos, iš pradžių jų uniformas, tik paskui – veidus.

Vous n'avez pas le droit, *vous n'avez pas le droit**, – dar nieko jiems nepasakius jau pirštu mojavai, – *ils n'ont pas le droit***, – atsigręžusi į mus, lygiai taip pat pirštu

* Jūs neturite teisės, jūs neturite teisės.

** Jie neturi teisės.

mojuodama pakartojai, vaizdavaisi šnabždanti, o iš tikrųjų aiškinai pakeltu tonu, bijojau, kad dar garsiau nepratrūktum. Nusiramink, Nathalie, nieko čia tokio, – Melanie mėgino tave suraminti, bet kas būtų galėjęs tave įtikint, kad geriau tartis gražiuoju, kai vienintelė įmanoma tavo reakcija į uniformas – pyktis ir panieka? Štiš, štiš, – nelyginant kokias kates norėjai nuvyti, – štiš, štiš, – atžagaria ranka nuo savęs gynei.

*Carte d'identité** ?

Ir staiga – oportunizmas: priešingai nei galėjai tikėtis, tu ją turėjai, visur su savim ją nešiojais – vos paprašyta paklusniai ėmei knistis po gilias savo plataus ir ilgo, kulkšnis siekiančio sijono kišenes, viską, ką ten priglaudus buvai, traukei ir prieš save ant grindinio akmenų dėjai: štai žiebtuvėlis, štai dvi plikos išvytų siūlų ritelės, štai tabakinė, štai žaidimų kauliukas, štai pudros dėžutė, bet *carte d'identité*, ***merde***, kur ji prapuolė?! Sakau, opurtunizmas, nesgi kad ir kaip keikei valdžią ir formalumus, ją turėjai ir tuo didžiavaisi, bet dabar, nors užsimušk, negalėjai jos rast, negalėjai įrodyt, kad esi legali, ir flikams nosį nušluostyt. Baikit šitą spektaklį, *tu l'as ou tu ne l'as pas*** ? – vienas iš trijų, ilgšis, ėmė jau nekantrauti, ir mudu su Melanie susizgribom skubomis naršyt po celofaninį krepšį, kurį buvai atsinešus ir kurį šiukšline buvom pavertę, galiausiai tarp obuolių lupenų, bananų žievių, tuščių skardinių užčiuopiau kažką standaus ir slidaus, tai ir buvo tavo tapatybės

* Asmens tapatybės kortelė.

** Turi ją ar neturi?

kortelė, matai, turi flikams už ką padėkoti, kitaip ji neabejotinai sąvartyne savo gyvenimą baigusi būtų. O netikėjote, – atsidusai kiek atlyžusi. Paskui atėjo mūsų eilė, pasai, *cartes de séjour*, dar paskui – įtikinėjimai, kad ne tokie mes jau girti, ir pažadai, kad tikrai jos nepaliksim, tikrai parvesim namo... Nebuvo piktybiški, o gal tiesiog nenorėjo terliotis, kita vertus, ką tu mums ten pripaišysi, chroniški ar atsitiktiniai girtuokliai; susirinkit šiukšles ir spauskit iš čia! – bet ir to, anot Nathalie, teisės paliept neturėjo.

Manęs taip lengvai nepaimsit, įstatymus aš žinau, už nosies manęs nepavedžiosit, dar pamatysit, susiimsiu ir vieną gražią dieną subursiu klošarus, įkursiu klošarų profsąjungą! Ir išeisim mes – aš, Marcelis, Cécile, na, gal ir jūs – su vėliavom ir transparantais „Visų šalių klošarai, vienykitės!" į gatves, ir įskelsime kibirkštį, iš kurios kils gaisras, kokio dar niekas nematė, ir sukelsime revoliuciją, ir visa kris, iš šio pasaulio akmens ant akmens nepaliks. Sakau jums: kad kiltų tvanas, reikia tik vieną plytą pajudinti, vienui vieną – juk kiek žmonių laukia, kol bus ištartas žodis, duotas ženklas, žengtas žingsnis – pirmasis. Ir kai jie pagaliau drįs, prisijungs, mus parems, o kad parems, tai tikrai, grius visos bastilijos ir visi žiemos rūmai, išsilakstys prezidentai, premjerai, ministrai, visų sostinių varpinių laikrodžiai ims mušt mūsų – klošarų diktatūros – valandas.

Vapėjai kuo toliau, tuo labiau nusivapėdama – kai mudu su Melanie, patys irgi nelabai tvirtai jausdamiesi, tave, kliuvinėjančią koja už kojos, vis labiau glembančią, vedėm namo. Iš paausių išsmukę plaukai krito tau ant

akių, nors degei iš vidaus, tavo skruostai buvo pabalę, klupinėjai kas žingsnis. Iš abiejų pusių tau į parankes įsikibę, vos tave benulaikėm, rodės, dar žingsnis, ir visi trys griūsim. Žemė siūbavo po kojom, pasaulis čia priartėdavo, čia vėl nutoldavo, miestas skyduliavo nelyginant dryskuliuojančios miglos gaubstomas. Kažkur tolumoj dukart dunkstelėjo varpas, turėjo būti antra valanda, žiūrėk tu man, nemaniau, kad taip ilgai užsibuvom. Siūlėmės tave parsivest pas save, bet nesileidai nė į kalbas, nenorėjai net, kad lydėtume: eikit sau, nesivarginkit, palikit mane, – muisteis, taikeis ištrūkti, – parsikapanosiu viena. Žūtbūtiniausiai norėjai sugrįžti: nors dangus griūtų, – sakei, – turiu pareiti namo. Namo? Nathalie, bet kurgi buvo tavo namai, kur, tiesą pasakius, buvo mūsų namai, ar mūsų namai nebuvo štai šis nakties kelias, kurį svirduliuodami ėjom pilnaties mėnesienos sijojamu grindiniu – link tilto, link patiltės, kurioje tu nuo vakar įsitaisius buvai ir kurią antra diena vadinai savo namais, bet argi tai – tavo namai, o ir palėpė, kurion tave parlydėję su Melanie grįžtam, ar ji – mūsų namai? Ar mūsų namai tikrai yra ta vieta, iš kurios rytą išėję kasvakar pareinam, ar jie iš tiesų nėra tai, ko kasdien, tariamuosius palikę, ieškom ir surasti negalim, ar tai, ką vadinam namais, nėra saviapgaulė, tikrų, ieškomų ir nerandamų, namų išdavystė? Amžini SDF, taip, čia tokius vadina SDF – atseit *sans domicile fixe*, be nuolatinės gyvenamosios vietos, visi mes amžini SDF; betgi ne, iškart tariu sau pamanęs, jog būti benamiu ir SDF – tai ne tas pat, kas ten žino, sakau, gal tu tarp kartoninių dėžių pa-

tiltėj, gal kitas klošaras, kad ir tavo Marcelis, gatvėj jaučiasi labiau namie nei mudu su Melanie savo palėpėj šeštame aukšte *sous les tois**, į kurią štai dabar įvijais laiptais lipam, nes tarnų ir tarnaičių laiptinėse, kaip žinai, liftų nebūna... Gerai jau gerai, užsičiaupiu, pats matau, kad visai jau leipsti, akys lipte limpa... o ir mes... dar pora aukštų...

* Po stogais.

– Ei, lėčiau, lėčiau, taip staigiai nestumk.

– Taigi nelaikyk įsirężęs, pamažu leisk, jau nebedaug liko.

– Pažiūrėti neatrodė šitokios sunkios.

– Oi!

– Kas yra?

– *Merde*, nusibrozdinau ranką.

Žongliravimo siauram šešto aukšto koridoriuj su dvejomis kopėčiomis vakaras, kai, mažesnes į sieną atrėmę, nuo dviejų geležinių skersinių pačioj palubėj kėlėm didžiąsias. Trinkt!

– Atsargiau, nesibaladokim taip, nes tuoj nosis pro duris pradės kaišiot.

– Nusispjaut, ką jie gali mums pasakyti?

– Nieko negali, bet nenoriu matyti susuktų snukių, ypač šįvakar.

– Tik neįsikalbėk, kad darom kažką uždrausta, dėl ko užkluptas turėtum atsiprašyt ar pasijust kaltas.

– Darom tai, kas neįprasta, ko niekas nedaro, ir vis-

kas. Bet dažnai tai, ko niekas nedaro, žmonėms ir atrodo negalima.

... Paskui į saujas prunkšdami spėliojom, ar storulė nusmukusia kojine iš kambario cerata apmuštomis durimis koridoriaus gale išlindo tikrai gamtinių reikalų prispirta, ar tai tebuvo dingstis neatsispyrus smalsumui. Ta pati, kurią kartais vakare girdim pūkščiant kaip garvežį, kai laiptine atlipa, o paskui, įsikibus turėklo, sustingsta ant paskutinės pakopos ir, įsivaizduoju, susirietusi, kita ranka už pusiaujo susiėmusi, sunkiai alsuoja savo išklerusiom, papų slegiamom dumplėm, niekaip negalėdama atgaut kvapo.

Džergžteli grandinė, sukliokia nuleidžiamas vanduo.

– Kas atsitiko, kam tos kopėčios?

– Į dangų tiesiamės kelią.

– Visai iš galvos kraustos, iš dyko buvimo kvaišta, – išgirdom, kaip susierzinusi sumurmėjo po nosim ir šlept, šlept, šlept – vėl savo urve užsidarė.

– Galvą guldau, rytoj apskųs namsargei.

– Dėl namsargės nesijaudink, aš su ja gerai sutariu.

– Paduok atsuktuvą ar kokį geležinį daiktą, taip užrūdiję, kad niekaip negaliu atšaut velkės.

– Nieko nuostabaus, ne kasdien gi kas nors šitą stoglangį varsto.

– Tai jau taip. Nežinau, ar matai, kiek čia voratinklių.

– Kur nematysi...

– O ir stiklas apskretęs baisiausiai, iš lauko nuplauna lietus, iš vidaus turbūt šimtą metų jo niekas nevalė.

– Todėl ir amžina prieblanda čia.

Ir – šviesos stulpas, kertantis šitą niūrų, šlykščia tamsiai žalia spalva išdažytą koridorių. Kai galiausiai atkėliau.

– Na, ir kaip? Ką matai?

– Dar ne kažin ką. Palauk, kol išsiropšiu. Ir kai lipsi, atsargiai – ketvirtas nuo apačios skersinis kiek kliba.

– Išlaikė tave, išlaikys ir mane.

– Žinia, išlaikys, tik nepaslysk.

Apsvaigę nuo laisvės, šlaistydavomės gatvėm ir skersgatviais, vienąsyk į tolumas, kitąsyk aukštyn smeigdami žvilgsnius, kartais sėsdavom į autobusą, nes miestas pro autobuso langą ir kulniuojant pėsčiom – ne tas pats miestas. Ankstyvais paryčiais, kai mašinų mažiausiai, eidavom rue de Rivoli, avenue de l'Opéra ar boulevard des Capucines viduriu, vis kažko nauja, dar nepatirta ieškodami. Iš vieno miesto skleidėsi daugybė miestų, ir tai nebuvo tik reginiai, kiekvienas vaizdas, iš įvairių vietų skirtingu paros laiku atrodantis tarsi vis kitas, sužadindavo ir kitas nuotaikas, kitus išgyvenimus. O štai šįvakar Melanie, kasdienybės kerėtoja, ekstravagantiškų idėjų kūrėja, susigalvojo... Na žinoma, taip jau yra, jog prie visko, ką kasdien matai, tiek pripranti, kad pro šalį eini ir jau nebepastebi, o jeigu ir pastebi, tai šitai tau nekelia jokių minčių nei jokių jausmų, kol vieną gražią dieną... Taip ir su šituo stoglangiu. Reikėjo, kad akys užkliūtų už kopėčių, kad susidomėtum, kam gi jos čia, kad staiga ateitų mintis – taigi tam, kad užliptum ant stogo, kai, sakykim, prakiūra ar kaminus išvalyti prirei-

kia, ir kad tartum sau: o kodėl neužlipus ir šiaip, vien iš smalsumo?..

– O kodėl šįvakar neužlipus ant stogo?

– Ką, ant stogo?! Dabar, nei iš šio, nei iš to? Ką ten veiksim?

– O kas? Ką turi omeny sakydamas „nei iš šio, nei iš to"?

– Na, kad šitaip staiga, be reikalo jokio.

– Ar tam, kad sutvarkytume kokius nors reikalus, naktimis po gatves ar po krantines šmirinėjam?

– Ne dėl reikalų, bet... gerai jau, gerai, jei taip nori, kodėl gi ir ne?

Ir vos spėjom užlipti, iškart: kaip nesusimanėm anksčiau, kodėl tik dabar? Aplink mus skleidėsi erdvės, o tenkinomės keliais kvadratiniais metrais, visą dangų turėjom, o apsiribojom tik lopinėliu, kuris matyti pro langą. Po daugelio metų būtume galėję prisiminti su romantišku ilgesiu: o, tą vasarą... būdavo, popiečiais išlendam pasikaitinti saulėje, vakarais – pažiūrėti, kaip jinai gęsta, raudonindama tolydžio tamsėjantį dangų, o naktimis kartodavom astronomijos pamokas. Tiek jau to dėl astronomijos pamokų, nes šiame mieste, kaip ir kituose didmiesčiuose, žvaigždžių nedaug ir retai jas tepamatysi, bet, šiaip ar taip, vaizdas buvo puikus: po mumis į visas puses driekėsi baltas, tuoj nusileisiančios saulės nurausvintas Paryžiaus dantiraštis, kurį dengė marios įvairiais kampais lūžinėjančių, įvairių kampų šlaitais slydinėjančių pilkų stogų, arčiau mūsų jas dar karpė gaudžiančios gatvės, alėjos, bulvarai,

bet ten, atokiau, jos jau skleidėsi kaip iš kasdienybės išsivadavusi ir poetine tikrove pavirtusi jūra, neaprėpiama, be galo, be krašto. Tai buvo ir pažįstamas, ir su turistų džiaugsmu atrandamas miestas: pažiūrėk, čia – Pantheonas, ten – Invalides su auksu kibirkščiuojančiu kupolu, o kur Montmartre'as ir Sacré-Coeur, nematau. Tai kad tau galva turbūt apsisuko, ne toj pusėj ieškai, čia atsigręžk. Dar vienas patvirtinimas, kad tikrovė mums kasdien siūlo aibę galimybių, bet mes praeinam pro jas taip jų ir neišmėginę, kad aplink mus pilna ženklų, užuominų, nuorodų, kviečiančių pasukt iš minios išmušto tako ir patirti, ko dar nesam patyrę, bet mes jų nepastebim: galimo – negalimo, leidžiamo – neleidžiamo priešprieša tiek giliai pasąmonėje įsišaknijusi, kad mums nė mintis nekyla padaryti, ko nesam įpratę, storulė pasakytų – iškrėsti kvailystę. O, būtų mačiusi jinai mus, iš pradžių aikčiojančius ir besistebinčius, paskui gal ir virš jos galvos atsargiu žingsneliu, kad nepaslystume, kiek nuožulnia plokšme žengiančius, galiausiai besikeberiojančius ant to mūrinio parapeto, iš kurio kyšo kokliniai kaminėliai, ir čia jau tikrai rizikavome – ne toks jau platus jisai buvo, o aukštis ir plačiausios erdvės net smilkinius spaudė. Stovėjom ištiesę rankas, norėdama pagąsdinti Melanie jomis kaip lėktuvas sparnais sumosavo, ir man širdis krūptelėjo; kvaiša – tariau pakštelėdamas į skruostą, – už bausmę – greičiausiai namo! O užsiropštėme turbūt vien dėl to, kad išmėgintume, drįsime ar nedrįsime; vėl prie savo stoglangio atsidūrę jautėmės taip, lyg iš pavojingo žygio būtume grįžę. Bet po

tokių platybių į savo palėpės ankštumą lįsti dar nesinorėjo, nugaromis ant pilkšvai spindinčios skardos susirėmę, perpus pasidalijome miestą: ką tu matai, ką matai tu? – o paskui jau tylėjome, mentėmis jausdami vienas kito mentes ir žiūrėdami, kaip pamažu temsta dangus ir apačioje pradeda sėtis šviesos, kaip jų vis daugėja. Rodės, miestas grimzdo į snūdą, bet žinojome – netiesa, dar per anksti, iš tikrųjų jis ima gyventi kitu – naktiniu – ritmu. Girdėjome jo duslų pratisą gausmą, kurį mintyse būtume galėję išskaidyti į mašinų ūžesį, restoranų durų trinksėjimą, požeminiais tuneliais lekiančių metro traukinių ratų kalenimą bėgiais, medžių ošimą, liftų ūksmą, džiazą mūsų mėgstamam Huchette rūsyje, garsius barnius keikiantis ir trankant duris ir tylius meilės šnabždesius, – į visus gyvus ir mechaninius šio milžiniško žmonių skruzdėlyno garsus, matėme, rodės, tik vieni iš kitų lūžtančių ir tolyn nusidriekiančių stogų grūsmes, bet galėjome įsivaizduoti, kad po jomis kur nors ant akmeninio suoliuko prie Senos Nathalie galbūt šnekučiuojasi su savo vienakoju Marceliu, ant Menų tilto ar Cité salos smaigaly po žilvičiu dešimtys vietoje striksinčių pirštų karštligiškai muša tamtamų baterijas, savo ankštam naftalinu trenkiančiam bute į nudėvėtą frotinį chalatą įsisukusi ponia Williams žaidžia su katėmis, prie naktinių barų ir diskotekų apsauginiai bando išsklaidyti tuos, kuriems nebeliko ten vietos, iš kino teatrų išėjusieji dar mindžikuoja, rūko, tariasi, į kokią čia dar *brasserie* šįvakar nuėjus, nes namo nesinori, kokia nors pensininkų porelė tylėdama, nes viskas, ką galėjai

vienas kitam pasakyti, jau seniai išsakyta, prašmatniam, kad ir Breteuil, restorane valgo austres, – kad ką nors dabar veikia šimtai tūkstančių pažįstamų ir nepažįstamų šio miesto žmonių, kad ten, apačioj, – begalinis judėjimas, begalinė judesių kakofonija, betgi sakau tai dabar, o tada nieko įsivaizduot nei žinot nerūpėjo, aukščio nuo miesto gyvenimo atskirtiems, norėjosi tik tylomis sau rymoti žvelgiant į stogus ir virš jų štai jau visai sutemusį dangų. Jautėmės iškilę ne tik virš gatvių, sankryžų, aikščių, bet ir virš viso šito plokštuminio miesto gyvenimo, virš jo neaprėpiamos dabarties ir virš visos praeities, palengva jį formavusios; pakako tik kelių kopėčių pakopėlių, kad ištiktų ir vienas iš tų tokių nedažnų mirksnių, kai pasijunti iškilęs ir virš savęs, išsinėręs iš savo kasdienio nudėvėto drabužio. Įsižiebė kelios žvaigždės, akimis lydėjome praskrendančius lėktuvus, pro mėnulį dryskinėdami plaukė skidūs plunksniniai debesys.

Tada ir pasakė.

Prieš pat nusileidžiant.

Šitai numanė, ne tik numanė, bet ir žinojo, nes buvo jau ne kartą patyręs – prieš kam nors pasibaigiant, nors, regis, niekas dar nesibaigia, staiga plūsteli prisiminimai, visa jų lavina, ir tai visada būna ženklas, iš kurio neklystamai gali spręsti, jog atomazga jau netoli. Taip, pabaigos nuojauta ar sielos aiškiaregystė, kad baigias, jam apsireikšdavo prisiminimais – ką nori sakyk, bet ir tos piligrimystės klajonės, kai, mintyse vartydamas šios vasaros savaičių albumą, po Marais ar Lotynų kvartalą neskubiu vienišiaus žingsniu suko ratus, kuriuos kitados sukdavo dviese, buvo juk ne kas kita kaip išankstinis atsisveikinimas su tuo, kas dar nepasibaigė, bet jau pradeda baigtis, atsisveikinimas su laiku, kuris vakar naktį ten, ant stogų, jau tikrai ėmė sklęstis. Ir kaip visada skausmo, sielvarto, netekties valandą, valandą, kai pasidaro sunku, griebėsi nekart išmėginto, visuomet tokiais atvejais gelbstinčio vaisto – ironišku kreidos ratu pabandė atsiribot, atsiskirt nuo savęs. Šįsyk šiaudu tapo „tam tikras“: nei iš šio, nei iš to toptelėjus į galvą šitam pasakymui, kuris, beje, jam

rodėsi vienas iš kvailesnių, ėmėsi visur jį kaišioti. Stengdamasis žvelgti į save iš šalies sakė sau: Su tam tikra širdperša šią žinią priimdamas, tam tikrą liūdesį jausdamas, žingniuoja štai des Grands-Augustins krantine ir su tam tikru neryžtingumu stumteli airių baro duris, pro kurias prieš porą mėnesių kartu su Melanie pirmąkart įžengė. Popietis, žmonių dar nedaug, tas pats klasikinis riestaūsis barmenas balta prijuoste, su kuriuo po kelių apsilankymų vos ne draugais tapo, tam tikros melancholijos apimtas neskubėdamas plauna aukštus stiklus. Net pačiame ore tvyro tam tikras tinglumas, dilgteli mintis, jog galbūt taisyklingai reikėtų sakyti tingumas, bet ne – tam tikras tinglumas, svyruojantis tarp stinglumo ir tingumo, geriau apibūdina šios tam tikroj prieblandoj skendinčios patalpos nuotaiką. O riestaūsis tik atrodė užsisvajojęs, iš tikrųjų veikiau nuobodžiavo, laukdamas ko nors, kas jį prablaškytų. Vos pamatęs smagiu balsu:

– *Salut!* O kur tavo šarka patarška?

– Išskrenda šarka patarška.

– Kur išskrenda?!

– Savąjį varną į šiltus kraštus lydi.

– Kokį dar varną?

– Nagi poną Legrand'ą, kuriam kambarius tvarko.

Į šmaikštaujamu tonu užduodamus klausimus atsakinėjo irgi su tam tikru apsimestiniu šmaikštumu, lyg jam būtų vis tiek. Tačiau liūdesio nepaslėpsi, kiekvieną kūno ląstelę dilgąs liūdesys tam tikrais lengvai įskaitomais raštais veidą išmarginęs, akyse susitvenkęs. Traukia per dantį

poną Legrand'ą, kurio visai nepažįsta, sako, kad ponas Legrand'as iš tikrųjų ne varnas, o povas, ponas Legrand'as niekada prie Viduržemio jūros nekaks, kai ten minių minios ir paplūdimiai nugulti saulėje prakaituojančių nuogų vulgarių kūnų, jis lauks rugsėjo atoslūgio, kai sezonas ims krypti į pabaigą, ir atostogautojai su savo rėksniais, kuriems laikas į mokslus, plūstels atgal, iš kur atvažiavę, – ponui Legrand'ui reikia atskirties, vienatvės, ramybės, jis nuomosis nuošalią vilą kažkur tarp Antibų ir Nicos, ir dar ponas Legrand'as nenori jokių buities rūpesčių, tad ir vežasi Melanie, kuri bus jam namų šeimininkė, o Melanie atsisakyt negali, ji neturi kur dingti – mat vis dar tikisi įsirašyt į studijas, jai pinigų reikia.

Ir nutyla, lyg kvapo ar žodžių būtų pritrūkęs.

– Tai ko nukabinai nosį, ko nerimauji, nepasiliks gi ten amžinai, grįš.

– Negrįš. – Ir patylėjęs: – Alaus.

Atsirėmęs į barą, vangiai gurkšnos, jausdamas, kaip šaltutėlis alus slysta per ryklę, to šaltumo, rodos, pripildydamas visą krūtinę. Kad nuo jo, šito šaltumo, – su tam tikru ilgesiu pamanys, – ji imtų ir atsilapotų, ir išskrietų tas maudulys, – bet žinojo, kad neatsilapos, neišskries. Dar per anksti. Ir prisiminęs girtutėlę Nathalie, kaip ir jinai aną naktį staiga: kodėl sukasi šis ventiliatorius, kodėl lauke tiek saulės, o čia tokia prieblanda, kodėl šis barmenas, kodėl alaus stiklas, kodėl aš dabar čia? Vieną akimirksnį iširs gijos, viskas drykstels ir susiūbuos.

– Iš kur žinai?

– Žinau.

– *On ne sait jamais rien**.

– *Je sais***, – su tam tikru tvirtumu pasako. Ne, tam tikro čia nebereikia – dar tvirčiau nei pirmą kartą pasako.

– Menininkai jūs menininkai, – riestaūsis baltaprijuostis numoja ranka ir trumpam išeina virtuvėn, o kai grįžta:

– Ir kad šitą žinią praneštų, turėjo užsitempti ant stogo.

– Kaip ant stogo, kokio dar stogo?

– Nagi pas mus, virš mūsų palėpės, ir paprastų paprasčiausiai: atrėmėm kopėčias ir išsikepurnėjom pro stoglangį.

Ir anam su tam tikra nuostaba klausantis, užsidegė pasakoti, kaip išlindo pro stoglangį, kaip atsargiai, bijodami paslysti, žengė pirmuosius žingsnius, kaip keberiojosi ant parapeto su kaminėliais. Ūmai pajutęs nenugalimą norą kalbėti, kalbėti be galo, trumpam pamiršo net ir tą savo tam tikrą; gal pats to nesuvokdamas čia kaip tik to ir atėjo – išsikalbėti, tačiau ne apie tai, kas iš tikrųjų slegia ir skauda, o kad kalbėtų bet ką, kalbėtų, ir tiek, kalbėtų vien tam, kad kalbėtų, lyg tais žodžiais, begaliniu srautu plūstančiais, įmanu būtų nuplauti dabar jau neišvengiamo atsiskyrimo ir atsisveikinimo visiems laikams liūdesį, kaip kad stipria vandens čiurkšle nuplauni karštą vasaros dieną ant grindinio nugulusias įkaitusias

* Niekada nieko nežinai.

** Aš žinau.

dulkes, ir staiga – šviežumo ir gaivumos dvelktelėjimas, tegul trumpalaikis. Ne, šviežumo ir gaivumos nesitikėjo, jei ko nors nesąmoningai ir tikėjos, tai nebent to, kad kalbėdamas nors tol, kol kalbės, užsimirš, užsklęs kad ir žinotos ateisiant, bet vis tiek užklupusios nepasirengusį, lyg iš netyčių, ateities perspektyvą. Pasakojo apie vakarykščius stogus, pasakojo apie savo klajones, kai kitas kitą sekiojo krantinėm, pasakojo apie Nathalie...

– Dar vieną?

Staiga pajuto, kokia neištveriamai troški prieblanda šitam *Irish pub* tvyro, – nepaisant įkyriai dūzgiančio ventiliatoriaus ir vėdinamo oro. Parūpo kuo greičiau sprukti.

– *Non*, *merci*, – pasakė paskutinį gurkšnį išgerdamas.

Ir vos tik išėjo į gatvę, iš naujo tam tikras. Tegul jau buvo supratęs, kad nieko jis šįkart nepadės, nuo jo nebegalėjo pabėgti – jis kiekvienam žingsny painiojos, kaip papaikauti užsimanęs perkūno oželis iš vienos minties kiton strykčiojo. Tam tikras palengvėjimas, nors iš tiesų koks ten palengvėjimas, tik tam tikras pabėgimas iš ten, kur supratai, kad niekas tau padėt negali, kaip kad pats sau padėt negali, gal nebent laikas... Jausmai: tam tikras liūdesys, tam tikra gėla, tam tikra širdperša, tam tikras nerimas ir baugulys, kai nebežinai, kur eiti, ko griebtis... ir gerai, jei jau taip neatstoji, tu perkūno oželi, taria sau, pažiūrėkim, kur visa tai mus nuves. Aplinka: tam tikras tiltas, į kurį įsistebeiliji, tam tikri žibintai, lygiais tarpais tam tikrą dangų dygsniuojantys, iš apačios žiūrint tokie aukšti, tam tikri poliai, tam tikrą arką išgaubiantys, po ta

arka sliuogianti tam tikra barža. Tam tikras tam tikro vandens raibuliavimas jai pro šalį praplaukiant, tam tikra bangų mūša tam tikran molan, tam tikras žalsvai melsvas pilkumas, judantis, virpuliuojantis, teliūskuojantis, į kurį įsižiūri. Prošal praslystantis tam tikro vaikiško vežimėlio tam tikras šešėlis: tam tikra motinos meilė, paskui – tam tikro elgetos tam tikras siluetas: tam tikras gailestis, užuojauta tam tikra, dar vėliau – tam tikrais sparnais suplakantis ir ant tam tikro grindinio tam tikrų akmenų visai prie pat jo kojų nutupiantis tam tikras balandis, tam tikras, tam tikra – kas? Ir ūmai – tam tikra sekluma. Dilgteli, jog tam tikras – tai anaiptol ne išorinės miesto, o jo vidinės topografijos ženklas, netgi ne jo pavienių minčių ar jausmų, o viso negrabaus kūno ir sielos, kiek jos ten turi, esmė, tuo tam tikru jis save vadinti galėtų, tartum tai būtų jo vardas, krikšto sakramentu gautas, vardas, kurio jis atsikratyt norėtų ir nepajėgtų. Tam tikras, tam tikras... Dilgteli, kad tam tikras tam tikrumo karkasas sukaustęs jį iš vidaus, kad visos jo pastangos surasti tai, ką vadina centru, iš kurio viskas prasideda ir į kurį viskas sugrįžta, atsidurti jame – tai iš tikrųjų ne kas kita kaip troškimas ištrūkti iš jo, to gipsinio tam tikrumo karkaso, išsinerti iš juodosios neapibrėžtybės skylės, pajusti ne tam tikrą, o tikrą tvirtumą. Tikrą tvirtumą..? Ir dar dilgteli, kad tai – ne Melanie išvažiavimo sukelta būsena, kad Melanie išvažiavimas ir atsiveriantis netvarumas tik atskleidė, visa akivaizdybe apnuogino ir leido įvardyti šį jo tam tikrumą, visą laiką jį smelkiantį, kad, ko gero, ji ir pati, jie

abudu... Nes ką gi reiškė tos jų nepaliaujamos klajonės po miestą, piešinių, natiurmortų, koliažų, gitaros vakarų, naktimis rašomų ir paryčiais skaitomų eilių manijos, tie ilgi užsibuvimai ant Menų tilto jai šokant, o jam žiūrint, kaip jinai šoka, ir valandų valandom klausantis nenutrūkstamo tamtamų dundenimo, kai jausdavo, kaip kūnas pradeda skaidytis, skysti, sklęsti kartu su tuo užburiančiu monotonišku aidesiu, garsiu čia ir ten, tolumoj, palengva susigeriančiu į nakties tamsą kaip į duslią aksominę miglą, savyje visus garsus be skausmo palaidojančią, nes ką gi reiškė tie kiekvienos ląstelės šimtatūkstantinių kilovatų energijos išlydžiai, kai aistros ugniai viską juose ir pasaulyje deginant smigdavo vienas į kitą tartum bedugnėn ir po akimirksnį trunkančio saldaus kryčio į dar didesnės vienatvės krantinę, smilkinius spaudžiant dar stipresnei neįmanomybės kankynei, pasijusdavo atgalinės bangos vėl atblokšti? Nes ką gi reiškė?..

Tam tikras, – pirštu ant betoninio suolo užrašęs paskui iš to nematomo užrašo išbraukė „tam“, liko „tikras“. „Štai taip“, – tarė sau išpūsdamas dūmą. Ką norėjo tuo „štai taip“ pasakyti, nė pats nežinojo. Atsistojo ir nužingsniavo tolyn krantine.

Atslinko Pierre'as, staigų pusratį apsukęs nuo dviračio nušoko Gérard'as, ranka braukdamas per geležinį turėklą, Senos tėkmėn vis pažvelgdamas atžingsniavo Sokratas, savo naują draugę Sophie pristatė Emmanuelis, atbėgo ir visus sveikindamas šokčiojo per vasarą regimai atsigavęs Smala... – pamažu susirinko visa Tilto kompanija, ant šimtų tūkstančių kojų nuzulintų siaurų lentikių, pro kurių tarpus matei, kaip apačioj plūsta vanduo, išsiskleidė margas skreitas, atstosiantis staltiesę, stikliniuose gaubtuose suplazdeno žvakių liepsnelės, išdygo butelių bokštai, pabiro plastmasinės šakutės ir peiliai, išsivyniojo sūriai, atsidarė konservų dėžutės, praplyšo sausainių pakeliai, gabaliukais susilaužė bagetės. Atstumtųjų nebuvo; žiopliams, į visas šias gėrybes, tarsi iš gausos rago pažirusias, iš tolo akimis seilę varvinantiems ar žiūrintiems, kaip ant vielinės tilto tvoros vienas po kito pakimba koliažai – vieno vakaro, vienos nakties paroda, – atsisukusi Melanie krykšteldavo: ei, jei turit faneros, kuo greičiau pas arabą, vyno parneškit, o jei neturit, ką su jumis padarysi, prisėskit

vis tiek. Tilto kompanijos šventė, virtusi viso pont des Arts švente: paskui jau nebekviečiami vieni priklydėliai keitė kitus, čionykščiai maišėsi su turistais, skambėjo įvairiausios kalbos, tas Prie-visų-besikabinėjantis-nusmuktkelnis, žiūrėk, nesivaržydamas užkalbins ir anas dvi Poniutes-dėl-menų-alpstančias, vos tik jos atsitrauks nuo koliažų, Miesto-žinovas-profesorius-vėtrungė, vis patraukdamas vyno, grupelę fotoaparatais apsikarsčiusių japonų veda ratu rodydamas: Institut de France, Grand Palais, Louvre'as, – ir pasakodamas tai, „kas svarbiausia, ko grįžęs iš Paryžiaus negali nežinoti", japonai, iš kuklumo prieš tokias grožybes, regis, dar labiau sumažėję, jam dėkingi droviai linkčioja, paskui – blyksčių kanonada: Profesorius-vėtrungė su aukštyn pakelta plastmasine stikline, Profesorius-vėtrungė su prie lūpų priglausta stikline, plačiai besišypsantis Profesorius-vėtrungė su išmaukta iki dugno stikline, atokiau piknikavusi, paskui šventės traukai neatsispyrusi ir visą savo labą ant bendro stalo sukrovusi Porelė-su-vaiku neapsižiūri, „Claude'ai, Claude'ai, jis gi stačia galva nukris!", – aikteli Moteris-neįmanomai-trumpu-sijojėliu, ir Claude'as puola prie berniūkščio, persisvėrusio per turėklus, atplėšia, pliaksteli užpakalin, Vaikas-neklaužada pasimuistęs ištrūksta, kyšteli liežuvį ir padaužiškai nušokčioja ant vienos kojos...

– Tik pamanyk, nežinojo, kad Van Gogh'as nusipjovė ausį, kai pasakiau, net išsižiojo.

– Tuną arba lašišą sukapoji nelabai smulkiais gabaliukais, išspaudi kelias citrinas, kad apsemtų, griežinėliais

supjaustai svogūną ar du, įberi koriandos, pagal skonį – druskos, pipirų...

– Iš kur žinai, kad lesbietės?

– Laužiau rankas, blaškiausi niekur nerasdama vietos, kaip idiotė dieną naktį verkavau, kandžiojau lūpas, kol supratau, kad manęs jam niekada nereikėjo, kad jis manęs niekada nemylėjo, šitam niekšui rūpėjo tik pinigai, būtum mačiusi, kaip gerinosi prie mano tėvuko...

– Per ausis man jau lenda, iki gyvo kaulo įsiėdė tos tavo meditacijos ir introspekcijos, ir visi tie tavo ditirambai vienatvei, ką nori suok, o vis tiek liksim visuomeniniai gyvuliai, sakau tau – gyvuliai!

Ypač-liūdno-veido-jaunuolis glosto Smalą, ir tas, rodos, jį supranta geriau, nei galėtų suprasti žmogus, paspirtuku pririedėjusi Vienuolė – čia tai bent! – trumpam stabteli, bet tučtuojau, gal nustebusių žvilgsnių, į ją susmeigtų, neatlaikiusi, nurieda toliau, Raudonnosis-klounas-žonglierius iš didelio margaspalvio krepšio traukia baltus kamuoliukus ir lazdeles, Žilagalvis-seniukas-su-pypke štai jau geras dešimt minučių pirmyn atgal slankioja palei Melanie koliažus, lyg tyrinėtų tolimų, jam nepažįstamų kontinentų žemėlapius, Tie-trys, aišku, rūko marihuaną – kartais drykstelintis vėjukas atneša salstelėjusį, maloniai šnerves paglostantį kvapą.

– Taip jau yra, neturiu laimės, – atsidūsta Mergina-prakauliu-pilku-veidu. – Tu tik pamanyk, kas savaitę mėginu, o dar nesu išlošusi nė dešimties frankų.

– Viskas priklauso nuo to, ką vadini laime, – abejingu balsu atsako jai Plokščia-it-lenta-draugė.

– ... būtų geras klientas, bet visąlaik bauginasi patirt nuostolių. Kol jį įtikini...

– Rizikos faktorius: yra tokių, kurie drįsta, yra tokių, kurie – ne. Beje, turiu knygą „Menas įtikinti", ko ji verta, negaliu pasakyt, neskaičiau – padovanojo kažkas. Nori, paskolinsiu, pasivartyk, – Kostiumuotam-vyrukui-su-kaklaraiščiu, iš dalykinio *rendez-vous* turbūt ką tik išsprukusiam, siūlo Bičiulis.

... Balsai, šurmulys tolo, tamtamų dundesys tilo, tolo žmonių siluetai, tačiau atrodė, kad ne pats eina, o visa ta nomadiška vieno vakaro gentis, atsitiktinai susidariusi ir daugiau niekada nebesusibursianti, istoriniuose analuose jokio pėdsako nepaliksianti, pati slysta nuo jo, kažkokios atbulinės, į bežadę tuštumą traukiančios jėgos siurbiama. Rankas susibrukęs į kišenes, kiūtino krantine link pont Neuf – kaip visada menamą skrybėlę nuo galvos nusikėlęs ir mintyse pasisveikinęs su raitu Henr IV – ne „Jūsų Eminencija", o „sveikas, kas nauja?", – lyg nuo vaikystės pažįstami būtų, nusileis siaurais laiptais pasižiūrėti, kaip atrodo visa ta šventė nuo Europos ašigalio, – taip anąvakar su Melanie pakrikštijo Cité salos smaigalį. Negali sakyti, kad tokių švenčių bodėjosi, veikiau priešingai – jų nekantriai laukdavo, tikėdavosi naujų pažinčių, naujų atverčių, ateidavo kone pirmas, bet vos tik pradėdavo rinktis svečiai, pažįstami ir nepažįstami, iškart – tas nenumaldomas noras nepastebėtam išeiti, nė neatsisveikinus

sprukti, pabėgti. Viltis išsilukštent iš vienatvės ir ūmai – net fiziškai dilgantis potyris, kad minia tavęs niekada nepajėgs iš jos išlukštent? Ar noras savo nebūtim įsireikšmint, akimirksnį dėmesio centre atsidurt – kas jam nutiko, kur jis pragaišo, kur vidurnaktį išsibeldė..? Ir taip visada – vienas iš pirmų atsiradęs, pačiam šurmuly pats pirmas niekam nematant pasprukdavo, naktiniam mieste pasimesdavo, bet šįkart buvo ne taip, šįkart nė pabėgęs nesijautė.

Žvelgdamas iš arti – nuo Cité salos smaigalio – ir iš toliausių tolybių – iš vien vaizduotėj egzistuojančio Europos ašigalio, jautėsi daug labiau ten ir su jais, nei iš tikrųjų būdamas ten ir su jais. Šventės laukimas kartais reikšmingesnis už pačią šventę – galėjai tartis, jog tai, ką matai, – tik tavo laukimo sužadinta vizija; būna, kad prisiminimai regisi gyvesni už tikrenybę – galėjai vaizduotis, jog tai, ką matai, – atminties išsūpuotas, nuo nereikšmingų kasdienių detalių nusijotas paveikslas. Du Senos krantus jungiantis grakštus tiltas, arkadų, iš liaunų geležies konstrukcijų nunertų, laikomas, ir juo po aukštu, nusileidusios saulės žaizdro dar raudoniais pleišimu dangumi per upę einantys žmonės, net ne žmonės, o tarsi sudegę degtukai tamsūs jų siluetai – stabtelintys prie tos šventinės santalkos, kai kurie iškart nueinantys, kiti ilgiau pastoviniuojantys, treti galiausiai prisėdantys. Tamtamų dundėjimas iki pat čia atsklido, dusliai barbeno ausų būgnelius kaip tolimas klajokliškas šauksmas...

O Melanie šoko. Matė, kaip sukosi plasnodama rankomis, žinojo, kad kartu su ja šoka drakonas, – vilkėjo

tuo pačiu kimono kaip ir tą vakarą, kai susipažino. Kad tai – jos atsisveikinimo šventė, niekam nesakė, sakė: tai – vasaros pabaigos, koliažų parodos šventė.

Kad skersvėjai išsukinėtų visas rodykles, nudraskytų visus skelbimus, kad spengtelėdamos nutrūktų visos spyruoklės, kad lūžtų visi vyriai, visos durys išvirstų, kad skiltų, smulkiausiom šukėm pažirtų visi veidrodžiai, išdužtų visi langai, kad milžiniškos žirklės čirkštelėtų per visas vielas ir laidus...

– Du butelius vyno.

Žinojo, kad bus ištuštinę, žinojo, kad per daug niekad nebūna.

... kad iššoktų visi saugikliai, kad į orą išlėktų visos transformatorinės, kad sprogtų visos lemputės ir lempos, kad smulkiausiom detalėm pabirtų visų laikrodžių mechanizmai, kad rachitas išnarintų visus alkūninius velenus, kad išbyrėtų visų krumpliaračių dantys, kad sugestų visi vidaus degimo varikliai...

– Gal bus dvidešimt keturi sentimai?

– Aštuoniolika, dvidešimt... prašom.

Kad subyrėtų kasų ir visi kiti, kiek tik jų yra ir kokių tik yra, automatai.

Ir kad staiga trūktų šita kaip styga įsitempusi rue Saint-Jacques'o arterija, kad jai trūkus supleišėtų, sudrikstų iš kitų gatvių, bulvarų, alėjų nuregztas voratinklis, kad suskeldėtų visi vamzdžiai, kad susprogtų visos cisternos ir rezervuarai, kad sugriūtų visi viadukai, visi tuneliai irgi užvirstų, kad liftai, stogus prakirtę, visi vienu kartu iš šachtų kaip raketos šautų į dangų.

Kad išsilydytų plienas, sutrupėtų betonas ir akmenys. Ir kad kaip savo pačių svorio nebeišlaiką bokštai griūtų visos hierarchijos, subyrėtų visos struktūros, kad visa į pirminius elementus ir ryšius išsiskaidytų, kad ugnis sudegintų visas sąskaitas ir ataskaitas, visus gimimo liudijimus ir pasus, visus biuletenius, visus pranešimus, visas bylas, visus iki gyvenimo galo privalomus saugoti popierius, visus laikraščius ir žurnalus, kad iširtų visos ekonominės – politinės – socialinės – finansinės – kultūrinės – religinės – tautinės – bendruomeninės – gimininės – šeimyninės siūlės, kad šis miestas, staiga iš civilizacijos drabužio išniręs, nuogas ir bejėgis it kūdikis būtų atblokštas į pirmykštės jūros pakrantę.

Išgirsti kiaušinio, kuris dar tik pradės skilti, viduje tvyrančią tylą.

– O, su lauktuvėm grįžti!

– Pažįstu gi jus, maukiat kaip šiaučiai, niekada per daug jums nebus.

– Ei, ei, kam jau kam, o tik ne tau mums pamokslus skaityti!

Melanie, į vielinius tilto pinučius atsirėmusi, klausosi Dailininko, – kad dailininkas, galėjai atspėti iš šalia atšlie-

to molberto, – Pierre'as varinėja nepabaigiamas kalbas su Sokratu – vos susitikę įsileidžia į galo neturinčias diskusijas ir ginčus, Emmanuelis su savo naująja drauge – kelinta gi naujoji per kelias pastarąsias savaites? – persisvėrę per turėklą žvelgia į upę, Gérard'as tyliai, vienodu ritmu muša būgnelį, Prie-visų-kabinėjęsis-nusmuktkelnis-valkata glosto prie jo kojų išsitiesusį Smalą, kuris turbūt jau buvo per daug nusilakstęs, kad šoktų prie tavęs darsyk pasisveikinti, tik supratingu, liūdnu, veriamai skaudžiu žvilgsniu tiesiai į akis pažiūrėjo, tarsi iš jų tavo jausmų, minčių ir klajonių maršrutus išskaityti mėgintų. Tiek jų šį vėlyvą nakties metą, be dar kelių nepažįstamų tipų, iš didžiausio būrio ir tebuvo likę...

– Pažiūrėk, kiek valandų, baigėsi vynas, o kai baigiasi vynas, pats gi žinai...

– Visada lieki ištikimas sau, – pakštelėta skruostan Melanie tepasakė.

– ... ir paskui – pauzė, absoliutus ščiūvis, kuris gali trukti akimirką, o gali kelias dienas, kol ūmai – tartum praregėjimo mirksnis... Bet tai – ne spontaniškumas, man atrodo, kad spontaniškumas niekada nebūna spontaniškas, spontaniškumas – tai galutinis aktas to, kas tavyje nejučiom kaupiasi, klostosi, bręsta ir galiausiai staiga prasiveržia...

– Tiesą sakant, man tai nerūpi, aš apie tai negalvoju, darau, kaip išeina, ir tiek. Sakysit, mėgėja. Ar reikia prisikurti teorijų, kad nebūtum mėgėjas? Jums neatrodo, jog dabarties menas arba veikiau tai, kas šį vardą pasiglemžė,

tiek apaugęs teorijom ir visokiausiom koncepcijom, kad tai, ką šneki, pasidarę svarbiau už tai, ką darai? Pasižiūri, gūžteli pečiais, bet kai pradedi skaityti paaiškinimus – vajetau, vajetau! Visa apsivertę aukštyn kojom, tai – kaip išvirkščiai apsivilkti marškiniai, argi ne?

Ūmai – pyktis ant viso pasaulio, ūmai – pajautimas, kad iš pat pradžių buvo pasukta ne ta linkme, staiga – naivi iliuzija, kad jeigu galima būtų viską pradėti iš naujo, jeigu įmanu būtų sugrįžt į išeities tašką... Anokia čia naujiena, brolau, juk visada taip – kai mintys ir jausmai draikosi, kai pats su savim susitvarkyt negali, tada jau griebies nebe miniatiūrinio skalpelio, o imi dairytis dar neišrasto instrumento viso pasaulio opoms išgydyti. Psichoanalitikas, pavirstąs Civilizacijų-daktaru. Cha, – apsidžiaugęs šia saviironiška, netikėtai į galvą atėjusia mintimi, taria sau: kad taip pasaulį ant psichoanalitiko kušetės paguldęs iš istorijos priešaušrio žmonijos sapnuotų sapnų nūdienės civilizacijos neurozių priežastis atsekti galėtum.

O jau visai nusilakęs Nusmuktkelnis-prie-visų-kabinėjęsis-valkata Smalai:

– Bestogis, basas, nuskurėlis, ir jiems atrodo, jog tuo ir baigiasi tavo nelaimės. Jie tau duoda porą sentimų ir mano, kad jiems – išrišimas, o tau – išganymas ir didžiausia palaima. Nueina išdidūs, patenkinti, bet tikriausiai niekada jiems nedingteli, kad esi toks kaip ir jie. Kad tu kaip ir jie galbūt myli, neapkenti, abejoji, kankiniesi, kad tau daug labiau nei tų poros sentimų galbūt reikia...

Ar Nathalie jį priimtų į savo garbiųjų klošarų draugiją?

Turbūt nepriimtų.

Stryktelti į kitą atskaitos tašką, tegul ir toj pačioj koordinačių sistemoj.

Gurkštelėjęs vyno, aukštielninkas ant tilto atsigulė.

Juto nuo vandens kylančią drėgmę, juto, kaip ji smelkias pro drabužius ir aštriais dygliukais pradeda varstyti kūną. Tarsi iš apačios toks smulkutėlis, kad jo nė nematyti, kapiliarinis lietus dulktų. Atvirkštinė simetrija: lietus ne iš viršaus apačion, o iš apačios viršun lyja, ne debesys pro mane plaukia, o aš plaukiu pro debesis, ne aš į mėnulį, o jis į mane žvelgia, ne dangus veriasi man, o aš Dangui veriuosi.

Didžiųjų raidžių magija.

Pasirėmęs ant alkūnės, darsyk gurkšteli vyno.

Yra gražių pasakymų, lakių frazių, kurios lyg ir liudytų kitą tikrovę, yra išmintingų teorijų, lyg ir rodančių kelią, kaip į ją patekti galėtum. Žodžiai – gundytojai, žodžiai – sąvadautojai, žodžiai – netikri pranašai; iš tiesų – tik žodžių viliotinis, visada šiapus lieki. Šiapus – anapus. Ir iš kur tas nepasitenkinimas viskuo, kas aplinkui, iš kur ta iliuzija, kad ši tikrovė savo apgaulingu tvarumu slapsto kitą, tikresnę už ją, iš kur tas noras peržengti ribą, kurios ieškai ir nerandi, kurios galbūt iš viso nėra, bet kurią jauti visąlaik, kuri, būna, dar skaudžiau nei skustuvo ašmenys rėžia? Daiktų tiek, kad pro juos prasibraut negali, ausų būgneliai dar kiek, ir sutrūks – šitiek triukšmo,

ir ūmai – tokia tuštuma ir spengla... Ar negalėtum tos daiktų tuštumos ir tos triukšmo spenglos pavadinti šitos vasaros su Melanie įsčiomis – įsčiomis, iš kurių judu beviltiškai mėginot ištrūkti, vienu sykiu ir šitam, ir kitam pasauly atgimti? Visa, ką darėt, iš tikrųjų juk buvo paieškos stebuklingos metaforos, išlukštensiančios jus iš regimybių pasaulio, išvesiančios proskynon, kurioj prabyla esmė, bent jau priartinsiančios prie...

Oi oi oi, palauk, ar neatrodo – pernelyg dideliu pagreičiu įsibėgėjai, ar ne pats laikas būtų sustoti ir, kaip įpratęs esi, šaipiu žvilgniu į save iš šalies pažiūrėjus, viską nubraukiant su kartėlio atmiešta pajuokos gaidele tyliai sau pasakyti: drauguži, betgi visa tai – tik gražbylystės, sentimentali lyrika, nemokamos apibrėžti vilties lopšį sūpuojanti.

Nors vieną gražią dieną ar naktį kaip šią, kai toks žemas mėnulis, o vėsa smelkias į kaulų čiulpus nelyginant neįmanoma nuramdyti širdperša, juk galiausiai turėtum nuleisti rankas ir prisipažinti bent sau, kad esi jautruolis iš prigimties, net ironija ir sarkazmu štai šitaip dangstydamasis ir atšiauruolį vaidindamas iš tikrųjų viduje it vėjo pūsčiojama žiežirba vis tebevirpčioji, nuo savo amebiško jautrumo pabėgt negali. Ir ką ten žinai, kitąsyk pamanai, galbūt ir kiti, galbūt visi mes – tokie pat nuo savęs ir kitų besislapstą jautruoliai, instinktyviai prisitaikę prie šių dienų verčių skalės, kurioje jautrumas pirmiausia siejamas su silpnumu, gležnumu, trapumu, tiesiog su liguistumu: pablyškę veidai, ilgi liauni pirštai, – o ir apie gėrį ar

grožį kalbėti būtų irgi gan senamadiška, beveik nepadoru – kaip ir klausti, kiek algos gauni, už ką balsavai? Viskas, ko iš tiesų viliamės, ilgimės, trokštame, turi būti užsklęsta, giliausiose pasąmonės olose paslėpta; veidmainiškai išdidūs, ryžtingi, neabejojantys savimi, mes štai drąsiai stojam akistaton su negailestinga tikrove, nes kas gi tas mūsų trumpas gyvenimas, mūsų trumpas gyvenimas – tai žūtbūtinė kova. Regimos ir neregimos fronto linijos dar prieš mums ateinant jau nubrėžtos, tranšėjos irgi jau iškastos, galimi ir neabejotini priešai, kaip ir kliūtys, kurias įveikti reikės, nuo mokyklos suolo įvardyti, tad ko mindžikuoji, kuo gi dar abejoji? Mūsų meilės, mūsų karjeros, mūsų socialinė ir buitinė gerovė – tai sulaužytų iečių, pataikiusių ir nepataikiusių strėlių metraščiai, atsigręžk atgalios, įsižiūrėk į kovos lauką, į jį nuklojusias iečių lūženas, strėlių skilenas, įsiklausyk, kaip nykus ir tuščias dykumų vėjas, per jas nešdamas smėlį, šiurena – ar girdi, ar matai, ar atpažįsti ką nors?

Nors...

Paskui skubiai – lyg neatidėliotiną svarbų darbą, kurį buvo pamiršęs, staiga prisimintų – atsikėlė, kad nebegirdėtų balsų, paėjėjo toliau, neištraukdamas iš kišenės pakelio susigraibė cigaretę, prisidegė ir užsirūkė.

O juk visa iš šio vakaro liūdesio – išsiskyrimo ir atsisveikinimo liūdesio, vis labiau gramzdinančio. Alkūne atsirėmęs į turėklą, žvelgė į upę, šią vėlyvą nakties valandą taip tyliai ir ramiai savo juodus vandenis plukdančią, upę be *Bateaux-Mouches*, katerių, baržų, be jos krantinėmis

dūlinėjančiųjų ir jos krantinėse besideginančiųjų, upę apleistą, galų gale paliktą sau. Vienišą, abejingai išdidžią ir sykiu savo vienoda nesustabdoma tėkme raminančią, guodžiančią. Kaip ir visos pabaigos, kurios užsitęsia, taip ir ši prailgusi Melanie šventės pabaiga, kai visa sklendžiasi ir užsisklęst negali, diegė nykumos, inercijos, dykai ir beprasmiškai leidžiamo laiko pajautimu. Susizgribo benorįs tiktai vieno – kad pagaliau baigtųsi vynas (ir susimanyk dar jo atnešti, lyg nebūtų gana), kad su pirmaisiais metro sutampanti paryčių pagela kuo greičiau imtų smelkti jų kūnus, kad jie, bežodžiais, bet viską pasakančiais žvilgsniais susižiūrėję, imtųsi rinktis daiktus, krautis kuprines, o paskui, per tiltą ir krantine iki pont Neuf metro stoties paėjėję, į jos požemius nusileidę, vieni su kitais, kas ten žino, gal neilgam, o gal suvisam išsiskirtų, vyno trum̃pai, bet taip ištįsusiai vasaros nakčiai suartinti pagaliau vieni nuo kitų išsilaisvintų.

Iš viso jų atsisveikinimo, per kurį nė vienas balsu neprasitarė, jog atsisveikina ne mėnesiui, o suvisam, teišliko: Melanie sėdi jam ant kelių, jis skruostu prie jos peties prisiglaudęs, atrodo, kad grūste prisigrūdusiam metro traukiny – ne žmonės, o bejausmės bemintės būtybės; pro šalį šmėsčiojant stočių žiburiams, ilgiausiu tamsiu tuneliu jie lekia į bedugnės nakties begalybę, ir, rodos, šitam jų lėkimui nebus galo, šitas tunelis niekada nesibaigs...

Staiga trinkteli durys.

Na taip, jie gerbtini, tie elegantiški Paryžiaus senėkai ir senės, bet galėtų ir pasitraukti matydami, kokį lagaminą tempi; gerai jau gerai, tebus motinystė, bet galėtų ir pažiūrėti, kur eina, na ir kas, kad vežimėlį su dvynukais galvą nudelbusi stumia. Erzino viskas, nors erzintis nebuvo dėl ko – skubėt neskubėjo, tiesą pasakius, nebežinojo, kur dėti laiką. Paskui, užkopęs šešis aukštus, pasuko raktą – trekštelėjo taip sausai, kad pasirodė, jog kažkas jo paties viduje lūžo.

Pravėrė duris.

Daiktai gal dar nuožmesni ir neatlaidesni negu žmonės: sustojęs vidury kambarėlio dairės aplinkui ir iš visų pusių priešiškus žvilgsnius sutikdavo. Ne, tai nebuvo net žvilgsniai, tai buvo nebylus užsisklendimas savin. Nejauki, į neviltį varanti akistata su kažkuo, ką išdavei, ką nesukdamas sau galvos palikai ir kas nusprendė geriau nesivarginti, tau nė nekeršyti, tiesiog tave užmiršti, tavęs nematyti, stingsoti taip, lyg tavęs nė nebūtų.

Kaip atsijaukinti šią karvelidę, ar išvis įmanu bus ją atsijaukinti?

O gal šitai, tas daiktų priešiškumas, – staiga susizgribo, – vien įspūdis, vos peržengei slenkstį, neišvengiamai turėjęs kilti, nes viskas gi čia baigia uždusti: savaičių savaitėmis nevėdintas oras toks tvankiai duslus, slogus ir pritroškęs. Gal tereikia langą atverti, ir visi daiktai vėl sualsuos, atsigaus? Pasitikėjimo savimi kupinu ryžtingu veiksmu perrėžti čia tvyrantį tingulį, šeimininkišku valdingumu palaužt pasyvų šios erdvės pasipriešinimą... Svarbiausia – nepasiduoti apatijai ir pasyvumui, svarbiausia – nesileisti sugniuždomam šito stinglumo, tarsi stiklo sieną jį perskelti, į šukes sudaužyti. Fizinio veiksmo terapija.

Jos paveikumo išbandymas: atkėlęs sklendę ir langą plačiai atlapojęs, pirmiausia puolė jo stiklus šveisti ir blizginti, iš visų pusių žvalgydamas, kad nė menkiausio dryžio neliktų, paskui ėmėsi šluostyti dulkes, tarpais palenkdamas galvą pasigėrėti drėgnomis šliūžėmis, po kiekvieno čiustelėjimo iš po skuduro, nuolatos perplaunamo, nusidriekiančiomis, tarsi kiekviena jų ir dalį jo kaltės, kad taip ilgai be priežiūros paliko savo buveinę, nuplautų, mazgojo grindis, maniakiškai uoliai šešiakampes plyteles viena po kitos trynė. Neatsikvėpdamas triūsė – beprasmybės jausmas buvo labai arti, pačiose kūno porose aštriom adatėlėm dilgsėjo, tad ir bauginosi, kad vos tik sustos, beprasmybė užlies, jo ryžtą pakirs. Ogi nujautė, kad ypač dabar nevalia buvo palūžti, ypač dabar būtiniausiai reikėjo iki galo ištverti. Iš čiaupo kliokė vanduo, oras

gaivėjo, kambarėlis, regis, pradėjo alsuoti, rąžydamasis iš letargiško snūdulio kėlės.

Ir dar – iškraustyti lagaminą. Nes jeigu iš įsibėgėjimo dabar to nepadarysi, taip ir gyvensi kokią savaitę kaip Nathalie nuolatos jame kuisdamasis, po vieną prisireiktą daiktą ištraukdamas. Jų, daiktų, stengėsi turėt kuo mažiau, o vis tiek...

Sustojo tik tada, kai rankose atsidūrė Melanie padovanotas koliažas.

Tarp visų margą derinį kuriančių abstrakčių geometrinių formų ir ornamentų trys pėdsakai iš pasaulio, kurį moki įvardyti: viršuje, kairėj pusėj, lyg nertų į šios margos kompozicijos centrą, įstrižai juodu tušu išvedžiota ilgapelekė žuvis, dešinėj, apačioj, priklijuotas kaitros suskrudintas liepos lapelis, maždaug vidury – ratu apibrėžta plunksna.

Gimnazistiški ženklai, gimnazistiški simboliai, gimnazistiška poetika, gimnazistiškas nerimas, kai rizikuodamas, kad sučiups, per pamokas siuntinėji laiškelius, skirdamas pirmuosius galantiškus pasimatymus. Gimnazistiškos paslaptys, gimnazistiški šnabždesiai, gimnazistiški įtarinėjimai, gimnazistiškas pavydas, gimnazistiški lūkesčiai. Gimnazistiškai romantiškas laikas, kai jau stovi ant slenksčio, bet dar nesi jo peržengęs, kai troškimą patirti dar tebesmelkia vaikiško žvilgsnio tyrumas. Buvo išdidi ir aikštinga, norėjo viską išmėginti pati, tikriausiai nebūtų pakentusi jokių patarimų, bet gal kartu slapčiomis, pati sau to neprisipažindama, vylėsi tvirtesnio pe-

ties, skvarbesnės įžvalgos? O tu priešingai – neatsispyrei potraukiui nors trumpam grįžt į aną gimnazistišką laiką, pamiršus patirtį, dar jos nesudrumstomis akimis iš naujo pažvelgt į pasaulį, juolab kad, kaip ir jinai, šitam mieste buvai vos kojas spėjęs apšilti, nieką čia žinojai, nieką pažinai. Iš viso to ir išėjo pusiau žaidimas, viskas, dabar sakė sau, tebuvo pusiau žaidimas, anksčiau ar vėliau neišvengiamai pasibaigti turėjęs. Net ir jūsų žaidžiami žaidimai tebuvo žaidimas – žaidėt, kad žaistumėt. Ir išvis, ar ne per daug sklandžiai visa klostėsi, ar ne per daug lygus, ramus, bekonfliktis buvo jūsų buvimas drauge, kad būtų galėjęs nekilt įtarimas, jog šitai ir šitaip ilgai tęstis negali? Tegul sako *Irish pub* padavėjas, tegul sako Nathalie, tegul sako Pierre'as, tegul sako dar kas tik nori – sugrįš, žinai, kad net jei ir sugrįžtų į šį miestą, tau nesugrįš.

Paskui kaip anądien, kai vos atvažiavęs čia buvo, vėl nei iš šio, nei iš to užsimanė pamatyti žuvytes. Pamatyti jas ten, turguj ant Senos krantinės, įvairių formų akvariumuos tyliai ramiai tebeplūkaujančias, savo margaspalviais pelekais – vėduoklėmis, pelekais – plunksnomis, pelekais – vaivorykštėlėmis švelniai glostančias vandenį ar glūdinčias tarp žolių ir koralų, net ne būdraujančias, o stingsančias sau, ir tiek. Pamatyti jas – kurčnebyles tau, kurčnebyles jums visiems, kurčnebyles šiam miestui, visiškai abejingas pasauliui, mirguliuojančiam anapus jų stiklinių buveinių, tiesiog būnančias sau, su savim. Įsižiūrėti į jas, persiimti jų nerūpestinga ramybe, panirti savin, užsimiršti ir tyliai džiaugtis vien tuo, kad esi.

Kaip anądien įsigeidė jas pamatyti ir kaip anądien per daug negalvodamas tučtuojau užrakino duris, iš šešto aukšto padangių nusileido ant žemės įvijais, siaurais ir stačiais laiptais, perkirto kiemą, patraukė rue de la Verrerie, paskui – rue de Rivoli, štai ir Châtelet, dar keletas žingsnių...

Darbininkai nešė vidun puodus, vazonus, lovelius su krūmais ir gėlėmis, tempė maišus su dirvožemiu, trąšomis, stūmė ant ratukų įtaisytas fermas su kudakuojančiomis vištomis, raudonas skiauteres švysčiojančiais gaidžiais, ilgakaklėmis žąsimis, paršiukais žindukliais – visais tais naminiais gyvūnais, kurių buvimas čia juo keistesnis atrodė, kad pro juos nuolatos ūžė mašinų srautai: *On ferme, on ferme**! – mostaguodami rankomis šūkčiojo, vos tik jiems pasirodydavo, kad dar taikysies įsprukti. Na taip, ko gi tu nori, juk be dešimt septynios, – tik tada susizgribo pasižiūrėt į laikrodį, laiką visiškai buvo pamiršęs. Dilgtelėjo apmaudas, bet per daug nenusiminė, tokia čia ir nelaimė, tiktai sutriko: staiga nebežinojo, nei kur eiti, nei ką daryti.

* Uždarom, uždarom!

Kur tai matyta, – šįryt skaičiusi iš šiukšliadėžės išsigriebtam laikrašty: nemanyk, kad aš tokia jau visiška atskiruolė, nors, tiesą pasakius, nelabai man ten rūpi, kas dedas pasauly, bet kai pasitaiko proga, tai pavartau, kad bent kiek susivokčiau, kokiais laikais gyvenu, – taigi kur tai matyta – traukti iki devyniasdešimties ir daugiau metų! Tik pagalvok, – atsistebėt negalėjo, – vidutinė gyvenimo trukmė – per aštuonias dešimtis, beveik devynios dešimtys metų, ir kasmet dar pora mėnesių pailgėja! Ir pati gi matau, vis daugiau kretenų: žiūrėk, pakrantėmis šliaužioja susikibę už rankų kaip šešiolikmečiai arba lazdomis ramsčiuodamiesi dūlinėja po vieną, prisėdę ant suoliuko ilgų ilgiausiai spokso į upę, arba dar būna, kad visu būriu plūsteli – argi nejuokinga: pensininkai – ekskursantai, pensininkai – įspūdžių medžiotojai, pensininkai – ... mat jiems dar maža, mat jie dar neprisivažinėjo, mat dar savo senus kaulus pakratyti jiems rūpi. Kai į juos pasižiūriu, tariu sau, ačiū, tai ne man, ko jau ko, o tokios dovanos tikrai nenorėčiau. Šitie dar kaip šitie. O kiek jų – mirštančių ir niekaip negalinčių

numirti miruolių prifarširuota ligoninėse, visokiose prieglaudose, senelių namuose. Parkinsonai, alzheimeriai, išvaržos – pervaržos, visų, kokių tik nori, galų nepakankamumai. Išpendėjusių senių, kriošenų, karšenų visuomenė, ir tai vadinama civilizacijos triumfu, o pastangos visokiom chemijom, visokiais švitinimais, visokiais dirbtiniais maitinimais ir lašelinėmis pratęsti, tai, kas jiems patiems, ko gero, iki gyvo kaulo įgrįso, – aukščiausio lygio žmoniškumu. Kai pagalvoju, kaip jau dabar viskas mano viduje turi būti sugriuvę, sakau tau, tikrai nenorėčiau tiek tempti.

... Iškart krito į akį, kur tau nekris. Saulė kaip išprotėjusi spigina, tvankumas neapsakomas, o jis – su juodu lietpalčiu, ant galvos – skrybėlė, po kurios kraštais ant nosies užtupdyti senamadiškai elegantiški akinukai apskritučiais stiklais, ką, tikrų tikriausias Lunačiarskis, ir toks panašus, kaip iš akies trauktas. Iš kur žinau Lunačiarskį? Tai kuo gi tu mane laikai – juk mokslus baigiau, o jaunystėje daug ir pati sau, savo malonumui skaičiau. Negali įsivaizduot, kiek skaičiau. Ne, ne laikraščius, juos tada dar rečiau nei dabar atsiversdavau. Matai, kartą nepatingėjau suskaičiuoti, kad jeigu kasdien kokiam „Le Monde“ ar „Le Figaro“ paskirsi po valandą, tai per metus susidarys geros pora savaičių, o kiek per dešimt, dvidešimt metų, per visą gyvenimą – kam? laikraščiams – paaukosi? Knygas skaičiau, jas tai ryte rijau, knygų žiurkė buvau.

Bet tiek to, grįžkim prie Lunačiarskio. *Je te dis**, iškart krito į akį tas juodas kokonas su apšiurusiu, tegu mažiau

* Sakau tau.

negu mano, lagaminu, kurį pražiodęs visiems iš eilės bukinistams siūlė jame sudėliotus gražiai įrištus tomelius. Turbūt kokia nors prabangi serija – mačiau, kaip pasididžiuodamas ir gailėdamasis, kad išsiskirti tenka, braukė per nugarėles su įspaustais pavadinimais, bet buvau per toli, kad įskaityti galėčiau. Visa bėda, kad ir kiek gyrė ir įtikinėjo, niekas jais nesigundė. Sekiau jį, kaip kartais įninki stebėti varžybas, kurios šiaip tau neįdomios, bet pradedi žiūrėti ir įsitrauki, tribūnų aistros pagautas, pats sirgti imi. Prastums ar neprastums, parduos ar neparduos? Jau artėjo prie pont des Arts, šansų mažėjo, vis labiau nervinos, bet kad va taip visa baigsis... Iki paskutinių bukinistų taip ir nebenuėjo – staiga jam trūko kantrybė, staiga plykstelėjo tartum degtukas, susivožė lagaminą ir sparčiu, galutinai pasiryžusio žmogaus žingsniu pasileido tilto link, užkopė laipteliais, nuėjo maždaug iki vidurio, ir...

Vieną po kitos kažkokiais mechaniškais judesiais pradėjo imt iš lagamino ir nė nepažvelgdamas svaidyt į upę, ir knygos sklendė žemyn kaip keisti šimtasparniai nemokantys skraidyt paukščiai, krito į vandenį; ak, kiekvieną-syk, kai užsimodavo, pajusdavau, kaip širdis stabteli, kvapą užgniaužia. Žinoma, iš karto apstojo žiopliai, bet niekas nedrįso prie jo prisiartinti, toks agresyviai užsispyręs, neperkalbamai piktas atrodė, tik viena moteris šūktelėjo: ką jūs darote?! – ir lyg tai būtų ne klausimas jam, o paraginimas man, nė pati nepajutau, kaip prie jo atsidūriau: dėl Dievo meilės, aš jas priglausiu, man atiduokit! – bet nė nežvilgtelėjęs atžagaria ranka stumtelėjo,

ne tiek stipriai, kad užgautų, bet užtektinai, kad suprasčiau, jog nieko nebus, geriau pasitraukti. Išmėtęs visas iki paskutinės, kaip tuščią karstą vėl susivožė tą savo nelaimingąjį lagaminą ir nužingsniavo – vasariškai ryškių spalvų fone toks juodai vienišas, neprisišaukiamai užsisklendęs savin. Lunačiarskis. Persisvėrusi per turėklą žiūrėjau į jas, tas knygas, upės srovės sūkuriuojamas, pamažu tolyn nešamas, ir atrodė, kad ne knygos ten plaukia, o gyvenimai – suluošinti, paniekinti, netikėtai išduoti.

... Ateidavo Louise, ateidavo Henri, ateidavo Suzanne, ateidavo Raymond'as, ateidavo... Tikri ir tariami studentai, dar nepripažinti, tačiau kada nors išgarsėsiantys, bent jau tuo tikintys, dailininkai ir poetai, skelbimų klijuotojas, gatvės muzikantai, žonglierius, kirpėjos parankinė, pora filosofų, kišenvagis...

O supažindino mus dirbtinis lietus, ar gali įsivaizduoti, krūvon mus subloškė toji liūtis, kuri kaskart, nors oro prognozės pranašaudavo giedrą, pratrūkdavo, vos iki galo atsukdavai čiaupą, tad ir sakėm: esam Dušo draugijos – Lietaus draugijos, Audros draugijos, Škvalo draugijos – nariai, net įsiregistruoti norėjom, visą naktį praleidom gerdami viskį ir rašydami įstatus, bet ištrenkė mus iš Merijos kaip paskutinius, pamanė, jog iš valdiškų namų, iš šventos teisės burtis į draugijas (1901-ųjų metų įstatymas), apskritai iš visos Respublikos tyčiojamės, ir aš... O aš buvau Pirmininkė. Tik pamanyk, Dušo draugijos – Lietaus draugijos, Audros draugijos, Škvalo draugijos – Pirmininkė! Mat anais laikais, bet ir dabar turbūt reta, kad Paryžiuje *chamb-*

*re de bonne** būtų dušas, o visi gi mes *chambres de bonne* ir gyvenome, didesnės prabangos kišenė neleido. Tik man per stebuklą buvo pavykę susirast kambarį su dušu, ir pasakysiu, visai už pakenčiamą kainą, tad ir eidavo visi pas mane praustis, argi gaila, vanduo nekainavo, leisk, kiek širdis geidžia, mokėsi tiek pat. Juokingas jis buvo, tas mano dušas, įtaisytas būdelėj, tokioj panašioj į telefono, ant sustumiamų durelių net telefono ragelio aplikaciją priklijavus buvau, tai ir klausdavo, kai galvas išsitrinkt ir nusimaudyt susimanydavo: ar galiu ateiti paskambint?

Paskambint užbėgdavo čia vienas, čia kitas, bet kokį kartą per mėnesį rengdavom ir *Assemblées-Générales*** – didžiąsias maudynes, na, čia tai būdavo! Reikia pasakyti, patrakus buvau, ateitim nesirūpinau, ta diena gyvenau. Žinojau, kad ilgai taip trukti negali, kuo puikiausiai žinojau, jog baigsis tuo, kad išsveis, bet tiek to, sakiau sau, gatvėj neliksiu, vis ką nors susirasiu. Kai dabar pagalvoju, kas gi apsikęsti būtų galėjęs: vanduo iki pat paryčių kliokia vamzdžiais, tarp keturių kiemo sienų garsiausiais aidais trankosi muzika, pajutę, kad tuoj uždusim nuo dūmų, galiausiai išvirstam į koridoriuką... Dauguma aukšto kambarių buvo tušti, tuos kelis kaimynus, kuriuos turėjau, pakviesdavau, ir jie dažniausiai ateidavo, tad koridoriukas, galima sakyti, tą vakarą tapdavo mūsų visų – Dušo draugijos ir jos svečių – nuosavybe, bet tiesiai po manim gyveno toks niurzga seniokas, tas tai pirmutinis

* Tarnaitės kambaryje.
** Generalinius susirinkimus.

viena pižama, ant galvos dryžuota naktinė kepuraitė, ilga ir smaila tarsi pajaco, ties smilkiniu nukaręs nuskalbtas bumbulas, nė vidurnakčiui dar neišmušus atlėkdavo, kad išplūdęs ir iš tolo pasiskeryčiojęs mažučiais kumšteliais kaip neryžtingas, savo jėgomis nepasitikintis boksininkas imtų grasinti iškviesiąs policiją, juokingas ir bejėgis atrodė, bet kaip tik jis galiausiai ir suorganizavo tą bjaurųjį sąmokslą, mūsų didžiosioms maudynėms padariusį galą, – surinko parašus, apskundė visiems, kam tik galėjo, naktį pasibeldė į kaimynų duris (galvą guldau, susitarę buvo iš anksto), iš tikrųjų paskambino flikams, ir jau prieš tokias pajėgas, pats supranti, visos mūsų barikados kaip kortų nameliai ar degtukų pilys sugriuvo, trauktis nebeturėjome kur.

Kai dabar prisimenu, geri laikai buvo.

Bet tada nesupratau, kad geriausią savo gyvenimo metą gyvenu.

Kaip kad nė vienas iš mūsų tikriausiai nežinom, kada geriausią savo gyvenimo metą gyvenam.

... Būdavo dienų, kai sunku žodį išpešti, būdavo tokių, kai kalbėdavo neužsičiaupdama; tą vakarą regimai išsiplepėti norėdama šokčiojo nuo vieno prie kito, dar nebaigusi vienos, jau kitą istoriją berdavo. Skubėti neturėjau kur, žinojau, kad naktis, kaip ir dauguma jų šiuo laiku man, bus per ilga, tad atsilošęs į gluosnio kamieną, atsipalaidavęs klausiausi jos, be perstogės suktinukes sukančios ir šnekančios šnekančios. Tarpais dingodavosi, kad išsigalvoja, balsu fantazuoja, jau seniai pradėtą savo gy-

venimo mitą štai toliau rutulioja, tarpais – pasakoja, ką tikrai išgyveno, tik truputį padailindama, pikantiškų detalių prisimanydama, bet man buvo vis tiek – šiaip ar taip, jos žodžių mūšos maloniau buvo klausytis negu savo paties nemigos žingsnių aido, siaurų, nuošalių gatvių koridoriuos tarsi prieraišaus vienatvės šuns amsėjimas įkyriai lydinčių.

Bent jau žinojo, apie ką nereikia kalbėti.

Krėslai, komodos, šviestuvai, žvakidės, narveliai kanarėlėms, skudurinės lėlės, kandikliai, alzasietiškos taurės, pypkės, porcelianinės antys, sekreterai, persiški kilimai, veidrodžiai, indaujos, paveikslai, nuotraukų albumai, vazos, rankinės, skėčiai, iškamšos, vaikų vežimėliai, afrikietiškos skulptūros, knygos, peiliai, dirbtinių gėlių puokštės, spynos, vėduoklės, graviūros, vėl žvakidės, vėl krėslai, vėl taurės, – staiga pajuto, kad daugiau nė žingsnio nebepajėgs žengti. Nuovargis. Nuovargis ne tiek nuo ilgo ėjimo šituo knibždėlynu be galo be krašto, ne tiek dėl kaitriai tvieskiančios rugsėjo saulės, kuri, tarsi norėdama parodyti, kad jos galios dar neišsekusios, iš paskutinių jėgų įpūtė žaizdrą ir jau kelios dienos be pagailos kepino miestą, kiek nuo jų, įvairiausių formų, įvairiausių paskirčių, iš įvairiausių medžiagų padarytų daiktų, virstančių ant tavęs vieni per kitus, tau praeiti neleidžiančių, akyse mirguliuojančių. Jų buvo tiek daug, kad, tegul kaip visada stinglūs ir tylūs, jie kūrė lavinos, griūties įspūdį – kiekvienas skyrium ramūs, abejingai pasyvūs, visi drauge jie atrodė įky-

riai priekabūs, akiplėšiški, net agresyvūs. Jų buvo per daug, kad prie kiekvieno atskirai galėtum sustoti, jais pasigrožėti, įvertinti: jie skendo savo pačių gausoje, vienas kitą slėgė, užstojo. *Marché aux puces*.

Prisėdęs pirmos pasitaikiusios kavinės terasoj žiūrėjo, kaip saulės spinduliai skverbia sodriai raudono vyno taurę, ir rūkė. Nors rūkyti nebesinorėjo, jau buvo persirūkęs, ir kiekvienas įtraukiamas dūmas dar labiau aitrino gomurį, vis tiek, tarsi norėdamas už kažką pats sau atsikeršyti, be perstogės rūkė. Na taip. Ta pati saviskriauda, kas ir čia atvažiuoti: instinktyvus noras, kad užgriūtų šitas chaosas, šita daiktų sumaištis, kurioje nėra nei centro, nei periferijos, kurioje galerijų, alėjų, dengtų ir atvirų pasažų, kur ji išsiskleidusi, vardai, lygu visos kryptys, rodyklės – akių dūmimas, grynų gryniausia apgaulė, ir tiek, nes kur tik pasuksi, visur rasi tą patį. Atvažiuoti čia, kad kaip veidrody pamatytum, kas tavo paties viduje dedasi. Tokia pat įspūdžių, potyrių, jausmų sąvarta, prisiminimų ir vilčių maišatis, tokia pat principų, įpročių, instinktyvių potroškių sangrūda, po kurią irgi visiškai aklai klaidžioji. Visa tai, kas virsta viena per kita po tuo nepramušamu, neprakertamu, niekur tavęs nepaliekančiu ir sykiu bauginamai svetimu kiaukutu, kurį vadini aš, tokiu svetimu, kad kitąsyk žvelgi į save kaip į kažką kitą, tardamas tu arba jis. Tu eini, jis galvoja, o būna, kad ir mes, jūs: lyg tas tavo paties kiaukutas tik iš vidaus nepralaidus būtų, o iš išorės į tave veržtųsi kiti vardai ir veidai, tu, kaip tas šeimininkas, sulaukęs netikėtų svečių, staiga nebežinai nei

kur juos įkurdinti, nei kaip su jais elgtis. Ne tik indas to, kas tavyje pačiame dedasi, bet ir sankirta visų tiesių ir įstrižainių, visų tų strėlių, kurios tave kerta – regis, nepalikdamos pėdsako, o vis dėlto visiems laikams įsirėždamos. Staiga, lyg atsivertus albumą, kuriame bet kaip suklijuotos nuo laiko pageltusios ir visiškai naujos nuotraukos: kaip, kada ir iš kur? Kiekviena diena – atsitiktinumų ir neišvengiamybių susipynimas, iš anksto susitartų ir netikėtų susitikimų virsmė, prisiminimų sapnais virtusių išgyvenimų ir to, ką tik nujauti įvyksiant, samplaika – ar galima čia nustatyti kokius nors dėsnius, suprasti, kodėl pildosi tai, ko išsipildant jau nesitikėjai, ir neišsipildo tai, kas, regis, neišvengiamai išsipildyt turėjo? Kad taip įmanu būtų nusibraižyti savo dvasios žemėlapį, skirtingomis spalvomis sužymėti kalvas ir slėnius, viršukalnes ir bedugnes, kad taip įmanu būtų įžengti savin, kaip kad grįžęs namo įžengi į kambarį, ir tarti sau: Nathalie su Jeanu, po Senos krantines klajojančius, įkurdinsiu čia, o Melanie priglobsiu šitam sielos kamputy, Vilniaus prisiminimai telieka tenai, kol kas jų nejudinsiu, o tai, kas dabar vyksta, pasiliksiu štai čia, po ranka, kad bet kada galėčiau pasiekti. Kad taip įmanu būtų į viską pažvelgti iš laiko atstumo ir erdvės aukščio, vienu žvilgsniu aprėpti savęs paties ir to, kas tave supa, akiratį, suprasti, kokia jėga tave blaško iš miesto į miestą, supažindina su vienais žmonėmis ir užmarštin gramzdina kitus. Jeigu jau dabar galėtum žinoti tai, kas svarbiausia, o kas tik atsitiktiniai, vienadieniai dalykai, jeigu bent galėtum numanyti, dėl ko

gailėsies ir apmaudausi, vadinsi klaida, o ką, kaip Nathalie, su džiaugsmu prisiminsi sakydamas, kad tai buvo geriausias tavo gyvenimo metas, jeigu gebėtum užčiuopti, sugauti ir pasinaudoti visomis galimybėmis, kurios tau atsiveria, bet kurias kitąkart per vėlai, tik atsigręžęs atgal, pamatai...

Centras, iš kurio viskas skleidžiasi ir į kurį viskas sugrįžta, ašis, aplink kurią viskas sukasi... Būtų Melanie, galėtumėt kaip anąkart stoty pasikvatoti: sakai, centras, iš kurio viskas skleidžiasi ir į kurį viskas sugrįžta, sakai, ašis, aplink kurią viskas sukasi..?

Tai jau taip. Prisigalvoji žodžių, teorijų, transcendencijos ietimi norėtum pramušti kasdienės fizikos luobą ir it paukštelis suplasnojęs sparnais pakilti į metafizinį dangų, bet ar nebus visa tai tiesiog elementariausios tvarkos ilgesys, kuris savo ruožtu yra ne kas kita kaip pamušalas, išvirkščioji pusė troškimo suprasti, kitaip sakant, noras, kad viskas susidėliotų į lentynėles ir stalčiukus pagal tavo proto paveldėtos ar tau įdiegtos logikos dėsnius? Tik pamanyk, koks staiga palengvėjimas, koks staiga palaimingai saldus darnos jausmas: niekas nebejuda, nebemirguliuoja, viskas sustingę, permatai visus pasekmės – priežasties ryšius, pasijunti visažinis ir visagalis savo likimo tvarkytojas.

Yra visokiausių vilionių, visokiausių pagundų, viena iš jų – surūšiuoti ir sugrupuoti tai, kas nei surūšiuojama, nei sugrupuojama, visa susvarstyti, kaip kad vaistinėj jautriausiom svarstyklėm susvarsto įvairius miltelius, išmin-

ties kupinu veidu tarti sau: čia esmė, o čia paribiai, periferija, taigi nusižiedus globalinę formą su aiškiai regimais hierarchiniais ryšiais....

Ir muselė atsitrenkia į langą.

Užburtas ratas.

Kaip nepatekti į spąstus, iš kurių stengiesi ištrūkti, kaip suvaldyti šitą nenutrūkstamą tėkmę, jos nei krantais neužsklendžiant, nei užtvankom neužtvenkiant, kaip sustruktūrinti šitą amžiną griūtį, jos į stinglius teorijų karkasus nespraudžiant? Nors, šiaip ar taip, gali nesijaudinti: ta tėkmė per daug galinga, kad iš krantų neištrūktų ar užtvankų nesutrupintų, ta griūtis per daug didelė ir stipri, kad iš tvirčiausiai suręstų karkasų neišsilaužtų. Reikia apakti, apkursti, rambiais pasitenkinimo ir pernelyg didelio pasitikėjimo savimi šarvais apsišarvuoti, kad imtum ir patikėtum tais krantais, užtvankom ir karkasais; ar nebus taip, kad centro, ašies iš viso nėra, ir tą akimirksnį, kai pamanysi, kad į jį įžengei ar ją užčiuopei...

Paskutinės vasaros dienos buvo be galo ilgos, o ruduo – veikiau ne ruduo, o vasaros prisiminimų dilimas. Kuo labiau blausės dangus ir kuo dažniau miestą merkė lietūs ir liūtys, kuo trumpesnės darėsi dienos, o rytai vėlyvesni, kuo ryškesnes spalvas, prie kurių akys buvo pripratusios, niaukė niūkanota rudens pilkuma ir kuo labiau ūkstėsi Sena, paskui savo vandenis traukdama vis žvarbesnes miglas ir vilgšnas, tuo labiau skaidėsi, iro ir nyko visas tas veidų ir vardų audinys, kurį be garso taukšinčios atsitiktinumų, staigmenų, netikėtų sutapimų ir susitikimų staklės per porą trumpų vasaros mėnesių buvo išaudusios. Mintyse šaipydamasis, kad šis įprotis pasidarė nelyginant piligrimystės kelionė pas Senos krantinių Madoną, lyg ji būtų Aušros vartų Švenčiausioji Mergelė Marija, vis nuklysdavo pas Nathalie, kurią susirasti buvo sunkiau nei pirma, nes baigiantis vasarai dar didesnės nomadiškos aistros apimta dabar jau vos ne kasdien iš vienos vietos į kitą keliavo – ar kažkas iš gailesčio padovanojo, ar pati susirado vaikišką aplūžusį vežimėlį, tad jį

prikrovusi, apraišiojusi savo manta, daug lengviau galėjo bastytis. Kaip anksčiau, pasirėmęs į skroblo kamieną ar kojas sukryžiavęs ant kasdien vėsesnių ir drėgnesnių grindinio akmenų žiūrėdavo į ją, vieną po kitos sukančią suktinukes, klausydavosi jos filosofijos ir legendų, iš kurių kūrėsi savo gyvenimo mitą, retsykiais drauge vyno – to jos antialzheimerio – išlenkdavo ir parūkydavo kartais paprastų cigarečių, kartais – su žolelėm, kaip anądien sakė, visiškai nekaltom... Kol vieną dieną nerado. Kitą dieną nerado. Trečią dieną nerado.

Išplauksiu žuvim, išskrisiu paukščiu, pasiversiu lapu, ir mane nusineš vėjas?

Negalėjo tuo patikėti, nenorėjo su tuo susitaikyti, gerą savaitę davėsi pirmyn atgal Senos krantinėm, akimis naršydamas visas patiltes, visus užkaborius, kur užlįsti būtų susigalvojusi, – kaip nėra, taip nėra. Iki smilktelėjo išganinga mintis – taigi ta jos žolelių tiekėja, pas kurią anądien buvo nusiuntusi, gal ji ką žinotų? Prisiminė, kad Cadet gatvė, tik neprisiminė numerio, neįsidėmėjo nei namo, o čia visi jie panašūs: atklydęs, tarėsi, ton pačion vieton, kurion tada buvo atėjęs, akimis braukė per fasadus, langines, kiemų vartus – galgi iš atminties kriautės išnirs koks mažmožis, smulkmena ar detalė, padėsianti pastato vaizdą atkurti? Skambino, beldėsi į sargių duris: bet ko gi jūs ieškote, pone, jeigu net vardo nežinote, ne, tikrai ne, čia – padorūs namai, pas mus tokios kiautenos negyvena – kai apsakyti bandydavo. O George'as: pradingo, pradingo, tokia jau yra, anksčiau ar vėliau atsiras, visada atsiranda...

Nebesitikėjo sutikti, nebesitikėjo jos pamatyti nei jos balso išgirti, bet vos tik vakarop ims niauktis dangus, tarsi kasdienių savo vienatvės mišių, tamsėjančių Senos vandenų laikomų, praleist negalėtų, žiūrėk, vėl nusileis į žemutines krantines, slinks išilgai upės, prisėdęs ilgai kiūtos ant kokio akmeninio suoliuko ar staiga sustingęs žvelgs į žalzganus vandenis, prisiminimų driuokenas įkandin savęs traukiančius. Krūtinėje dunksėdavo nebylūs varpai, į tas mišias kviečiantys, kai akmeniniais laiptais žemyn lipdavo, liūdnoj pakylėjimo taurėj, kurią jausdavo širdyje kylant ant suoliuko sėdėdamas ar į žalzganus vandenis žvelgdamas, nė šlakelio vyno nebūdavo, komunijos, kviečiančios su pabaiga susitaikyti, kurią kasvakar siūlydavo upė, priimt nenorėdavo. Kartą sutiko Marcelį, tas irgi tik pečiais gūžtelėjo. O Cécile, kur ji, gal ji ką pasakyti galėtų? Cécile? Nemanau...

Iš visos Tilto kompanijos artimiausias dabar jam buvo Smala. Kartais, pažvelgus jam į akis, nudilgydavo jausmas, kad be aiškinimų tave supranta geriau, nei suprasti galėtų saviausi, kurių čia, išvažiavus Melanie, pragaišus Nathalie, staiga susizgribo, kaip ir nebeturi, kitąsyk iš jo akių padvelkdavo toks aklas, bukas, gyvuliškai nuolankus prieraišumas, kad į dar nykesnį vienatvės slėnį pasijusdavo atblokštas, bet su juo gera būdavo jau vien dėl to, kad šnekėtis galėjai be žodžių. Žodžių staiga išsigando – supratęs, kad kaip tik jie, pasakyti ir nepasakyti, labiau nei kas kitas mūsų gyvenimus buria.

– Vis tos savo šliauženos ieškai? Pradardėdavo čia su ratukais, bet dabar jau gerą savaitę nematėm. Beje, o iš

kur tas vaikis, kurį su savim tampos, iš pradžių maniau, kvaištelėjusi, lėlę į vystyklus susisupus nešiojas?

– Iš kur aš galiu žinot?

– Tik jau nesidėk naivuoliu neišmanėliu, kas geriau už tave iš mūsų visų gali žinoti?

O iš Tilto kompanijos, prieš grįždamas į savo pastogę, kurią dabar jau visada vadindavo karvelide, taip prilipo tas vardas, nejučiom beveik kas vidurnaktį pasukdavo andainykšte kryptim ir patraukdavo anuo maršrutu, kurį kojos atmintinai buvo iškalusios, kuris į kraują per porą mėnesių buvo spėjęs įaugti. Melanie palėpė, laikinoji tavo buveinė: magiška raktų galia, kartais sau pamanydavo – kai jų netenki, regisi, kad prie namų, kuriuose gyvenai, dar labiau neturi teisės prieiti nei prie visiškai svetimų. Atsargiai žvelgdavo į langus pastogėj, tarsi dvi apakusios akys tamsius, nebylius – ir slankiodamas tomis vėlyvomis vidurnakčio valandomis beveik tuščiomis miesto gatvėmis, ir atsisėdęs ant šaligatvio atbrailos stebeilydamasis į juos žinojo, kad tokius ras, tokius paliks – užgesusiais vyzdžiais, jo neprisimenančius, jam abejingus, jo nė pastebėti nepastebinčius. Tačiau potraukiui čia sugrįžti ir pamatyti juos atsispirt neįstengdavo: lyg širdperšą tik dar didesne širdperša įmanu būtų išaitrinti, eidavo čia, kad ilgesys vasaros, anuomet rodėsi, niekada nesibaigsiančios, o plykstelėjusios ir užgesusios tarsi akimirksnį švystelėjusi ir iškart perdegusi balta fosforinė liepsna, dar labiau suvirpintų jautriausias stygas, per kurias ir taip jau skaudžiai gėla savo smičiumi braukė.

– Kur buvai dingęs? Ieškojo tavęs.

– Kas?

– Taigi Melanie, atsisveikint norėjo.

– ..?

– Susiginčijo su ponu Legrand'u, susikivirčijo taip, kad vienas kitam atleist negalėjo, nė atlyginimo už dirbtas dienas nepaprašiusi viską metė, pabėgo, žinai gi, kokia išdiduolė. Gailėjosi, kad viltys Paryžiuj studijuoti sužlugo, neįsivaizdavo, kaip išsiversti galėtų, o metų tuščiai prarast nenorėjo, tad atsiskaitė su šeimininke ir – už lagamino. Be to, minėjo, kad ir namie kažkokie rūpesčiai, bėdos – neturėjo kada per daug dairytis. Žadėjo kitąmet atvažiuoti.

Rugsėjui einant į galą, pradėjo skysti ir Tilto kompanija. Emmanuelį ir jo draugę Sophie, Gérard'ą, Sokratą – vasaros tamtamų laisvūnus vaikus – ruduo irgi pamažu ėmė glemžtis, Philippe'ą, Nassimą, Michelį – tilto mėnesienos laisvūnus vaikus – jis į kasdienių rūpesčių tinklą vis labiau traukė. Pragaišdavo čia vienas, čia kitas, po kelių dienų vėl atsirasdavo, paskui iš naujo pradingdavo, kaskart vis ilgiau, kol galiausiai imdavo ir visam laikui pranykdavo – nei įspėję, nei atsisveikinę, lyg nė patys nebūtų žinoję, kad tai – jau paskutinis kartas šią vasarą, lyg dar būtų manę ateiti ir nebebūtų atėję: dėl paskaitų universitete ar kokios nors stažuotės, kiti gal ir darbų, vieni laikinų, kiti pastovesnių susirasdavo. Tie trumpi vasaros mėnesiai, kai gali sau leisti lengvabūdišką prabangą širdies įgeidžiams atsiduoti, pasibaigė, ir jiems, tegul ir ne per labiausiai laimingiems, reikėjo grįžti prie to, ką buvo

palikę, ar ieškotis, už ko šiais metais užsikabinti galėtų. Philippe'as, a, taigi jis egzaminus perlaikyt turi, Michelis *au noir* remontuoja kažkokį butą aštuonioliktam kvartale, o Emmanuelis? – Emmanuelis dirba raštininku advokato kontoroj, ar nežinojai? Kaip jos, tos Tilto kompanijos, niekas nei kvietė, nei cementavo, kaip ji laikui bėgant susibūrė savaime, iš atsitiktinių priklydėlių tartum korys susiklijavo, taip ir iro, trupėjo ji pamažu, neišvengiamai, irgi savaime – nelyginant silpnesnis nei voro voratinklis, kuriam išsklaidyti nė vėjo gūsio nereikia. Ir niekas dėl to per daug galvos sau nesuko, niekas per daug nesielvartavo: veikiausiai visi jie žinojo, kad šitaip bus, ir su šia laikinybe buvo susitaikę iš anksto. Dalis jų turbūt sugrįš kitą vasarą, prie jų prisišlies ir naujokų, visada prisišlieja – pamanė, jog šitas ant grakščių geležies nėrinių ištiestas tiltas, net ne tiltas, o lieptas, tilto vardas jam per sunkus, tikriausiai kasmet suburia savo kompaniją, vis atsinaujinančią, naujais veidais pasipildančią, tą pačią ir kaskart kitą. Ir šitai trunka, ko gero, metai po metų, nesgi prisimena: kai pirmomis dienomis, vos čia atklydęs, pasidalijo džiaugsmu su Nathalie, ji tiktai atsiduso, vaikai jūs vaikai, – tarė, – nė įsivaizduoti neįsivaizduojate, koks gyvenimas ant pont des Arts virė anuomet, mano jaunystės laikais, ak taip, bet ko gi tu nori, – pati sau atsiduso, – viskas dabar blėsta, gęsta ir nyksta: nuosmukis, buvusios pilnatvės saulėlydis, dekadanso epocha, – ir būk palaimintas tu, – pakeldama akis į jį kreipėsi, – ir būkit palaiminti jūs visi, – dar pridūrė, – nežinantys, kaip buvo

anksčiau – jūs laimingi, nes negalit palyginti. Atmenu, tuomet važinėdavau motoroleriu, turėjau tokią senutėlę, bet ištikimai tarnaujančią „Vespą“, būdavo, atbirzgiu, ratai sudarda per lentikes, staigus stabdis, nušoku...

... Ar dabartis, palyginti su tuo, kas buvo anksčiau, mums nebus visuomet dekadansas – jau vien dėl to, kad metų tada mums buvo mažiau? Prisiminė iš Lietuvos: ir vasaros jo vaikystės laikais buvo karštesnės, ir žiemos – tikresnės: nuo speigų tvoros pyška, sniego priversta...

Galiausiai liko tik Pierre'as.

Jei tik per smarkiai nelydavo, žinodavo, kad beveik visada jį čia, ant tilto, suras.

... Ateis, nė nepasilabinęs alkūnėmis užsikniaubs ant drėgno geležinio turėklo ir apie nieką negalvodamas žvelgs, kaip užburiamai ramiai plūsta upė, lauks, kol iš tolo atslys, priartės, pro tilto arkas ims nerti dabar jau iš viso reti *Bateaux-Mouches* ar smėlį, žvirgždą, rąstus plukdančios baržos, ankstyvose lapkričio pradžios sutemose tokios pilkai liūdnos, nykumos šleifus įkandin savęs traukiančios. Bukanoses, ilgas atsigręžęs į kitą pusę lydės akimis – tolstančias it liūdesio sieliai, vakaro ūkanose pamažu tirpstančias. Žvelgs į tą apmirusį upės gyvenimą, valandas pamiršęs, klausysis vienišo būgnelio dundenimo: vasaros prisiminimai jau nebegels, vasaros laikas bus galutinai pasibaigęs. Su Pierre'u beveik nesikalbės, teisybę pasakius, nelabai apie ką ir turės, bet žinodavo, kad Pierre'as jo laukia ateinant, kaip ir jam Pierre'o reikėjo; retkarčiais apie šį bei tą šnekteldavo nebent tada, kai įsilijus

įsmukdavo į kokį nors barą alaus ar vyno išgerti. Tai buvo lėtas ir stinglus rudenio laikas, laikas, kurį išgyventi reikėjo – nors nežinojo, kas prasidės, tačiau jautė, jog kažkas prasidės – tokia tarpinė būsena amžinai tęstis negali, laikas visada galiausiai tuščius indus pripildo. Visos tos lapkričio miglos, visi tie lapkričio lietūs buvo nelyginant liūdnų, įkypai kertančių rudens smuikų griežiama uvertiūra prieš pradžią: tarsi pumpuras dar besikraunančią, paskui lėtai rūkuose savo neregimus žiedlapius imsiančią skleisti.

Tai buvo laikas, kurį reikėjo išlaukti – kaip persergi ligą.

... Liūdesys dabar gaubė šį miestą, švelnus liūdesys. Kaip minkštas oras dar šiltomis rudens pradžios dienomis, kai staiga pratrūksta lietus, o jam nulijus ima garuoti drėgmė, jis driskinėjančiom ūkanom siaustė kūną ir miestą, keistas potyris – rodės, tarp jo kūno ir miesto ribos nebėra, jo kūnas ir miestas susilieję į viena. Tartum jie kitas kitą pratęstų, klydinėjo jo gatvėm, lyg klydinėtų po save patį; labiausiai mėgo blausias pavakarės valandas, kai jau pradeda temti, bet dar visai nesutemę, kai jau trūksta šviesos, bet žibintai dar neįžiebti. Ypač tada nusmelkdavo įspūdis, apie kurį anąkart pasakojo George'as: kaip prieš dešimtmečius George'ui, taip dabar jam atrodė, kad kitados šitam mieste jau gyveno, kad tik atpažįsta vietas, kurias buvo pamiršęs.

Miestai – kaip žmonės.

Yra miestų, pro kuriuos pravažiuoji ir kuriuos tučtuojau pamiršti, lyg išvis jų būtum nematęs, yra miestų, kuriuos tu įsimyli ir kurie įsimyli tave, sapnuose kviečia darsyk juos aplankyti. Yra miestų, kurių žmonės tau regis nuskriausti, nes jiems išpuolė nelaiminga dalia gyventi juose, yra miestų, kurių gyventojams tu pavydi, klausi savęs, kodėl tau nebuvo lemta čia gimti. Yra miestų, kuriuose jautiesi svetimas, kone įsibrovėlis, yra tokių, po kuriuos vaikštant tau rodosi, kad esi draugų namuose, visuomet tau atviruose ir svetinguose. Yra tau gražių ir negražių miestų, yra tau įdomių ir neįdomių miestų, yra tau patrauklių ir nepatrauklių miestų, yra miestų, kurie ir tada, kai būni juose, lieka toli nuo tavęs, yra tokių, kuriuose net tarp nepažįstamų ir svetimiausių savas, lyg čia nuo seno gyventum, jautiesi.

Juokais vieną dieną su Melanie pasikrikštijo vienos vasaros emigrantais – tada nė nujausti nenujautė, jog šis Senos krantinių, vienos iš kitų išsigaubiančių tiltų arkų, Louvre'o, Eifelio bokšto, naktyje švytinčio kaip iš šiaudelių nu-

pintas ir į Marso laukus vėjo nublokštas trapus lietuviškas sodas, miestas ilgainiui jį tiek užburs ir pavergs, kad iš emigranto pačiam sau nelauktai netikėtai taps imigrantu, ir ne vienos vasaros, o daugelio metų, kas ten žino, gal ir viso gyvenimo. Paskui įsitikins, kad jis – jokia išimtis: ilgainiui susipažins su ne vienu, kuris, kaip ir jis, kelioms savaitėms, porai mėnesių čia atvažiavę staiga pajuto, kad išvažiuot nebegali. Manys, kad visi jie, net vienas kito visiškai nepažįstantys, sudaro bendruomenę, – žinojimas, kad ji, tegul niekur neužregistruota ir niekada visa drauge nesusirenkanti, tik nuojautų ir numanymų saistoma, egzistuoja, jį sunkiais akimirksniais guos, teiks stiprybės ir pasitikėjimo savimi. Ir vis dėlto lygiai kaip kai kurie iš tų pažįstamų ir nepažįstamų, čia nei visiškai savų, nei visiškai svetimų, kartais keiks dieną, kai į šį miestą pirmąsyk koją įkėlė, manys, kad geriau būtų jo visai nepažinęs: jame trūks namų, bet vos parvažiavęs namo ims jo ilgėtis, be jo ištvert negalės. Nors vis sakys sau: paskutinis sykis, dar vieni metai, ir suvisam jį palieku, – žinos, kad palikt negalės. Negalės palikti pasaulių, kurių, kaip pranašavo Nathalie, laikui bėgant čia prisikurs; atrodys, kad ne jis pasirinko šį miestą, o šis miestas jį pasirinko ir už jokį užstatą paleist nebenori.

Ir iš tiesų, kas ką pasirenka: miestai mus ar mes – miestus?

Galbūt tik iliuzija, galbūt tik noras pateisint save, nors pateisinimo niekam nereikia, bet sakys sau:

Yra miestų, kuriuose gimstame, yra miestų, į kuriuos studijuot išvažiuojame, yra miestų, iš kurių išsikraustome

ir į kuriuos įsikraustome, yra miestų, kuriuose gyvena mūsų draugai, yra miestų, kuriuose mes neturime nė vieno pažįstamo, yra miestų, kuriuos mes per atostogas su kelionių vadovais aplankome, yra tokių, į kuriuos niekada nenuvyksime ir kuriuos pažinsime tik iš žemėlapiuose pažymėtų vardų, – yra mums artimesnių ir visai svetimų miestų, yra begalės visokių miestų, kuriuose gyvena įvairių spalvų, įvairiomis kalbomis šnekantys žmonės, ir tarp tų tūkstančių, dešimčių tūkstančių miestų yra vienui vienas, vienintelis miestas, kuris yra tavo, kurį susirasti – tai susirasti save.

Ar miestai, kuriuose gimstame, būtinai yra miestai, kuriuose gimti turėjome?

... Žmonės mūrija namus, žmonės juos griauna ir vietoj jų mūrija kitus, žmonės tiesia gatves, iškerta aikštes, žmonės per upes permeta tiltus, žmonės iškasa tunelius, – žmonės nuolatos stato ir perstato miestus, žmonės be perstogės juos kuria ir perkuria, bet miestai keičia ir žmones.

Be kranų, be pastolių – tyliai, pamažu, nejučiom.

Miestai keičia žmones gal net labiau, nei žmonės keičia miestus.

Miestai stipresni negu žmonės?

C6, A4, E7, – ar aną ankstyvą ūkanotą vasaros rytmetį, pakėlęs, regis, tam tyčia po jo kojomis pamestą Paryžiaus schemos, Paryžiaus plano, Paryžiaus žemėlapio atplaišą, įtarti galėjo, kad tas iš raidžių ir skaičių nuaustas tinklelis jį taip supančios, B5, D3, F8, – ar akimis jį tyrinėdamas pamanyti galėjo, jog taip ilgai, gal niekada iš jo ištrūkt neįstengs?

UAB „Baltų lankų" leidyba
Laisvės pr. 115a-54, 2022 Vilnius
http://www.baltoslankos.lt
leidykla@baltoslankos.lt
Spausdino BAB „Vilspa",
Viršuliškių sk. 80, 2056 Vilnius
Tiražas 2000 egz.
Užsakymas 1324

Valdas Papievis

prozininkas, vertėjas. Baigė Vilniaus universitete lietuvių literatūros studijas (1985), dirbo Vilniaus universiteto rektorate, Kultūros ir švietimo ministerijoje, nuo 1992 metų gyvena Paryžiuje.

Su bendraamžių literatų grupe leido kultūros žurnalą *Sietynas* (1988-1991), 1989 metais pasirodė jo romanas *Ruduo provincijoje* ir apysakų knyga *Užmaršties slėnis*.

Naujojo romano *Vienos vasaros emigrantai* pagrindinis veikėjas yra Paryžius. Ne tas iš atvirukų pažįstamas, paradinis miestas, o Menų tilto, tamtamų, naktinių klajonių Paryžius. Tai miestas mieste, kurį atranda ir kurį kasdien ir kasnakt sau kuria čia užklydę svetimšaliai...

„Paryžius - tai miestas, kuriame gali susikurti daugybę pasaulių ir it sūnus paklydėlis klaidžiot iš vieno į kitą kaip iš vienų namų į kitus, kur tavęs lauks, bet niekada nepriekaištaus, kad pradingęs buvai, priims lyg niekur nieko. Kas be ko, aibės pasaulių nebuvau susikūręs, bet žinojau, kad panūdęs lengviau nei kitur juos čia susikurti galėčiau ir juose lygiai taip pat kaip Tilto kompanijoje niekas per daug nesmalsautų ir man į sielą nelįstų, bet jeigu pats panūsčiau išsikalbėti, visada susirasčiau, kas išklausytų... Vienišų kačių miestas, jis kartu miestas, kuriame savo vienatvę gali dienos nuotaikų svarstyklėm dozuoti.“

ISBN 9955-584-21-1

